

4/2015

644
2015

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მედიის ცენტრი

საქატი

1852

მერაბ ჯოსბავა - ფიქრები რუსეთსა და საქართვეალში
ვანო ჩხიკვაძე - ავვისტორს ქმნა და სხვა ამბავები
ბორის ვასბარცაი ქართულ ქობეჩებში
უზბეკთა ეპოქა - ევროპის რეაქცია
გაყვითლის თემა: ავთანდელის სანა „ვაფხისტყალისაში“

ცისკარი

1852

2015/4

ყოველთვიური ლიტერატურული –
საზოგადოებრივი ჟურნალი

მთავარი რედაქტორი
ამირან გომართელი

სარედაქციო საბჭო

მთ. რედაქტორის მოადგილეები
ბალათერ არაბული
სოსო გოლიაძე

ანდრო ბედუკაძე
თავმჯდომარე

რედაქტორთა ჯგუფი
ანდრო ბუაჩიძე
თამარ გელიტაშვილი
ელზა მეტრეველი

ვანო ამირხანაშვილი
ნაირა ბუპივი
ლევან ბრეგაძე
დავით თედორაძე
ზვიად კვარაცხელია
ესმა კოკოსკერია
გიორგი ლოზუანიძე

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
ქეთევან მერკვილაძე

ავთანდილ ნიკოლეიშვილი
ნინო სადღობელაშვილი
თამაზ ტყემალაძე
რეზო ჭეიშვილი
თემურ ჭკუასელი
ბესიკ ხარანაული

გრაფიკული ილუსტრაციები
მარიამ გოგილიძისა

გარეკანის პირველ გვერდზე –
რუსუდან ფეტვიაშვილი
„ქალი ჩიტით“

გარეკანის მეოთხე გვერდზე
– ფოტოკოლაჟი **რუსუდან**
ფეტვიაშვილის გამოფენიდან

ჟურნალი გამოდის
თბილისის მუნიციპალიტეტის
ფინანსური მსახურით

მისამართი: თბილისი, ხიდის ქ.№1

ტელ.: 2-98-36-43

ciskari1852@gmail.com

<https://www.facebook.com/ciskari1852>

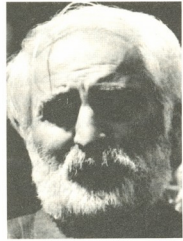

სარჩევი

მერაბ კოსტავა	3	ჯარიბია	
რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობა		ლელა ჯიყაშვილი	87
პოეზია		ალიარებიტი ჩვენება	
ლელა ცუცქერიძე	19	მაკა ჯოხაძე	91
გენრი დოლიძე	27	როცა ქრილობა გალობს	
პროზა		ვახტანგ გურული	99
ვანო ჩხიკვაძე	31	გოდერძი ჩოხელის „ადამიანთა სევედა“	
პოეზია		„მისხარი 1852“ – სკოლას	
ალინა ქადაგიშვილი-	57	აკაკი ბაქრაძე	106
ოქროპირიძე		ავთანდილის სახე	
მზია ხეთაგური	60	„ვეფხისტაოსანში“	
პროზა		ახალი თარგმანები	
ბექა ადამაშვილი	64	დინო ბუცატი	110
როდესაც ღმერთს დებრესია ეუფლება		მოგზაურობა ჩვენი დროის ჯოჯოხეთში	
თვით უკვდავება		თარგმნა ლაშა ხეცურიაძე	
მშენიერსა სულში		თემურ ქკუასელი – აფხაზურ ენაზე	138
მარია ფილინა	69	სიყვარულის კარდიოგრამა თარგმნა ესმა კოკოსკერიამ	
ბორის პასტერნაკი საქართველოში		არბრევი	
ლიალოგი		მარია კახაძე	154
ანდრო ბუაჩიძე – გაგა	78	რეპორტაჟი საგამოფენო დარბაზებიდან (რუსუდან ფეტვიანი , თამარ კვესიტაძე)	
ლომიძე			
საუბარი საჭირბოროტო თემაზე			
უსაინსტია			
გიორგი ლორთქიფანიძე	82		
უმბერტო ეკო – ევროპის რეკვიემი			
		ხელმოწერების გასაფორმებლად დაგვიკავშირდით ტელეფონის ნომრებზე:	
		591 20 25 40;	
		599 56 56 44;	
		591 30 75 09	

შემოსული მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ.

მეჩაბ კოსტავა

მერაბ კოსტავას რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობაზე დაწერილი ნარკვევი, რომლის შემოკლებულ ვარიანტსაც ვთავაზობთ, თავისებური ცდაა ამ რთული საკითხის გააზრებისა. ეროვნული მოძრაობის ლიდერი ცდილობს, იყოს ბოლომდე მიუკერძოებელი, ობიექტურად შეაფასოს საქართველოს ისტორიის ეს უმნიშვნელოვანესი მონაკვეთი. ამიტომაც ამბობს, მეტი ობიექტურობისთვის საშუროდ მივიჩნიე ამ საკითხთან მიახლოება არა მარტოდენ ქართველი კაცის, არამედ ეროვნებით რუსი და აგრეთვე მსოფლიო მოქალაქის პოზიციიდან.

მართლაც ასეა: მერაბ კოსტავა მისხალ-მისხალ წონის იმ ავ-კარგს, რაც რუსეთთან დაკავშირებამ მოუტანა საქართველოს. ვფიქრობთ, რომ სადღეისოდ სწორედ ამგვარმა, გააზრებულმა პოზიციამ შეიძლება აღძრას ინტერესი მკითხველში. ათმაგად საინტერესოა ეს ტენდენციურობას არიდებული, მიუკერძოებელი წერილი იმით, რომ მისი ავტორია საბჭოთა იმპერიასთან რადიკალურად დაპირისპირებული, განსაცვიფრებლად უკომპრომისო მამულიშვილი მერაბ კოსტავა.

ავტორი თვალს მიადევნებს რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ყოველ ეტაპს, მოყოლებული გეორგიევსკის ხელშეკრულების დადებიდან მეოცე საუკუნის ოთხმოციანი წლების დასაწყისამდე (წერილი იწერებოდა 1976-84 წლებში). მერაბ კოსტავა მოვლენებს არა მარტო მაქსიმალური ობიექტურობით აფასებს, არამედ ამ ურთიერთობის მოგვარების მოსურნე იმ გულდინჯი ანალიტიკოსის პოზიციიდანაც, რომლის გათვალისწინება თანაბრად მნიშვნელოვანია როგორც საქართველოს, ისე რუსეთის სახელმწიფოებრივი ინტერესებისათვის.

რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობა*

გეორგიევსკის ტრაქტატი, საქართველოს და რუსეთის წარმომადგენლებმა ხელი 1783 წელს რომ მოაწერეს, იყო არა მარტოდენ საბაბი ამ ერების ერთობლივი ისტორიისა, არამედ მთელი შემდგომი დროის მანძილზე დღემდე მათი ურთიერთობის უცდომელი მორალური საზომი, სიტყვაზე მტკიცედ მდგომთა მხარის გამამაგრებელი, სიტყვის გამტეხთა მქენჯნელი და მამხილებელი.

თავიდანვე უნდა აღვნიშნო გეორგიევსკის ტრაქტატის ერთობ მყარი და მა-

ღალი მორალური საფუძველი, რაიც ამ ერთა ურთიერთშემცობისა და შეხმატკბილების საქმეს კარგ დასაწყისს და ჩინებულ გაგრძელებას უქადდა. ტრაქტატი სამოკავშირეოდ, ხოლო ფიზიკურ ძალთა არათანაფარდობის მიუხედავად, საქართველო რუსეთის მოკავშირედ იწოდებოდა და არა ქვეშევრდომად. ოდნავადაც არ ირღვეოდა საქართველოს, როგორც სახელმწიფოს სუვერენიტეტი. ძალაში რჩებოდა ტახტის მემკვიდრეობით გადაცემა, გვირგვინის მირონით კურთხევა,

* იბეჭდება შემოკლებით.

0350

ავტოკეფალიურობა ეკლესიისა, საკუთარი მონეტების მოჭრა. ქართული ენა სახელმწიფო ენად რჩებოდა და ქართული მხედრობა ერის საზღვართა და ღირსებათა დამცველად; სავალდებულოდ ითვლებოდა ორივე მხარისათვის პარტნიორის მოყვასისა მოყვრად, ხოლო მტრისა მტრად შერაცხვა, სამხედრო და მორალური ურთიერთდახმარება.

სახელმწიფოთა შორის ამგვარი ხელშეკრულების დადების თარიღი დიახაც რომ ზარ-ზეიმით აღნიშვნის ღირსია; მაგრამ რისი ღირსია ის, რაც ტრაქტატის ხელმოწერის შემდეგ მოხდა? რაც შემდეგ მოხდა, ამისათვის მრავალი საარქივო და სამხრლო მასალა ღალადებს და რაც მთავარია, ამ ამბავს დანვრღებთ აღწერს ივანე ჯავახიშვილი თავის საქართველოს ისტორიის მე-5 ტომში. მე მგონი მისი, როგორც მეცნიერის კომპეტენტურობასა და როგორც ადამიანის სინდისიერებაში ზედმეტია ეჭვის შეტანა. ფაქტი კი ის ვახლავთ, რომ კრწანისის ომში გაურკვეველი მიზეზების გამო, არც თუ შორს დაბანაკებულმა რუსეთის ჯარმა არ გაუნია ერეკლე მეორეს ტრაქტატით გათვალისწინებული სამხედრო დახმარება, თუმცა არა ერთი მალემსრბოლი აფრინეს მათთან. ხოლო ერეკლეს ვაჟის, გიორგი მეცამეტის სიკვდილისთანავე, რუსეთის იმპერატორის, პავლე პირველის საიდუმლო ბრძანებით, უკვე საქართველოში დაბანაკებულმა რუსეთის ჯარის სარდლობამ, აღარ დაუშვა მისი ჩვილი ძის მეფედ კურთხევა, დედოფალი მარიამი ძალმომრეულად გადააყენა ტახტიდან, დაატყვევა ყველა ბატონიშვილი, როგორც მოსალოდნელი პრეტენდენტი ქართლ-კახეთის ტახტისა და დედოფალთან ერთად გადაასახლა საცხოვრებლად პეტერბურგში, რის შემდეგაც გააუქმა საქართველოს სამეფო და რუსეთის იმპერიის ერთ-ერთ პერიფერიულ პროვინციად აქცია. ამას მოჰყვა რუსული ენის სახელმწიფო ენად გამოცხადება, ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის ხელყოფა, აკ-

რძალვა ქართულად მღვდელთმსახურებისა, ქართული სკოლების დახურვა და დევნა ქართული ენისა ახლათავახსნილ რუსული ტიპის სკოლებში, ძველთუძველესი ქართული ფრესკების გადაღება ტაძრებსა და ეკლესიებში რუს მღვდელთმსახურთა მიერ, რუს ჩინოვნიკთა და სამხედრო პირთა მზავობრული თვითნებობა და აღვირახსნილობა, რაიც ცოცხლად აქვს აღწერილი თავის ქმნილებებში ალექსანდრე ყაზბეგს.

ერთი შეხედვით მოხდა საკვირველება. ქრისტიანულმა რუსეთმა სამეფოს გაუქმებით, ეკლესიის ავტოკეფალიის ხელყოფით და ქართული ენის დევნით, ერთმორწმუნე საქართველოს გაუკეთა ისეთი რამ, რაც არ ჩაუდენია თვით სისხლის ნვიმების არაერთგზის დამყენებელ თურქეთსა და სპარსეთს საქართველოში. და ეს ყოველივე ურთიერთობის დამყარებისთანავე მოხდა. რას მივანეროთ ეს ამბავი? მრავალ და მცირერიცხოვან სახელმწიფოებს შორის სხვაგვარი დამოკიდებულების შეუძლებლობას, თუ იმჟამად აღორძინებული ზოგადევროპული კოლონიალიზმის უფრო დახვეწილი მეთოდებით მოქმედებას? უშეგბდენ კი საქართველოს მეფენი და მათ შორის, უპირველეს ყოვლისა ერეკლე მეორე საქმის ამგვარად წარმართვის შესაძლებლობას, როდესაც მთელის გულმოდგინებით ცდილობდნენ გამუდმებული შემოსევებისაგან დასუსტებული ქვეყანა გადაერჩინათ ერთმორწმუნე ჩრდილოელი მეზობლის შემწეობით?

ჩემის აზრით, არა, რადგან მათ არ იცოდნენ მათი თანამედროვე მსოფლიო კოლონიალიზმის, პოლიტიკისა და დიპლომატიის ისტორია; არა უწყოდნენ იმჟამინდელ ევროპელთა მეთოდურობაზე, ორგანიზებულიობასა და თანმიმდევრულობაზე სხვათა, თუ ახალ მიწებზე ფეხმოკიდების საქმეში, რაც საცხებით განსხვავდებოდა დროებითი შემოსევებისა და ხარკის დადების მოძველებული აზიური მეთოდებისაგან; არ იცოდნენ ასი-

მილირების იმ უნარისა და მისწრაფების შესახებ, მზარდ ახალგაზრდა ერებს რომ გააჩნდათ.

რუსეთი და საქართველო თავიანთ ისტორიულ გზათმესაყარზე ერთმანეთს ერთობ ზერელედ, ან თითქმის არ იცნობდნენ. საქართველოს რომ უძველესი ისტორია და კულტურა გააჩნდა, რომელიც ჯერ კიდევ პრომეთე-ამირანის, ნოეს კიდობანის, არგონავტთა ლაშქრობის მითებიდან და ლეგენდებიდან იღებს სათავეს, მის წარსულს სიქველთა და ვაჟკაცობით კოდრისზე, ლეონიდზე, ალექსანდრე მაკედონელზე, კიროსზე, კარლოს დიდზე, გუსტავ ადოლფზე, პეტრე პირველზე, მილტიადეზე, თემისტოკლეზე, ვილჰელმ ორანელსა და ალექსანდრე ნეველზე არანაკლები მეფეები და გმირები რომ განადიდებდნენ. საქართველოს და რუსეთს რომ ჰყავდათ ერთიდაიგივე ქრისტიანი ნათლია, ანდრია პირველმოციქული, საქართველო საბერძნეთთან და სომხეთთან რომ ინანილებს პიონერობას ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების საქმეში, საქართველოს რომ გააჩნდა ძალზე მდიდარი ჰაგიოგრაფიული, ბრწყინვალე საისტორიო და დიდებული საერო მწერლობა და პირველი ქართული ლიტერატურული ძეგლი მეხუთე საუკუნით რომ არის დათარიღებული, ქართული კულტურა რომ იკვეთებოდა უფლისციხის, დავით-გარეჯისა და ვარძიის კლდოვანებში, საქართველოს, იერუსალიმის, ბულგარეთის, სინასა და ათონის მთის მყუდრო სამონასტრო ცხოვრებაში, საქართველოს ხელოვნებას რომ ამშვენებდა დიდებული საეკლესიო არქიტექტურა, ფრესკული და მინიატურული ფერწერა, წარმართულ და ქრისტიანულ ეპოქათა უნიკალური ოქრომჭედლობა, საკუთარ სანოტო სისტემაზე შექმნილი უძველესი მრავალხმიანი საგალობლები, ჯერ კიდევ წარმართულ ხანაში რომ დაარსებულა აკადემია ფოთის მიდამოებში. ხოლო XI-ე საუკუნეში გელათისა და იყალთოში, სადაც ანტიკური

ფილოსოფიისა და ქრისტიანული თეოლოგიის გარდა, მთელ რიგ მეცნიერებებსაც ენაფვოდნენ, კანტიკუნტად, ან სულაც არ იცოდნენ არათუ მაშინდელი რუსეთის მმართველმა წრეებმა, არამედ თვით პუშკინმა, ლერმონტოვმა, გრიბოედოვმა, ტოლსტოიმ, კავკასიაში გადმოსახლებულმა ცნობილმა დეკაბრისტებმა და ა. შ. მათ შემოქმედებაზე უჩვეულო გავლენას ახდენდა საქართველოს ბუნება, კავკასიონის ზვიადი მწვერვალები. ისინი აქ პოულობდნენ ახალ თემებს, იმუხტებოდნენ მძლავრი შემოქმედებითი იმპულსებით, ექცოდნენ უჩვეულო პოეტური ინსპირაციის არეში.

ასე რომ, ერეკლეს მარტოოდენ რუსეთის ჯარისთვის როდი გაუხსნია ვახტანგ გორგასლანის მიერ ოდესლაც მტკიცედ ჩარაზული დარიალის კარიბჭე, არამედ რამდენადმე რუსული ლიტერატურის სტიმიულირებისთვისაც. მაგრამ იმჟამად, რუს მოღვაწეთათვის საქართველოს ისტორიისა და კულტურის კარიბჭე დახშული აღმოჩნდა. მათ საქართველო იზიდავდა უფრო როგორც აღმოსავლური ეგზოტიკის მხარე, ხიბლავდა ქართველთა სტუმართმოყვარეობა და სუფრის ლაზახით, მამაკაცთა რაინდული სიდარბაისლე და ქალთა კდემამოსილება, გულთბილი დამოკიდებულება და ის გაგება და თავისუფალი ატმოსფერო, რასაც ესოდენ მოკლებულნი იყვნენ თავინთ სამშობლოში. რა იცოდნენ საქართველოს დიდებულმა სტუმრებმა, რომ ამ ხალხს ჯერ კიდევ მე-12 საუკუნეში ჰყავდა ბუმბერაზი მსოფლიო პოეზიისა, შოთა რუსთაველი, რომელმაც ქართული პოეტური გენიის პრიზმაში აღმოაბრწყინა გასაოცარი სინთეზი ძველინდური, ძველსპარსული, ელინური, ქრისტიანულ-თეოლოგიური, შემდგომ-აღმოსავლური და ევროპის ქრისტიანულ-რაინდული კულტურებისა. ვინ იცოდა მოწინავე რუსთაგან ქართული ენა იმდენად, რომ გაცნობოდა რუსთაველს, გურამიშვილს, სულხან-საბა ორბელიანს, ქართლის ცხოვრებას, ჰაგი-

ოგრაფიულ ძეგლებს; ან საიდან მოეტანათ მათ რუსული თარგმანები?

რუსები, იმჟამად ენაფებოდნენ და თარგმნიდნენ ანტიკურ და ახალ ევროპულ ლიტერატურას. გუვერნიორებთან, ლიცეუმებსა და უნივერსიტეტებში სწავლობდნენ მკვდარ და ახალ ევროპულ ენებს და ევროპული განათლებით დატვირთულები, ქედმაღლურადაც კი უყურებდნენ იმ ენასა და კულტურას, რომელიც მათთვის ამოუცნობ სფინქსს წარმოადგენდა. ქართველოლოგიის დარგი რუსეთში გვიან იშვა და ერთობ ზანტად ვითარდებოდა. მთელი XIX საუკუნე XX საუკუნის დასაწყისის ჩათვლით, ისევ ქართველებმა იპყრეს ხელთ რუსებისათვის ქართული კულტურის გაცნობის ინიციატივა. დაულალავად იღწვოდნენ ამისათვის პლატონ იოსელიანი, ალექსანდრე ცაგარელი, ნიკო მარი, ალექსანდრე ხახანაშვილი, კირიონ საძაგლიშვილი, ექვთიმე თაყაიშვილი, კორნელი კეკელიძე და სხვები.

რუსეთის ინტელიგენციას ჯერ ვერ დაეძლია იმპერიის მოქალაქისათვის დამახასიათებელი ქედმაღლობა, ხოლო ქართველებს სამართლიანი წყენა გეორგიევსკის ხელშეკრულების დარღვევისა და მისი შედეგების გამო. აი, რა ამუხრუჭებდა ქართველოლოგიის განვითარების საქმეს რუსეთში. თუმცა, რას უნდა დაეძრა ეს ყინული, როდესაც თვით ქართველებს არ ჰქონიათ იმჟამად ბოლომდე აღმოჩენილი, აღწერილი, კლასიფიცირებული, ფილოლოგიურად დამუშავებული და გადმოცემული თავისი უზარმაზარი ლიტერატურული საგანძური, არ ჰქონდათ ღრმად შესწავლილი თავისივე კულტურა. ერთი სიტყვით, რუსეთის ინტელიგენცია არ, ან ცუდად იცნობდა საქართველოს და მისი დიდი ნაწილი ვერც გაიგებდა იმას, თუ რა ხდებოდა ქართველთა გულელებში გეორგიევსკის ხელშეკრულების დარღვევასთან დაკავშირებით. სამეფოს გაუქმება, ენის ხელყოფა ცხადია მიძიმე ასატანი იყო, მაგრამ ყველაზე აუტანელი

და შეურაცხმყოფელი უნდა ყოფილიყო ის მოულოდნელი ვერაგობა და ცბიერება, იმთავითვე რომ ჩამოჰგლიჯა ნიღბი მოყვრადმოსულის სახეს. ოდითგან, ქართველების გაგებით საქართველოდ იწოდებოდა ქვეყანა, სადაც ღმერთმსახურება ქართულად სრულდებოდა. შესაძლოა ქვეყანა დროებით დაეკურო ღუშმანს და სახელმწიფო აპარატიც მოერღვია, მაგრამ სანამ ქართველი ქრისტიანად ირაცხებოდა და ეკლესიებში ქართული წირვა იდგა, ქვეყანას კვლავ საქართველო ერქვა.

ახლა კი, ქართველთა წარმოდგენაში აღარც საქართველო უნდა არსებულიყო. მაგრამ საქართველო არსებობდა და ერთი რამაც გულწრფელად უნდა ვალიართ: არ ვიცით სურდა თუ არ სურდა იმპერიის მთავრობას, მაგრამ ქართველობამ, მიუხედავად ენობრივ-სახელმწიფოებრივი უფლებების დაკარგვისა, თუმცა ფარულად, მაგრამ მხოლოდ რუსეთთან შეერთების შემდეგ იგრძნო თავი ისეთ ერთიან ორგანიზმად, დავით აღმაშენებლისა და თამარის ეპოქაში რომ ჰქონდა ადგილი. ერთიან ორგანიზმად-მეთქი, რომ ვამბობ, როდი გულისხმობს იმდროინდელ დამოუკიდებლობას და ძალმოხილვას. ვინმე რუსთაგანს ღრმად რომ სცოდნოდა, მაშინ საქართველოს წარსული და იმჟამინდელ დონემდე ჩამოქვეითების მიზეზი, შესაძლოა ქართველთა პრეტენზიებზე ასე ეპასუხა: «განა ერთმა საქართველომ მოაწერა ხელი გეორგიევსკის ხელშეკრულებას? არსებობდა იმჟამად ერთიანი საქართველო? რად იდგნენ ცალ-ცალკე ქართლ-კახეთისა და იმერეთის სამეფონი, აფხაზეთის, სამეგრელოს და გურიის სამთავროები? ჩვენ გვსაყვედურებთ, სიტყვა რომ გავტყუებთ და ერეკლე მეორეს არ მივეშველეთ კრწანისის ომში, განა იმერთა სამეფო და სამთავროები მოეშველნენ? სად იყო კრწანისზე ის ორმოცდაათათასიანი მხედრობა, თელავიდან მცხეთისკენ რომ მოაცილებდა უკანასკნელ გზაზე ერეკ-

ლეს ცხედარს? სად იყო დანარჩენი საქართველო, სამცხე-საათაბაგო და აჭარა რომ შთანთქა თურქეთმა? ჩვენ გვიკიჟინებთ, საქართველოსათვის იმჟამად საესეებით უცხოსა და უცნობ ერს: სიტყვა რად გატეხეთ, ტრაქტატით დადებული ხელშეკრულება რად დაარღვიეთ! განა მათი ივანე მრისხანის, პეტრე დიდისა და ეკატერინე მეორის წინაშე დადებული ფიცის დავარღვიეთ: ვიბრძოლოთ და ვიღვანოთ რუსეთის იმპერიის გასაფართოებლად და საკეთილდღეოდ! ასევე არ შევიერთეთ ვოლგისპირეთის, ციმბირისა და შორეული აღმოსავლეთის ხალხები? ჩვენ რომ გვიკიჟინებთ, მაშინ რალა ვთქვათ თქვენივე თავისთვის მიცემული სიტყვის არაერთგზის გატეხვაზე? განა ურთიერთის წინაშე დადებული ფიცის დარღვევა საკუთარი თავისათვის მიცემული სიტყვის გატეხვას არ ნიშნავს? თუ ასე არ არის, მაშ გიორგი ბრწყინვალის დროიდან დღევანდლამდე კვლავ ერთიან სამეფოდ გაერთიანება რად ვერ შესძელით? რად ვერ შესწირეს თქვენმა მეფეებმა და მთავრებმა საკუთარი სიამაყისა და პრიორიტეტის გრძნობა ერთიანი საქართველოს იდეას? გაჭირვებამ რატომ გაგთიშათ უფრო და არ შეგკრათ? შეკავშირებასა და ურთიერთდახმარებას ვილა დაქმნეს: რატომ მტრობდით და ასუსტებდით ურთიერთს? ჩვენს მოსვლამდე, განა დაკარგული არ იყო ქართლ-კახეთისათვის სამეგრელო, აფხაზეთისათვის გურია და იმერეთი და ა. შ.? განა ჩვენი მეოხებით არ ჰპოვეს კვლავაც ერთმანეთი საქართველოს კუთხეებმა? შესძლებდით უჩვენოდ კვლავ ერთიან ორგანიზმად შენივთებას? და ბოლოს, დაიბრუნებდით ოდესმე ჩვენს გარეშე თურქთაგან მიტაცებულ მესხეთ-ჯავახეთსა და აჭარას? ვინ მოგანიჭათ საუკუნეების მანძილზე ნანატრი მშვიდობა, ჭრილობათა მოშუშების, დასვენების, შრომისა და სწავლა-განათლების საშუალება? გეყოლებოდათ XIX-ე საუკუნის პირველ ნახევარში იმგვარად განათლებული პირო-

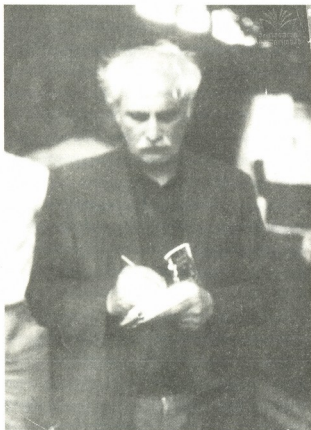
ვნებები, როგორც იყვნენ პლატონ იოსელიანი, სოლომონ დოდაშვილი, დიმიტრი ყიფიანი და ა. შ. ჩვენ რომ არ შეგვექმნათქვენივის პირობები ევროპულ კულტურასთან ზიარებისა? სად აღიჭურვნენ ცოდნის იარაღით თერგდალეულები, თუ არა რუსეთში? მადლიერების გრძნობას თავი რომ დავანებოთ, სადაა თქვენი ობიექტურობა?!

– არა, – ვუპასუხებდით ჩვენ, – ქართველებს არც ობიექტურობა და არც ცოდვა-მადლის გრძნობა დაგვიკარგავს. ჩვენ კარგად ვიცით იმ დადებითის ფასი, რუსეთთან ურთიერთობამ რომ მოგვიტანა, რაც თავის დროზე დაინახეს და აღნიშნეს კიდეც თავიანთ შემოქმედებაში ნიკოლოზ ბარათაშვილმა და გრიგოლ ორბელიანმა.

ვიცით, რომ მესხეთ-ჯავახეთსა და აჭარას რუსეთის გარეშე ვერ დავიბრუნებდით, მაგრამ მათი დაბრუნების მოტივი საქართველოში როდი იყო, არამედ რუსეთის იმპერიის გაფართოება. მაგრამ ამისთვისაც გამადლობთ! ვიცით, რომ რუსეთის იმპერიის მიერ საქართველოს სამეფო-სამთავროების გაუქმების შემდეგ, საქართველოს ცალკეულმა კუთხეებმა შეწყვიტეს შუღლი და მტრობა და ერთ ადმინისტრაციულ ერთეულში მოქცეულნი, მჭიდროდ დაუახლოვდნენ ურთიერთს. გვახსოვს წარსულში ჩვენი მთავრებისა და ფეოდალების მზვაობრობა და გადაჭარბებული ინდივიდუალიზმი, არგონავტების მითისა არ იყოს, ვეშაპის კბილებიდან აღმოცენებული დევ-გმირებით რომ ებრძოდნენ ურთიერთს და ხშირად პირადულს ერთიანი საქართველოს იდეაზე მალლა აყენებდნენ, გვახსოვს, რომ ჩვენი ისტორიის მანძილზე, მხოლოდ ისეთი ზებუნებრივი ძალის მეფეებმა შესძლეს ქართული ინდივიდუალიზმის დაძლევათქვეყნის გაერთიანება, როგორც იყვნენ: ვახტანგ გორგასლანი, დავით აღმაშენებელი, თამარი და გიორგი ბრწყინვალე.

პირველობისათვის ბრძოლა და ში-

ნათგამცემლობა აქუცმაცებდა ქვეყანას, მაგრამ ამასთან დაკავშირებით, მხოლოდ ჩვენა გვაქვს უფლება თავს ვუსაყვედუროთ, რადგან ჩვენსავე თავს ვაზიანებდით და არა სხვას; და მისი ზემოხსენებული არგუმენტები ვერ გამოდგება რუსეთისათვის იურიდიულ გამართლებად გეორგიევსკის ხელშეკრულების დარღვევასთან დაკავშირებით. ვიცით ისიც,

რომ მიუხედავად გათიშულობისა, საქართველო ნიადაგ მთლიანი იყო სულიერად, რადგან ქართული ეკლესია არასოდეს გათიშულა. და ბოლოს, ისიც ვიცით, რომ სხვა, ჩვენს ადგილას არათუ სამეფოს, ალბათ, არსებობასაც ვერ შეინარჩუნებდა. ბიზანტიის იმპერიის ზურგს უკან, თურქებმა რომ იავარჰყვეს, განა მთელი ევროპა არ იდგა?

ღიას! უდავოდ გვეჭირდებოდა მშვიდობა და დასვენება, რადგან სასიცოცხლო ინტერესს წარმოადგენდა საქართველოსათვის ევროპული კულტურისა და ცივილიზაციის უკანასკნელ მიღწევებთან ზიარება, რაც მხოლოდ ისლამური გარემოცვის გამო ვერ მოახერხა თავის დროზე ქვეყანამ.

საქართველო უხსოვარი დროიდან იდგა უძველეს სამხრეთელ და უახლეს ჩრდილოელ ხალხებს შორის და არ აძლევდა მათ აღრევის საშუალებას. იგი არა მარტო სივრცულ, არამედ დროთა შორის წყალგამყოფსაც წარმოადგენდა, რადგან ამ ხალხების კულტურათა განვითარებას თავთავიანთი დრო უნდა ჰქონოდა და მათი აღრევა არც მათი საკუთარი მისიის და არც მსოფლიო კულტურის განვითარებისთვის იყო მიზანშეწონილი. ამით დაირღვეოდა ხალხების, და აქედან გამომდინარე, კულტურათა დროში თანმიმდევრობის ურყევი მსოფლიო კანონი. ამაში გამოიხატებოდა იმჟამად საქართველოს ეზოტერული მისია. გარდა ამისა, საქართველო აღმოსავლურ და დასავლურ კულტურათა შორის გარკვეული სინთეზისა და დამაკავშირებელი რგოლის ფუნქციასაც ასრულებდა.

მომდევნო პერიოდშიც ჩვენ და სომხები ვიდევით სადარაჯოზე კავკასიონის კარიბჭესთან, როგორც სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ წამოწეული ფორპოსტი ქრისტიანობისა და ვაკავებდით სამხრეთიდან დაძრულ ისლამურ ურდოებს. საუბედუროდ, X-ე საუკუნეში სომხეთმა დაჰკარგა სახელმწიფო, მაგრამ მისდა სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ სარწმუნოება შეინარჩუნა, ასე რომ, დავრჩით ერთადერთ ქრისტიანულ სახელმწიფოდ კავკასიაში. ჩვენზე ბლაგვედებოდა სიბასრე ისლამურ ურდოთა მახვილისა. ჩვენ ვაცლიდით მათ კავკასიონის იმიერ მოქმედების უნარს.

რუსები სიამაყით აღნიშნავთ: რუსეთმა შეაკავაო მონღოლთა ურდოები და იხსნა ევროპა განადგურებისაგან. რად არ უეკირდებოთ იმ ამბავს, რომ რამდენადმე ჩვენს გამო ვერ მიაღწიეს თქვენამდე არაბთა, თემურ-ლენგის, სპარსთა და ოტომანთა იმპერიის ურდოებმა. მონღოლი დამპყრობლები საქართველოსაც შესევია და ამადაც ვუნყით, რომ მათ არ ჰქონდათ რელიგიური სისტემა და ამიტომ რელიგიურ დევნას არ ეწეოდნენ,

ასე რომ ქრისტიანულ რელიგიას რუსეთში თითქმის არ განუცდია დევნა. მაგრამ ზემოთაღნიშნული ქვეყნების ისლამური მხედრობა რომ შესეოდა რუსეთს, შესძლებდა იგი ქრისტიანული რელიგიის შენარჩუნებას, ურომლისოდაც სამუდამოდ უნდა გამოსთხოვებოდა ევროპულ კულტურასთან ზიარებას? მით უმეტეს, რომ ქრისტიანობა რუსეთში არც თუ დიდი ხნის წინათ იყო ფეხმოკიდებული და დამკვიდრებული? ხომ შესძლეს სამხრეთელმა დამპყრობლებმა ჯერ კიდევ თემურ-ლენგის ხანაში ჩრდილოეთ კავკასიის გამუსლიმანება? რუსეთსაც რომ იგივე ხვედრი რგებოდა? ეს ურდოები, დამპყრობლურის გარდა, განა გააფთრებულ რელიგიურ ომებსაც არ ეწოდნენ? მოგვიანებით ოტომანთა იმპერიას, ევროპას რომ აზანზარებდა, სამი დაბრკოლება არ უღობავდა რუსეთისაკენ გზას: შავი ზღვა, კავკასიონი და საქართველოს სამეფო? მათ რომ საქართველოს სამეფო მოეშალათ, როგორც ეს ბიზანტიის მიმართ ჩაიძინეს, მათ რომ ქართველები გამუსლიმანებინათ, რაღა შეუშლიდათ ხელს თავიანთი იმპერიისათვის შემომტკიცებინათ ჩრდილოეთ კავკასიის მუსულმანი ხალხები და უშუალოდ ხმელეთიდან დაკავშირებოდნენ ყირიმის სახანოს? მაშინ ხომ ფართე ფრონტი და მთელის ძალებით უშუალოდ ხმელეთიდან მიადგებოდნენ რუსეთს, პეტრე პირველამდელი რუსეთის სამეფოს, რომელსაც ჯერ კიდევ არ ჰყავდა ევროპულ ყაიდაზე ფლვრთნილი რეგულარული ჯარი და ფლოტი, და ყირიმის სახანოსაც კი ძლივს უმკლავდებოდა?

საქართველო თხუთმეტი საუკუნის მანძილზე ამაოდ როდი იქნევა ხმალს ქრისტიანობის შესანარჩუნებლად. მას ჯერ ცეცხლთაყვანისმცემლურ, ხოლო შემდეგ მუსულმანურ გარემოცვაში უნდა შეენარჩუნებინა ქრისტიანული სამეფო, თუნდაც ნერტილისოდენა არე ქრისტიანული სამყაროსი და არ მიეცა ამ გარემოცვისათვის რკალის შევინოების

საშუალება და ამ ამბავთან არა მარტო მისი არსებობა და პრესტიჟი, არამედ რუსეთის ბედიც იყო მჭიდროდ გადანასკვული. ამაში გამოიხატებოდა იმჟამად ქართველი ერისა და საქართველოს, როგორც სამეფოსა და სახელმწიფოს მისია..

უსამართლოზე უსამართლო იყო XIX-ე საუკუნეში კავკასიის უპირველესი გმირის, შამილის წინააღმდეგ რუსების მიერ წარმოებული ომი, მაგრამ გლობალური, თუნდაც რეგიონალური მასშტაბის კულტურულ-ისტორიული დილემების გადანყვება უტრაგედიოდ და უმსხვერპლოდ არასოდეს მომხდარა...

დაიხ, გმირული და სამართლიანი იყო დალესტანელთა ომი რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ, მაგრამ მანამდე, მეტადრე გმირული, ხანგრძლივი და სამართლიანი იყო ქართველთა ომი მუსულმანურ გარემოცვასთან და რომ არ მისცა ზემოხსენებულ მტრულ გარემოცვას იბერიამ რკალის შევინოების საშუალება, ამით და მხოლოდ ამით მოამზადა კავკასიაში ევროპული კულტურისა და ცივილიზაციის უკანასკნელ მიღწევათა დამკვიდრების საფუძველი, იმ კულტურისა და ცივილიზაციის თავისი უტეხი ნებისყოფის მეოხეობით რომ შემოიტანა და თითქმის ძალით დანერგა რუსეთში გეორგიევსკის ტრაქტატამდე თითქმის საუკუნით ადრე პეტრე დიდმა. უდავოა, ამგვარი საფუძვლის მომზადებაშიც გამოიხატება საქართველოს კულტურულ-ისტორიული მისია კავკასიაში. ამაოდ როდი იქცა XIX-ე საუკუნეში თბილისი ქართველ და სომეხ მოღვაწეთა სასაპარეზო სარბიელად; ქართველ, რუს და ევროპელ ინტელიგენტთა შეხების ნერტილად. იმჟამად მარტოოდენ ევროპის ლიტერატურასთან, ხელოვნებასთან და ფილოსოფიასთან ზიარება როდი კმაროდა.

საქართველოსთვის სასიცოცხლო პრობლემას წარმოადგენდა ევროპის მეცნიერულ, არქიტექტურულ-სამშენებლო, ადმინისტრაციულ-საორგანიზაციო, მძიმე და მსუბუქი მრეწველობის და ა. შ. მიღ-

ნევთა ათვისებაც, და ნუ დაგვაყვედრით, რომ ყოველივე ეს რუსეთის გზით უნდა მიგველო, ნუ დაგვაყვედრით იმას, რაც საქართველომ უთუოდ დაიმსახურა თუნდაც იმით, საუკუნეების მანძილზე სხვის მოსაქნევ ხმალსაც თავად რომ იქნევდა. განა ევროპამ დააყვედრა, ან პეტრე დიდმა ქედის მოხრით უპასუხა ევროპას იმ სულელური ამაგისათვის, რუსეთისათვის რომ გაიღო? ხომ გაამართლა მან რეფორმაციის ეპოქის უპირველესი გმირის, გუსტავ ადოლფის, არცთუ უსაფუძვლო შიში რუსეთის მიმართ, რომელსაც ევროპა ჰეგემონიისათვის მებრძოლ საშიმ მეტოქედ აქცევდა, თუკი მისცემდა პატრიარქალური ძილიდან გამოსვლის საშუალებას. განა არ დასჭირდა პეტრე პირველს მის მიერვე წამოწყებული ილიადას მოგება, რათა შვედთა დამარცხებით ევროპისაკენ გაეჭრა კარი ბალტიის სანაპიროზე, განა არ გამოსტაცა მან ევროპას ახალი პალადიუმი, რომლის რუსეთში გადმოსატანად ტიტანური შრომის განწევა მოუხდა?

დიხა! საქართველომ რუსეთის მეოხებით მოიპოვა ხანგრძლივი მშვიდობა და ევროპულ კულტურასთან ზიარების საშუალება და ჩვენც ამისათვის ყვირილით ქვეყანას შევძრავდით ეს რომ კმაროდეს კომპენსაციად იმისა, რაც საქართველოს იმჟამად წაართვეს: გამოსტაცეს ენა და სახელმწიფოებრიობა, ურომლისოდაც გარდუვალა ნებისმიერი ერის დეგრადაცია და გადაშენება. როგორ უნდა დაემუვა საქართველოს იმგვარი დეგრადაცია, რომლის მსგავსი თვით სისხლის წვიმების დროშიც არ განუცდია?

გეორგიევსკის ხელშეკრულების დარღვევისთანავე, საქართველომ დაიწყო კიდევც შინაგანი ბრძოლა რუსეთის ნინააღმდეგ, ბრძოლა, რომლითაც რუსეთს კი არ ასუსტებდა, არამედ საკუთარ ძალთა მობილიზებას ახდენდა შექმნილი მდგომარეობიდან თავის დასაღწევად. რალა თქმა უნდა, მონინავე ქართველთა ერთადერთი მიზანი ტრაქტატით გათვალისწინებული უფლებების აღდგენა, ან

რუსეთთან ურთიერთობამდე არსებული მდგომარეობის დაბრუნება უნდა ყოფილიყო. საქმემაც არ დააყოვნა: 1832 წელს შეთქმულება, საქართველოს ეროვნული ღირსებისადმი დიმიტრი ყიფიანის გამოქომაგება, თერგდალეულთა მამულიშვილური საქმეები, ეკლესიის მსახურთა, კირიონ საძაგლიშვილისა და ლეონიდე ოქროპირიძის მცდელობანი ქართული ეკლესიისათვის ავტოკეფალიის დასაბრუნებლად – აი, გაუხუნარი ფურცლები საქართველოს ისტორიისა XIX-ე საუკუნის მანძილზე.

რით უპასუხა ძალმომრეობისადმი ქართველი ერის ამ ბუნებრივ რეაქციას იმპერიის ხელისუფლებამ? რეპრესიებით! მაგრამ რაც მთავარია, მიზანი გამოიკვეთა და მოხვევის პასუხი ილია ჭავჭავაძის „მგზავრის წერილებიდან“ – „ჩვენ თავი ჩვენვე უნდა გვეყუდვინოდეს“ – XIX საუკუნის სამოციანელთა და მთლიანად საქართველოს უმთავრეს სამოქმედო პროგრამად იქცა. საქართველოს სამეფო აღარ არსებობდა, მაგრამ სული ერისა კვლავ ფხიზლობდა და ძნელბედობის მარწუხებიდან თავის დახსნას ლამობდა. უპირატეს საზრუნავად თერგდალეულებმა მართებულად მიიჩნიეს ქართული ენისათვის ჩამორთმეული უფლებების დაბრუნება და არც შემცდარან, რადგან ენა იყო და მუდამ იქნება არა მკვდარი სიმბოლო, არამედ თავად ერის სიცოცხლის უმთავრესი ნიშან-სვეტი. ამ უტყუარი საშუალებით, თვითრწმენით ამაღლება, მონინააღმდეგის თვალში ავტორიტეტის ამაღლებასაც ნიშნავდა, რაც შეუძლებელი იყო ახალი, მძლავრი ეროვნული ლიტერატურის შექმნის გარეშე. საქართველოს წარსულის გმირული ფურცლების გაცოცხლებით, ახალი ეროვნული და საკაცობრიო მნიშვნელობის პრობლემების დაყენებით, ქართულმა მხატვრულმა და პუბლიცისტურმა ლიტერატურამ იმდენად დამუხტა მორალური ატმოსფერო, რომ საზოგადოებრივი აზრი ძირეული საჭირობოტო საკითხების გადასაჭრე-

ლად მოამზადა, სწორედ ლიტერატურის ამ ახალი პოზიციებიდან დალაშქრეს თერგდალეულებმა თვითმპყრობელობის ერთის შეხედვით მიუდგომელი სიმაგრეები და გამოსძალეს იმპერიის მთავრობას ქართული ყურნალ-გაზეთებისა და წიგნების გამოცემის, ქართული თეატრისა და სკოლების და ეროვნული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი საზოგადოებების დაარსების უფლება. ყოველივე ეს არ მომხდარა იოლად, ცენზურასთან და შოვინისტ რუს მოხელეებთან შეხლა-შემოხლის გარეშე; მაგრამ თავგამოდებულმა მამულიშვილურმა შემართებამ შეუძლებელი შესაძლებლად აქცია და გეორგიევსკის ტრაქტატის 100 წლის თავზე თუ პოლიტიკური არა, ქართველ ერს გარკვეული კულტურული ავტონომია მაინც მოუტანა.

ილია, აკაკი, ვაჟა-ფშაველა – ეს სამი სახელი ელაგდა ყველაზე მკაფიოდ საქართველოს სულიერი ცხოვრების კაბადონზე. მიუხედავად დიდი გამჭრიახობისა, საყოველთაო ავტორიტეტისა და განსაკუთრებით კი ეროვნულ-განმანათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერის, ილია ჭავჭავაძის ორგანიზატორული ნიჭისა, რაც უთუოდ მისი მკვლევლობის უმთავრესი მიზეზი გახდა, ისინი არ ყოფილან პრაქტიკოსი პოლიტიკოსები და არც უმართავთ პოლიტიკური აქციებისათვის ნინეზული სუვერენიტეტის მოსაპოვებლად, მაგრამ იმდენად დიდი იყო მათი დამსახურება ეროვნული თვითშეგნების გაღვიძების საქმეში, რომ ნაღვანი მათი მარადიულ საგზოდ გაჰყვება საქართველოს შორეული მომავლის გზებზე.

ილია ჭავჭავაძე პოლიტიკური ბრძოლისა და საკუთარი სურვილის გარეშეც აშკარად იყო აღიარებული ქართველი ერის მამად და სახელმწიფოებრიობის მოპოვების შემთხვევაში, მის გარდა არავის ხედებოდა წილად ქართველი ხალხისა და ქართული სახელმწიფოს წინამძღოლობა.

მოვლენათა ფარული ურთიერთკავშირების გამო, მსოფლიო ისტორია სასვება მოულოდნელობებით. მოულოდნელად დაჰკარგა საქართველომ სახელმწიფოებრიობა და მოულოდნელად დაიბრუნა იგი 1918 წელს, დაკარგა გარეშე ძალის ჩარევით, ხოლო დაიბრუნა საკუთარი ძალის ჩაურევლად, სისხლისღვრის გარეშე. თებერვლისა და ოქტომბრის რევოლუციებმა მოშალეს რუსეთის იმპერია, რასაც მისი არმიის რღვევა მოჰყვა, მალე რუსეთის ჯარის ნაწილებმა დატოვეს საქართველო და ქვეყანა სახელმწიფოებრიობის რეალური დაბრუნების წინაშე დადგა. სრულდებოდა დიდი ხნის ნატვრა, რუსეთის იმპერიის მიერ გეორგიევსკის ხელშეკრულების დარღვევის მერე რომ არ მოსცილებია ქართველების გონებას. მაგრამ იმ დროის თავკაცები, რატომღაც გაუბედაობას ავლენდნენ და აყოვნებდნენ საქართველოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ გამოცხადებას. ძნელია დადგენა – მორიდებულობას იჩენდნენ იმის გამო, რომ უბრძოლველად მიიღეს ამის საშუალება, თუ ეს იდეა ჯერაც არ დამკვიდრებულიყო ქართველი ხალხის შეგნებაში, როგორც პოლიტიკური აუცილებლობა. მაგრამ მოსახდენი მაინც მოხდა. ჯერ საქართველოს ეკლესიამ სცნო თავისი დამოუკიდებლობა, აღიდგინა ავტოკეფალია და ამით ერთხელ კიდევ დაამტკიცა, რომ ყოველთვის იყო ერთიანი და სუვერენული საქართველოს იდეის გამომხატველი. მის მაგალითს მალე თავკაცობის პრეტენდენტებმაც მიჰბაძეს და 1918 წლის 26 მაისს საქართველო დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ გამოაცხადეს. ეს მონაპოვარი არ წარმოადგენდა ძალთა მობილიზების უშუალო კულმინაციას, მაგრამ იგი უთუოდ ჩათვლება იმ მიზნის განხორციელებად, რასაც XIX საუკუნის მანძილზე თავიანთი სულიერი ენერგია შეალიეს საქართველოს რჩეულმა შვილებმა. ეს გახლდათ ლოგიკური და სამართლიანი პასუხი გეორგიევსკის ხელშეკრულების დამრღვევთა მიმართ.

მაგრამ ხანმოკლე აღმოჩნდა საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოს არსებობა. საქართველოს იმჟამინდელ მთავრობას, ორი ომის მოგერიება მოუხდა; იგი ხალხის მხარდაჭერითაც სარგებლობდა, მაგრამ მაინც ვერ აღმოჩნდა სათანადო სიმაღლეზე. მას არ ესმოდა ერთი ქვეშარიტება, რომ ძნელია თავისუფლების მოპოვება, მაგრამ გაცილებით უფრო ძნელია შენარჩუნება, რომ დამოუკიდებლობის მოპოვებისთანავე, საფრთხისა თუ უსაფრთხოების შემთხვევაში, აუცილებელია გადამწყვეტი ზომების მიღება..

საქართველოს იმჟამინდელმა მესაჭეებმა, ახალი ქვეყნის შემოქმედად ველარ ივარგეს. მათ ვერ შეიშნეს და ხელიდან გაუშვეს ალაღბედად ნაშოენი თავისუფლება და 1921 წელს, ბოლშევიკებმა, შეიარაღებულ ძალთა მეშვეობით, საბჭოთა ხელისუფლება დამყარეს საქართველოში, ფარ-ხმალყარილი მთავრობა კი ემიგრაციაში წავიდა. ასე დასრულდა საქართველოს სამწლიანი დამოუკიდებლობა. გამარჯვებულებმა ამ ბრძოლას განმანთავისუფლებელი უწოდეს, ხოლო დამარცხებულებმა ინტერვენცია.

ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანი რუსეთის ბოლშევიკური ხელისუფლების სათავეში მოსვლისთანავე, იყო საკუთარი იდეოლოგიისა და სახელმწიფოებრივი წყობილების გავრცელება ყოფილი რუსეთის იმპერიის მთელს ტერიტორიაზე, რუსული ენის გავრცელების არეში, ყველა იმ პუნქტში, სადაც კი როდესმე არაღვგალური უჯრედი დაუარსებიათ იდეოლოგიური მუშაობისა და პოლიტიკური აქციების განსახორციელებლად. მათ რიგებში იყვნენ ყოფილი იმპერიის სხვადასხვა კუთხიდან მოსული პირები, რომელთა პრესტიჟისათვის, როგორც ჩანს, დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ამ იდეოლოგიისა და წყობილების გამარჯვებას მათი ყოფილი მოქმედების არეში. ის, ვინც მიესწრაფვის სოციალისტური წყობილების მთელს მსოფლიოში გავრცელებას,

ცხადია დაინყებდა იქედან, სადაც ხელი უფრო იოლად მიუწვდებოდა. ამგვარი მიზნების განხორციელებას, რუსეთის ბოლშევიკურმა მთავრობამ შემდეგი იურიდიული გამართლება მოუწახა. თუკი ნებისმიერ მიმდებარე ქვეყანაში მათი მომხრეებისაგან შემდგარი თვით უმცირესი ჯგუფიც კი სთხოვდა მას შეიარაღებულ დახმარებას ადგილობრივი წყობილების დასამხობად, საკუთარი იდეოლოგიისა და წყობილების ერთადერთ მართებულ წყობილებად მიჩნევის საფუძველზე და პროლეტარულ-ინტერნაციონალური სოლიდარობის საბაბით, იგი ამგვარი ჩარევის უფლებას აძლევდა საკუთარ თავს, რაც ხსენებულ სახელმწიფოში შეიარაღებული ძალებით შეჭრას ნიშნავდა. იდეოლოგიურ, ან რელიგიურ საფუძველზე სხვა ქვეყნის საქმეებში შეიარაღებული ჩარევის მსგავს პრეცედენტებს, ადრეც ჰქონია ადგილი მსოფლიოს ისტორიაში და ეს ამბავი ბოლშევიკების გამონაგონი არ გახლავთ. სწორედ ამგვარი იდეოლოგიური მოტივით და მოქმედების ექსპანსიური ფორმით შემოიჭრნენ და დამკვიდრდნენ ბოლშევიკები საქართველოში და იმის დასამტკიცებლად, რომ მათ მოქმედებას არაფერი აქვს საერთო ველიკორუსული დამპყრობლური პოლიტიკის გამოვლინებასთან, როგორსაც ადგილი ჰქონდა გეორგიევსკის ტრაქტატის დარღვევისას, გაუქმებული ქართული სახელმწიფოს ნაცვლად, მათ რაიმე ისეთი უნდა შემოეთავაზებინათ, რასაც მათის აზრით უნდა უზენებლყო ამგვარი სახის მოსალოდენლი ბრალდება. რუსეთში შემავალ ოლქად საქართველოს გამოცხადების საკითხი არც კი წამოჭრილა, რადგან გაბათილების ნაცვლად, იგი აშკარად ცხადყოფდა ამგვარი ბრალდების სისწორეს. ხელალებით იქნა უარყოფილი ქართველ ბოლშევიკთა ერთი ჯგუფის მიერ შემოთავაზებული პროექტი, რომელიც ახლად დამყარებული წყობილების შენარჩუნებით საქართველოს რუსეთისაგან სრულ გამოცალკეებას ითვალისწინებ-

და. და ვინაიდან უკლონისტიკადა სახელდებული ეს დაჯგუფება პრინციპულად მოითხოვდა ამ პროექტის განხორციელებას, ეს შინაპარტიული კონფლიქტი, ამ ჯგუფის ლიკვიდაციით დამთავრდა. როგორც ჩანს, ზემოხსენებული პროექტის უარყოფლებს არ ჰქონდათ იმედი რუსეთის გარეშე საქართველოში ახლად დამყარებული წყობილების შენარჩუნებისა და ბოლოს, ბოლშევიკებმა ახალი ტიპის ექსპერიმენტული სახელმწიფო შესთავაზეს ხალხებს, რითაც პირველად გადადგეს პრაქტიკული ნაბიჯი დაახლოებით იმგვარი მრავალფეროვანი სახელმწიფოს შესაქმნელად, ასე საოცრად რომ ჩამოგავს გერმანელი ფილოსოფოსის, ფრიდრიხ ემანუელ კანტის მიერ აპრიორული მეთოდით მიკვლეული სახელმწიფოს პროექტს (მსგავსებას მხოლოდ ეროვნული სტრუქტურის თვალსაზრისით აქვს ადგილი, რადგან სოციალურ სტრუქტურასა და იდეოლოგიურ საფუძველს კანტი არ შეჰხებია).

ეს იყო სხვადასხვა სახელმწიფოს გაერთიანებით შექმნილი ერთიანი სახელმწიფო, რომელშიც არ უნდა ჰქონოდა ადგილი თითოეული მათგანის სუვერენიტეტის ხელყოფას. უნინ რუსეთის იმპერიად სახელდებული ქვეყანა, ახლა საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირად იწოდებოდა და ეროვნული სხვაობის მიხედვით, განიყოფოდა რესპუბლიკებად, ავტონომიურ რესპუბლიკებად და ავტონომიურ ოლქებად. თითოეულ ამ სახელმწიფო ერთეულს ჰყავდა თავისი მთავრობა, რომელიც ექვემდებარებოდა კავშირით შექმნილი ერთიანი სახელმწიფოს ცენტრალურ ხელისუფლებას, ერთიანი პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესების გამომხატველს. კანტის წარმოდგენით, სახელმწიფოები ნებაყოფლობით უნდა შეკრებილიყვნენ ერთი ძლიერი სახელმწიფოს გარშემო და ამგვარი კავშირი მათ შორის მუდმივი მშვიდობის გარანტიად უნდა ქცეულიყო. რესპუბლიკებად წოდებული სახელმწი-

ფოები, მათ შორის საქართველო, მართლაც, რსფსრ-ის გარშემო აღმოჩნდნენ შემოკრებილნი, თუმცა კანტის ფორმულა ნახსენებიც არ ყოფილა. აქვე გარკვევით უნდა ითქვას, რომ ამ ხალხების ხელახალი შემოკრება რუსეთის გარშემო, მოლაპარაკებებით არ მომხდარა და ამდენად არც ნებაყოფლობითი ყოფილა. როგორც საქართველოს მაგალითზე ჩანს, იგი საბჭოთა რუსეთის შეიარაღებულ ძალთა ჩარევით იქნა მიღწეული. მხოლოდ ამგვარი შემოკრების შემდეგ იქნა შეთავაზებული ერთიანი სახელმწიფოს ზემოხსენებული პროექტი, სახელმწიფოსი, რომელშიც დაცული უნდა ყოფილიყო მასში შემავალი რესპუბლიკების სუვერენიტეტი, სსრკ-ის კონსტიტუციით გარანტირებული უნდა ყოფილიყო მათი კავშირში შესვლისა თუ კავშირიდან გასვლის თავისუფლება. აგრეთვე თანასწორუფლებიანობა თითოეული ერისა, ნებისმიერ რესპუბლიკას უნდა ჰქონოდა სახელმწიფოებრიობის აღმნიშვნელი ყველა ატრიბუტი თუ საკუთარი სიმბოლო: კონსტიტუცია, დროშა, ჰიმნი, გერბი და ა. შ.

ერთაშორის ურთიერთდამოკიდებულების თვალსაზრისით რაც დაინერა, უმაღლესი სამართლიანობის თვალსაზრისით დაინერა და ყველაფერი დამოკიდებული იყო იმაზე, თუ ერთა შორის უძლიერესი როგორ გაატარებდა ცხოვრებაში ქალაქზე აღნიშნულს. მასზე იყო დამოკიდებული ყველა ნებაყოფლობითობის ცხოვრებაში რეალიზება. რესპუბლიკათა თანმზღები სიტყვა „მოკავშირე“, სავსებით ეხმიანებოდა გეორგიევსკის ტრაქტატის სულისკვეთებას, ხოლო სიტყვა „ძმობა“, უფრო მეტ პასუხისმგებლობას გულისხმობდა. მაგრამ, მიუხედავად შემოთავაზებული პირობებისა, ქართველ ხალხს მაინც არ დაუკლია მცდელობა დამოუკიდებლობის დაბრუნებისა, რადგან ძალმომრეობა, კავშირში მისი შეყვანის დროს რომ ჰქონდა ადგილი, ნდობას უკარგავდა მას იმათ მიმართ, ვისზეც უშუალოდ იყო დამოკიდებული კონსტი-

ტუციით გათვალისწინებული ნებაყოფლობითობის ცხოვრებაში რეალიზება.

თაობას თაობა მოჰყვა და ურთიერთობებშიც ბევრი რამ გაირკვა. ქართველმა ხალხმა რომ ვერ დაიბრუნა 1921 წელს დაკარგული სახელმწიფო, ამიტომ ხელეებს ვერ დაიკრეფდა, კულტურულ, მეცნიერულ და მატერიალურ საქმეებს ღვთის ანაბრად ვერ დატოვებდა. მას ახალ, შემოთავაზებულ პირობებში უნდა ეცადა შემოქმედებითი ძალები, შეემონებინა თავისი სამოკავშირეო უფლებების იურიდიული სიმკვიდრე. მთავარი მოკავშირის მიმართებანი მისადმი და კონსტიტუციური ვალდებულებებისადმი. მას მერე ბევრი ხოტბა და სადღეგრძელო აღელენილა, მოთმინების თასმებიც განყვეტამდე დაჭიმულა და პრეტენზიებიც ცხადია დაგროვდა. და ეს ბუნებრივიცაა, რადგან არათუ სახელმწიფოებს, ერთ ჭერქვეშ მცხოვრებ ორ ადამიანსაც კი უწინდება ხშირად პრეტენზია ურთიერთის მიმართ. ზოგიერთი ეროვნებით რუსი საბჭოთა მოქალაქე სიტყვა პრეტენზიის ხსენებაზე ნამდვილად ვერ მოითმენდა და ასე მომიგებდა:

„თუ მართლაც სუბიექტურად არ უდგებით ჩვენი ერების ურთიერთობის საკითხს, რა პრეტენზია შეიძლება გქონდეთ ქართველებს რუსების მიმართ? რუსეთის იმპერიის მიმართ უკმაყოფილება კიდევ გასაგებია და ჩვენც არაერთგზის დაგვიგმია ცარიზმის პოლიტიკა, მაგრამ დღეს განა თქვენც რესპუბლიკად წოდებულ ისეთსავე ერთეულს არ წარმოადგენთ, და იმგვარივე ეროვნული მთავრობა არ გყავთ, როგორც ჩვენ? საკავშირო მთავრობის შემადგენლობაში განა იმთავითვე მრავლად არ შედიოდნენ სხვადასხვა ეროვნებათა წარმომადგენლები და მათ შორის ქართველებიც, დიდი ხნის მანძილზე წამყვანი ადგილები რომ ეკავათ? რატომ უნდა შევრაცხოთ მაინცდამაინც რუსები ყოველივე კარგისა თუ ცუდის მიზეზად და არა ყველანი ერთად? განა რუსებისათვის იგივე კანონები არ ინერებოდა, რაც ქართველებისათვის? თუ ჭირისა თუ ლხინის მეტ-ნაკლებობას ჰქონდა ადგილი? განა გუმილიოვის, მანდელშტამის თუ სხვათა სიკვდილის მიზეზს ისევ დუმით არ უვლიან ამჟამად გვერდს ბიოგრაფები, როგორც მიხილ ჯავახიშვილისას, ტიცინან ტაბიძისას, ვახტანგ კოტეტიშვილისას, ევგენი მიქელაძისას და სანდრო ამბუტელიას? განა ისევე არ უჭირდათ ოდესღაც ცვეტაევას და ბულგაკოვს, როგორც დავით კაკაბაძეს, გუდიაშვილსა და გამსახურდიას? განა არ უდრის პაილო იაშვილის თვითმკვლელობა და გალაკტიონის უკანასკნელი ნახტომი მარადისობისაკენ, ესენინისა და მაიაკოვსკის მიერ საკუთარი ხელით თავში დახლილ ტყვიას? განა ისევე არ მოჰკითხეს იაგოდას, ეუოვს, აბაკუმოვსა და რიუმინს ცოდვები, როგორც ბერიას, გოგლიძეს, რაფაევას და რუხაძეს? და თუ რამ საქართველომ იწვინა, რუსეთსაც იგივე გადახდა: თუ ჩვენთვის ვაშენებდით, თქვენთანაც შენდებოდა, თუ რამეში დანაკლისს განიცდიდით, ჩვენც განვიცდიდით. გეგმებით გტვირთავდნენ? ჩვენც ვიტვირთებოდით, თუ რამე გეკრძალებოდათ, იგივე ჩვენც გვეკრძალებოდა. თუკი რამ იმჟამად სახელმწიფოში ხდებოდა, ინიციატორები ხელისუფლების სათავეში მდგომი ქართველებიც იყვნენ და თუ რამ არ მოგონონთ, მათაც უნდა მოკითხოთ. მაგრამ ზადს თუ ხედავთ, ბარემ კარგიც დაინახეთ. მოკავშირეობამ არ მოგანიჭათ ხანგრძლივი მშვიდობა მოცემულ რეგიონში? მშვიდობამ კი მეცნიერებისა და კულტურის მძლავრი აღმავლობა, აღმავლობა სახელდობრ ეროვნული კულტურებისა? განა არნახული აღორძინება არ განიცადა თქვენმა ლიტერატურამ და ხელოვნებამ ჩვენს დროში? განა იმგვარივე დარჩა მისადმი ინტერესი XIX საუკუნეში რომ ჰქონდა ადგილი? თითქმის მთლიანად არ ითარგმნა რუსულად თქვენი ძველი და უახლესი კლასიკური ლიტერატურა? ყოველმხრივ არ ვუნყოფთ ხელს ქართული

ხელოვნების საერთაშორისო ასპარეზზე გატანას? იგივე არ ითქმის სხვა დარგებზე? განა ჩვენს დროში არ იქცა აგრარული საქართველო ინდუსტრიულად? რამდენი ინსტიტუტი და სპეცსასწავლებელი გაიხსნა: და რაც მთავარია, მოგეცათ საშუალება საკუთარი ქართული აკადემიის დაარსებისა, რაიც XII საუკუნის შემდეგ არ გლირსებიათ. და ან გყოლიათ როდესმე ამდენი მეცნიერი და მალაკვალიფიციური სპეციალისტი ნებისმიერი დარგისა? მამ რა გინდათ, რალას გვემართლებით? ეგებ შენ და შენნაირები საკუთარ ბოლმას ვერ მორევიხართ და ჩვენზე გადმოსანთხევად დაეძებთ მიზეზს? თუ ასე არ არის, მამ გეორგიევსკის ტრაქტატის ორასი წლის თავზე, ჩვენ რომ ვზეიმობთ, ნაგავში რატომ იქექებით? რატომ ამჩნევ მხოლოდ აუგს და კარგის დანახვა არ გასურს?"

ამგვარი საყვედურის მთქმელს მოსარგებ პასუხს დაეუბარებ: „კარგად მესმის შენი მეგობარო, რადგან შენი თვალებითაც ძალმიძს ვუცქირო სამყაროს, მაგრამ პასუხს მხოლოდ ჩემი თვალთახედვის სანყაულთი მოგიწყავ“... არც ჩემი ერი, არც მე, ბედის მგმობელები არასოდეს ვყოფილვართ, არამედ ვიყავით მხოლოდ შავს ბედთან მეზობლები. ამადაც ბოლმის ნთხევა უტცხოა ჩვენთვის. არც თუ ნაგავში ქექვა გვჩვევია, მაგრამ თუ ჩვენი ურთიერთობის ისტორიის გახსენებისას როდესმე ნაგვისთვის ფეხი წამომიკრავს, მერწმუნე იგი არც მე, არც ჩემს თვისტომებს არ დაგვიყრია. და თუ მის დანახვასა და აღნიშვნასაც ვერაინ დაგვასწრებს, მაღლიერების ნაკლებობას ვერაინ დაგვწამებს და არც გახსენება გვჭირდება პატივი მივაგოთ ბალმონტს, პასტერნაკს, ანდრეი ბელის, ზაბოლოცკის, ნეიჰაუზს, სიმონოვს, ახმადულინას თუ სხვა რუს მოღვაწეებს საქართველოს, მისი ლიტერატურისა და ხელოვნების დაფასებისათვის. მაგრამ ისიც კარგად ვიცით, რომ ქართველი კაცი მშვიდობიანობისას ისევე მარჯვედ

ხმარობს კალამს, ფუნჯსა და გუთანს, როგორც ომიანობის დროს მახვილს. საქართველო, სხვა კულტუროსანი ერების მსგავსად ქმნიდა და თუკი ხელი არაფერმა შეუშალა, მომავალშიც შექმნის აზრისა და მშვენიერების საოცრებებს და მათ დამფასებელს თავად აენევა ფასი ღირსეულის დაფასებისათვის. განა ბერძნებს მაღლობის ძახილში უნდა ჩაუწყდეთ ხმა იმისათვის, მსოფლიოს ყველა კულტუროსანმა ერმა რომ თარგმნა ჰომეროსი მშობლიურ ენაზე, ასევე ინგლისელებს შექჰპირისა და ბაირონის, გერმანელებს გოეთესა და შილერისათვის და ა. შ. განა ქართველებმა ქართული კულტურის ზემოხსენებულ დამფასებლებს არ მიუზღეს თავის დროზე სამაგიერო რუსული კულტურის დაფასებით? კულტურის სფეროში თუკი ღირსეული რამ იქმნება, თავზე მოხვევას არ საჭიროებს, რადგან იგი ყველასათვის მისანვდომ ადგილას ძევს და თვალზე ხელის ამფარებელი ბევრიც რომ აღმოჩნდეს, ზეანვდილი ჩირალდანი ბნელს მაინც გაანათებს. იგივე ითქმის მეცნიერებასა და ტექნიკაზე. მეცნიერული აზრი ერთი ერისა და სახელმწიფოს ჩარჩოებით ვერ შემოისაზღვრება, რადგან მისი განვითარების სანინდარი მხოლოდ მსოფლიოს მეცნიერთა გამუდმებული კოორდინირებული მოქმედებაა, ამიტომ ქართული მეცნიერებაც ერთ-ერთი რგოლია მსოფლიო მეცნიერული აზროვნების ერთიანი ჯაჭვისა. დღეს, ნებისმიერი დარგი სათანადო მეცნიერებით თუ არ შეიარაღდა, ვერ მიაღწევს იმ დონეს, რა მოთხოვნასაც ეპოქა უყენებს და რა გასაკვირია, თუკი იმ დარგებმა, რომელთა განვითარების საშუალებას საქართველო იძლევა, მძლავრი მეცნიერული აღმავლობა განიცადეს. გარდა ამისა, მეცნიერების, განსაკუთრებით კი ტექნიკის განვითარება მსოფლიოში, უპირატესად ორი სისტემის დაპირისპირებამ გამოიწვია; ორი სისტემის დაპირისპირებამ, სადაც ერთი მეორის მესაფლავედ, ან მესაფლავის ქომავად მიიჩნევს თავს,

წარმოშვა უნდობლობა, ფარული თუ აშკარა შეჯიბრი შეიარაღებაში, რამაც ბიძგი მისცა ტექნიკის არნახულ განვითარებას; რადგან ისიც ცნობილია, რომ წარმოების საშუალებათა, დაზვამთმენებლობის, აგრეთვე ენერჯის წყაროთა მოძიების პრინციპი ერთიდაიგივეა სამხედრო, თუ სამოქალაქო ტექნიკისათვის. ისიც არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ თუ ერთი იდეოლოგიის პრიორიტეტი და ერთპარტიულობა რამდენადმე ამოხრუჭებს სიტყვის თავისუფლების საქმეს ჩვენში, სამაგიეროდ სწავლა-განათლების სისტემა ერთობ დემოკრატიულ პრინციპს ემყარება და ნებისმიერ მოქალაქეს აქვს შესაძლებლობა თავისი ნიჭის, სურვილისა და სიბუჯითის შესაბამისი განათლება მიიღოს, რაც უდავოდ საიმედო ბაზისია ხელოვნებისა და მეცნიერების განვითარებისათვის.

გარდასული დროის უსიამოვნო ფაქტები იმიტომ როდი გავიხსენე, რომ წინაპართა ცოდვები ამჟამად მცხოვრებ რუსებს დაეაბრალო, რადგან ისიც კარგად ვიცი, რომ ისტორიისადმი ამგვარი მიდგომა სისხლის ალების წესზე უარესია. დამერწმუნე, აღშფოთება ჩემი, მტრობას როდი ნიშნავს, როდი ნიშნავს სურვილს რუსეთი ხელმოცარული ან დასუსტებული ვიხილო და ამით გული მოვიოხო, არამედ პირიქით, ვიხილო რუსეთი მართალი, თავმდაბალი, სიტყვისა და საქმის გამაიგივებელი, უაღრესად ზნეკეთილი და მორალურად ძლიერი, რადგან მის ფიზიკურ სიძლიერეში ეჭვი არავის ეპარება. ამიტომ ნუ გვიწყენს ჩვენი პარტნიორი, თუ ორიოდე პილიპლომურილი სიტყვით მივმართავთ იმ სატკივარისათვის, ბოლო ხანებში რომ დაგროვდა. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ გასაბჭოების შემდეგ, ჩვენში არსებობდა ქართული ჯარის ნაწილები. მეორე მსოფლიო ომში, ქართული დივიზიები იბრძოდნენ ფრონტზე, და არც თუ სხვაზე ნაკლებად. მაგრამ 1956 წლის 9 მარტის ამბების შემდეგ, რატომღაც საესებით გააუქმეს ეროვნული ჯარის ნაწი-

ლები. რაშია საქმე! აღარ გვენდობიან, თუ ქართული ან სხვა ენები გამოუსადეგარია სამხედრო საქმისათვის? რესპუბლიკა თუ სუვერენულია, ეროვნული ჯარის ნაწილებიც ხომ უნდა ჰყავდეს? თუ მოძველდა გეორგიევსკის ტრაქტატის შინაარსი, სახელმწიფოებრიობის ამ ატრიბუტსაც რომ ჰგულისხმობს? მავანმა სამხედრო სპეციალისტმა შესაძლოა აქ შეგვისწოროს, მიგვანიშნოს ამ საკითხში ჩვენს არაკომპეტენტურობაზე და დასძინოს, რომ ამგვარი ცვლილებები განაპირობა დღევანდელი სამხედრო სპეციფიკის თავისებურებებმა, რომ სამხედრო ტექნიკის სწრაფმა განვითარებამ და დღევანდელმა საერთაშორისო ვითარებამ, განაპირობა ერთობ სწრაფი და ფართე მოქმედების არმიათა შექმნა, ჯარის სხვადასხვა სახეობათა ურთიერთშერწყმა, მართვის ცენტრალიზება და ერთი წარმართველი მიზანისადმი მათი დაქვემდებარება, რომელთა მოქმედების წარმატება, შესაძლოა თითოეულმა წუთმაც კი განაპირობოს, რისთვისაც საჭიროა ერთობ ზუსტი, სწრაფი, რთული ტექნიკური ცოდნით აღჭურვილი და კოორდინირებული მოქმედება. ამ სირთულეთა გასაიოლებლად კი, სასურველია ერთენოვანება არმიაში და რუსულ, როგორც დამაკავშირებელ ენაზე უკეთ, ამ ფუნქციას ვერც ერთი სხვა ენა ვერ შეასრულებს. ასე გამოდის, ამგვარი ვითარების გამო, ოცნებასაც კი უნდა გამოვეთხოვით ქართული ჯარის ნაწილების არსებობაზე, სამხედრო შენაერთებში ქართული ენის ფუნქციონირებაზე. ნეტა საერთაშორისო ვითარება იმგვარად წარმართოს, რომ ყველგან და სამუდამოდ გააუქმონ სამხედრო ნაწილები, მაგრამ რადგანაც ამგვარი ცვლილებებიდან ჯერ კიდევ შორსა ვართ, ამიტომ არ არსებობს არგუმენტი, რომელსაც ძალედვას უარყოფა რესპუბლიკის სუვერენიტეტის ერთ-ერთი ატრიბუტის, ქართული ეროვნული ჯარის ნაწილების საჭიროებისა. მაგრამ მარტოოდენ ეს ფაქტი როდია ჩვენი დაფიქრების საგანი.

ამ საუკუნის 70-იანი წლების შუა პერიოდში, იყო მცდელობა ქართული სკოლებისა და უმაღლესი სასწავლებლების ქართულ განყოფილებაში ზოგიერთი საგნის რუსულად სწავლის შემოღებისა. ქართული საზოგადოებრიობის აღშფოთებისა გამო, ეს ღონისძიება ვერ განახორციელეს. აღშფოთება ერთობ ბუნებრივი და სამართლიანი იყო, რადგან ენა ქართული მარტოოდენ შაირებისთვის როდია ვარგისი, არამედ ნებისმიერი მეცნიერებისთვისაც. კარგად ვიცით, რომ მომავლის უნივერსალური ადამიანი, თანაბრად უნდა სწავებოდეს, როგორც მხატვრულ, ასევე მეცნიერულ სფეროებს. სამყაროს უნდა სჭვრეტდეს ერთდროულად ხელოვანისა და ანალიტიკოსის თვალთ, რაც აუცილებელია უმაღლესი შემეცნებისათვის. ანდრეი ბელის გამოთქმით, იგი თავად უნდა იყოს მრავალძალი, მრავალსიმიანი, რომ შეეძლოს მარადისობის საკრავზე დაკვრა. ამგვარი უნივერსალიზმის ეტალონები იყვნენ წარსულში ლეონარდო და ვინჩი, გოეთე, ლომონოსოვი, შტაინერი და ა. შ. მაგრამ ისინი როგორც მხატვრულ, ასევე მეცნიერულ ქმნილებებს თავიანთ მშობლიურ ენაზე ქმნიდნენ, რადგან ნებისმიერი ენა განუყოფელია და თავისავე თავში ამთლიანებს ცხოვრებისა და საქმიანობის პროლარულ მხარეებს. ჩვენი სამართლიანი და შეუმუსრავი სურვილია, მსგავსად ლიტერატურული ქმნილებებისა, ქართული მეცნიერებაც მუდამ ქართულად იქმნებოდეს და ქართულსავე ენას ამდიდრებდეს.

ენა წმინდათა წმინდაა ნებისმიერი ერისათვის, მისი ღირსებისა და განუყოფლობის ბეჭედი და მასთან მიმართება მოკრძალებასა და მოწინებებს მოითხოვს. ამიტომაც, დაჭრილი აფთარივით ნაშენებით ხოლმე, ჩვენი ერის უფლებამოსილებას თუკი ვინმე შეეხება. ამასთან დაკავშირებით, ერთი ამბავი უნდა გავიხსენო. 1978 წლის აპრილში, ქართველ ხალხს მრავალრიცხოვანი დემონსტრაცი-

ის მოწყობა დასჭირდა იმისათვის, რათა სსრკ-ს ახალი კონსტიტუციით საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის სახელმწიფო ენად, მხოლოდ ქართული ენა ელიარებინათ და არა ქართული, რუსული და სხვა რესპუბლიკათა ენები, თითქოს მშობლიური ენა, სუვერენულობისა და სახელმწიფოებრიობის ისეთსავე, ან უფრო აღმატებულ ატრიბუტს არ წარმოადგენს, ვიდრე ეროვნული დროშა, გერბი, ჰიმნი და ა. შ. განა ქართული ეროვნული დროშისა თუ გერბის არსებობა აკნინებს ჩვენს პატივისცემას სხვათა დროშებისა და გერბებისადმი? ასევე არ აკნინებს, და უფრო ზრდის სხვა რესპუბლიკათა ენებისადმი პატივისცემას ჩვენი განმასხვავებელი სახელმწიფოებრივი ენის არსებობა. ამაზე მეტყველებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ ქართველები რუსულს ქართულზე არანაკლებ ფლობენ, ღრმად იცნობენ რუსულ ლიტერატურასა და სათანადოდ აფასებენ ამ ენის დამსახურებასა და მხატვრულ ღირსებებს. ნეტა, ამის მეთედი ქართული იცოდნენ საქართველოში მცხოვრებმა რუსებმა. ჩვენ დიახაც გვესმის რუსული ენის საპატიო როლი, მრავალ ეროვნებათა შორის ურთიერთობის დამამყარებლისა, რაც სავსებით საკმარისია ამ ენის ღრმა პატივისცემისათვის.

ამ ენის შესათვისებლად, მშობლიური ენის შესწავლაზე არანაკლები ენერგია გაგვიღია და ამიტომაც ღია კარის მტკრევად მიგვანჩია, როცა კვლავაც და კვლავაც გვიყიფინებენ მისი შესწავლის აუცილებლობისათვის. ქართულ ენაზე უკეთესად, ჩვენ მას ვერც და არც შვეიცანავლით. ქართული ენა ქართველისათვის მუდამ უმთავრეს ენად დარჩება, რადგან ჩვენ იგი მიგვანჩია ჩვენი ადამიანური და მოქალაქეობრივ-სახელმწიფოებრივი შეგნებისა და სინდისის უმთავრეს ნიშანსვეტად; ჩვენი წარსულისა და მომავლის გამამთლიანებელ სტიქიად. დღეს, რუს-ქართველთა ურთიერთობის ორასი წლის თავზე, ღრმა ურთიერთგაცნობისა და თანამშრომლობისაგან მიღებული დიდი გა-

კაპა

მოცილების შემდეგ, სასაცილოცაა ისეთ რამეზე საუბარი, რაც თავისთავად ცხადი უნდა იყოს. თუ მხოლოდ ქართული არ იქნება საქართველოს სახელმწიფო ენა, თუ მეცნიერებებს ქართულ ენაზე არ დავენაფებით სკოლებსა თუ უმაღლესებში და ქართულ მეცნიერებას ქართულის ბაზისზე არ განვაფიქრებთ, თუ სასწავლო დაწესებულებებში ღრმად არ შევისწავლით საქართველოს ისტორიას, როგორც ცალკე საგანს, თუ საქართველოში განლაგებულ ჯარის ნაწილებში ერთ ქართულსაც ვერ გავიგონებთ, მამ სადაური ქართველები ვყოფილვართ, ან სადღა უნდა ვპოვოთ თავად საქართველო?

მხოლოდ თვითდამკვიდრებულ პარტნიორებს შორის შეიძლება ნაღდი, უმლიქვნელო მეგობრობა, სადაც ადგილი არ რჩება ფარული აზრებისა და განზრახვებისათვის. მეგობარმა, შენს სახელში რომ არც პატრონად და არც მორიდებულ სტუმრად იგრძნოს თავი, ამიტომ შენვე უნდა იყო შენს ჭერქვეშ შენივე თავის ბატონ-პატრონი და ჭეშმარიტი მასპინძელი. უმადურნი არ ვართ,

და სიკეთეს არავის დაუეკარგავთ, მაგრამ მოყვარულადვე პირში ვუძრახებთ, თუკი რაიმე არ მოგვწონებია, ან მომავალში არ მოგვეწონება. ორი ადამიანის მეგობრობისას, იდეალურია იმგვარი ურთიერთობა, სადაც არც ერთის პიროვნული თავისუფლება არ კნინდება. მაგრამ აქ კიდევ დასაშვებია და ხშირად მოსაწონიც, როდესაც ერთის საკეთილდღეოდ, მეორე თავისივე ნებით გაიღებს მსხვერპლად საკუთარ თავისუფლებას. მაგრამ სახელმწიფო პიროვნება როდია და ამიტომ, ორი ხალხის მეგობრობისას, უფლებრივი წონასწორობა რომ არ დაირღვეს, ბრძნულად და გულწრფელად უნდა იქნას განბჭობილ-გააზრებული ურთიერთობის თითოეული დეტალი; ურთიერთის გამაბრუებელი ხოტბით კი არ უნდა მიიქმალოს, არამედ ერთობლივი ანალიზით გასათვალჩინოვდეს და მორალურ სასწორად იდოს წარსულის ყოველი დარღვევა, შეცდომა თუ გატეხილი სიტყვა, რათა შემდგომში მსგავსი რამ არ განმეორდეს.

ლენა სუსაიხიძე

ნედლეულის შემგროვებლები

აუცილებლად უნდა ადგე დილაადრიან,
რომ მზეს აასწრო, შენზე მეტად ჭორფლიან გოგოს.
წვიმის წყლით პირი დაიბანო,
წყაროს წყლით შენზე პატარა კოკა უნდა დაორთქლო,
გადაიკიდო მხარზე აბგა,
აბგაში – დანა,
მჭადის კვერი,
ყველის ნატეხი.
ხელში – მამის დაკროლილი ლამაზი ფოხი.
სარკეშიც უნდა ჩაიხედო,
გოგო ხარ, თავი მიაჩვიე, რომ ყოველ დილით, სანამ გახვალ,
სარკეს შეხედო და გაიფიქრო:
გამხდარ ღეროზე მოქანავე ორკიკინა, მინდერის ყვავილი
ისე კარგია, ისე ლამაზი...
ოკრობოკრო თეთრი კბილები
ისე კარგია, ისე ლამაზი...
გაუცინე და გაამხნევე შენი თავი – გამოგადგება.

...გახვალ ეზოში,
ღობის იქით გელოდებიან ნედლეულის შემგროვებლები:
ისინიც სწორედ შენნაირები – გამხდარ ღეროზე მოქანავე ყვავილები,
ოკრობოკრო თეთრი კბილებით.
თქვენზე ცელქ ბილიკს მიუყვებით და მიიმღერით
ნედლეულის შემგროვებლების მხიარულ მარშს.

...ტყე სიმშვიდეში გაყურსულა.
ბარტყის ფშვინვის ხმაც კი ისმის ჩიტის ბუდიდან.

აცლით კონუსებს ნაძვის მერქანს
(თითქოს ბუუტავს მიმქრალი ჭრაქი) –
ბედნიერების ნედლეულია
და აგროვებთ თხილის ფოთლებზე.

დგას წინვის სუნი,
 უფრო სწორად, რუებივით მონანკარებს ნაძვებიდან და
 ფიჭვებიდან.

დაიმახსოვრე ეს ჰაერი,
 გამხდარ კისერზე ბამბის ძაფით ჩამოიკიდე
 და თან ატარე, როგორც ჟანგბადის მწვანე ბალიში.

...თხილის ფოთლიდან – თუნუქის ქვაბში,
 ცეცხლი – ნელია.
 კონუსები რომ გაღლვებიან,
 გადაკეცავ ორპირად მარლას
 და ამ მადანს ჩაანურავ თბილწყლიან თასში.
 აილე მერე, ორხელსშუა მოიქციე,
 განელე, როგორც ნიკო-ნიკო – ციდა გარმონი.
 ნახე, რა ხმა აქვს!
 ჩიტების და ხმელი გირჩების,
 ტყის და წიწვების,
 ცვრის და წიწვების,
 მთის და წიწვების...
 გაიჭვრიტე ოქროსფერი გარმონის იქით.

დაიმახსოვრე ეს წუთებიც,
 ნაძვის კევივით რა ადვილად მზადდებოდა ბედნიერება
 შემადგენლობით:
 მზის ნაკუნის, წიწვების გემო,
 გამჭვირვალე ჰაერის წვეთი, მხიარული მარშის ნოტები...

და ჯანდაბა!
 ხომ შეიძლება ახლაც იყო ასე მარტივად ბედნიერი.
 ასე მარტივად...

ნეზრითის ქალის სიმღერა

ქალი ვიყავი. მდინარის ქალი.
 თმა მქონდა – მდინარის ჟანგისფერი,
 თვალეში ხავსის სინოტივე
 წყლიან სიმწვანედ მეშლებოდა.
 მდინარეს, მარტოდ მიტოვებულს,
 ვარწვედი, ჩუმად ვუმღეროდი,
 ვარწვედი, ჩუმად ვუმღეროდი
 მდინარეს, მარტოდ მიტოვებულს.

სავსემთვარეობას მოვიდნენ ქალები.
 ჭაობის გველებივით მოვიდნენ ქალები.

მოვიდნენ მაშხალებით ჭაობის ქალები,
მოვიდნენ გველები, ტანზე შემომველნენ.
თმა გამიშალეს.

სავარცხელი ჩამოუსვებს.
ციცინათელები ჩამოყარეს.
შავ ფრჩხილზე დაისრისეს.
შემილოცეს:

– ისე გიყვარდეს,
თმა გაგიქვავდეს.
ტანი გაგიქვავდეს –
ისე გიყვარდეს.
ის კაცი იყოს,
შენ – ქვა.
ის კვდებოდეს,
შენ ვერ შევლოდე –
ქვასხეული გქონდეს.

ქვად ვიქეცი. ნეფრიტად.
თვალი – მწვანე ნეფრიტისა.
თმა – წითელი ნეფრიტისა.
ტანი – თეთრი ნეფრიტისა. ლოტოსის ყვავილისფერი.
სული – ხელუკუღმა გადაგდებული.
ცხადი – ნართმეული.
სიზმარი – დატოვებული.
მწვანე სიზმარი.

...ჩემო, ნეფრიტის სიზმარია.
მდინარის ფსკერზე დალექილი.
მდინარე – მდნარი სპილენძია,
მდინარე – მდნარი მინერალი,
ნეფრიტის ნისლი მოსდებია ობად.
ნეფრიტის ბალახში მოსრიალებს,
ჭაობის გველის ჭარივით და,
ჩემო, ჭვირული ორნამენტი,
ჩემო, გზისა და ბილიკისა
მოაქვს.

ამ გზას უჩემოდ ვერ გაივლი!
ორკაპ
ენას წააგავს – შხამით და გესლით სავსეს,
ნეფრიტის ქვებზე შენი სიკვდილი თვლემს და
გველივით კრთება მრეში ცხენების ხმაზე.
ნინ ბილიკია, შენი ცხადი და ბოლო,
უკან ნახვალ და ხიდი იქცევა ხრამად,
უნდა მოვასწროთ!
სანამ მზე ტვიფრავს მთებს და

სანამ ხეებში მინანქრის ტიხარს ასხამს.
 წყალი გავხსენი. ცა გავხსენი. მიწა გავხსენი.
 ამოვედი. მოვედი. მოგყვები.

თმას ვიმსხვრევ – წითელ ნეფრიტს,
 უკან ვყრი.

ბროწეული ამოვა.

სიკვდილს ხვითო ეგონება, მოინუსხება, დადგება.

თვალებს ვიმსხვრევ – მწვანე ნეფრიტს – უკან ვყრი,
 გველის სურო ამოვა.

სიკვდილის წინ განვება, გააჩერებს.

ტანს ვიმსხვრევ – თეთრ ნეფრიტს,

უკან ვყრი,

არყი ამოვა.

კანს შემოიცლის.

კვალად გზაზე დაყრის.

ჩემს სულამდე მიგვიყვანს.

ჩემი სული გექნება.

ის გიშველის!

მთაზე ციხე-ზარდახშაა – ნეფრიტისა.

ზარდახშაში ზარნაშო ზის – ნეფრიტისა.

ზარნაშოში ზარდახშა დევს – ნეფრიტისა.

ზარდახშაში ზარნაშო ზის – ნეფრიტისა.

ზარნაშოში ზარდახშა დევს – ნეფრიტისა.

ზარდახშაში ზარნაშო ზის – ნეფრიტისა.

ზარნაშოში ზარდახშა დევს – ნეფრიტისა...

ზარდახშაში ზარნაშო ზის – ნეფრიტისა...

ზარნაშოში მწვანე კვერცხი – ნეფრიტისა,

კვერცხში სული – ჩემი სული,

აიღე!

ნეფრიტის ზარდახშა გავხსენი,

ამხსენი გველების შელოცვა,

სიკვდილი ვერაფერს დაგაკლებს,

სულს გაძლევ, აიღე, შენია!

შემოვა სხეულში, ჩადგება,

ჩადგება დაღლილი ქარივით

და როცა მზე ჩავა, მუზარადს

მოსწყდება მზის ბოლო არილი,

შენ ისევ ცოცხალი იქნები!

შემეხე დამსხვრეულ მინერალს,

ვიცოდე, ასეთიც გიყვარვარ –

ლოტოსის მიმქრალი სიგრილით.

...და როცა მდინარეს ჩაუვლი,

დარწეულს ნავივით, მდინარეს,

ნეფრიტის ყრუ წკრიალს გაიგებ,
ყრუ წკრიალს – ნიავეთან მინარევს:

შენ: ცოცხალი: ჩემი: სულით: შენ: მინაზე:
მე: მწვანე: ქვა: ქვადქცეული: მდინარეში:
შენ: ცოცხალი: ჩემი: სულით: შენ: მინაზე:
მე: მწვანე: ქვა: ქვადქცეული: მდინარეში:
მდინარეში:
მდინარეში:
მდინარეში:
ფსკერზე:
ვწევარ:
უსულო.

ჩემი თაობა

აქ, ამ უხერხულ ქვეყანაში,
სამშობლო რომ ჰქვია სახელად
და, როგორც ჩვენმა წინაპრებმა დაგვიბარეს,
თუ დასჭირდება, უნდა მივცეთ სისხლიც და ხორციც,
აუცილებლად ფეხზე უნდა წამოვუდგეთ,
ვადღეგრძელოთ განსხვავებულით,
მაღალი ტემპრით, თვალეზზე სისხლით.
რომ ყველა სიტყვა, რაც მასზე თქმულა,
ამოვიკანროთ გულის ფიცარზე,
თორემ რაა ამის გარეშე ხმამაღალი
და მქუხარე პატრიოტიზმი...
აქ, ამ უხერხულ სამშობლოში არ დაგვაცადეს,
რომ ჩიტების გადაფრენისთვის გვეყურებინა.
ჩიტები მიფრინავდნენ ჩვენს გარეშე,
მათ სევდიან გადაძახილს
მეგაფონების
გაუ
გაუ
გაუსაძლისი ხველა ახშობდა.
ჩიტები მიფრინავდნენ ჩვენი მზერის გარეშე.
ჩვენ კი არა მათი, არამედ
დროშების,
დროშების,
დროშების
გადაფრენა ჩაგვრჩა თვალეზში –
მრუდე სარკის ნამსხვრევებით
მთელი ცხოვრება დაუნდობლად იჩხვლიტებთან.

თეთრი გველი

თეთრი მგელია ჩემი ქმარი.
 პირველად რომ დავინახე,
 შავ ლამეში შავ მინაზე ეგდო.
 ჩასობოდა ბეჭში მთვარე – ნამგალი.
 ვაი, ისე ანათებდა ლამეს,
 ვაი, ბნელში ანათებდა, ენთო,
 ზამთრისაგან მონაგლეჯი თოვლივით
 შავ მინაზე თეთრი მგელი ეგდო.

ნამგალი ფრთხილად მოვაშორე.
 სველი ჭრილობა ავულოკე,
 სველი ტანი ავულოკე,
 სველი სახე ავულოკე,
 სველი თვალები ავულოკე.
 – ქმარო, ქმარო, – ჩაეჩურჩულე, –
 ვიქნები შენი ცოლი.
 ჩუმად ვიტყვი ხოლმე,
 მოგიკვდეს შენი ცოლი.

თვალი გაახილა.
 ნითელი კაბა გადავიცვი,
 ნითელი ლილი შევიკარი.
 თმა გავიშალე – თავთუხები,
 მოვდივართ, მგლები გვაცილებენ,
 ჭრელ სიზმრებს შეხსნეს შვიდი კარი,
 მგლები თეთრ მგელზე მათხოვებენ.
 ჯავრი აღარა მაქვს.
 ნითელი მძივი მიკეთია,
 თავშალი – ნითლად ჩამავალი,
 ხელზე – ნითელი სამაჯური.
 უკან შავ გიშრად მინაგამსკდარ
 სიზმრის და ცხადის სამანებთან
 მგლები მიდგანან – დარაჯები.

დედაჩემს ვეტყვი:
 – ჩემი ქმარია, გაიცანი.
 მამაჩემს ვეტყვი:
 – ჩემი ქმარია, გაიცანი.
 ჩემს ძმებს ვეტყვი:
 – ჩემი ქმარია, გაიცანით.
 ჩემს დებს ვეტყვი:
 – ჩემი ქმარია, გაიცანით.
 აბა, გინახავთ თეთრი მგელი?

ასეთი მგელი, ასეთი კარგი,
როგორც კი ვნახე, შემიყვარდა,
შავ ლამეში შავ მინაზე ეგდო,
შავ ლამეში ეგდო,
შავ მინაზე ეგდო თეთრი მგელი,
თეთრი მგელი მკვდარი.

წმინდა ნინო

ჯვარი, როგორც ჩიხტიკოპი,
ხურავს მცხეთას,
მოდის მტკვარი, კი არ მოდის,
მორონინობს,
მაყვლოვანში ენას იდგამს ჩიტის ბარტყი:
ნი-ნო,
ნი-ნო...

მე ვინ ვარ და... მე – არაეინ,
არაფერი...
შემენიე, რომ ჩიტივით
გულმა გიგრძნოს,
მარცვალ-მარცვალ გაბნეული სინანული
მაპოვნინო...

დგას სამთავრო, იით ეზოდანისლული,
კვირტებს, როგორც ზანზალაკებს
არხევს სიო,
მაყვლოვანში ერთი ბენო გალობს ჩიტი:
ნი-ნო,
ნი-ნო...

ზამთრისპირი

მოფრინდენ ზამთრის მაჭანკლები –
ეზოს ჭორიკანა კაჭკაჭები.
მოფრინდენ ქალის სათხოვნელად.
ის კი, შემოდგომის სავსე ღრუბელი – რუბენის ქალი
ატლასის წითელ ცაზე იყო გადანოლილი
და კი არ ქუხდა, კრუტუნებდა.

გაშაღეს ფრთები კაჭკაჭებმა – შავ-თეთრი თავშლები.
სულ დარჩეული ჭირხლის კრისტალები წამოყარეს,
ნახევრად ძვირფასი კენკრაც,
გადმოაფინეს თეთრი თოვლის აბრეშუმი – დარაიები.
ზედ მოაყოლეს, რაც მოუპარავთ, ბუდეებში უგროვებიათ:

ვერცხლის შანდლები – კედრები თუ აკაციები.

შუშის მძივები – ნაკადულები

და ტბის ლორნეტიც ყინულის ლინზით.

ქალსაც ძვირფასი მზითევი ჰქონდა:

საგარეოდ: ყურძნის კოლიე,

ყვითელი გოგრის კამეები,

კარალიოკისთვლიანი ბეჭდები,

შარიშურა ფოთლების ქურქიც...

საშინაოდ: ბიებიანი ბამბაზიის რბილი პიჟამა

და მაშიები – თივისფერბალახმოქარგული.

მხოლოდ ეს არა,

ჰქონდა ტყეში გადანახული გუგულისგონგიანი, ანტიკვარული ხის საათებიც,

ჰქონდა კაკლის ხის კომოდიც ფულუროს უჯრით...

– ყველაფერი, ყველაფერი ჰქონდა, რაც ეკადრება გასათხოვარ ქალს, –

ასე თქვეს მერე ღვინისაგან ანითლებულმა სუროებმა და

ხიდან ხეზე გადაბანცალდნენ,

მთელ ქვეყანას მოსდეს ამბავი.

ნაიყვანეს რუბენის ქალი – შემოდგომის სავსე ღრუბელი კაჭკაჭებმა,

ზამთარს მიჰგვრიან.

ქალი მიგვყავსო,

სპილენძის ზარი – დედა ზარნაშოც ჩამორეკეს, დააბუბუნეს:

აჰყვენ ზარნაშოს ზანზალაკებად მისი შვილები –

გაბუმბლული ზარნაშოები.

და, ხომ ამდენი მზითვი წაიღეს,

ქურდობა მაინც არ მოიშალეს:

ნამქერის შარფში ჩაუმაღავთ და წაულიათ

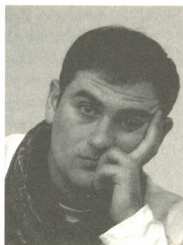
მთის კალთაზე დამაგრებული ძვირფასი ბროშიც –

ჩემი ბავშვობაშენახული,

პატარა სახლი,

ბებიისაგან დატოვებული...

ბენიი ლონიძე

ტრიოლეთი თამარს

კალენდულები

კალენდულები!.. თამუნია, კალენდულები!
შემოდის სევდა, წვიმას ითხოვს ფონი შოპენის,
მუსიკის ხმაზე უჩვეულოდ გარინდულები,
კალენდულები!.. თამუნია, კალენდულები!

დღეს ამ ყვავილებს მოწყენილი მოცარტი მორწყავს
ან ჩაიკოვსკი – გამოვრიცხოთ „უბრალოდ წვიმა“,
ორი წერტილი თვალეზივით ანათებს მორცხვად,
დღეს ამ ყვავილებს მოწყენილი მოცარტი მორწყავს...

ბნელდება... ღამე ძველ ტკივილებს ნოტიებად თარგმნის,
თითქოსდა სადღაც ეზიდება ღრუბლების ნავით
ჩვენ ვდგავართ ერთად ფანჯარასთან წარსულის სარკმლის,
ბნელდება... ღამე ძველ ტკივილებს ნოტიებად თარგმნის...

შეყვარებული, სევდიანი კალენდულები
სარკმელის მიღმა, ზუსტად – ასე, ზუსტად – ჩვენსავით,
შემცივნულები, უჩვეულოდ გალანტურები,
შეყვარებული, სევდიანი კალენდულები...

ბალათა

გამოგაქანდაკე, როგორც გალათა,
ჩემთვის გაგაცოცხლა ცამ,
გარეთ არ გახვიდე, გარეთ ლალატია,
სულში ჩაიკეტე, თამ!
სევდა ფიქრზე მახვევს ეჭვის მავთულხლართებს,
მასმენს ქარიშხლების ხმებს,
ეჭვი მეპარება, ვინმეს ბრმად უყვარდე,

როგორც შემეყვარდი მე.
 გარეთ მოყინული ყრია იმედები,
 მზიან ამინდებზე თან,
 ისე გაკლდები და ისე მემატები,
 ჯამი არ იცვლება, თამ.
 ვდგავარ სამსხვერპლოსთან, ვგავარ პიგმალიონს,
 ველი, გზა მიჩვენოს გზამ,
 ხელში რომ გიჭირავს, ჩემი იღბალია,
 ფრთები არ მოტეხო, თამ!
 ლექსებს იმედს ვაცმევ, ცრემლში ტანდაბანილს,
 სტროფებს ზეპურსა და ზეპირს,
 რა ექნა?! – შენზე გადის ჩემი „ჯანდაბანიც“,
 ჩემი „იმის იქით გზებიც“.

ერთი წამია ცხოვრება და ერთ გროშად არ ღირს,
 შენ გუშინ ჩემი სიყვარული დანით დაკალი,
 ან რა აზრი აქვს მოსაზრებებს უგვანი ხალხის,
 ან ზემორალურ დოგმატიკას კარგი დაქალის?!
 შენ ახლა მარტის ამინდით მიყინავ გრძნობებს,
 ვგლოვობ სიბნელეს, დარჩენილი მიღმა დარაბებს,
 დავდივარ უცხო ქალაქში და ვატყობ, რომ მცნობენ
 და ეს შეგრძნება თითქოს უკვე ნიშნავს არაფერს...
 რადგან უშენოდ წაულია წყალსა და მენყერს
 ცხოვრება, სავსე ტრამპლინებით, სევდით, ლირიკით.
 ჩვენ გვქონდა ბინა ცის დონიდან სართულზე მეცხრე,
 ჩვენ გვყავდა ღმერთი, შეიძლება ითქვას პირიქით –
 ჩვენ ვყავდით უფალს... და გვეძინა ღია სარკმელთან,
 ის მოდიოდა, იდგა როგორც კანკელის მიღმა
 და ფანჯრებიდან ჩვენს ოთახში სუნთქვას აკმევდა...
 სანამ მიწაზე გაექეცი საკუთარ იღბალს...
 ეს ნიშნავს, უკან დაიხიო ყველა ოქტავით,
 გაქცეულს ფეხზე წამოგედოს შენივე თასმა,
 ერთი უბრალო და რიგითი გახდე მოკვდავი,
 ანუ ცხოვრებით ცხოვრებისვე ნერტილი დასვა.

სიჩუმი შტორმის წინ

დუმს პოეზია ჩემი ბედის ჩანყვეტილ სიმში,
 რადგან ჩაყოლას ვამჯობინე ისევ ჩათრევა,
 რადგანაც ყელში გავეჩხირე სიკვდილის შიმშილს,
 ვით წვიმის წვეთი მიტოვებულ ქუჩის შადრევანს.
 დუმს არსებობის ჩავარდნილი ბოლო კლავიში...
 და ახლა გულში ჩემს რეკვიემს მუნჯურად ვგალობ,
 რადგან იღბალი ჩამაფრინდა ისევ მკლავებში,
 მრჩება ნახევრად გალენილი ცხოვრების კალო.

მუნჯდება ტალღა მზენაგდებით, კენჭებჩაგდებით,
 თითქოს კომეტას ხედავდეს და სურვილს უთქვამდეს,
 ზოგჯერ გგონია, გაიყინა, ისე ჩაკვდება
 ზღვა, ნერვიული ჩასუნთქვიდან ამოსუნთქვამდე.
 თითქოს სასცენოდ ემზადება სკოლის ზეიმზე –
 ნამოანითლა პულსაციის გაზრდილმა მარუამ...
 ვდგავარ ნაპირთან ნანგრევივით კოლიზუუმის
 და თვალს ვაყოლებ დროისა და დუმილის მარშებს.
 დუმს დამიზნებით მოშვერილი ათასი თოფი,
 რადგანაც ყელში გავეჩხირე სიკვდილის შიმშილს,
 რადგან სამყაროს ვერ ვუყურებ თვალეში ნდობით,
 დუმს პოეზია ჩემი ბედის ჩანყვეტილ სიმში.

ციკლიდან – სოფელი „მგზავრის წერილებში“

გაზაფხულისაირული

აჭარა

დაეტყოთ დღეებს უკვე ნამატი,
 ცამ დაიბრუნა ხასხასა ლურჯი,
 აკრიფა თოვლმა გუდა-ნაბადი
 და მწვერვალისკენ მიათრევს ხურჯინს...
 გვიანი ზამთრის ძლიერი ხელით
 მთებზე გაჩენა ღრუბლების ფთილა
 და კვამლი, როგორც „დაპნნილი ყველი“
 ნისლების რძისგან ამოჰყავს დილას...

საკვამურიდან

გურია

გარეთ ღამეა საოცრად ლურჯი,
 ვარსკვლავებით და სიჩუმით სავსე,
 წვიმით დატვირთულ ღრუბლების ხურჯინს
 მიათრევს ქარი დეკემბრის ცაზე.
 ბუხარი, ოდა, სიჩუმე სრული,
 ხელით ამონმებ კალენდრის სისქეს
 და ნედლი ტოტის დაღლილი სული
 საკვამურიდან მიიწევს ცისკენ.

მებაღურები

გონიო

მორიგი ტალღა ჩაყლაპა ტალღამ,
 დგახარ და სივრცის ყურებით ტკბები,

სანამ დღე დაცლის საღმოს ბაღლამს,
 უმისამართოდ ნასროლი ქვები
 ზღვას სულში ხელებს უფათურებენ,
 ცას ფერი შერჩა სანამ ფირუზის,
 მზე დაიჭირეს მეზადურებმა
 და ნავით მოჰყავთ სანაპიროზე.

ზამთრისპირული

აჭარა

ერთხელ სარგებლობ ტაშის უფლებით,
 მასაც ბუნებას უძღვნი, პოეტო,
 ისე აბოლდა ცაში ღრუბლები,
 თითქოს მწვერვალებს ცეცხლი მოედოთ.
 ამ მწვერვალების გზნებით ინთება
 და თბება ლექსი, ფიქრის დავთარი
 და დიდი ნენეს ჭრელი წინდებით
 მოიპარება ტყე-ტყე ზამთარი.

ზამთრისპირული

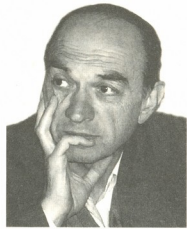
გურია

აედარი ყინვას ძალღივით გეშავს,
 ირგვლივ ნოემბრის სიცივე სუფევს,
 ბაბუას სახლში შემოაქვს შეშა,
 რომ ბებერ ოდას გაუთბოს უბე.
 ამინდმა წვიმის ორიოდ შხეფით
 და ვარსკვლავებით შეიკრა მძივი,
 ქარი კი მთიდან ეშვება ყეფით –
 მიტოვებული სახლივით ცივი.

ღამის გურია

დგას ბუკისციხე, როგორც ხეოფსი,
 როგორაც ყალყზე შემდგარი სფინქსი
 და თვლემს დაღლილი სუფსის ხეობა
 ხვალინდელ ნათელ დილაზე ფიქრში.
 ჩაიცვეს მთებმა საღამოს კვართი
 მზის ბოლო სხივის წითელი ზოლით...
 გაღმა კი, ბნელში, ნაბიჯის კვარტეტს
 მიუძღვის სტვენით ნამღერი სოლო...
 ბნელმა შეღება ზეცის ნაპირი,
 შემოუერთა მიწას სრულიად...
 და ექაჩება ბუხრის პაპიროსს
 ჩხავერით მთვრალი ღამის გურია...

ჰანო ჩხიხვაძე

ტამარა

ძველებური კაკლის მაგიდის ქვეშე-
დან ხვნივით გამოძვრალი ტამარა იატა-
კის სახეხს წყლიან გეჯაში ჩააწყაპუნებს,
ტაბურეტზე ჩამოსვენებს და წინგაშვე-
რილ, მოკლე, ორ ბაჯაჯლა თითს ჰაერში
გაპარწყავს:

- გრიგორი, ის არ გაქვს?

ლუმელთან მიდგმულ, სახელურებ-
გაცვეთილ, მასიურ სავარძელში ღრმად
ჩაძირული, გაზეთში თავჩარგული კაცი
სათვალის ზემოდან გვიან-გვიან გადმო-
ხედავს.

- არკადიევნა, მკითხეთ რამე? - სა-
პასუხო თავაზიანობას გამოიჩენს გრიგო-
რიჩი.

- ჰო, ის თუ გაქვს-მეთქი, - თითებს
პირს მიუახლოვებს.

- მაგას რა კითხვა უნდა, ხომ იცი, ^{ახიტი}
რომ შენთვის ყველაფერი მაქვს.

- ყველაფერი არ მინდა, გამაფულიე-
ბინე მარტო, - მსხვილ ტუჩებზე ღიმილი
გაუკრთება.

- ეჰ, კიდევ რომ გინდოდეს, სადღაა!
- ხალათის განიერი ჯიბიდან სიგარეტის
ღერს ამოაძვრენს, - ინებე, მაგრამ გაფ-
რთხილებ, ხშირმა მოწვევამ რძის გამრობა
იცის.

- რაც შენნაირებს ვანოვე, რაღა რძე
შემრჩა, - სიცილს მწვეელი ადამიანის
ხრინნიან ხველას ამოაყოლებს.

- ოი, ტამარა, რა ხარ, რა ხარ, რომ
იცოდე!.. მაშ, ჩემნაირებს, არა?.. მოგინ-
დება კიდევ სიგარეტი და მაშინ ისევ და-
ვუბრუნდები ამ საკითხს, - „დაემუქრა“

და კვლავ მრავალგვერდიან ყვითელ პრე-
საში ჩარგო თავი.

ტამარა არკადიევნა ორმოცდაათიან
წლებში გამოჩნდა ქალაქში, ბამბეულის
კომბინატში გამომწვევებულ მქსოველთა
ბრიგადას ჩამოჰყვა კომკავშირული საგ-
ზურით.

ჩამოვიდა და ჩარჩა.

ერთხანს რესტორანში ოფიციატობ-
და.

სხვადასხვა ქმრისგან თითო გოგო
დარჩა.

ორივე გაათხოვა, დააოჯახა.

ახლა ნაცნობ ოჯახებში დადის, დია-
სახლისებს ხელს აშველებს თან დილაად-
რიან ქალაქის ცენტრში მეზოვედ მუშა-
ობს - ყვითელი ხიფთანიით და ტარინი
მაღალი ცოცხით. უთენია უკვე პოსტზეა.

ძველი წარმოებების ყოფილ დირექ-
ტორებს თუ თანამდებობის პირებს ინერ-
ციით შემორჩათ მამის სახელებით მიმარ-
თვის წესი (თუ უნესობა!).

ესეც იმპერიული თანაცხოვრების გა-
სახსენებელი კლიშეა, რომელსაც ნელ-
ნელა გასვლია ყავლი, განელება იმ-
დროინდელი ამბიციურობის მუხტი და
სერიოზულობას უწყინარი იუმორი ჩა-
ნაცვლებია.

დავით გრიგორიჩთან შეხუმრებულია
ტამარა, ლამის ოჯახის წევრებით არის
და თუ კაცი ხასიათზეა, თანაც შემთვრა-
ლი (ეს კი არცთუ იშვიათად ხდება), იცის
რაც უყვარს:

ფანჯრის გასანმენდად ტაბურეტზე
ასული თავსაფარავით გადმოიქნევს, გა-
მოაფრიალებს გაშლილ მტვრის ტილოს,

აკორიკავებულ სკამზე აათამაშებს ზომით დიდ, სანძის ჩუსტებში წაყოფილ ფეხებს და ახარხარებული, თან შემფოთებული გრიგორი ადგილიდან წამოვარდება - ნელა, შე შეჩვენებულო, არ გადმოვარდე და რამე არ მოიტეხოო.

ტამარა კი უფრო აცმუკდება, ლოყებანიტლებული, ჩამრგვალებული „მატროშკა“, კაბაცდენილ, მომრგვალებულ მუხლისთავებს ცხვირნინ აუთამაშებს და ნაუკივლებს:

- Ои, ои, ои,
Аи, аи, аи,

Кому не спится в ночь глухую...ა, გრიგორი, აბა, გამოიცანი? თუ თქვენ ეგ პრობლემა უკვე აღარა გაქვთ? - ამ დროს „ზრდილობიანი“ მიმართვის ფორმაზე გადადის, - გამოტყდით, მაგნირები ემართებათ ასაკიან კაცებს?

- შენ რა გითხარი, ტამარა! - სიცილით ხეელამტყდარი გრიგორი ჩაბუირდება.

არკადიევამ იცის ასეთ შემთხვევაში მასპინძელს რაც შეეღის. - ჩამოხტება სკამიდან და ზურგზე ხელს დაუტყაპუნებს.

- ტამარა, ყავას დალევ? - გამოსძახებს სამზარეულოში მოფუსფუსე გრიგორიის მეუღლე.

- რა დროს ყავაა, დოდო, მგონი ქმარი გეხრჩობა და ქერივდები...

- დაიხრჩოს და დაიხრჩოს, ორივე დავისვენებთ, - მაინც გამოვა, ახლა ის დაჰკრავს ბექზე გაშლილ ხელისგულს ღონივრად და კაცი ჩანყნარდება, გადაყლაპავს სასულეში გადაცდენილ ნერწყვს.

✦ იცოდე, ტამარა, ამას თუ რამე დამართა, შენ იქნები მიზეზი, შენ მოკლავ...

- ეეჰ, ეგ რომ შემძლებოდა ჯერ ჩემებს დავხოცავდი, ბავშვებს რომ

შემატოვეს და გაიქცნენ, - ამჯერად უკვე სერიოზულად ამოიხრებს არკადიევანა.

დოდო, ყოველი შემთხვევისათვის, კიდევ ერთხელ გაიმეორებს „საკონტროლო“ დარტყმას და... გეყოფა, ქალო, ნუ ჩამინგრე ბექებიო, შეუღრენს გრიგორიჩი...

შუა აგვისტოა.

ქალაქში ტამარას თანამემამულეები დგანან - აღარც პოლიციაა, აღარც მთავრობა, აღარც მკითხავი და არც გამკითხავი...

ვინ ავალებს, მაგრამ ტამარა, მაინც, თავის ყვირთელ ხიფთანში გამოწყობილი, ყოველ დილით, გამთენიისას, ერთგულად მიდის სამსახურში, ხვეტავს ქუჩას და ტროტუარს.

ახლაც თავისი ცოცხით მუნიციპალიტეტის შენობას როგორც კი გასცდა, სამხედრო პატრული გამოჩნდა.

ჯგუფს ცხვირპაჭუა, ჭორფლიანი ოფიცერი მოუძლოდა.

ოფიცერი შედგა, მეზოვეს დააკვირდა, ეტყობა ადგილობრივებს ვერ მიაგვანა, რალაც მშობლიური ეცნო.

- ეი, დეიდა, откуда родом?

ტამარამ მოხედა, ცოცხის ტარს დაყრდნობილმა თითებით ანიშნა, ვიდრე გიპასუხებდეთ, ჯერ მომანეწინეთო.

სიგარეტი მისცეს, მოუკიდეს კიდეც და ფილტვებში ნიკოტინის ჩამოკრული

მოაცილებრეს

ბრწყალებიც რომ იგრძნო, ჩაიღბინა:

- Ои, ои, ои,

Аи, аи, аи,

Кому не спится в ночь глухую...

- გასაგებია, ჩვენებური ხარ? - ჩა-
ირობრობა ბრგე ოფიცერმა და მხარზე
ძველბიჭურად დაჰკრა ხელი.

- ჰო, ურალს იქიდან... ბარნაული გა-
გიგონია?

- რას ჰქვია გამიგონია... ეგ „ჩასტუმ-
კაც“ ციმბირულია.

- ვიცი!

- ისიც გეცოდინება, რას არ სძინავს
ყრუ ღამეში.

- არ დაგიმალავ და არც ეგ მემსლება,
- თვალი ჩაუპაჭუნა და მოურიდებლად
ანიშნა ოფიცერს შარელის უბეზე.

ხუთკაციაანმა ჯგუფმა ერთხმად გადა-
იხარხარა.

- მაგარი ყოფილხარ, დეიდა, მაგარი,

- ისევ დაჰკრა ხელი, - ეს ყველაფერი
კარგი, სასიამოვნოა თქვენი გაცნობა,
მაგრამ ერთი ეს მითხარი, იქ, ურალს
იქით, არ იყო მამაპაპური, ყრუ ღამე-
ში „ძილგატეხილი“ პენისი, მის ძიებაში
აქამდე რომ არ ჩამოსულიყავი?

ჯარისკაცებმა სიცილით მოუნონეს
ოფიცერს ენამოსწრებულობა.

ტამარამ აცალა, ვიდრე ჩაწყნარდე-
ბოდნენ. ღონიერი ნაფაზი გაუშვა და
განზე „სალდათურად“ გააფურთხა:

- ბატონო ოფიცერო, მაგამი გასაკ-
ვირი არაფერია, ქალი ვარ და შეიძლება
ასეთი რამე მართლაც მოხდეს - „პენი-
სის“ ძიებამ უფრო შორსაც გამიტყუოს,
მაგრამ იმ გადაკარგულიდან თქვენ, კა-
ცები, რაღამ ჩამოგიყვანათ, თქვენც პე-
ნისს ეძებთ?

სამხედროები შეცბუნდნენ, წინამ-
ძღოლს გადახედეს, ველარ გაიგეს ახლაც
უნდა გაეცინათ თუ - არა.

ტამარა ოფიცერის პასუხს აღარ და-
ელოდა, თფუიო, დაიფურთხა ხელებ-
ზე, მერე ტარი ჩაბლუჭა და დაბობვის
დროს, ტროტუარის გასწვრივ დაფენილ
შუშის ნაშხვრევეებს ცოცხი ღონიერად
მოუსვა.

ორი თარიღი

1. 1937

(გივი ცერაძეს)

კაცმა სვენებ-სვენებით ამოიარა ან-
გრულქვაფენილიანი ქუჩა. გზაჯვარე-
დინზე შედგა. ზურგს უკან დანყობილი
ხელები ისე დაუშვა, თითქოს მხრებზე
მძიმე ხელები დაეკიდნენ. წინწახრილმა
თეთრი, ქათქათა ცხვირსახოცით დანამუ-
ლი შუბლი მოიმშრალა და იქვე, სალაყბოს
ქვაზე, ჩამოისვენა. აქედან უკეთესად ჩან-
და ხელმარჯვნივ აყუდებული აიენიანი,
წონოლა სახლი, მუშები რომ ანგრევდნენ.

ფიცარში ჩახვეულ-ჩაფანგებული კო-
ჭის ლურსმანი ადვილად არ ნებდებოდა
ძალაყინს. ჯანიანი ბიჭები სახლს უკან,
ხელისგულისოდენა, გავერანებულ ბა-
ჩაში ყრიდნენ სახურავის ბოძებს, ხარი-
ხებს, სტრაფილებს, გაკვამლულ ყავარს
და ათასნაირ ხარახურას. დასავლეთის
მხრიდან აყოლებული, დახურული ხის
კიბის უკვე მონგრეული კვარით ფიც-
რის კედელი - გამოფიტულ-გამომშრა-
ლი, დაფუტუროვებული და ნაწილებად
დამსხვრეული - ძირს ეყარა...

დახურული კიბე მის ბავშვობაში დღი-
სითაც კი ჩაზნელებული იყო. როცა მოი-
ზარდა, მერედა ამოჭრა პატარა სარკმე-
ლი და სინათლემ ოდნავ გაანათა ჯურ-
ღმულივით ბნელი ასასვლელი, დამრეცი,
უმოაჯირო, ჭრიალა საფეხურები.

ბოლო წლებში უჭირდა დედას კიბეზე
ასვლა, მაგრამ მოხუცებულმა არ გამო-
აცვლევინა, მამაშენის გაკეთებულია და
ვიდრე ცოცხალი ვარ, ხელს ნუ ახლებო.

ბავშვობიდან მოყოლებული, ეს კიბე
დღემდე აშინებდა, მაგრამ ვერც თვითონ
ელეოდა.

მემვიდე კლასში იყო, მამა რომ წაიყ-
ვანეს. როგორც ჩვევად ჰქონდათ, ღამით
მოვიდნენ, დაუკითხავად ამობრაგუნდნენ
კიბეზე.

გუშინდელივით ახსოვს - დედა და-
საძინებლად ემზადებოდა, ნასვამი მამა
და ბიჭი უკვე თავშექცევით იწვნენ. მა-
მა გაუხეშებულ, საჩვენებელ თითს ფე-
ხისგულზე უღიტიწებდა, როცა გარეთ

ვის უნდა დაჭიბებოძონენ?
სსსს

აბორგდა, აკენესდა სიმძიმით დაზნექილი საფეხურები.

თვლემამორეულმა ბიჭმა შემკრთალმა გაახილა თვალი.

შალმოსხმულმა დედამ ლამპა შემო-
 ლებულ კარს მიანათა. ოთახში სიბნელე
 შემოვლიდა, დატბორა, აავსო ყველაფერი.

მამა უცებ გამოფხიზლდა. არ უკით-
 ხავს დაუპატიჟებელი სტუმრებისათვის
 არაფერი. მუხლებშუა მოქცეული ბიჭის
 გამხდარი ფეხები ფრთხილად განზე გას-
 ნია და სანოლიდან გადმოვიდა.

– ჩქარა! – თქვა ვილაცამ, მაგრამ ბიჭ-
 მა მთქმელი ვერ დაინახა, რადგან დედა
 იყო აფარებული (ალბათ, არ უნდოდა,
 რომ შვილიც შეემჩნიათ).

არც თვითონ ჰქონდა სურვილი რომ
 დაენახა, ვინ იყვნენ. სულგაპარული და-
 აცივდა თავქვეშ ამოდებულ მუთაქას და
 გულმა ლამის გამოუნგრია პატარა მკერ-
 დი.

მამას შეძახება არ სჭირდებოდა.

გავიდა სიბნელე და ჩაყლაპა მამა,
 გაჰყვა ლამპით ხელში დაბნეული დედა.

მალე დაბრაგუნებული კიბე შეირყა,
 იმავე წამს სიცილი და ლანანის ხმა მო-
 ისმა.

გაიგო ციხისუბანმა რალაც შემზარავი
 რომ ხდებოდა, მაგრამ უფრო მეტად გაი-
 სუსა, თითქოს სუნთქვა შეწყვიტა, აქა-იქ
 მხრწოლავი ჭრაქებიც ჩაქრა. ბალჩის ზე-
 მოთ, ფერდობზე, საბუდარივით დაკიდე-
 ბული ხუხულიდან, საცვლიანი, ებრაელი
 მენწრილმანე ბენო გამოძვრა, აყფებუ-
 ლი ძაღლი შინ შეათრია და, რომ ვერა-
 ფერი მოიფიქრა, პირი ცოლის ჩულქის
 რეზინით აუკრა.

ახლა იმისი შვილშვილები... კაცის
 შორიახლო, ეზოს წინ თამაშობდნენ და
 აკისკისებულები ხუჭუჭა, წითელთმიან-
 ნი თავებით ერთმანეთს ბოჩოლებივით
 რქენდნენ.

ეზოდან ბავშვების დედამ საპნიანი
 წყლის ტაშტი გამოიტანა და პირდაპირ
 ქუჩაში გადმოუშვა. ქვეშობორის გამომ-
 ძვრალმა წყალმა კაცის ფეხებამდე მოაღ-
 ნია, ქვეზე აფუებული თეთრი ქაფი ცხე-
 ლი დღის აღმურში უცებ აორთქლდა და
 იქაურობას გულისამრევი სუნი მოეფინა.

ინგროდა კაცის ბავშვობის სახლი და
 თითოეული დარტყმა უფრო უმძაფრებ-
 და იმლამინდელ ტრაგედიას.

მამის დაპატიმრებიდან რამდენიმე
 დღეში ხმა გავრცელდა, მალე ამინსტია
 გამოცხადდებოდა. უცხო ქვეყნის „აგენ-
 ტის“, ციხისუბნელი ხელოსნის ოჯახიც
 ამ იმედით ცოცხლობდა, მაგრამ ეს იმე-
 დი მამის გაქრა, როცა თანაკლასელმა
 გოგომ ჩუმად უთხრა, ჩემი თვალით და-
 ვინახე, პატიმრები გაატარეს და მამაშე-
 ნიც იმათთან იყო, ვილაცამ თქვა, სად-
 გურზე მიჰყავთო.

სადგურზე გაყვანა რომ კაცის დაკარ-
 გვას ნიშნავდა, მუშვიდეკლასელმა ბიჭ-
 მაც კარგად იცოდა.

ჯერ სახლისკენ გაიქცა, დედას ვეტ-
 ყვიო, მაგრამ მერე გადაიფიქრა, მოკლე-
 ზე, ბოსტნებზე მოჭრა გზა და ბადრა-
 გით მიმავლებს ხიდთან ჰკიდა თვალი.

იქნებ ტყუილი იყოსო, მიმავლებს გუ-
 ლამოვარდნილი წამოენია, თუმცა ახ-
 ლოს მისვლა მაინც ვერ გაბედა. კინოს
 უკან, გამოტეხილ მესერში გაძვრა, სად-
 გურის წინ, სასურსათო მაღაზიის მეორე
 სართულზე მცხოვრებ, გაუთხოვრად ჩა-
 მობერებულ მაიმუდასთან ავიდა, ფანჯა-
 რას ეცა და მოედანს გადახედა.

აღლევებულ ბიჭს ქალმა ვერაფერი
 ჰკითხა, პატიმრები მოედანზე რომ შე-
 მოვიდნენ და სადგურის ყრუ კედელთან
 მიხროვდნენ, ლოყაში კენესით შემოირტყა
 ხელი – მამაც იქ იყო, დაღეჭილი „ტილეგ-
 რეიკა“ ეცვა და სადღაც თვალებგამტერე-
 ბული იყურებოდა. ბიჭს ეგონა, მხედავ-
 სო, სინამდვილეში მზერაგაცივებულ კაცს
 წვერმორეული ნიკაბი ისე ჩაებლუჯა მუჭ-
 ში, თითქოს რალაცის გახსენება უნდოდა.

ბიჭმა ხელი დაუქნია, ოღონდ ფრთხი-
 ლად, შიშით, ოდნავ გაასავსავა ჰაერში
 და... ეს მოძრაობა, პატარა, ბავშვური,
 გამხდარი თითების გაფართოხლება არ
 გამორჩენია მამას, კედელს მოსცილდა,
 ნაბიჯი წინ წამოგდა, მიაჩერდა შვილს.

არ ახსოვს, რამდენ ხანს უყურებდნენ
 ერთმანეთს, ორივეს უხმო ცრემლი ჩა-
 მოსდიოდა. ბიჭი თუ სახელოთი დაუფა-
 რავად იმშრალედა ღანკებს, მამა მალე-
 ლად გაისვამდა ხოლმე უპესთან ცერს.

უცებ სადღაც, სულ ახლოს იკვილა დგანდგარით მომავალმა მატარებელმა. სადგურიდან ვიღაც სამხედრო გამოვიდა, ხელით ანიშნა ბადრაგს და ბაქანზე გარეკეს პატიმრები.

მამამ უკანასკნელად მოიხედა, თითქოს გამადიდებელი შუშით მოუახლოვდა - ცრემლჩამდგარი, მოსიყვარულე თვალებით. მოახლოვდა და ბიჭში სამუდამოდ ჩასახლდა.

დღე არ გავა, ეს თვალები რომ არ გაახსენდეს.

შინ რომ დაბრუნდა, დედა ჩაბნელებულ კიბეზე იჯდა.

შეხედეს ერთმანეთს და მიხვდნენ, რომ არაფრის თქმა აღარ იყო საჭირო.

მძიმედ, წელმონყვეტილებმა აიარეს კიბის გვირაბი, ააჭრიალეს მორყეული საფეხურები და შეიკეტნენ ოთახში.

თანაგრძნობის სათქმელად არავინ არ მისულა — არც უცხო, არც შინაური. გეგონება, ავი სული დაეპატრონათო, მეზობლებისაგან ატლახებულმა კიბემ დაისვენა, ერთბაშად დადუმდა.

შუშის გადაულახავი ღობე აღიმართა დედა-შვილსა და დანარჩენებს შორის.

იმ დღიდან მოყოლებული კარს საიმედოდ კეტავდნენ და გამოქვაბულივით ბნელი, ცივი კიბე უფრო პირქუში ხდებოდა... ეჩვენებოდა, რომ ამ ყოიამთში ვიღაცები მაინც მოძვრებოდნენ, დანალული ჩექმებით სრესდნენ ღრიჭოებიდან შემოპარულ, საფეხურებზე ცერად დაფენილ მთვარის ზოლებს. ეს ბრაგაბრუგი არ აძინებდა, თვალგამტერებელი შეპყრებდა ნუჟრიან ლამფაჭერს, ზედ ნაირნაირ, საშიშ გამოსახულებებს რომ ხატავდა, რომლებსაც ლამპის გადაქანებული შუქი ამოძრავებდა...

დედასაც ეღვიძა, იმსაც, ალბათ, აჭრილებული საფეხურების ხმა სტანჯავდა, უხეთქავდა საფეთქლებს...

ორმოცდაჩვიდმეტში მიიღეს რეაბილიტაციის ცნობა.

მამა ორმოცდასამ წელს გარდაცვლილიყო — სკლეროზით. გაუკვირდათ, ისეთი რა უყვეს, რომ ჯერ კიდევ ახალგაზრდა კაცი, სკლეროზით გარდაიცვალაო.

მამინ, ოცი წლის შემდეგ, პირველად

უთხრა დედამ, მამაშენი „ტროიკამ“ რომ წაიყვანა, ლამპით გარეთ გავყვივი. მაღალმა, შევტყაყინა, რომელიც უფროსობდა, მხარზე ხელი წაჭკრა, ჩქარა, ჩქარაო. ამ დროს თვითონ აუცდა საფეხურზე ფეხი და კი არ დაგორდა, თითქოს გაისროლესო, ჰაერში გაფრინდა, საყრდენ ბოძს შუბლით დატაკებულმა წარბი გადაიხსნაო.

მამაშენი პირველი მივარდა წამოსაყენებლად, იმან კი ჯავრი პატიმარზე იყარა — სისხლით სახედადღაბნილმა, გაუქანა გამლილი ხელისგული... დაადო მაუზერი შუბლზე და გამეყინა სისხლი, მაგრამ არ ესროლაო... „სამეულიდან“ ახლა ის ერთილა ცოცხალი, ოღონდ ვინც არის, ვერ გეტყვიო.

არც ჩასძიებია, ზედმეტი ჯავრის გარდა, ამის ცოდნა რას მისცემდა...

დედა გარდაიცვალა თუ არა, სახლი გაყიდა.

დღეს გაიგო, რომ ახალი პატრონები ანგრევდნენ და მიაკითხა.

ლოდინი დიდხანს არ დასჭირვებია, ძალაყინებითა და წერაქვებით შეიარაღებულმა მუშებმა უცებ გამოაცალეს დაფუტურობებული საყრდენები, კიბე გვერდულად გადაემხო და მზემ, თავიდან ბოლომდე, პირველად შეხედა კირით შეთეთრებულ კედელს.

კაცი ფეხზე წამოდგა... ქუდმოხდილი გაირინდა...

ხომ მძულდა, ხომ მთელი ბავშვობა აშინებდა სახლს სარკოფაგით მიკრული ხუხულა, მაინც აენვა თვალები — რაღაც საბოლოოდ დაიფშვნა, დასამარდა და იმ რაღაცამ მისი ტკივილებიც თან ჩაიყოლა...

მტვერი რომ გაიფანტა და კიბის ნამტვრევებს შესაყრელად ბორტგადახსნილი მანქანა კატაფალკასავით მოაყენეს, კაცი უკვე თავდამართზე მიუყვებოდა ქვაფენილს და მოხდილი ქუდი ისევ ზურგს უკან დანაყობილ ხელებში ეჭირა.

სახეჭოფლიანმა, ცეცხლისთმიანმა ქალმა კიდევ ერთი ტაშტი წარეცხი გადმოაღვარა ქუჩას.

2. 1997

იდგა ზამთრის მინურული. ცივი, ძალღვივით აღრენილი თებერვლის ქარი ლოკავდა ციხის ფერდობზე შეფენილ, ქუჩების ხევულებში ჩარჩენილ, გაქვავებულ თოვლის ნარჩენებს.

ასეთ გაავებულ ამინდში კვდებოდა ქალაქში ყველაზე ხანდაზმული, ცას გამოკიდებული, ასი წლის კაცი.

კვდებოდა და აღარც კვდებოდა, მეორე კვირაა, უგონოდ ხრიალებდა.

ხიბილავა შინაურიც და გარეულიც.

ბრიალი მაინც შეწყვიტოს, ისეთი ხმები ამოსდის, ბავშვებს შიშით გული უსკდებათ – ჩიოდა რძალი.

დიდი მორწმუნე ეგ არა გვყავდაო, მაგრამ მაინც დაუნთეს სანთლები.

მამაოც მოუყვანეს, ახალშემდგარ, ურბნელ მღვდელს აზიარებინეს.

სადარბაზოდან გამოსვლისას, მღვდელს, ვიდრე მანქანაში ჩაჯდებოდა, ოჯახის ახლობელმა, მხრებში ანურულმა ბიჭმა, ყურში ჩასჩურჩულა: მაგის ცოდვებს როგორ ასწევ, მამაო, თუ თვითონ მიქელ-გაბრიელი არ დაუდგა თავდებად... ხომ ხედავთ, არ მიჰყავს, მაგისთვის ჯოჯოხეთსაც კი ვერ იმეტებსო...

ეგეთი რა ცოდვები აქვს, ასი წლის მიხრწნილ ბერიკაცსო.

ცოდვები ასი წლისას ექნება, აბა, ახალშობილ ორი დღის ბავშვს ხომ არა... ეს მაინც გამორჩეულია. მე და შენ დაბადებულები რომ არ ვიყავით და აქაურობას „ტროიკა“ რომ აზანზარებდა, იმათგან ნიმუშად ესლა გვყავდა დარჩნილი და ესეც, ეს სამუზეუმე ექსპონატიც გვეცლება ხელიდანო.

რას მეუბნებიო – გაუკვირდა მღვდელს. მაშ, ცოტა კი დაუგვიანდა, მაგრამ... – თუთუნის ბოლით მოკუჭული თვალები ცისკენ აღაპყრო ბიჭმა.

ღმერთს ნუ სცოდავ, იმან ჩვენზე უკეთესად იცის, ვინ რამდენ ხანს უნდა იცოცხლოს, – ხელჩანთა ჩამოართვა და საბჭოური გადმონამუთის, დაფეხვილი „მოსკვიჩის“ კარი მიიჯახუნა.

– კეთილი, მამაო, კეთილი, მაგრამ ეგ უდანაშაულო ხალხს აბეზღებდა, ხერეტი-

და და კიდევ მე ვცოდავ? – ტალახში დაბუქსავებული მანქანის ბლუილში მღვდელს ბიჭის ნათქვამი აღარ გაუგონია...

ორ კვირას ორიც მიემატა, ამოდ ეჯავჯვრა, გაუჭირდა სულთამხუთავს ძლივსმფეთქავი ყანყრატოდან სულის ამომძრობა, იმ ძველი კიბის საყრდენ ბოძში ჟანგით ჩადუღებული ლურსმანივით ძვრა ვერ უყო.

მოკლედ, არც სიკვდილს უნდოდა, არც სიცოცხლეს.

მკითხავიცა სცადეთო, ურჩივი გაბეზრებულ შინაურებს.

სცადეს, მოუყვანეს ახალდაბელი ბებერი, შავი, დაღეული დედაკაცი, მეტსახელად „კუნაპეტა“.

დახედა კუნაპეტამ, შეულოცა და... თვითონ შეიქნა ცუდად... აილანძა, თითქოს ალი შემოენთო სახეზე.

დაბარბაცებული სკამზე ჩამოსევს. აზრზე რომ მოვიდა, ჩარგო ხელისგულში აცახცახებული ნიკაბი.

ჩარგო და გაირინდა, მილულა თვალები.

კაი ხნის შემდეგ ხელი ნაჰკრეს, ხმა ამოიღე, რა ხდება ჩვენს თავს, გვეშველება თუ არა ან კარგი გვითხარი, ან – ავიო.

აღაპყრო ქერისკენ თვალები კუნაპეტამ და ამოილულლულა, – გულით რაც უყვარდა ის მიეცით და გეშველებათო.

ნეტავ რა უყვარდაო, მიეცნენ საფიქრალს.

ვიდრე კბილები ჰქონდა, სულ მზე-სუმშირა ეყარა ჯიბეშიო.

ბოლოს ტკბილს ეტანებოდა, განსაკუთრებით კონახურის კარამელსო.

აღბათ, სისხლისფერი როა, იმიტომო, – ნაიანგლა ახლობელმა ბიჭმა და მერე გამეტებით შემოირტყა შუბლში ხელი, – მოიტათ მაუზერიო!

ხომ არ გაგიჟდი, რა მაუზერიო, – ვითომ დაან გაიოცეს ოჯახის წევრებმა.

მაუდით რომ აპრიალეებდა და ესიყვარულეებოდა ხოლმე, ისაო...

დაფაცურდნენ... კარადის თავზე ნაჭერში გადახვეული იპოვეს, ჩამოიღეს, მისცეს ბიჭს და თან გააფრთხილეს –

ცარიელი კია, მაგრამ მაინც ხომ იცი, ერთხელ ცოცხიც გაისვრისო...

ფეხზე შევაყენო თუ ეგრევე მივცეო. - იკითხა ბიჭმა.

ეგრევე, ეგრევეო, ხელები გაატატანა „კუნაპეტამ“.

ბიჭმა პირვეარი გადაისახა, აბა, თუ უშველის, ამან უნდა უშველოსო, - მომაკვდავს ძლივს გაუხსნა კლანჭა თითები და მაუზერი ხელში ჩაუდო. სულთმობრძაგმა, როგორც კი იარაღი იგრძნო, მოცოცხლდა, ამ ხნის განმავლობაში პირველად შეირბა, ქუთუთოები მაღლა აუცვივდა, ტარს ჩაფრენილს საჩვენებელი თითი ინერციით სასხლეტისაკენ გაექცა, მაგრამ აღარ დასცალდა, ამოიგმინა და გაეყარა ერთმანეთს განამებული სული და ხორცი..

მიცვალებულს, ნაიარევით გადახაზულ შუბლზე, ღრმა ნაოჭები ნურბელევიტით დაეკიდა.

კუტი

ნეტავი სხვას რას უნდა გაეხარებინა სოფელი, როგორც ამ კოთხუნჯის ჩამოსვლა ახალისებდა. წელიწადში რამდენჯერმე დაგვაფასებდა ხოლმე. ასე ხშირად, როგორც არაერთხელ უთქვამს, უფრო ჩვენი ხათრით გვსტუმრობდა, თორემ თვითონ, გამორჩეულად, სოფელი შემოდგომით უყვარდა - ამინდები რომ გაირინდებოდა, გატკბებოდა მცხენარებაჩამცხრალი მზე და თავისით ცვიოდა წენგოდან გამოქცეული, გაკროლილი კაკალი.

ჩამობრძანდებოდა თავის მოკლე მეტსახელიანად (მამ რას იზამდა, სახელს შინ ხომ არ დატოვებდა), „სიოუტრანსის“ ნინა კარიდან ჯერ თვითონ ჩამობრძანდებოდა, მერე ვილაც ღვთისნიერი ჩამოანდიდა ჯარმოვლილი ძმის მიერ ჩამოტანილ ხის ტყავადაკრულ ჩემოდანს.

ჩამოსულა და ჩამოსულაო, კუტი-კატო ჩამოჰყოლია „საიუსტრანსაო“ - მიწაზე არ ჰქონდა ხეირიანად ფეხი დადგმული, რომ ქოთქოთი შეუდგებოდა გასათხოვარსა თუ გაუთხოვარს, ქერივსა

თუ ქმრის უხასიათობით თავმოებურებულს. კუტის დაძახებას ვინ აკადრებდა, სულ საალერსო სიტყვების ტახტრევანით დააბრძანებდნენ, ვითომ სამზოს, ჩვენი გულების ნუგეშად და საოხად, ერთი თამარ მეფე გაეჩენა და მეორე ეს თმადაკუნუნებული კატო.

მეტსახელი მას შემდეგ შერქმეოდა, ჩვილობაში ტახტიდან რომ გადმოვარდნოდათ და ფეხზე კაიხანს ვერ გაველო. ჩვენს სოფელში და ჰყავდა გამოთხოვილი და იმასთან ჩამოდიდა ხოლმე.

სადა ხარ, ქალო, სადაო, - შეეგებებოდნენ ავტობუსიდან ჩამოსულს და ისიც გაბედნიერებული მოირხეოდა, გალეული ხელსაფტკავივით აქეთ-იქით იქნევდა მოკლე ფეხებზე შემდგარ გვერდებს.

ეჰ, ნეტა ვის აჯავრავდა იმის სიღამაზე, ვის აინტერესებდა კატოს ბროლის ტუჩ-კბილი ან ლობეზე გადმოკიდებული, ფშუტე გოგრასავით უკანალი, ვის გაექცეოდა სხეანიარად თვალი.

ნეტა გაჰქცეოდათ და...

რა ექნა, უიღბლო ვარ, უიღბლოო, დაიჩვილებდა ხოლმე, როცა გათხოვებაზე სიტყვას ჩამოუგდებდნენ, ვითომ მხოლოდ უიღბლობა იყო ერთადერთი მიზეზი ბედი რომ „დაუძვირდა“.

დამაცადეთ, მოვშინაურდე მაინცაო, დაუტევდა დამხვდურებს, მაგრამ ამ სწრაფმავალ წუთისოფელში ვინ დაგაცდის, ვინ ამოგასუნთქებს, ანდა რა დიდი მოშინაურება სჭირდებოდა? მე შენ გეტყვი, იმის გარდერობს კარადები ვერ დაიტევდნენ... რა ჰქონდა იმ ჩემოდანში, არ აღვწერ, ცოდვით გული რომ არ დაგენვათ, მაგრამ კატოს სასახელოდ უნდა ითქვას, სამკითხაო კარტი ყოველთვის ახალი, ხელუხლებელი ჩამოჰქონდა.

ცოტას შეიარაქათებდა, გაიხდიდა საგარეო კაბას, შეიმოსებოდა წელთან გაბანტული, ჩინური ხალათით, რომლის გახუნებულ ლურჯ-მწვანე ფერებში ასევე გახუნებული აღმოსავლური დუმფარები ლივლივებდნენ, წაუყრიდა ქოშებში ფეხს და გაიტაცებდნენ...

აბა, სდევ მინდორში ქარს, ვილა იყო კატოს თვალისდამკვრელი, გოგოები,

ილღობით აკონნიალებულს, ლამის დილაამდე დაარბენინებდნენ სოფლის მიწუმათებულ უბნებში, ორლობებში, დაარბენინებდნენ კი არა, თეოებიდან ამოვარდნილს, დააგორებდნენ, როგორც სარტყელმონყვეტილ კასრს და ისიც დროდადრო შეუძახებდა ხოლმე – ნელა, თქვე გასანყვეტილებო, ქვებზე ქოში არ გამაფუჭებინოთო.

მაშ! რალა „კუტის“ და რალა კონკიას ფეხსაცმელი!

ქოშები ჩვენი სოფლის ქვებზე პირველად იმტვრევდნენ ცხვირ-პირს თუ რა?! ან იმათ მეტი რალა გაფუჭება უნდოდათ, ქვინტთან, ცერად გადაჭრილი ლანჩიდან კობტად რომ მოჩანდა ერთმანეთს მიჭუჭკული, დამბალი სიმინდის მარცვლებივით დაბერილი ფეხის თითები და აგლეჯილი ტყავის ნიბოები ლეკვის ყურებივით რომ აპრეხოდა.

მაცინც... ყველაფერი შეენოდა და ყველაფერს უხდებოდა, ხალისი შეჰქონდა, სადაც შედიოდა, იმედს ამობერტყავდა და ახარებდა ადამიანებს.

არც ეს ეკითხებოდა, შარშანდელი ნამკითხავები აუხდათ თუ არა და, არც ესენი ედავებოდნენ გაცრუებული მოლოდინის გამო.

მთავარი დღევანდელი იყო, დღეს რას ამოშაქრავდა კუტი-კატოს ოქროს ნისკარტი.

ლაპაით განათებული მაგიდის შუა-გულში სათითაოდ ცვიოდა კარტის ფურცლები, სუნთქვაშეკრული; შიშითა და ცნობისმოყვარეობით გაფართოებული თვალეების წინ იშლებოდა წარსული და მომავალი.

– ეგრეა, რა... არ მიჯერებდი და, აჰა, ესეც მე ვარ? კარტი ეგრე ამბობს... ეს „ყვავიცი“ გავიდა, ყველაფერი ცუდი წარსულში რჩება... საღამოს გზით მოდის... ჰოო, ჰოო, მოვა და ხუთ მადლობასაც მეტყვი ანდა ვინ იცის... შეიძლება, აღარც გაგახსენდე...

– ხუთი კი არა, ექვსი თან შემოგველოს! – ისე იტყოდა ნათქვამით გაბადრული „ბედისმადიებელი“, ვითომ ცარიელ მადლობაში რამე ეყარა.

– ამ საქმისა თუ რამე გამეგება, ნამ-

დვილად ასეა! – კუტის კოტიტა თითები ნელა გადააცოცებდნენ გულის ვალეტზე დაგდებულ გულის დამას, – მოდის და რალაც უჭირავს, გოგო, ბრჭყვიალა ქალღმერთი...

– შიგნით რაა, თორე ბრჭყვიალა ქალღმერთი...

– საქორწინო კაბა... ეგეთი, გულამოლებული, მკერდის ორივე მხარეს ამოფუშფუშებული, თმაში დასამაგრებელი თეთრი ვარდით...

– სიყვარულის ფერი ხომ ნითელია, – მოკრძალებით შებუდავდნენ.

– კაბაც თეთრია და ვარდიც... სინმინდის ნიშანი... ანდა იყოს ნითელი, შენ როგორც გაგეხარდება...

დაჭყეტილი, ცნობისმოყვარე თვალეები კიდევ უფრო ფართოვდებოდნენ, წინ წამოინეგდნენ, ჩააცქერდებოდნენ ლამპის სინათლის წრეში მარტო დარჩენილ ვალეტსა და დამას.

– რა ვქნა, შენ კიდევ აქა ხარ? გაიქეცი და გაემზადე, დაკალი ქათამი!.. ხო იცი, ჩემ ნათქვამს წყალი არ გაუვა... ჰოო, ჰო, დაკალი-მეთქი... მომწყდი თავიდან, განა არ ვიცი რისი დამკვლელიცა ხარ!.. – აბა, ვისი რიგია, თორემ დაიხურა კანტორა! – წამოკრეფილ კარტს აჩენჩხავდა, აურევდა და ნებს, მთქნარებაამტყდარ პირზე, სამჯერ მიირტყამდა – რბილად, მსუბუქად, რა თქმა უნდა.

უფასო მუშა გამიგია და უჭმელი არაო.

დაფაცურდებოდა ოჯახის დიასახლისი, ვახშამთან ერთად ალუბლის „ვიშნოვკასაც“ შემოდგამდა მაგიდაზე, ცოტა შეჭიკჭიკებოდნენ, შექეფიანებულ კუტს, თხოვნითა და ყელის გამოწვევით, გიტარას ბავშვივით ჩაუგორებდნენ კალთაში.

ესეც ცოტას გაიპრანჭებოდა და ყელმოღერებული ჩამოჰკრავდა ბროლის თითებს:

ზიპლიპიტიო ჩუმად იყო,
ხმას არ იღებდა,
არ იღებდა, არ იღებდა,
ხმას არ იღებდა...

მსმენელების ალტაცებით გათამამებული, ხმას კიდევ უფრო მეტ ეშხს შემატებდა:

კნენები შეეხვეწენენ,
ამაილეო,
ამაილე, ამაილე,
ამაილეო...
ზიპლიპიტომ ამაილო,
ვაჰ, რა ჰქონია,
რა ჰქონია, რა ჰქონია,
რა ხმა ჰქონია...

- ოი, შენ არ გაქრი, ქალო, შენა! -
დადუმებულ შუალაშემი ცეცხლივით
ამობურბურდებოდა ხოლმე ქალების სი-
ცილი და გნისი...

ცუდს რას აკეთებდა, ჩამოვიდოდა,
სოფლის ორლობებში მასთან ერთად
დაქროდა, ცოცხლებოდა ათეულობით
ახდენილი თუ აუხდენელი ოცნება, ქაღე-
ბის, ქაღალდებისა, გასათხოვრად შეღე-
რებულებისა თუ ცხოვრებანანახი დედა-
კაცებისა.

იმის კვიმატ ენას ყველას სალბუნი
მოეძებნა, მარტო ლექიანთ ლალოს გუ-
ლი ვერ მოეგო:

- კუტის ენა გახმეს, კუტისა, მაგას
რო არ ეთქვა, ეს ჩემი პირქვედასამარხი,
იქიდან ცოცხალი არ ჩამოვიდოდა, ციხე-
ში ჩილაპებოდა და მოვისვენებდიო. - გნი-
სებდა უხასიათო ქმარზე გულმოსული.

აჰა, ესეც კუტი-კატოს ბრალი ყოფი-
ლა!

იღბალი არ გინდა?

- არაო, ჩემს თავს კარტს როგორ გა-
ვუშლიო, - წამოსცდებოდა ხოლმე ზოგ-
ჯერ, - ზეპირად ვიცი, უიღბლო ვარ,
უიღბლო... ამ დუნიაზე ჩემ სახელზე არ-
გაჩენილ კაცს ძებნა როგორ დაეუნყო.

სხვებისთვის ეძებდა.

ექებდა და ზოგჯერ „გაარტყამდა“ -
პოულობდა კიდევ.

მერე ვილას ახსოვდა...

მარტო ლექიანთ ლალო არ „უვიწყებ-
და სიკეთეს“ - კუტის ენა გახმეს, კუტი-
საო...

ამინდები როცა აურევდნენ, ცოტა
სოფელიც რომ მოიწყენდა კატოს და კა-
ტოც - სოფელს, ისევ იმ „სოიუზტრან-
სში“, ისევ იმ ჩემოდნით, რომელშიც კი-
დევე უფრო გახუნებული, დუმფარებიანი
ჩინური ხალათი, შელანძლული ქოშები,
იაფფასიანი ნელსაცხებლები და სხვა

წვრილმანები ეწყო, ჩააბარგებდნენ, თო-
ჯინასავით დასვამდნენ მძლოლის უკან,
ფანჯარასთან.

ვიდრე ავტობუსი დაგორდებოდა, გა-
რედან ხელით კოცნას უგზავნიდნენ.

ესეც, რა თქმა უნდა, კოცნით პასუ-
ხობდა.

დაძრულ მანქანას მარტო ლექიანთ
ლალო მიაყოლებდა ხოლმე ქოქოლას -
კუტის ენა გახმეს, კუტისაო...

პალათა ბალი

(დავით კაპანაძეს)

ეგეთი კაცი იყო ჩემი ბიძაშვილი, ზამ-
თარ-ზაფხულ ყრონტამდე ჰქონდა „სა-
როჩკა“ შეკრული, ოღონდ მუცელზე გა-
ფარფარებული, არ ჩაიტანდა კალთებს
შარვალში... როგორ იკადრებდა, ახლა
ფლოსტებით რომ დაიარებიან ამხელა,
ზონზროხა, მუქთახორა პირუტყვეები...
თან მშრომელი, მშრომელი, თოხიც უყ-
ვარდა და პურის ჭამაც... ამოვიდო-
და სარწყავიდან მხარზე ბარგადებუ-
ლი, გადახედავდა ქუჩისპირზე, კოპიტის
ჩრდილში, წელზემით დამიშვლებულ,
სოფლის უქნარებს და მათ გასაგონად
ხმამაღლა ჩაილაპარაკებდა, ახლა მომცა
ოხრახინოვის მათრახი და ესენი ჩემ გე-
მოზე გამაჟევიპნაო.

იცი, ვინ იყო ოხრახინოვი?

რეკოლუციამდელ საქართველოში,
ჭიათურაში, მეფის რუსეთის მიერ დანიშ-
ნული მაზრის უფროსი ყოფილა. მკაცრი,
უჯიათი ლეკი, პოლიციის სამსახურში
ჩამდგარი ჯინჯილებიან-ეპოლეტიბიანი
მოხელე. ის რომ ჩაივლიდა, თურმე ყვე-
ლაზე აბეზარი ძაღლებიც კი ჩერდებოდ-
ნენ... **კაპოტენი.**

მტრისას, თუ ვინმეს თავის მათრახს
გადაჰკრავდა, ხოლო, როცა მუქარით
ჩექმაზე გაიტყავუნებდა, იმის ხმა საშე-
ვარდნოზე ისმოდა.

იცი, შენ, საშევარდნო? იქიდან არის
ჩვენი სახელოვანი გროგოლ აბაშიძე... ჰო,
ჰო, პეტეფის მთარგმნელი...

„ჰოდა, ამ ყრონტამდე“ საროჩკაშეკ-
რული ბიძაჩემის ბაბუა იყო, დედის მხრი-

დან, ცოცხნარელი გლეხი ერმილე ჭილაძე.

ამ ჩვენს ერმილეს ძან საამაყოფ ჰქონდა წერეთლებთან ნათელმირონობა.

პირველი ხილი, ნაადრევი მათის ბალი რომ ჩამნიფდებოდა, მოარჩევდა მსხვილ-მსხვილებს, დამკრახულებს, თავს მოუდგამდა ხელკალათს, მოაკრავდა სატინის ან ჩითის ნაჭერს და ბაღს სხვიტორში, წერეთლების ნებიერ ქალებს მოუკითხავდა.

ხომ ყველამ იცოდა, კალათში ხელგაყრილი საითაც მიდიოდა, მაგრამ მანაც გადმოსაძახებდნენ ხოლმე მეზობლები, საით გაგინევია, ერმილე ბატონოო.

წერეთლებში, თავად ბატონოო!

ჩვენი მოკითხვაც გადაეცოო!

გადავცემ, აბა, რას ვიზამო, - დააიმედებდა მეზობლებს უფრო ომახიანი ხმით.

ერთხელაც, თავადების ქიშკარი რომ შეაჭრიალა, შეეხმინა მასპინძლებს, გამონარნარდნენ, გამოეგებნენ თურმე წე-

რეთლის ქალები, მოიკითხეს, როგორც სჩვეოდათ - მდაბალი თავმალლობით - მედიდური, მოწყალე ღიმილით მიიღეს გლეხი ჭილაძის მირთმეული ნობათი და მოახლე გოგოს სამზადისში შეატანინეს, თან ცალყბად შეიპატიჟეს, სახლში შემობრძანდი ნათლიმამო.

გლეხმა შორს დაიჭირა, თუ ასე შეგანუხებთ, რაღა პატივისცემა იქნება, თქვენ ეგ ხელკალათი დამიცალეთ, მე კი აგერ, ბჟოლის ჩრდილში, ცოტას შევიარაქათებ და ჩემს გზას ვენევიო.

იცოდნენ მისი ხასიათი და აღარ ჩააჯინდნენ, დაბრძანდით და ჩვენც მალე გეახლებითო. დატოვეს სტუმარი და გატუსტუსდნენ სამზადისაკენ, რა თქმა უნდა, დინჯად, აუჩქარებლად, როგორც თავადის ქალებს ეკადრებოდათ.

სამზადში კი, კალათს საფენი რომ მოხადეს და შემოსცინათ ჩამტკპარმა კუნწულებმა, დაავინყდათ გვართი ნაბოძები თავდაჭერილობა, სიდარბაისლე, იცოც-

ხლე, გული იჯერეს ნაყოფით, გვარიანად მოიგვერდნენ და მერე რამდენიმე მუჭა „საინზეც“ გადაიღეს, პიტნის ნაყენის არაყს სირჩა მოუდგეს და მოახლე გოგოს თანხლებით სტუმართან დაბრუნდნენ.

ბჟოლის ქვეშ, პატარა მაგიდასთან, ერმილეს შინაურულად მიუსხდნენ, წრუტში არაყი ჩამოუნანწკარეს, მიირთვი, დაილოცე, ჩვენო ბატონოო, თან ბაღს სპეციალურად მოკაკული მავთულით კურკას აცლიან და თავშეკავებულად მიირთმევენ.

გაუკვირდა გლეხ ჭილაძეს, ასე რატომ წვალობთ, ეგ ეშმაკის მანქანად უნდა ბლის დაგემოვნებასო.

ეს რა ბრძანეთო, მეტად და მეტად გაიოცეს წერეთლის ქალებმა, ჩვილი ტუჩების აბზუებით გადახედეს

ჯერ ერთმანეთს, მერე ნათელმბროსს – კი მაგრამ, განა თქვენი დედაკაცები ასე არ მიირთმევენ ბალსაო?

არაო, გაეცინა ჭილაძეს, თქვენი თავი ნუ მომიკვდება, ჩვენმა უბირმა დედაკაცებმა მაგ იარაღის არაფერი არ იცოდნენო.

მაშ, როგორაო – უფრო მეტად შეიცხადეს ქალბატონებმა, – მაღალ საზოგადოებაში ასეა მიღებული და ვერ წარმოგიდგენია, სხვანაირად როგორ უნდა მიირთვა ბალიო.

არაო თუ ყელჩამწვარმა, პირმოძუნულმა ჭილაძემ ამოისუნთქა და ღიმილით შეატოკა უღვაშის ბოლო.

როგორ მიირთმევენ ბალს ჩვენი უბირი ქალები, ჩემო ძვირფასებო და, ზუსტად, აი, ისე, ცოტა ხნის უკან თქვენ რომ შეექცეოდით სამზადსო...

შეცბნენ თავმოშონე წერეთლის ქალები, ჯერ კოპები შეჰყარეს, მაგრამ ალალი ღიმილით გაბადრულ ჭილაძეს რომ შეხედეს, თვითონაც სიცილი აუტყდათ, შენ არ მისიპე, ერმილე, რა ხარ, რომ იცოდე, შენ ხომ ვერაფერს გამოგაპარებს ადამიანიო.

ამ მთისა თქვეს, იმ – მთისა, ერმილე ჭილაძემ მიიღო თავისი საკმარისი, გამოცალა კიდევ რამდენიმე სირჩა, ჩადო ოთხად დაკეცილი საფენი ხელკალათში, გაუყარა მკლავი და მომავალ ბლობამდე ღილინით გაუყვა ცოცხნარისკენ მიმავალ გზას.

„ერმილეს ყრონტამდე“ საროჩკაშეკრული შვილიშვილი რომ შესწრებოდა ამ ამბავს, ხომ ინატრებდა ოხრახინოვის მათრახს და კუდაბზიკა თავადიშვილ ქალბატონებს მსუბუქ-მსუბუქად აკადრებდა...

ანდა რომელი ოხრახინოვის მოსაძებნად დასჭირდებოდა შორს წასვლა.

იქვე იყო, ჭიათურაში, მაზრის უფროსად მოვლინებული.

პატრიოტი

ხეირინად არ მახსოვს, ეს ქალბატონი, ახლა რომელიღაც პარტიის საანგა-

რიშო კრებაზე, ტრიბუნაზე ამხედრებული ყველაფერს რომ იბღვნიდა, გასული საუკუნის ოთხმოცდაათიან წლებში ჩვენს ქალაქში ზუსტად როდის ჩამობრძანდა.

მგონი, გეზი სამხრეთისაკენ ჰქონდა აღებული და ერთი ღამით ჩვენთან შეჩერდა – როგორც მახსოვს, კულტურული მემკვიდრეობის მოვლა-გადარჩენის საკითხებზე ჩალიჩობდა, ამ მართლაც პრობლემატური საკითხის შემდგომ ბედს უკავშირებდა თავის ვიზიტს ყოფილ საათაბაგოში.

მოინახულა რეგიონის თავკაციც და არც კაბინეტში, არც ვახშამზე არ დაუმალავს თავისი უქმაყოფილება პრეზიდენტის პოზიციის, უფრო სწორად „უპოზიციობის“ გამო – ამაზე წმინდა, საჩქარო და საღვთო საქმე რა უნდა იყოს, შთამომავლობის წარსული გადაურჩინოო.

რეგიონის თავკაცმა შორს დაიჭირა – მაგისტრის ქვეყანამ უნდა მოიცალოს, მოითქვას სული, როგორც პოლიტიკურად, ისე – ეკონომიკურად, ჩვენ კიდევ, ჯერჯერობით, ხომ ხედავ რა დღემიც ვართო...

ვახშამი ხანგრძლივ კამათად გადაიქცა. ენერგიულმა ქალბატონმა, თვალებიდან და სხეულის ყოველი ნაკვიტიდან ჟინიან თავდაჯერებულობას რომ აფრქვევდა, არ დაუთმო მასპინძელს, ისევ და ისევ ღვთისა და მოვალეობის სახელით, რა თქმა უნდა.

ქალს ერთი ჩადგმული ჯეელიც ახლდა, რომელიც თავის მძღოლად გაგვაცნო და ამ კამათში მონაწილეობას არ იღებდა, ინტერესსაც კი არ ამჟღავნებდა, ჭიქას ჭიქაზე გვიჭახუნებდა და თავგამოდებით ყლორწავდა.

მეორე დღით სასტუმროში მივაკითხეთ, საუზმის გარეშე რომ არ წასულიყვნენ.

მაგიდა შეეუკვეთეთ და ვაჭრობის განყოფილების ინსტრუქტორი, სტუმრების დასაძახებლად, მეორე სართულზე ავიდა.

რამდენიმე წუთიც არ გასულა, რომ ისედაც ბავშვური გამომეტყველების, ჩასუქებული მოპატიჟე გახვითქული, რეტდასხმულივით გამოგვეცხადა.

ვიფიქრე, ალბათ, უკვე გაგავასწრეს-მეთქი.

არაო, ამოილულულულა, მალე გვეახ-ლებიანო.

ავიჩეჩე მხრები, მაგრამ აღარაფერი არ მიკითხავს.

ჩამოვიდნენ, ვისაუზმეთ, რაც შეგვეძ-ლო არ დავაკელით პატივისცემა და მან-ქანამდე მივაცილებთ.

ქერა, მწვანეთვალემა მანდილოსან-მა, ვიდრე მანქანის კარს მიხურავდა, ინ-სტრუქტორი თითოთ თავისთან მიიხმო და მკაცრი ტონით უთხრა, ყმანვილო, ჩემგან დაიმახსოვრეთ, ვიდრე სასტუმროს და, არა მხოლოდ სასტუმროს, კარს შეაღებთ, უნდა დააკუნოთ, ამას ელემენტალური ზრდილობის ანბანი მოითხოვსო.

დავიმახსოვრებო, მორჩილად დაუკრა თავი კიდეც უფრო ნირნამხდარმა მოპა-ტიჟემ.

ვაჰ, მთლად ტყემალზე დავჯექი!

მანქანამ უხარისხო ბენზინის ნაშწვის სუნი დაგვიტოვა და ინსტრუქტორს მი-უვბრუნდი, რა ქარაგმებით ლაპარაკობ-დით, ვერ გავიგე, ეგეთი რა შესცოდე-მეთქი.

– მე არა, იმათ შესცოდეს. კაცის ნო-მერში შევედი და რას ვხედავ, მძლოლი დივანზე ამ ფეხებაპლაკულ დედაკაცს უბერავს... დაბნეული ადგილიდან ველარ გავინძერი...

– მოგჩვენებოდა, ალბათ, სულს უბე-რავდა...

– კი, კი, სულსაც და სხვა რამესაც... – როგორც იქნა, გაიღიმა, – არა, კარი მაინც ჩაეკეტათ...

გამახსენდა, წინა საღამოს, სუფრას-თან, ქალბატონის ნათქვამი: ტყუილზე აშენებული ქვეყანა შორს ვერ წავაო.

ვერც ის საქმე წავიდა წინ, რომლის აღსასრულებლადაც რკინის ქალამანი ჩაეცვა და ხელში რკინის კეტი აელო... ეტყობა ტყუილის ფეხები ჰქონდა მის „გულწრფელ“ განზრახვას...

ტყუილი არც ქვეყანას არ უნდა აკად-რო და არც შენ თავსო – საანგარიშო კრებაზე, ტრიბუნის კიდეებს ორივე ხე-ლით ისე ჩაფრენოდა, როგორც ამორძა-ლი თავანყვეტილი ულაცის სადავეებს.

თავისი კურო რომ მძლოლად შემოგ-ვასალა, ეს ტყუილი ვითომ არაფერი.

არაფერი... არაფერი...

არა, კაცო, კარი მაინც ჩაეკეტათ, კა-რიო, – იმეორებდა გვიან-გვიან გულმო-სული ინსტრუქტორი.

ცოდვის შვილი

(აღსარება)

„თავიდან ზრდილობიანად შემოვიდ-ნენ. „კასკები“ დერეფანში, ტახტზე მი-ყარეს და ბოძზე დაკიდულ პირსაბანთან მტერიანი ოფლი ჩამოირეცხეს. ხახალზე ლობის ძირებიდან წამოკრეფილი, ჯერ კიდევ მკვავზე, გასაჩირი წერილი ხილი ეყარა, ჩამოსხდნენ ტახტზე და იმის ჭა-მა დაიწყეს, თან გამაფრთხილეს – შორს არსად წახვიდეთ.

სად წავალ, უბანი დილიდან გაიხვე-ტა – ნაფურებში რომ ბომბი ჩამოგადეს, ვილა გაჩერდებოდა. მალლიდან ვხედავ-დი, ჩვენებურები ქვემოთ, მინდორში, როგორი დანოიკებულები გარბოდნენ.

ეს რომ მითხრეს, მაშინ კი ვინანე, რა ფეხი გამიხმა, რატომ მეც არ წავედი-მეთქი.

შინ შევედი.

იმ სამიდან ერთი შემომყვა, სასმელი გექნებო.

განჯინაში პლასტმასის ორი ლიტრია-ნით ცოფივით არაყი მქონდა. რატომღაც ორივე გამოვიღე, იქნებ წაიღონ და თავი-დან მომწყდნენ-მეთქი.

სად წავლენ! წაიკოტრენ!

დანარჩენებსაც დაუძახა.

ისინიც შემოვიდნენ, თითო მუჭა ქლი-ავი შემოიყოლეს და ხალისიანად შეუდ-გნენ საქმეს.

გარეთ გამოვედი.

არა, მანამდე ჭიქა მომანოდეს, დაგვი-ლიე, იქნებ მომამლულიაო.

არა ვსვამ-მეთქი.

წამოდგა ერთი, კისერზე მომხვია ხე-ლი და ჭიქა პირთან მომიტანა.

რა მქენა.

შიშს რა სცოდნია, ორნახადმა წყალი-ვით ჩაიარა.

არსად ნახვიდეთ, კიდევ გამაფრთხილებს.

სადაღ სიკვდილში ვიყავი წამსვლელი. ვინატრე იმათი ბედი, დილას მინდორში რომ გარბოდნენ – ახლა უკვე სამშვიდობოს იქნებიან-მეთქი.

არყით ხელფეხმოდუნებული ვიჯექი დერეფანში, ტახტზე. ძროხის ზმუილმა გამომაფხიზლა – მეორე დღე იყო, არ მომენველა.

იმითვისაც თვალი რომ მედევნებინა, ბოსლის კარი ნახევრად მივაყენე, დაბალი სკამი ფურდედოს ფეხებთან მივუდგი და სათლიდან დუბელა წყლით ცური ჩამოვბანე.

ძროხა ადგილზე ტოკავდა, დაბერილი ჯიქანი აწუხებდა, რამდენჯერაც მოვნიე, ფეხი ამიკრა, რძეს ვერ მადღევდა, იტანჯებოდა.

ესე შიშმაც იცის და დაუყვავე, მოვეფერე ფერდზე.

„ცურები“ მეც მანუხებდა, ლიფში ავიწინათგრძნობით დაიბურთნენ, თითქოს პურის ცომივით ამიფუდნენ და სასუნთქი გადამიკეტეს. აკანკალებული თითები არ მემორჩილებოდნენ. არაყი ყელში ამოსანთხევად მანვებოდა. დადამბლავებული ხელით, როგორც იქნა, საკინძე ჩავისხენი. მეც შვება მომეცა და ძროხასაც – ხელისგულებით ვიგრძენი დვრილებში რძემ როგორ ჩამოიბინა, სათლის ძირში აწხრილებული თეთრად აქაფდა.

თითებში ძალა მომეცა, უფრო ღონევრად გამოვწვლე, თითქოს ჯიქანზე ვიყრიდი ვაერს, თუმცა არ ვიცოდი, რა დააშავა.

ბოსლის შეღებული კარიდან მესმოდა, ოთახში როგორ მატულობდა ხმაური.

ენის ცოდნა არ არის საჭირო, რომ მიხვდე, როცა იგინებიან, სიმთვრალისაგან ამღვრეულები რომ ბოროტდებიან.

რომელიც უფროსობდა, ჯერ ის გამოვიდა, შარვლის უბე გაიხსნა, დერეფანშივე ამოიღო და ჩემს დასანახავად, იქვე მიუშვა.

რწევა-რწევით ფსამდა, თან ლილინებდა.

მერე ზურგმეტკეულმა დაიქნია, დაბერტყა, უკან ჩააბრუნა, მაგრამ უბე

ალარ შეიკრა, – შენშინა, სადა ხარო, – ეზოში გამობრაცუნდა.

ჩემ მაგივრად ძროხა გაეპასუხა ზმუილით.

რა ექნა, ესეც ხომ „შენშინაა...“

კიდევ ერთხელ ვინანე, ჯანდაბას სახლ-კარი და საქონელი, უნდა მეც გავეტკეულიყავი-მეთქი, მაგრამ ან ომის, ან მშვიდობის ხეირიანად ვინ რა გაგვაგებინა, გაქცევა აქეთ დაგვასწრეს, თანაც, ეს ჩვენებურები რომ გარბოდნენ, ქარსაცავი ზოლის ალვის ხეების სიმაღლეზე გადაუფრინათ „ვერტალიოტმა“ და ხალხის ნიოკი აქამდე ამოდიოდა, დიდ-პატარა (ზოგი უთავბოლოდ) ბაღებში გაიფანტა, დანარჩენები კი ეგრე დაეფინენ მინაზე... არა, მაღლიდან არ უსვრიათ, ეტყობა, შიშისაგან მუხლი მოეკეცათ. ამის დამნახავი ფეხს სადაღა გავადგამდი...

ჩემმა სტუმარმა ეზო მოათვალიერა, სიციხით გაოგნებულ მზეს ახედა და თოკივით გაბმულ ზმუილს გამოჰყვა.

თითები უფრო სწრაფად ამუშავდნენ, ჩემ ნაცვლად თითქოს ისინი გარბოდნენ, ეძალავებოდნენ დაჩუტულ ცურისთავეებს.

ვიღაცამ ხელი ჩემს ნერვიულობით აცეკვებულ, აკანკალებულ მუხლისთავეებს გადაატარა.

მუჭში მოქცეული დვრილები ხელისგულებზე თავისთავად გაცურდნენ და ეგრევე დამრჩნენ წინნაშევილი მკლავები.

ყანყრატოს ყლურტ-ყლურტზე მივხედი, რომ მოძალადე რძეს პირდაპირ სათლიდან სვამდა.

მერე ეს ხმა შეწყდა – ძირს დადგომულმა სათლის ძირმა, ალბათ, კენჭზე გაიხრჭილა და სიჩუმე ჩამოვარდა.

ერთ ნაშში რას არ იფიქრებს ადამიანი. გამახსენდა, ავტომატების გარდა, ნელზე დანებიც რომ ეკიდათ და ადგილზევე გაეჭრი, თითქოს ვგრძნობდი ყელზე დასმულ პრიალა დანისპირს, რომ უცებ ორი ხელი მხრებში დამწვდა, მკლავებს ჩამოჰყვა, ჯერ გაავებული ძუძუები მოჯგვლიმა და მერე ქვემოთ, მუცლისაკენ ჩაინაცვლა.

იქვე, ძროხისათვის გამოგლეჯილ ბა-

ლახში ჩამჩხება.

რა აზრი ჰქონდა წინააღმდეგობის გაწევას.

სისხლი რომ გამომსვლოდა, იმასაც დახვრებავდა, ისეთი სახე ჰქონდა.

ძროხამ ზმუილით მომხედა.

კისერგადაგდებულმა თვალებით ვთხოვე, შენ მაინც ნუ მიყურებ-მეთქი.

კაცი ძუძუს კერტებს მაბდღვნიდა. მეგონა იქიდან გადმოსული ხსენის სუნი ასდიოდა.

აღბათ, ასე ებრძოდა ჩვილობისას თავის დედას. რომ მყვარებოდა, აღბათ, რაღაც მშობლიურს ვიგრძნობდი, მაგრამ ახლა...

მორჩა და გვერდზე გადაგორდა... მკლავებგაშლილი ეგრევე დარჩა ჩემს მიწაზე, ჩემი არყით მთვრალი, ჩემი ძროხის რძითა და ჩემი სხეულით გამძღარი... მაშინ მივხვდი, რასაც ჰქვია ნამუსის ახდა, გავიგე, რა მძიმეა, უპატრონო, მიტოვებული ქვეყნის შვილობა...

რალა ბევრი გავაგრძელო, ის ორიც მოვიტყურე.

ცოტაც და გრძნობას დავკარგავდი, მაგრამ მესამემა გამამხიარულა – არაფერი გამოსდიოდა, ტყუილად ქანაობდა, ხვნიშოდა, წვალბოდა... მე სიცილი ამივარდა, ველარ ეჭრდებოდი, რომ არ მეკივლა დავიხრწობოდი... ჩემმა სიცილმა ის ცვედანი სულ გააცოფა, მაგრამ რომ ველარ გამაჩერა, სახსოვარი დამიტოვა, ნიკაპთან მიკბინა არაკაცმა...

რძიანი სათლი ახლა ამან მოიყუდა, რაც ვერ დალია, თავზე გადაივლო... ლორი!.. იმანაც ასე იცის, რასაც ვერ შეჭამს, ტაშტიანად ამოატრიალებს ხოლმე.

შემძულდა კაცის სახსენებელი.

ეგრე, ბალახებში ჩამოხილი დამტოვეს და ეზოდან ბარბაცით გაეთრენენ...

აუჰ, ხანდახან მაინც როგორ მომეწევა ხოლმე – დანანებით ჩაილაპარაკა ქალმა და საფეთქლები გამეტებით მოისრისა.

მამაო, აი, ეს არის მაშინდელი, „კოლექტიური შრომის“ ნაყოფი, მე აღარავის იმედი აღარა მაქვს. ამან, ამ ცოდვის

შვილმა უნდა ამომყაროს ყველას ჯავრი“.

რუში მოტოპავე სამიოდე წლის ქერთ-მიან ბიჭს ქალმა კლდეებიდან ახვენილი, მტაცებელი ფრინველივით გაბოროტებული თვალებით დახედა, დაიხარა, მხრებში კლანჭებით თითებით ჩააფრინდა, ფეხებასხმარტალებული, ანიოკებული ბავშვი რუდან ამოიტაცა და ლტოლვილების დასახლებისაკენ წაანილა.

გაგური საღვინე

ორი დღე ღურგალი და დამხმარე მეზობლის ბიჭები მყავდა – სახლს სახურავი მოვაქციეთ.

ნაშუადღევს საქმე მოვათავეთ. საღურგლო მაგიდაზე ცალ მხარეს მივხვეტეთ ბურბუმელა, ფიცრის ნაჭრები. ქალმა რაღაცები ამოგვანოდა. მე ჭის წყალში ჩაგრილებული ხუთლიტრიანი საღვინე ამოვიტანე, მოვიდგი გვერდით, შემოვიხი ეს ჩემი მეზობლები და გავტეხეთ პური, დავლოცეთ ჩვენი ნაშრომ-ნაამაგარი. თითო-ორულა თუ გვექნებოდა ნათქვამი, რომ უცებ ისე დაიქუხა, ლამის ყურის ბარაზნები დაგვიხეთქა, სკამებამდე მიდგმული ვაშლის ყუთებიდან გადმოგვყარა და პირქვე დაგვაშხო.

როგორც იქნა, ჩანყნარდა გუგუნი. ნამოვინი, მალლა ავიხედე და ცა დავინახე.

ბიჭოს!.. აქ ცას რა უნდა, სახურავი რა იქნა, დარტყმის ძალამ გარეთ, ბაღში ხომ არ გადაგვყარა-მეთქი.

ეე, ჩემო ძმაო, ჩვენ არა და, როგორც ქუდი გააფრიალო, ეგრე გაუსვრია ეს ჩვენი დალურსმულ-დაჭახრაკებული შიფერის სახურავი.

რა მექნა, შეჩვეული ვარ, ოთხმოცდათორმეტმაც ახალამენებული სახლი არ დამაქციეს თავზე?

ხომ ყველანი ცოცხლები ხართ-მეთქი. – დავუძახე ბიჭებს.

ვართ, მაგრამ, ვაი, ასეთ სიცოცხლესო. – ძლივს ნამოიზღაზუნენ.

დავხედე მაგიდას და... სასწაული თუ გინდა, ეს არის – ჭიქები ისევ სავსე დგანან და გველოდებიან.

ეს ძალიან მშვენიერი, კიდევ რაღაცას იზამენ და მირონივით ღვინო ოხრად დაგვრჩება-მეთქი, ავითაცე ჩემი ჭიქა და დავიძახე:

– მოკვდი, მტერო, ამაღლდი, ჭერო!

ჭიქა მოვსვი და გავიგონე, ძირში რაღაცა გაჩხაკუნდა. ჩავიხედე... საფანტზე უფრო მსხვილი ტყვია აგდია... გაბრაზებულმა ავდექი და ისიც ჩარჩენილ ღვინოსთან ერთად გადავუშვი.

– მერე, არაფერი გიყო?

– რა უნდა ექნა!.. მაგათი ტყვიაც და ეგენიც ერთად უნდა მოვიხელო!.. – დაპკრა მუშტი მუხლისთავს და დანანებით დააყოლა – აი, ჩემი ბებერი საღვინე კი მაგიდის ფეხს მიმსხვრეოდა და თიხის ნატყეხში ჩარჩენილი ლომიაური შავი, მონყენილი თვალებით ამომყურებდა.

ხვალ ომი იქნება

ჩვენ წინ, ცისკენ შექანებული, ფართეკრანით გადაშლილი ფერდობის გაყოლებაზე, გაზაფხულის შემპარავი ბინდინებოდა.

აივნის ბოლოში, ტაბურეტზე შემოდგმულ ოციანში ჩაშვებული რეზინის გამჭვირვალე მილიდან, შუშის საღვინეებში, ალისფერი მოჩქეფდა.

ბოსელთან ბოძზე გამობმული ხარი და დეკუული ბალახს უგემურად იღეჭებოდნენ.

ქალმა მოზრდილი სპილენძის ქვაბით ჯერ ჩამონველილი რძე გამოათარა, მერე – აკეცილ წინსაფარში მოგროვილი, საბუდრებიდან ნაშორეული კვერცხი.

ფრთხილად მოჰქონდა, თითქოს მიწას ფეხს არ აკარებდა.

– ჩვენ, თუხარელებს, ყველაფერი ნატურალური გვიყვარს... ამას კიდევ შრომა სჭირდება... შრომა არ გვეზარება, აქაურობა სულ ჩემი და ჩემი შვილების დამარმარებელია... ცოცხალ კაცს უნდა ეტყობოდეს, რომ ცოცხალია და არა – ლეში! – მასპინძელი სავსე ჯამს ჩაჰყურებს.

წინ სოფელია გადაშლილი:
მკვრივი.

ხორკლიანი.

უხეში.

წერილმანი და მსხვილმანი ვნებებით ნაბლანდი.

გვერდითაც, სუფრის ჩაყოლებაზე, სოფლებით მისხედან, ვითომ ჩუმებით, თავდახრილები, ნუნუა რომ შეუღლიტინებთ მაშინლა გათამამებულები, მუშტზე მაყურებლები, მძიმე ყოფის გამო ქვეყნიერებაზე გაგულისებულები, საბოლოოდ მაინც ავ-კარგის გამრჩენი, მტერ-მოყვრის მიმდევარი. ღონიერ თითებში ჭიქას რომ ჩაბლუჯავენ, მაშინ ამოხეთქავს, ამოდუღდება შელახული ღირსება, ახსენდებათ ხარისხით დაჩოქებული სამშობლო და მომუშაული თითებით უპეებს იმპრალეებს.

რა ვუყოთ, სულ ხომ არ ივინყებენ, სიმთვრალეში ხომ მაინც ეწინკნებათ სული.

– აი, ზემოთ, კორბითში, თხუთმეტი სამლოცველო იყო... იქ ჩვენ ვეღარ მივდივართ... როდემდე? ჩემს სამშობლოში ავტომატთან რუსსა და ოსს უნდა ვკითხო, როგორ უნდა მივდგე-მოვდგე?.. არადა, ჩვენ, თუხარელები...

ამ გვარის კაცებს დიდი მამულები და გავლენა ჰქონიათ.

იყო ასეთი დრო...

სამწუხაროდ, იყო...

ხშირბინდი მსუბუქედება. სწორედ კორბითის მხრიდან წელა, მძიმე ფარდასავით დაეშვება, ჩამოცურდება სათიბებსა და ჯაგნარებზე, აეფარება ტერასებზე დაყვავილებულ ხეხილს.

მერამდენე წელიწადია უცნაური, შემამფოთებელი დუმილი ნთქავს მთელ მიდამოს და, მიუხედავად იმისა, რომ განათებული აივანი ბობოქრობდა, გულუხვი მასპინძლის წყალობით დაზვინული სუფრა თავს ინონებდა და ცას შესწყვიტინებდა გადაწეილი გარმონი, ჩემდა გასაკვირად, მაინც დიდი, გაუსაძლისი სიჩუმე საფეთქლებსა და ყურებში გროვდებოდა.

– ჩვენა, თუხარელები, ჩვენ... – კიდევ ერთხელ მომიბრუნდა მასპინძელი, მაგრამ საცეკვაოდ გაიტაცეს და ვეღარ გააგრძელა მონოლოგი...

მას შემდეგ, ორიოდ თვეში, თუხარე-

ლებს მოვლილი, დოვლათით სავესე სახლსა და კარ-მიდამოსგან, კვამლით გამოლოკილი კედლებიდა დარჩა.

აგვისტოს ომი ერთი ღონიერი ქართული ოჯახის იავარქმნით დაიწყო, მეციხოვნეებივით დამდგარი სოფლები წალეკა და შიდა ქართლს ჯიგარი გამოაცალა.

პრეზიდენტმა კიდევე... ქვა-ლორლი და კლდეები დავკარგეთო! – ქვეყანას ამაზე ნაკლები „გულშემმატკივარი“ არ უნდა ჰყავდეს...

ჩვენ, თუხარელებიო...

ნეტავი რისი თქმა უნდოდა მასპინძელს!

საყასბო

ბაზრის მხრიდან მოვდივარ. ციხისუბანში, ასფალტიან აღმართს ქვიანი, ნადენი წყლებით ჩამოხრამული, ოღრო-ჩოღრო ქუჩა შეენაცვლა.

დილაა, მაგრამ უკვე კეფის ამხდელი სიცხე აჭერს. აღმური თუთქავს გვაღვი-საგან თავნამხმარ ბალახს.

მეხორცე აბეს სახლის ჭიშკართან მწვანედ გადაღებილი „რაფი“ ირწევა, ქანაობს.

ვიფიქრე ან შორიდან მეჩვენება, ანდა სიცხემ გამაბრუა-მეთქი, მაგრამ რომ მივუახლოვდი, არა მარტო ბორგავს, ყანყალებს, გმინავს კიდევ ჩაბურულ-ჩახუთული მანქანის სალონი.

ვეცადე, შუშებიდან შიგნით შემეხედა. შუშები შეღებილია და რას დავინახავ, მაგრამ მივხვდი – შიგნით საქონელი იყო გამოწყვედილი.

მიუჯაკუნე და ბორგვა და კუთვა უფრო გაძლიერდა.

ეზოდან ორნი გამოვიდნენ, სახელოაკეცილი, ტყავის წინსაფრიალი ყასაბი დამხმარე ბიჭთან ერთად.

რაფის კარი ხრჭიალით გაცურდა. ოხ-შივარმა გარეთ საქონლის ბალნისა და ნეხვის სუნი გამოიტანა.

ბიჭმა ცალი ფეხი რაფში შედგა, იქიდანვე მისწვდა მოზერის ყელზე შებმულ მოკლე თოკს და საქონელი ძირს გადმოსაყვანად გამოქაჩა.

მოზვერი გაჯიუტდა. ჩახუთულ რაფში ყოფნას ჰაერზე ურჩევნია, მაგრამ, ალბათ გრძნობს, გარეთ რაც ელოდება.

ერთხანს ეჭიდავა, მაგრამ თუნუქის პრილა იატაკზე ფეხები გაუსრიალდნენ და ბიჭის მარჯვენას დანებდა, იკადრა გადმობრძანება. გადმოსვლისთანავე, შეღებილი ჭიშკრიდან, თვალი ჰკიდა ეზოს სიღრმეში, კაუჭზე დაკიდებულ, ნახევრად ჩამოტყავებულ საქონელს და საცოდავად დაიბლაგლა.

ბიჭმა მანქანიდან კიდევე ორი ხბო გადმოიყვანა.

ისინი უფრო იოლად „დაითანხმა“.

– სულ ეს არის? – იკითხა ყასაბმა.

– რა, არ გეყოფა?

– ბავშვობაში ხორცი მენატრებოდა ხოლმე... ეხლა ყელში მაქ ამოსული, დანახვა აღარ მინდა.

– რა ვიცი, ყაურმას კი ყბას მაგრად უქნევ ხოლმე და... – გაეღიჯა ბიჭი.

პატარა, ლამაზმა გაზაფხულის ხბორებმა, ძირს ჩამოხტომისას ფეხები რომ ეკეცებოდათ, მიიხედ-მოიხედეს და, საიმედო რომ ვერავინ დაინახეს, გულქვა კაცებისაგან დამინებულები, მოზვერს მიეხუტნენ, აქეთ-იქიდან ამოუდგნენ, ვითომ დაიმალნენ, თავები მუცელქვეშ ამოუდგნენ.

ღმერთო, როგორი საბრალოები იყვნენ, ეგონათ თავისზე გაჭირვებული დაიფარავდათ, არ იცოდნენ, რომ სულ მალე, ყველას გორგოლაჭზე მოსრიადე, ჯაჭვზე გამობმული კაუჭები აიკონიან-ლებდათ.

რატომღაც ქალაქის მდიდრები დამიდგნენ თვალნინ, ცოტა ხანში დაბურულმუშუბიანი „ჯიპებით“ რომ მოსრი-ალდებოდნენ და სისხლიან სასწორზე აწონილ, ამათ თბილსა და ჯერ კიდევ მფეთქავ სხეულის ნაწილებს შინისაკენ გაარბენინებდნენ...

მოზვერმაც მოხედა ხბორებს. თითქოს იმათ გასაჭირმა თავისი დაავინყა, უცნაური, მშობლიური თანაგრძნობით დაზმუვლა ორივეს და თოკის ნაგლეჯზე ხელჩაკიდებულ ბიჭს აღარ გასძალიანებია, მორჩილად შეუძღვა ბოროლებს ეზოში.

ესენიც დანდობილად მიჰყვნენ, ისევ

ფერდთან მიკრულები, სუსტი, მოუმაგ-
რებელი ფეხების ხლართვით...

მეხორცე აბე შარშან, შემოდგომაზე,
ლოგინად ჩავარდა.

ვიდრე სული ამოხდებოდა, თურმე
სულ იხვენებოდა, გამისკდა საფეთქლე-
ბი, ამ გაუთავებელი ზმუილისაგან და-
მასვენეთო.

აკი დაისვენა კიდევ.

პოლკოვნიკი

რომელიღაც წელს, რომელიღაც მა-
ტარებელში, რომელიღაც კუბეში:

- განა თქვენ კი გეგულებათ თუნდაც
ერთი ნადვილი მამაკაცი, რომელსაც ოც-
ნებაში მაინც არ წაუღუნია ცოლის ღამა-
ზი ნათესავი? - ოფიცრის შავი, ლაპლა-
პა ჩექმების ჭრაჭუნით შემოვიდა მხარზე
პირსახოცგადაკიდებული თანამგზავრი,
გალიფეში ღიპატიანილი პოლკოვნიკი.
ჯანიან მკერდზე გადაძაგრული „პოდ-
ტიაჟკები“ გაატაკუნა, კუბეში მყოფებს
თვალი მოგვაველო და სალდაფონური
უტრიფრობით ჩაიხიბოთია, - ჩემო ძვირ-
ფასებო, მე პირადად არ მეგულება... მი-
თუმეტეს, თუ ატყობ, რომ მამალი დედ-
ლობს და ვერ აწვება, როგორც საჭი-
როა... - გიმნასტურაში მკლავები გაუყა-
რა და აშლილი თმა ორივე ხელით უკან,
ეფისსენ გადაიწურა.

სანოლში ნამომსხდარმა, ახალგაღ-
ვიძებულმა ბიჭებმა ერთმანეთს გადაე-
ხედეთ, ვინ არის ეს დაცენტრილი, ამ
დილაადრიან რა ცოლის ნათესავი აუტყ-
ყდა, მაგრამ, როგორც შემდგომ გაირ-
კვა, აღნიშნულ საჩოთირო თემაზე ვა-
გონის კავკასიური წარმომავლობის გამ-
ყოლთან (როგორც ზოგადად გვეძახიან
ჩრდილოელები) უკვე ჰქონდა კუბეში შე-
მოსვლამდე კამათი.

- ამის აღიარებასაც ვაუკაცობა უნ-
და... იოლი არ არის! - „ნარზანის“ ბოთ-
ლი მაგდის კიდზე ჩამოჰკრა და თავსა-
ხური გააგდებინა.

ყელგადაწეული ხმაურით სვამდა, სა-

მამულო წარმოების ელექტროსაპარსით
დალუდუდებულ ყანყრატოს მაცოცხლე-
ბელი მინერალური წყალი უგრძობდა
და ინდაურივით გამოწეული ჩიჩახვი, გა-
ჭვდილი უნიტაზივით ამოუტყუყვებოდა
ხოლმე...

ნაშუადღევს სადღაც დაიკარგა, რო-
გორც ვაირკვა, ჩვენს მომდევნო ვაგონში
ნაცნობებს გადააწყდა და კარგად შეზარ-
ხოშებული დაბრუნდა.

ხელჩანთის საკეტები ტკაცუნით გახ-
სნა, პირსახოცითა და კბილის ჯაგრისით
ტამბურში, პირსაბანში გავიდა და, როცა
დაბრუნდა, ტალანში, ფანჯარასთან ვი-
დექი.

ვიგრძენი, რომ დამაკვირდა, მაგრამ
არ მიმიხედავს, დილანდელი ნათქვამით
გალიზიანებულს ამ ვაფიფინებული სა-
ხის დანახვა არ შემეძლო.

კუპეს კარი მიიკეტა.

მატარებელი ყრუ სიბნელეში გარბო-
და, გამაფრთხილებელი კვილით მის-
დევდა უსიერ ტყეში მობორიალე ღამის
ლანდებს.

არაფერი არ ჩანდა. აქა-იქა, შუქნიშ-
ნებიდან გამოჭიატებულ სინათლის მკრ-
თალ შუქზე, აცვენილი ემალივით გავილ-
ვედნენ ხოლმე ხშირი, წვრილი ფიფქები,
ჩვენ საპირისპიროდ რომ მიფრინავდნენ
და ვაგონის კედლებს კანწავდნენ.

ფანჯრის სახელურს ჩემ გვერდით
მომდგარი პოლკოვნიკის ნითური, ბალ-
ნიანი თითები ჩაეჭადა.

- კუბეში ცხელა. საბჭოთა მატარე-
ბელში კი ფანჯრის გაღება არ შეიძლება.
- ალბათ, მუშათა კლასი რომ არ გა-
ცივდეს.

- ალბათ...

ორივეს ვაგვეცინა.

- მართლაც, გასაკვირია - თუ ფან-
ჯარაა, უნდა იღებოდეს, თუ არ იღება,
რალაა ფანჯარა...

- ეჰ, ჩემო ძმაო, რამდენი რამეა, რო-
მელიც „ისეა“, მაგრამ საქმე საქმეზე რომ
მიდგება, თურმე „ასეა“... გამიგეთ?

- რა თქმა უნდა!

- აბა, დილას რატომ არ დამეთან-
ხმეთ, განა არ იცით, რომ ცოდვილი იბა-
დება ადამიანი და ცოდვილი მიდის?

– რაც თქვენ ბრძანეთ, ეგ უკვე ცოდვაზე მეტია, რალაც... როგორ გითხრათ... ანომალიაა...

– რაც გინდათ დაარქვით... მე მაგ გაუგებრობის მსხვერპლი ვარ!

გაოცებულმა დაუფარავი ზიზღით მივხედე:

– თქვენ?.. ვერ გავიგე, თქვენ ხართ მსხვერპლი თუ ცოლის ლამაზი ახლობელი?

– მე-მეთქი, გასაგებად არ ვთქვი?

მატარებელი სადღაც, რომელიღაც მოსახვევში მოირკალა და უკან გადავვაქანა. ერთ-ერთი კუპედან გულიანი გინება მოისმა, ეტყობა მგზავრმა კედელს თავი რჩხვა.

– რამდენიმე დღის წინ უფრო ჯეელი ვიყავი... ბოლო დღეებმა დამაბერეს, – ტირილის ხმაზე მკერდი ჩაიმიჯღია, ხელი გადამხვია და გულ-მუცელში დაგუბებული სასმლის ორთქლი ამოაფრქვია, – მთელი ცხოვრება ნაწილიდან ნაწილში, ყაზარმიდან ყაზარმაში დავწანანალებ... რა ვქნა, ვემსახურები საბჭოთა კავშირს!.. როგორც შემიძლია... ორდენებით და მედლებით მკერდი მაქვს დამძიმებული... მეგონა, კაცი ვარ, სინამდვილეში... ვბრუნდები შინ, მივლინებიდან, ერთი დღით ადრე, შუადღისას, ვალზე ჩემი გასალებით კარს და... საძინებელში... ჩემი ძუნქა კრუტუნებს, თანაც ვისთან?.. იარალი ნელზე მაქვს, გასისინებული მაკაროვი, პირში მიცემული ტყვიით... მე კი, იმის ნაცვლად, რომ ორივე ერთმანეთს დავაკალა, როგორც შევედი ხელჩანთით, ეგრევე უკან გამოვედი, გამოვიხურე კარი... არადა, მე და ჩემს ქვას, როგორი ძმობა გვქონდა, იცი?.. დავწერე სამსახურში რაპორტი, ამ დაკარგულში, ნაწილის უფროსად გადმოყვანა მოვითხოვე... არც შეილებს გამოვეთხოვე, არც მეგობრებს, დავკარი ფეხი და ნამოვედი... ჰოდა, ეგეთი ზიზღით ნუ მიყურებ, რადგან ძალიან, ძალიან უბედური კაცი გელაპარაკება, თანაც იცი, რატომ?.. არ იცი! – უბედური იმიტომ კი არა, რომ ცოლმა... მოკლედ, როგორც არის – იმიტომ, რომ მაინც მიყვარს!.. გესმის, ძმაო, უფრო მეტად, ვიდრე აქამდე... ისიც არ ვიცი, რომ

დამირეკოს და პატიება მთხოვოს, როგორ მოვიტყვევი...

ხელი ჩამოიღო. ჩემ უკან კუპის კარი გახრჭიალდა.

– ასეა ეს საქმე!.. შორს ამიტომ მივდივარ, იმას გავურბივარ – მოკლედ, ვემსახურები საბჭოთა კავშირს!..

კუპეს კარი ისევ გახრჭიალდა და ტალანში სიჩუმე ჩამოვარდა.

სიჩუმე, რომელსაც გარედან შემოსული დგანდგარი ანგრევდა.

მეორე დღით, რომელიღაც უმნიშვნელო ბაქანზე, რომელიღაც გადასარბენზე, მთელი მატარებლიდან მგონი მხოლოდ პოლკოვნიკი ჩავიდა.

ბაქანზე დამხდურმა ჯარისკაცებმა ხელი აუღეს, ჩანთა ჩამოართვეს. პოლკოვნიკმა შინელის ანეული საყელოს ზემოდან გამომხედა, ორი შეტყუებული თითი კოკარდიან ქუდთან მიიჭანა, ჯარისკაცებს შუაში ჩაუდგა და სამივე ნაძვების კორომსა და სადგურს შორის დატოვებული გასასვლელისაკენ წავიდა.

ელექტრომავლის კივილზე ტოტზე ჩათვლემილმა, ჩამოსთავარდა და გადაქანებულმა, გულგახეთქილმა ყვავმა მიმავლებს ჩამოსჩხავლა.

– ღმერთო, რამდენი გაჭირვებული ჰყავს ამ ქვეყანას! – დაძრული ვაგონის კიბეზე ფეხი შემოდგა გამყოლმა, – იცი, გუშინ რა მითხრა ამ ჩვენმა დარეხვილმა პოლკოვნიკმა?..

– არ ვიცი და არც მინდა, ვიცოდე!

– ვაა, ეგ როგორ?!. არ იცი და არც გინდა, იცოდე!.. – გაღიზიანებულმა, მოგიკნედეს პატრონო, ჩარჩოში გაჭყდილ კარს ნიხლი მიაყოლა და, როგორც იქნა, საკეტი გადაატრიალა.

მუსტარა

ნეტო ჩვიდმეტში, ნეტო თვრამეტში... რას გამიხურე, ეგებ სამოცდაცხრამეტიც იყო, ამდენი ხანი გავიდა, რალა... გაუყვეთ ძველი ყაბირელების კვალს შუა აზიაში, თან თვალს წყალს დაალევიანებთ, თანაც, რასაც დაწერთ, დავებქდავთ.

ეგვეც ხეირია, ახალგაზრდები ხართ, მეტი რა შეგრჩებათო, – გვითხრა თავმჯდომარემ ჩვენი უწყებისა.

რა გვენაღვლებოდა, ავიღეთ სამივ-ლინებო მაყუთი, ცოტა ჩვენიც დავამატეთ და... ჰაიდა!..

სავარაუდოდ, საინგილოს რომ გადავუფრინეთ, ჩვენი ნალკოტი უკან მოვიტოვეთ, მერე ბაქოს და კასპიის ზღვას რომ გავცდით, დაიწყო და რა დაიწყო – ჩამავალი მზის სხივებით გაფიცებული, ქარიშხლებით აბორგებული ნითელი ქვიშების ოკეანე...

ხანგრძლივი ფრენის შემდეგ ჩავედით დანიშნულების ადგილზე. ცაში ხომ არ დაეჩრებოდით, დაგვაბინავეს მასპინძლებმა სასტუმროში და საღამოს იურტას ტიპის რესტორანში სავაზმოდ მიგვიფრეს.

სულრასთან ოთხნი ვართ: მე, ნუგზარი, კომკავშირის ცეკვას აგიტაცია-პროპაგანდის განყოფილების გამგე, გვარად აღდანოვი და მისი ინსტრუქტორი – ყვრიმალეგაზიძული, ვინროთვალემა მუხტარა – მორიდებული, კეთილად მომღიმარი ბიჭი.

რა დავლიოთო, – გვკითხეს მასპინძლებმა.

რასაც თქვენ მიირთმევთო.

მოატანინეს „პშენიჩნი“ და, ჩვენი ხათრით, სადღაც, საბჭოეთის რომელიღაც მხარეში ჩამოსხმული ვითომ ქართული ღვინო „ახაშენი“, მაგრამ რომ გავსინჯეთ, ის ისე იყო „ახაშენი“, როგორც მე მონლოლთა ნოინი. არადა, განყოფილების გამგემ, რომელიც მშვენივრად იცნობდა ქართულ კულტურას, მუსიკალურ ფოლკლორს, თეატრს, ოპერებს, გაიღიმა, რა თქმა უნდა, ეს ის არ არის, თქვენთან სტუმრობისას რომ გამოსინჯავსო, და „მშობლიურ“ რუსულ არაყს „მივანქით“.

მიდის აუმღვრეველი, გემრიელი პურობა, რომ უცებ დროზე ადრე შემთვრალმა მუხტარამ თავი ასწია, მის მოკრძალებულ გამოხედვაში უცნაური ნაპერწკლები აირიგნენ და ნუგზარს ჯიქურ მიმართა, – მინდა პატივი გცე, ამაღამ, როგორც ჩვენი მამა-პაპური ტრადიციაა,

შინ, ჩემს ცოლთან უნდა ნაგიყვანო. გესმის, რასა სთავაზობს ეს ქაჯი?

ჰო, ზუსტად ეგრე, ჩემს ცოლთანო, ბიჭო!

ორივე დაფხიზლდით. დაფხიზლდით კი არა, ტყემლის კენწეროზე მოვექცით, გვეგონა მოგვესმა, მაგრამ მუხტარა რის მუხტარაა, თავის ნათქვამს თუ გადავა... კიდევ მოვიყრუეთ ყური, მაგრამ ეს ნუგზარა უნდა ნახო, ხო შვეგვემანია, მსხვილ ქუთუთოებზე გადმოხურული წარბებით, ეგრე ალაპლაპდა, როგორც ნაკვერჩხალი.

გამგე დროულად ჩაერია, ინსტრუქტორს ჩამოქაჩა და თვალები გადაუტრიალა, ესენი სხვა კულტურის ხალხის შეილები არიან და სისულელეებს მოეძვირო.

მუხტარაც მოეშვა, თუმცა ვერ გაიგო, შეთავაზებაზე რატომ ათქმევინებდნენ უარს. ჩაჰკიდა თავი, დახარა ნაწყენი თვალები, მაგრამ, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, მუხტარა რის მუხტარაა, თანაც... უფრო თერება, ხომ არ ფხიზლდება.

უცებ ისევ ავარდა ჯიგარი, გადმოსწვდა ნუგზარას მავჯას და... უნდა ნამოხვიდე, ჩემს ცოლთან, პატივი მინდა გცე, თუ ძმობაა, ძმობა იყოსო...

უარესად აირია ნუგზარა, რას გადამეკიდა, ეს ჩემისაო, გადმომწურწულა, ვიდრე განყოფილების გამგე მუხტარას ხელახლა მოძღვრავდა.

ეგ ისეთი კერკეტი კაკალი ჩანს, მაინც არ მოგისვენებს-მეთქი.

გაეცინა.

ჯანდაბას ჩემი თავი, გაეყვებოდი, პატივს ვცემდი ამათ ტრადიციას, მაგრამ ხომ წარმოგიდგენია, ამის ცოლი რას ემგვანებაო.

რა ვიცი, თუ გინდა გაჰყევი, მაგრამ მერე რა მოხდება თუ იცი-მეთქი.

რა უნდა მოხდესო, – დაინტერესდა.

– რა და, დაახლოებით ათ დღეში, ჰა და ჰა, განელე-გაფხრინე, ორ კვირაში, აი, ეგ მზეჭაბუკი, აღსაკალი მუხტარა, თბილისში დაგიკრავს თავს.

– დამიკრავს და დამიკრას, სტუმარს როდის გაჰქცევია ქართველი კაცი.

– ეე, სულ გამოლენჩდი, ძმაო, ჩამოვა და, აბა, ჯიგარო, იქ რომ იბარამე, – ვი-

თომ თბილისიდან ცერით შუა აზიისაკენ ვანიშნე, – ახლა შენი რიგაო... მოკლედ, სამაგეიროს გადახდას მოვთხოვს.

– ეე, ეგ რა მითხარი, ბიჭო, დაირეხვე! – დაყვილიფა ისედაც დიდრონი თვალე-ბი, „გაისიგრძეგანა“ ყველაფერი და უცებ მუხტარას საყელოში ნანსვდა.

არავის გაუგია, რა მოხდა ან რად მოხდა, მაშინვე გავაშველეთ მე და განყოფილების გამგემ თანამესურფრენი და მერე სამივეს სიცილი აგვიტყდა, მარტო მუხტარა იჯდა გულმოსული...

ასეა, ძმაო, ერთმანეთთან მხოლოდ ერები კი არა, მათი მამაპაპური ტრადიციებიც ქიშპობენ.

როდის იყო?

ნეტო ჩვიდმეტში, ნეტო თვრამეტში...

მწერალი სტულიაში

– როცა პატარა ვიყავი...

– რაო... თუ შეიძლება, თავიდან და-ვინყოთ?.. როგორ?.. ხელს დამიქნევთ და მერე?.. კი ბატონო, როგორც მიბრძანებთ, ჩემი რა მიდის!.. ალბათ, „ბაბინის“ ლენტმა ჩაიხვია... რალა დროს ლენტია?.. ჰო, ჰო, ინტერვიუ ახლა მოდაშია, ლამის მიცვალებულებისგანაც აიღონ ხოლმე... გასაგებია, მიკროფონს არ შევეხები, არც მაგიდაზე გავახოხებ და არც თავგვივთ შევახრამუნებ... კი, კი, ფქვილში ამოგან-გლულ, ამბარის თავგს ძალიან ჰვავს... ისე ახლოს ვიცნობდი ასეთ ვაჟბატონებს, ამ მიკროფონივით გრძელკუდა აბეზრებს... სოფელში როცა ვცხოვრობდი, ყოველ დილით ვნახულობდი მათ ნავაჟ-კაცარს, გახვრეტილ სიმინდის ტომრებს, გულგამოჭმულ კაკლებს, გადალუჯილ ჭილოფს, ჭერზე გაკრულ დაღრღნილ შპალერს...

ეს ჯანდასანავები!.. ყველი და კაკა-ლი გასაგებია, მაგრამ ჭილობსა და ქა-ლაღებს რალა გემოს ატანენო, – ჯავრობ-და ბუბიაჩემი და სათავგურში მოხალულ, მისატყუებელ თხილს ამაგრებდა.

ეჰ, ამეების მოყოლა ვიღას სჭირდება, „ბაბინებივით“ მოძველდა... ალბათ, მეც

მოგძველდი, დროა მაშინდელ თავგებზე ახლა ვიყარო ჯავრი – მიკროფონი ჩავახ-რამუნო და სტულიიდან გავიპარო...

მამ დავინყოთ?

ცოტა კიდევ მოვიცადოთ?

კი ბატონო, ჩემი რა მიდის, სულ არ ვიცდი? გამიკვირდება თუ რა, რაკი შე-მომიტყუეთ ამ ხაფანგში...

ჩემს ჭალარას არ ენდოთ, ახლა უფრო პატარა ვარ, ვიდრე მაშინ, არხისპირზე, ბალახზე ნამონოლილი რომ ავეყურებდი ცას.

ცა ყველაზე დიდი საოცრებაა, შე-გიძლია საათობით უყურო, თუნდაც იქ სულშებერილი ბუმბულივით, ღრუბლის ფთილაც კი არ იძვროდეს ანდა ერთი ბო-ლოცეცხლაც კი არ გადაიფრენდეს – თა-მამ-თამამით, წამიერი ვარდნებით, თით-ქოს სკუპ-სკუპით მიდიოდეს.

ავყურებდი ცას და რომელი ისტო-რიული, საბრძოლო ბატალიები შეედრე-ბოდა კავკასიონის მხრიდან დაძრული ღრუბლების შესლა-შემოხლას, თრიალე-თიდან წამოშლილ „ლევიონებთან.“

მისტიკური, ცეცხლოვანი ელვის ის-რები, თვალწინ ჩანაცრული კუპრივით შავი ხომალდის აფრა, სადღაც, მტკვრის ხეობის თავზე, ირეოდნენ მძიმე, საბრძო-ლო ხომალდები, მიაგორებდნენ გულ-ჩახურულ ტალღებს და შუაგულ ტყეში მეხდაცემული მუხა ბოლავდა.

ხან მეც რომელიღაც ხომალდზე ვი-დექი, მახვილს ვიქნევდი დაჩეხილ-დაჭ-რილი, პომპეუსის მამაცი ცენტურიონი-ვით, ხანაც საზღვაო ბინოკლმომარჯვე-ბული ვიდლოდი ბრძანებებს...

– როგორ გალუმპულხარ, თავი ვერა-ფერს შეაფარე? ჩქარა!.. გაიხადე!.. არ გაცივდე! – თავს მიმბრალებდა ბუბიაჩე-მი.

ორიოდ ნუთში ლოგინში შეგორებული შიშველი „ნელსონი“ სითბოში გატრუნუ-ლი კატასავით ვკრუტუნებდი...

მერე დავნერე ჩემი პირველი მოთ-ხრობა, მოთხრობასაც ვერ დავარქმევთ... მას შემდეგ კალამი არ გამიგდია. დრო მაინც გვაქვს და ერთ მათგანს წაგიკით-ხავთ, იქნებ ინტერვიუში ჩართოთ:

„ბიჭი სკოლისკენ როცა მიდის, სულ

ჰგონია, რომ სადღაც, ახლომახლო, სანაგვესთან, გაზონის დეკორატიულ ბუჩქებთან ანდა სულაც ფოთლითა და სიგარეტის კოლოფებით ამოტენილ ქუჩისპირას, გაუქმებულ გამწმენდ არხში, დოლარებით გაძეძგილი ბელტივით ხელჩანთა, ან საფულე გდია. ჰგონია, მაგრამ იმას კი აღარ ფიქრობს, ერთ დროს ღონიერ, ათი ათას მუშახელიანი ფაბრიკის გარშემო მოქუჩებულ, გაღატაკებულ უბანში ის გაძეძგილი საფულე ვის უნდა დაუვარდეს. რა თქმა უნდა, არავის და – არც ქალაქის პრესტიჟული ნაწილიდან ან უცხოეთიდან მოვა ვინმე, რათა მაინცდამაინც აქ დაკარგოს დიდი ქონების ტოლფასი საფულე, თანაც ისე, უეჭველად ბიჭმა რომ იპოვოს.

ოთხმოცდაათიანის დასაწყისში, ცნობილი მოვლენების დროს, ფაბრიკა ჯერ გაჩერდა... დადუმდა საყვირი, რომლის ხმაც, გამთენიის სიჩუმეში, შორეულ სოფლებში ისმოდა.

უთენია აყვირდებოდა, უხმობდა, სამქრობებში აგროვებდა მთელ ქალაქში გაფანტულ მუშებს. შემდეგ, დრონი იცვალნენ, გაჩერდა ფაბრიკა, ყველაფერი, რასაც კი რკინა ერქვა, საზღვარგარეთ გაიზიდა. ბოლოს შენობებს მისდგნენ და ლამის ლორღიც კი აღარ დატოვეს, მაგრამ, ვიდრე ძარცვას შეუდგებოდნენ, ახლადდანიშნულმა გუბერნატორმა პრეზიდენტს მთავრობის სხდომაზე ახარა – ფაბრიკა ავამუშავეთ და მალე ქვეყანას პროდუქციას მივანოდებთო.

ამის დასტურად სართავი საამქროდან ტელევიუჟტიც აჩვენეს და ყოფილ მუშებს საყვირით დაძახება რაღად უნდოდათ?! უთენია, როგორც რამდენიმე წლის წინ, უმაღ აფუთფუთდა ქალაქი – იმედმოცემული პროლეტარები დაიძრნენ მშობლიური სანარმოსაკენ.

ბიჭის მამაც – მონინავე ზეინკალი – ადრიანად ადგა, ილიაში გადანახული, მაზუთით დალაქავებული, ცელოფანში გადახვეული „სპეცოვკა“ ამოიღო და სამუშაოდ წავიდა.

მამა იმუშავებს, მაშასადამე, ოჯახს ფული გაუჩნდებაო, – გაიხარა ცოლშვილმა, მაგრამ ხეირიანად გამოფხიზ-

ლებულები არც იყვნენ, რომ ბელეტაჟის პარმადიდან ფეხამოკრული ნაგვის ვედრო ძირს გადაფრინდა.

– კარებში რომ არ დამიდგათ, არ შეიძლება! – მოისმა უკან მობრუნებული მამის გაბრაზებული ხმა.

– შო, შო, მაგვის ვედროზე იყარე ჯავრი, ახლა ეგ ვედროც საყიდელი გამიხადე! – დაუტია დედამ, – რა იყო, ორ ცვლაში მოგინია მუშაობა?

– არა ვარ, ქალო, შენ ხასიათზე! – შეჰღრინა კაცმა და ოთახში უაზროდ დაბორიალდა.

– ხო გითხარი, ტყუილი იქნება-მეთქი, არ დამიჯერე და... ეგ დასანგავი „სპეცოვკა“ მაინც დააგდე, როდემდე უნდა გქონდეს ილიაში ამოჩრილი.

მაგრამ „სპეცოვკა“ კი არ დააგდო, ძირს დაახეთქა და გინებით ზედ შედგა.

არ ავინყდება ის გულის ჩანყვეტა ბიჭს. ისიც ახსოვს, მაშინდელ გუბერნატორს (ახლაც პარლამენტში რომ ზის) ტელევიზორში ყოველ გამოჩენაზე, მთელი მუშათა უბანი ლოცვა-კურთხევას რომ უგზავნის.

ადამიანები (კიდევ ერთხელ) მწარედ მოატყუეს, მაგრამ ამ ტყუილის ვის შერცხვება, პრეზიდენტს თუ – გუბერნატორს?

ბიჭს დოლარებით სავსე ქისის იმედოლა აქვს.

დაუშვათ იპოვა, მერე რა უნდა ქნას, მოხმარებასაც ხომ მარიფათი უნდა?

იპოვოს და... არა, მაინც, მაინც?..

ოცნებიდან გამორკვეულს მერხზე დადებული, გამხდარი, შენაოჭებული-ზურგინი ხელი მოხვდა თვალში. მზერა ააყოლა და მისკენ დახრილ მასწავლებელს გაუსწორა.

– არ მისმენდი! – თქვა მასწავლებელმა.

– დიახ, პატივცემულო.

– რაზე ფიქრობდი? – გააღიმა ბიჭის პასუხმა.

– რაზე?.. საფულეზე! – წამოსცდა უნებურად და თავისთავზე გაბრაზდა, ეს რა წამოვროშოო.
კლასი ჯერ გაყუჩდა, მერე ერთხმად ახარხარდა.

– საფულეზე? – სახე დაუსერიოზულ-და ჩაფიქრებულ მასწავლებელს, – ჰოო, ალბათ დიდ, ტყავის, ფულით გატენილ საფულეზე ან ხელჩანთაზე...

– დიახ, პატივცემულო! – დაასხა ჭირის ოფლმა და თვალი მოავლო ამხანაგებს, რომლებიც სიცლისაგან სულს ძლივსღა ითქვამდნენ. გადახედა და აღმოაჩინა, რომ ყველას ერთნაირი ცხვირი, თვალები, ყურებამდე გახეული პირი ჰქონდა და უკვირდა, ასე უცებ ერთმანეთს როგორ დაემგვანენო.

– საფულე სადმე, მიყრუებულ ადგილას უნდა ეგდოს, – თვალებში ჩაჰყურებდა მასწავლებელი და განაგრძობდა ბიჭის გულისნადების ამოკითხვას, – შემთხვევით უნდა გაიარო, ფეხი წამოჰკრა და მაშინვე იგრძნო ის სასიამოვნო, რბილი სიმძიმე, რაც მხოლოდ ფულით გატენილ ხელჩანთას აქვს, პატრონმა სალაროდან გამოტანილი, ტყაცუნა ასიგნაციებით გულმოდგინედ რომ ამოავსო და საგულდაგულოდ შეკრა... – ასეა, ხომ?

– ასეა, – დაეთანხმა ლულულულით და ცხელმა ოფლმა ახლა ხერხემალზე ჩაირობინა.

– შემკრთალი, გულაძგერებული მიიხედ-მოიხედავ, დასტაცებ ხელს და... გააქცუნებ! – აგზნებულ მასწავლებელს თვალები უღაპლაპებდა, – გაჩუმდით, ბავშვებო! – ასნია მერსზე ჩამოდებული ხელი, – რატომ იცინით, განა თქვენ კი არ გიოცნებიათ ფულის პონაზე? მაგრამ... მითხარით, ოღონდ გულწრფელად, დამკარგავის მდგომარეობაზე თუ გიფიქრიათ რომელიმეს? ვინმე შეწუხებულხართ მისი პატრონის, დამკარგავის შემდგომ ბედზე? იქნებ ვალი მიჰქონდა ან ოპერაციის გასაკეთებელი ფული ნაცნობ-ახლობლებში მოაგროვა, ანდა პროცენტის სესხი აიღო გულისმანკიანი შვილის სამკურნალოდ... მე არ ვამბობ, რომ თქვენ არ გჭირდებათ, ჩვენს ქვეყანას გაჭირვებული ოხრადა ჰყავს... მაგრამ იმან რა დააშავა, იმის ხარჯზე რატომ... მითხარით, რატომ... ანდა ერთი რომ მითხოვთ, დანარჩენები? წუთუ უნამუსო ხელისუფლებამ სხვა ვერაფერი მოიფიქრა, ამ სისაძაგლეზე, სხვის უბე-

დურებაზე ხელის მოთბობაზე რომ გოცნებებთ?... – მასწავლებელს ხმა წაუვიდა, ამოუშრა, ამოეხაზა, სახეზე ხელები აიფარა და კედლისკენ შებრუნებული გაირინდა!..

მგონი უკვე გვანიშნეს!

იქნებ აღარც ღირს... სხვა დროისათვის გადავდოთ... რა? ხუთ წუთში პირდაპირ ეთერში ვიქნებით? აკი უნდა ჩვეწეროთო...

მაინც დავინწყოთ?

რა გაწყობა, კეთილი:

– პატარა როცა ვიყავი, სულ ვნატრობდი, ერთ მშვენიერ დღეს ფულით გაძეგილი ხელჩანთა მეპოვნა...

Varna

პეტერის!

ეს ამბავი, ამბავი ცალფეხა ყვავისა, იმით დანეყო, რომ ხმელი პურის ნატეხი სანაგვისათვის ვერ გავიმეტე, ეგებ ბელურებმა მიირთვან-მეთქი, აივნის მხარეს, ფანჯრის რაფაზე ჩამოვდე.

დიდხანს არ გაუვლია, ზურგშექცეულმა ვიგრძენი და კედელზეც დიდი ფილმივით გაკრთა ფანჯარას მომდგარი უცნაური ჩრდილი. მერე ამ ჩრდილმა შუშებზე „გაიარ-გამოიარა“ და, რომ შევბრუნდი, ხელში რაფაზე დაფრენილი, ბოლთის საცემად გამზადებული, ზურგს უკან ხელბედაწყობილი ჯუჯა კაცივით ყვავი შემრჩა.

სტუმარმა ჯერ პურის ნალეხა დააპირა, მერე გადაიფიქრა, ნისკარტი ღონივრად დაჰკრა, ნაწილი მოატეხა და ხახაში გადაუშვა.

თავგადაწეულს დაყვლეფილ თვალებზე დაეტყო, რომ მაგარი ლუკმის გადაყლაპვა გაუჭირდა.

ფანჯარას მივუახლოვდი. თხელი ფარდა გადავწიე.

ჩემი დანახვა მაინცდამაინც არ ესინამოვნა, პური მიატოვა და სკუპ-სკუპით ადგილი მოინაცვლა, გამერიდა.

ფარდა დაუჭიკე.

მაღე ვეღარც ყვავი დავინახე და ვეღარც პურის ნატეხი.

ამის შემდეგ ყვავი ყოველ დილით, დანიშნულ დროზე, „გრაფიკით“ მოდიოდა. მეც პურს დავახვედრებდი ხოლმე და წყალობაზე უარს არ ამბობდა, თუმცა ჩემი მიახლოებისას მაინც ფრთხილობდა, რაფის ბოლოსკენ გადასკუბდებოდა და ნაწყენ მზერას არ მაშორებდა.

ერთ დღეს სტუმართან ბაასმა შემოიყლია, დამავინცდა რაფაზე პურის ჩამოდება.

საუბარში გართულს კაკუნის ხმა ჩამესმა.

ინსტიქტურად შემოსასვლელი კარისკენ წავედი, მაგრამ იქ არავინ დამხვედრია.

კაკუნი განმეორდა.

აივნიდან ყვავი მიხმობდა.

გავყუჩდი.

უფრო ხმამალალი კაკუნი გამეორდა.

არც ახლა გამოვევასუსხე და გაცეცხლეთულმა შავმა „პიგმეიმ“ ფანჯარას ისეთი ხათქახუთქი აუტეხა, ლამის ნისკარტით შუშა ჩამოიღო.

პური ზურგს უკან დავმაღე და აივანზე გავედი.

რაფაზე სკუპ-სკუპით რომ გადაინაცვლა, მაშინ შევამჩნიე, ყვავი ცალფეხა ბრძანდებოდა.

„სანარმოო ტრამვაა“ თუ რომელიმე ომში დაკარგა?.. ეგებ მარშალ ნეის კოკარდიან ქუდზე დაასკინტლა ანდა სამხედრო აღლუმის დროს ჰიტლერს ენა გამოუყო და ამის გამო დასაჯეს?“ – შევეცადე ყვანჩალის დახეობრების მიზეზი ამომეცნო.

ვიდრე რაფაზე პურს დავდებდი, გაბრაზებული მიყურებდა, ჩემი კუთვნილი რა იქნაო.

პური დაინახა თუ არა, აღარ მომერიდა, თავისკენ გააჩოჩა და ძიძგნა დაუნყო...

ყვავმა დუბულტთან ახლოს, პატარა, მყუდრომოსაცდელიანი, სარკინიგზო ბაქანი გამახსენა. გამახსენა სამოცდაათიანი წლების ბოლო, გრილი გაზაფხულის დილა.

პერონზე მატარებლის ჩამოდგომას რამდენიმე მგზავრი ელო-

დებოდა. ფილაქანი ყვაევით იყო გადაშავებული, მაგრამ ჩემი ყურადღება ერთმა მიიქცია – ყვავი ცალფეხა იყო, საბილეთო სალაროს შესასვლელთან, ძახილის ნიშანივით, სკუპ-სკუპით „მიდმოდიოდა“, ზოგჯერ შედგებოდა, ფილებს შორის ამოლერილ სიმწვანეს ნისკარტს ჩაჰკრავდა, თითქოს გარღვეული სარჩული უკან უნდა ჩააბრუნოსო და მოსაცდელში შემსვლელსა და გამომსვლელს, სასტუმროს პორტიესავით, თავის დაკვირვით ხვდებოდა.

დამაინტერესა, ნეტავი ფეხი ლატვის რუსული თუ გერმანული ოკუპაციის დროს ხომ არ დაკარგა-მეთქი, მაგრამ ვინ მეტყოდა?

შინ დაბრუნებისას ლექსი გამოვაქვეყნე:

**ფანჯრიდან ვხედავ, დასეირნობს ყვავი
ბაქანზე,
საგარეუბნო მატარებლით
ჩამოსულ მგზავრებს**

თავის კანტურით ესალმება.
 დაახლოებით ოთხმოცი წლისა
 (ჯერ მთლად ბავშვია),
 ხმას იბოხებს და მედიდურობს,
 თითქოს ის იყოს
 ოცდამეერთე საუკუნის ბატონ-
 პატრონი.

„თუმცა ვინ იცის!“ –

ფიქრობ ჩემთვის...

ფიქრობდი და, აჰა, ოცდამეერთეშიც არ გამომეცხადა დღებულტელი ყვანჩა-ლის ალი-კვალი, ზუსტი ასლი?

როგორც ზღვის სანაპიროს სწევია, ღრუბლიანი ცა ხანდახან წერილ წვეთებს წამოაყრიდა ხოლმე და მალევე გადაი-ლებდა.

მოსაცდელი დარბაზის კუთხეში, საგა-ზეთო ჯიხურთან ატუზული, ხელებგაც-რეცილი, მოხუცი ქალი წყლიან სათლში ჩანყობილ უფერულ ნარცისებს ჰყიდა.

ზურგს უკან, შორიახლო, სანაპიროს შლამში გართხმული, გიგანტური მედეუ-ზასავით თრთოდა ბალტიის ზღვა. იქი-დან ამონასუნთქი ცივი ორთქლი ლიბ-რავდა ჰაერს და შემოგარენს. რკინიგ-ზის გადაღმა, ჩავარდნილ მწვანე ვაკეზე ლაქაშმორეული ლურჯი ტბა დედამინის ფართოდ გახელილი, ფხიზელი თვალი-ვით აჰყურებდა ზეცას.

უსიმოვნო ნიოკით თავზემოთ გადავ-ლილ თოლიებს კენწეროებდან ყვავები შეუბანებდნენ ხოლმე.

საერთო აურზაურში მხოლოდ ცალ-ფეხა არ ეროდა.

ბაქანზე ახალგაზრდა, ბავშვიანი წყვი-ლი გამოჩნდა.

სამიოდე წლის კიკინებჩანულმა გო-გონამ მამას ხელი გააშვებინა და რატომ-ღაც ჩემკენ გამოიქცა:

– Varna, Varna, Varna! – წკრიალა ხმით იძახის და თითით ცალფეხა ყვავზე მა-ნიშებს.

მხიარულმა ხმამ ირგვლივ ყველაფე-რი გაათბო, მხოლოდ თავშეკავებულნი ლატიელები უყურებენ გოგონას ნირშე-უცვლელად. მართლაც, რა მოხდა განსა-კუთრებული, ყვავი ყვავია, აქ ხომ ამნა-ირები გუნდ-გუნდად ირევიან ან ხეებზე შეხუნძლოები ჩამოგვყევენ, ან თოლი-

ებთან ერთად ტბის ზედაპირს და ლაქა-შებს დასტრიალებენ.

გოგონას ხელები გავუშალე და შესა-გებებლად დავიძარი.

ის კიდეც:

– Varna, Varna! – კვლავ მიმეორებს. ყვავისკენ თითგაშვერილი თითქოს მიხ-ვდა, რომ იმ გარემოში უცხო ვარ და პირველად ვისმენ ყვანჩალის ლატიეურ სახელს.

უცებ ბავშვმა ამონეულ ფილაქანს ფე-ხი წამოჰკრა, ნასაქცევად ნაბარბაცდა.

გავიქეცი, მაგრამ ველარ მიფუსნარი, გოგონამ პაჭუა ცხვირი ფილაქანს დაჰკრა. იმავე წამს ავიტაცე.

ატირებული მკერდზე მომეხუტა.

ლოყასთან ამოდებულ ჩემს ხელის-გულზე ორი ნითელი, წერილი ძაფივით ჩამოგრძელდა ბავშვის ცხვირიდან წამო-სული სისხლი.

მოვიდა დედ-მამაც, ახლა სამივე ვუყ-ვავებთ, ვეფერებით.

ჭკვიანი და გამჭრიახი ყვავიც სულ ახ-ლოს დაგვისკუპდა, თავს დანანებით აქ-ნევს, თითქოს საყვედურობს, ნელა რომ გველო ასეთი რამ არ დაგემართებოდაო.

– Varna, Varna, მოდი, ნაიყვანე ეს მტირალა გოგო შენს ბახალებთან, არ გესმის, Varna! – დავუძახე ყვავს და გო-გონა უცებ ჩანყნარდა, ჩემმა ქართულმა აქცენტმა გააღიმა.

ამას რომ მივხვდი, რალა გამაჩერებ-და, კივიან რამდენჯერმე ვუხმე „ლატიე-ურად“ ყვავს და ცხვირის ტკივილი ვილას ახსოვდა.

ჩემმა აქცენტმა მხოლოდ გოგონა კი არა, პირქუში უფროსებიც გაამხიარულა.

ღმერთი, რჯული, ყვავიც კი გახალი-სებულები დახტოდა.

მერე ჩამოდგა მატარებელი.

მანამდე მეყვავილეს სათლიდან თაი-გული ამოვალებინე და ბავშვს ვაჩუქე.

კონა მანეთი ღირდა!.

ჩაიარა იმ მატარებელმა.

ვინ იცის, მას შემდეგ კიდეც რამდენ-მა...

ზურგს უკან, ბალტიის სიცივით გა-ლურჯებული წყალთხელი თახთახებდა.

ბუფერების დაგადუგით დამფრთხლდი

ფრინველები, მატარებლის ჩავლის შემდეგ, მასუთიან განძელებზე და რელსებზე ისევ სხდებოდნენ.

მატარებლიდან, სხვებთან ერთად, შენც ჩამოხვედი.

გიამბე, რაც პერონზე მოხდა.

ყოჩაღ, - შემაქე, - ლატვიელების გაციონება, მით უმეტეს გამხიარულება, იოლი არ გახლავს, ნიჭი და არტისტიზმი უნდაო...

პეტერის!

ახლა ისეთი შეგრძნება მაქვს, თითქოს პატარა ლატვიელი გოგონა ისევ ხელში მიჭირავს.

ამ გაგანია ზაფხულში მაშინდელი, ტბიდან და ბალტიის ზღვიდან მობერილი სუსხი კვლავ სხეულში დამივლის და ლამეულ ცას გავძახებ:

- Varna, Varna, Varna!

ქება აბანოს

გახსოვს ავლაბრის ძველი აბანო, კედლებდაბზარული, ნესტის ობმოკიდებული კუთხე-კუნჭულით?

აბანოს საერთო საშხაპეებიანი დარბაზის გარდა, ნომრებიც ჰქონდა, მათ შეძლებული მოქალაქეები უფრო ეტანებოდნენ.

თავიანთი ფუმფულა ცოლებითა და შვილებით შეიკეტებოდნენ და ერთმანეთს აღვრიჭინებდნენ.

ეშხი აბანოსი მაინც უფრო საერთო დარბაზი იყო. კაპიკებად თუ გინდა დილიდან საღამომდე ფეხი არ გამოგედგა, ვინ იყო შენი ხმის გამცემი.

ღია, კაფელაყროლ კუპეებში უხვად მოჩქეფდა ქაფქაფა წყალი. გაანელებდი, როგორც გესიამოვნებოდა, გაჩერდებოდი შხაპქეშ და თბებოდა სიამოვნების ყრუნატელდავლილი სხეული, უცებ ქრებოდნენ კანზე დაყრილი ბუსუსები.

ჩამონოლილი მძიმე ოხშივარი, აბანოს სპეციფიკური სუნი თავიდან თუ სულს გიგუბებდა, თანდათან ეჩვეოდი. ტანზე დაცურებული საპნის ქაფი თავდაღმართში გარბოდა, ფეხებთან შეგუბებული

ჩასადრომს ეძებდა, რომ აქაურობისთვის თავი დაეღნია.

დარბაზში მუხლებამდე დაშვებულტრუსიანი, უღვაშა, ტარაკანივით შავი მექისეებიც დაბორიალებდნენ. მსურველებს ბეტონის ტახტზე მიაგორებდნენ, მისდგებოდნენ და ღდინს აცლიდნენ.

იყო ერთი ხენეშა, ხელების გადაგრეხა, აფუებულ ქაფში ჩაკარგული სხეულის კუთვა და ნეტარება.

ტახტზე განოლილს მექისე ძვალრბილს უერთიანებდა, თან დაპლიღინებდა:

აბანოში გამოჩნდება

შავი დრაქი, თეთრი დრაქი...

აბანოში, აბანოში,

აბანოში გამოჩნდება...

- კაცო, მეტი აღარ იცი, რამდენი უნდა იმეორო გაფუჭებული პლასტინკასავით ან გაგაგრძელე, ან შეწყვიტე, შაიჭამა გული, რალა... - ამოიღრენდა კლიენტი.

შავ კაცს ეგლა აკლდა, პრეტენზია მიელო.

- რა გინდა, ჩემი ჭია გაეახარო...

- მერე, ჩემი ნერვების ხარჯზე? ნადი სახლში და იქ გაახარე!

- არ მოგწონს? ნომერში შებრძანდი, მე დაგიშალე? „შავი დრაქი, თეთრი დრაქი...“ აბა, ერთი გადაბრუნდი, ვნახოთ შენ როგორი გაქ?..

- ეე, რალაც ცუდად მიაცვ-მოაცვამ, გაიგე?

ირგვლივ მყოფები ვიცინოდით.

ვისაც მექისესთან არ უნდოდა საქმის „დაჭერა,“ ზურგს ერთმანეთს უხეხავდნენ.

მაგრამ მანამდე, ამ საერთო, თბილ ჯოჯობეთში შემოსვლამდე, შიშველტიტველს „განსანმენდელო“ უნდა გამოგეკელო - ცივი გასახდელი, იატაკზე მორიალებული ბინძური წყლით, ზინტიანი ქოშებით, ფანერის კარადებით, მათ აბლაბუდებში გაყურებული, ბებერი ტარაკანები რომ თვლემდნენ...

- მაგარი რამე დავამულამე, - მესმის ერთხელ მეზობელი საშხაპიდან, - უკვე რამდენი წელია, აბანოში მაშინ მოვდივარ, როცა თბილისის „ღინამო“ თამა-

შობს, – კაციშვილს ვერ ნახავ, მიდი და რამდენიც გინდა იბაირამე.

– „არარატი“ როცა თამაშობს, მაშინ რას შვრები? – ეკითხება ვილაც.

– რა უნდა ვქნა, აქედან ერევანში ხო არ წავალ!

– არ წახვიდე, არა, ვინც იქ არიან, ისინიც ჩამოიყვან და თბილისის ცარიელ აბანოებში იარეთ.

– კარგი, ეგრე ვიზამთ! – დაეთანხმა და კუპეს წინ გაიარ-გამოიარა.

მარჯვენა მკლავზე სვირინგი ჰქონდა, წარწერით – „არ ენდო ქალ!“ – ძახილის ნიშნად წარწერას ასობგერა „ს“ აკლდა.

– ზამთარში საფეხბურთო სეზონი არ არის და დაუბანავი გაზაფხულამდე მაგრად აყროლდები.

– ეე, აბა, შენა ხარ, რა! კალათბურთი ხოა...

– არტურ, აღარ მოისვენებ, მაინცდა-

მაინც გინდა, ქართველებს დაებეგინო?

– რას ამბობ, მაგას როგორ იკადრებენ, კარგი ხალხია...

მართლაც, „კარგები“ ვართ.

იციან არტურმაც და სხვებმაც... ჩვენზე უკეთესად გვცნობენ...

ახლა აღარც აბანოში დადიან და აღარც სტადიონზე.

სადღაა ის ფეხბურთი... თამაშის დროს მეზობლის კაცებს საერთო ეზოში ჩამოაქვთ დომინო და მაგიდას კოჭებს მთელი ძალით უხათქუნებენ...

სამაგიეროდ, არ გამოტოვებენ ლათინოამერიკულ და თურქულ სერიალებს.

ეჰ, აბანო!

არტურა ბაიათებს მარტო უბერავდა შხაპქვეშ, ქართველები ყელის ძარღვებს ვიბდღვნიდით „დინამოზე.“

ძველი აბანო!

აბანო...

აღინა ქადაბიშვილი- მოხოვიძე

კავშირები

მინი-პოემა

ლამის ზღურბლი გადავირბინე,
 თვალდახუჭულმა გავზომე გზები;
 ცაში დავტოვე ვარსკვლავები,
 ცხელ კერიასთან ჩამოვზავადი
 და იმ ფიქრებად დავიფერფლე,
 ზღვის ქვიშაზე რომ დგანან
 და ზღვაც ქვიშაა.

შენ კი, როცა მათ გაამზიურებ,
 იფიქრებ ჩემზე.
 მაგრამ მსურს, ფიქრი კი არ იშვას,
 არამედ მოკვდეს,
 გარდაიცვალოს იმედებად, რომლებითაც ამალორძინებ.
 მე მსურს, ვიხილო,
 შენს თვალებში თუ როგორ ვდგავარ,
 როდესაც თმაში მზე ვარდისფერ სხივს შეგიცურებს
 და ცას ეყრდნობი.
 და მსურს, რომ დავრჩე ამ ზეცის ფერში...

...

ან ვინ გაუძღოს ასეთ მზერას ?
 იგი ეკუთვნის
 წმინდა სფეროებს,
 რომ გვაძვირვალებს, გვაკარგვინებს შეუვალობას;
 ასეთ დროს თითქოს სისხლიც გვტოვებს
 და ჩვენს ფილტვებში
 წყალიღა ბრუნავს
 უწყვეტ ჰაერად.

...

სონატა შეწყდა.

ახლა ცალ-ცალკე
 ვისმენტ მის ექოს,
 თან რომ დაგვაქვს
 ყურის ნიჟარით...

თუმც არ ველოდი,
 მოლოდინის მწირ საკვებს უნდა დავჯერდე,
 მის თხელ სამოსში გამოვეჩვიო.
 მონატრებას სასთუმლად ვიგებ,
 თან დავატარებ თილისმასავით,
 სალამოობით ჭრაქის ნაცვლად
 მინათებს ხოლმე

შენი შუქსავსე ღიმილების ხანმოკლე წყება.

ეს ნაადრევი ჭალარაც –
 ვერცხლის რამდენიმე ძაფი
 შენზე ფიქრის გორგალს გამოვარიდე.

...

ჩვენ გამოვრბოდით, მთელს დუნიას გარიდებულნი,
 როგორც დედასთან;

ლამემ დაგვმალა, გზამ შეგვიკედლა.

ჩემი ბავშვობის ნამსხვრევები მოგქონდა მუჭით
 და ხელისგულზე მიფანტავდი უთვალავ სიზმრად.

ცა რომ ჯიბეებს ამოიბრუნებს

და ვარსკვლავები ამოჰყვება, ისე ლამდება.

ოქროდ თენდება და სპილენძად იღვრება დილა.

ნუ გაოცდები, ცის ბავშვობას თუ გაგახსენებ.

ჩემს სამეფოში მზის ჩასვლაზე გეპატიუები:

მოდით, გეთაყვა, მომიშინაურე.

შენს ნაფეხურებს ამოვყევი სიმშვიდის ცისკენ,
 გადაიხედე – ხელიგულზეა მზე!

...

მე კი სადღაც ვარ,

და არ მინდა, შენს მიღმა დავრჩე.

იქ, ორ ნაბიჯში, ჩემი სახლია,

იქ ნაცნობია ყოველი ქუჩა

და ყველა გამვლელს იქ სალმით ვიცნობ.

და ის ფანჯარაც საათობით მჯდარა

ჩემს გვერდით;

თვალეში წრეებს, თავბრუსხვევას,

სანოლამდე და ტელეფონამდე

გაზომილ მანძილს;

აკვიატებას, ჭორიკანას ქოთანში,

საათის კედელს, გულმავეინყობას
მე გავეცანი.
და იქ არ მინდა დაბრუნება,
სახლში ლანდივით მოხეტიალე
მარტოობას რომ არ შევეჩეხო...
შენით აღსავსე დღის ყველა წუთი,
ყოველი მხარე, ყველა განმკლავი,
როცა ხელები შენით გამთბარ ჰაერს ეხება,
მე ძალას მაძლევს და ვცდილობ,
შენს დუმილს რამე დავარქვა,
რათა ნაკლებად მდუმარე იყოს,
რათა ხმა გამცეს.

...

სურვილების რღვევის ციხე-სიმაგრე? –
ვინა ხარ შენ?
მეორე „მე“
თუ ის, ერთადერთი?
ხიდები ფეხქვეშ მეფშვნებოდა
და წყლის ნაკადიც ვერ დავიჩინე.
წარსულს გავავლებ და მზეზე გავფენ.
ხვალეში გელი.
ვიცი, რომ ზღვაზეც გავივლი ფეხით,
როცა შენ ნავში მეგულები;
მთვარედ ქცეული ჩემი გული
შეგივსებს ბადეს.

...

ჩემი სახლია გზა სახლიდან სახლამდე,
მასზე ვკრეფ ყოველ ჩემს სიტყვა – გზას
... ერთმანეთამდე.
ერთმანეთამდე არ ვიცოდით, თუ ვინ ვიყავით
და ამ გრძელ გზაზე ვაგროვებდით უამრავ სათქმელს.
სიტყვებს და აზრებს განვმარტავდით,
ვიხვეჭდით მარცხებს
და გაოცება ქვავდებოდა ჩვენს სარკეებში.
„მე“ და „შენს“ შორის
სულ ყოველთვის რჩებოდა ვილაც,
გვრჩებოდა რალაც ანდა სულაც ჩვენივე თავი...
და, რადგან ორნი „ერთმანეთად“ მაინც ვიქეცით,
ერთად არყოფნაც აძლიერებს ჩვენში ერთმანეთს!

მზინა სეთაბუხი

ვერა, ვერ ჩავჯექი ვერც ერთ განრიგში,
 ჩარჩო ვერ მოვირგე, ვერც ვერა ნილაბი...
 ვერც ჩემმა თითქმის სიკვდილმა დაამწუხრა ვინმე,
 ვერც თითქმის სიცოცხლემ...
 ვერც სიბრძნემ მიშველა, ვერცა სიბრიყვემ...
 არასოდეს ვყოფილვარ საჭირო დროს
 საჭირო ადგილზე,
 არასოდეს ემთხვეოდა ჩემი ნიჭი მათ უნიჭობას,
 ჩემი უნიჭობა – მათ ნიჭიერებას!
 ვერა, ვერ მოვირგე ვერც ერთი საუკუნე!
 სამაგიეროდ, ძურნა ბალახივით მეტმასანება
 საუკუნეობრივი უვიცობა!...

ცარიელი სკა

როგორ არ მინდა, უცებ მოვიგო მილიონები,
 უცებ დამნიშნონ რალაცის მინისტრად,
 ეგ სულერთია, რის მინისტრად –
 წინაკის, ხახვის თუ ნიახურის,
 მთავარია, მინისტრი გერქვას!
 უცებ იმას გავახსენდები,
 ვისაც, მეგონა, მკვდარი ვეგონე...
 ისეთი ვინმე შემომაფრქვევს უნაზეს ღიმილს,
 ისეთი ვინმე ჩამეხუტება,
 სულ ცოტა ხნის წინ რომ ამერიდა –
 აღარაფერში მჭირდებაო!!
 მომიძღვნიან ფერად-ფერად, უნიჭო ლექსებს
 და უნიჭობას
 მქუხარე ტაშით შენილბავენ...

არ მინდა მინისტრობა, არც მილიონერობა –
მე ეს უკვე გამოვცადა ნარმოსახვაში და...
ამაზრზენი იყო დათაფლული ხმების მოსმენა
ცარიელ სკაში!

თქვენ გაქვთ უფლება...

თქვენ გაქვთ უფლება, იყოთ პირფერი,
მე პირფერობის არ მაქვს უფლება!
თქვენ გაქვთ სურვილი, იყოთ პირველი,
მე ეგ სურვილი არ მეუფლება!

თქვენ გაქვთ უფლება თვალის დახუჭვის,
რომ ვერ ამჩნევდეთ ერის ფორიაქს,
მე გასანთლული თოკის მარყუჟით
დამყვება დროის ეიფორია!

თქვენ გაქვთ უფლება, დღისით და მზისით
აქებდეთ ცრუთა გამოსარჩლებას,
მაგრამ დამსაჯოთ სიმართლის თქმისთვის,
მზად იყოთ ენის ამოსაგლეჯად!

რად არ ფრთხილობო, ნულარ მაფრთხილებთ –
სიფრთხილით სისხლი ჩამეშრიტება...
დადგება დრო და ნილაბ-სამხილებს
ფეხქვეშ დაგიყრით ჭეშმარიტება!

თქვენ გაქვთ უფლება,
კვლავ ხელუხლებლად
თქვენი ცოდვებიც ჩემკენ მოთოხნოთ,
მაგრამ უფლებას არ აქვს უფლება,
საკუთარ თავთან ზავი მომთხოვოს!

სიტყვის შოლტებით ჯერ არ გშორდებით,
ჯერ ფიცი ჩვენი არ დადებულა!
დღემდე მკლავთ, მაგრამ ჯერ არ მოვკვდები,
რადგანაც ჯერ არ დაებადებულვარ!

თქვენ გაქვთ უფლება, არ აღიაროთ,
რომ ლალატია უკან დახევა,
მკერდზე, როგორც წიგნს, გადამიაროთ
„საშიში“ ფურცლის ამოსახევა!

კაშკაშა ცაში და უფრო მაღლა
 დაჯირითობენ ლალი სულები...
 თქვენ გაქვთ უფლების უფლება, მაგრამ
 არ გაქვთ უფლება თავისუფლების!

სხვისი უბედურება

მე რა მესაქმება
 გზაზე მოსრიალე მანქანებთან,
 ველოსიპედებთან, ცხენებთან...
 მე რა ხელი მაქვს
 ცაში მონავარდე
 თვითმფრინავთან,
 არნივთან, მერცხალთან...
 მე რა ხელი მაქვს კუს ტბაზე, ლოკოკინას ტბაზე
 ან მგლის ტბაზე მოძუნძულე –
 გახდომის უინით შეპყრობილ
 გოგო-ბიჭებთან, ქალებთან, კაცებთან...
 რა მესაქმება გაბრწყინებულ ქუჩებთან,
 თეძოების რხევით მოსეირნე რეკლამებთან! –
 ეს მე არ მეხება! ეს ჩემი არ არის!
 ყველაფერი ხელშეუხებელია და... შორეული...
 არც მათ არ ესაქმებათ ჩემთან არაფერი!
 სხვისი ბედნიერება ველარ მამბედნიერებს,
 როგორც უნინ, რადგან... მე მათთვის
 სხვისი უბედურება ვარ!

საპიზიტო ბარათი „რაინდების კლუბი“

მაყვალა ლიპარტელიანს

რაინდის სული, რაინდის ხელი ან ციდან აღწევს, ან არსაიდან...
 მთელი სიცოცხლე იმ რაინდს ელი, სულ სხვა ასალებს თავს კი რაინდად!
 იმას, ვინც გუშინ თავს განონებდა, დღეს შენი ბედი არაფრად უღირს...
 დროის სასწორზე აიწონება, რაც შეემატა ხარბსა და უღირსს...
 შენი ზამთარი გაზაფხულს ასცდა მომბებზრებელ უამინდობით...
 ცრემლით ყვავილობ და გჯერა კაცთა მაღალი სულის და რაინდობის!
 მოლონიერდა ეს საუკუნეც – ჩვენი ეპოქის გულგრილი მკვლეელი...
 სასახლეს მიჯობს შენი საკანი და ეგ მზრუნველი ცახცახა ხელი...

დაკითხვა

- გვარი, სახელი?
- მე!
- დაბადების წელი, თვე, რიცხვი?
- თარიღი, როცა ერთი წლით ადრე
დედაჩემი ყინულიან ეზოში
ფეხშიშველა დადგა, რადგან ოჯახი
მამაჩემზე გათხოვების ნებას არ რთავდა...
- წარმოშობა?
- უცხოპლანეტელი -
ადამიანთა გასაცნობად
ჩამოფრენილი...
- პროფესია?
- მოლიპულ გზებზე მოხეტიალე ექსკურსიამძღოლი...
- რას საქმიანობდნენ თქვენი მშობლები?
- ოცნებობდნენ...
- პატიმრობაში თუ ყოფილხართ?
- რაც თავი მახსოვს, პატიმარი ვარ...
- გყავთ თუ არა უცხოეთში ნათესავები?
- დიახ - დიდი სანათესაო მყავს ცხინვალში,
ზღუდრის სასაფლაოზე - დღეს ხომ ის მიწა
უცხოეთია...

ბექა აღაბაშვილი

როტა ღმერთს ღებრისია ეუზლება

პ რ ო ლ ო გ ი

„ღმერთო, შენ რომელ საათზე წვე-
ბი ხოლმე დასაძინებლად? ცხრა საათი
ძალიან ადრეა, არაა? დედიკოს და მა-
მიკოს უთხარი, რა, იქნებ, შენ მაინც
დაგიჯერონ“ – ლუკა. 7 წ.

„ღმერთო, შენზე მითხრეს – ყოვე-
ლისშემძლეაო. თუ მართლა ასეა, შე-
გიძლია, რომ მეცხრე ბლოკს რამე მო-
უხერხო?“ – ლუკა. 8 წ.

„ღმერთო, სანტა კლაუსმა მითხრა,
რომ არ არსებობ. ოღონდ მთვრალი იყო,
ანზორი ბიძისა ჰგავდა და არ დავუჯე-
რე. მატყუებდა, ხო?“ – ლუკა. 10 წ.

„ღმერთო, თუ ის შემიყვარებს, გპი-
რდები, რომ ყოველ კვირას ვივლი წირ-
ვაზე და კიდევ გპირდები, რომ, წინა
დაპირებისგან განსხვავებით, ამჯერად
ამ დაპირებას მართლა შევასრულებ“ –
ლუკა. 16 წ.

„ღმერთო, „ჩაკრულო“ თუ მოგ-
წონს?“ – luka21. სტუდენტი...

I

...მერე ლუკა გენიოსი გახდა. აი, ასე
– უბრალოდ. ერთ დღეს გაიღვიძა და
ყოველგვარი მეტამორფოზის გარეშე
აღმოაჩინა, რომ გენიოსი იყო, თუმ-
ცა, სანამ ლუკა გენიოსი გახდებოდა,
იქამდე მოხდა ისე, რომ ბევრმა სიტყ-
ვამ თავისი პირვანდელი პენი დაკარ-
გა. გაუფერულდა... შინაარსისგან და-

იცალა... გამეჩხერდა. სწორედ ამიტომ
იყო, რომ აინშტაინსა და ლუკას შორის
არსებული ლექსიკური ზღვარი მეტის-
მეტად ფარდობითი გახდა, ანუ ახლა
უკვე აინშტაინიც გენიოსი იყო და ლუ-
კაც. აინშტაინი იმიტომ, რომ ისტორიას
წერდა, ლუკა იმიტომ, რომ – ლექსებს,
ოღონდ სევდიანს, განშორებაზე... და
ისეთსავე ერთნაირს, როგორც კვი-
რის სამუშაო დღეებია, თუმცა გოგო-
ებს, ნათესავეებსა და ძმაკაცებს, რო-
მელთაც აინშტაინის ღვაწლი „დიდად
არ ანაღვლებდათ“ ან, კიდევ უფრო თუ
დავაზუსტებთ, „ცალ ფეხზე ეკიდათ“,
ღრმად სწამდათ, რომ ლუკა „გენიოსი“
იყო. ჰოდა, როდესაც ერთ დღეს ლუ-
კამ გაიღვიძა და საკუთარი გენიოსობა
თავადაც იწამა, მერე სხვა გზა აღარ
დარჩა, უკვე გენიოსივით უნდა მოქცე-
ულიყო, ანუ თითქმის არასოდეს ამო-
ელო ხმა ან ამოელო მხოლოდ იმ შემ-
თხვევაში, თუ მისი სიტყვები უფრო
მეტყველი იქნებოდა, ვიდრე სჩრუმე-
ერთი სიტყვით, რეგითობის მიხედვით,
პირველი მარიანის ღრმული უნდა ყო-
ფილიყო, მეორე – ბაიკალის ტბა და მე-
სამე – ლუკას ნათქვამი. შესაბამისად,
ლექსიკაც ღრმა და პოეტური გაუხდა:
„ჩემი ქვედა კიდურები ვერასოდეს მოხ-
ვდება თქვენი კვების რაციონში“ („ფე-
ხებს ვერ მომჭამ“), „ჩემი გასტროენ-
ტეროლოგიური სისტემა საფუძვლიან
რესტავრაციას საჭიროებს“ („მაგრად

მშია“), „მელანქოლიურად განწყობილი ღრუბლები სევდას გულში ველარ იტყვენ“ („წვიმს“), „ენდორფინის რაოდენობა ჩემში უპრეცედენტოდ მაღალია“ („უბედნიერესი ვარ“) და ასეთები.

მერე ბრძანდმეტყველებამ გადაუარა. გენიოსობამ – არა. ამიტომაც ადგა და ორი გენიალური გადაწყვეტილება მიიღო. პირველი მაშინ, როდესაც პირისაგან წიგნაკისა ალგავა ყველა ის რიგითი ლექსი, რომელმაც თავის დროზე „გენიოსის“ წოდება მოუტანა. და მეორე მაშინ, როდესაც ფსიქოლოგი გახდა. იმიტომ, რომ გენიოსობის დასადასტურებლად დუმილი იყო საჭირო და დუმილის მეშვეობით ფულის გამოუმუშავების უკეთეს გზას ძნელად თუ მიაგნებდა. ფსიქოლოგები ხომ იცით? აი, ის ხალხია – ყურადღებები რომ გისმენენ, მერე გეუბნებიან: ყველაფერი კარგად იქნებაო და ამაში ფულს გართმევენ. ლუკაც იჯდა სახლში, ყურადღებით უსმენდა ხალხს, ამშვიდებდა, რომ ყველაფერი კარგად იქნებოდა, იღებდა ფულს და ამდენი ნეგატივისგან დამძიმებული მიდიოდა სხვა ფსიქოლოგთან, რომელიც ყურადღებით უსმენდა მას, ამშვიდებდა, რომ „ყველაფერი კარგად იქნებოდა“ და ფულსაც სრულიად დამსახურებულად ართმევდა.

სწორედ ამ პერიოდში გავიცანი ლუკა. უფრო სწორად, ამ პერიოდში გავიცანი ახლოს, თორემ შორიდან ბავშვობიდანვე ვიცნობდი. ეს ის პერიოდი იყო, როცა ეგზისტენციალური პრობლემები მქონდა, ადამიანური ურთიერთობების გაუფასურებაზე ვდარდობდი და მეგონა, რომ გარშემომყოფებს მხოლოდ მაშინ ვახსენებოდი, როცა რაიმეში დახმარება სჭირდებოდათ. დამეთანხმებით, რთულია, ასეთ მდგომარეობაში ვინმეს დახმარებაზე იფიქრო. მით უფრო, რომ ადამიანებმა იშვიათად იციან ზუსტად ის თუ რა უნდათ. დაინწყებენ ხოლმე: „ღმერთო, გთხოვ ამან და ამან შემეყვაროს და მეტი არაფერი მინდა“. შეაყვარებ და აღმოაჩენს, რომ „მეტი სდომებია“. მანქანა... სახლი... ფული... მერე ამ ყველაფერს რომ

მიიღებს, ხვდება, რომ „ამან და ამანი“ აღარ მოსწონს. გასუქდა... ან უფრო უარესი – თვითონ მოიმატა წონაში და „ამან და ამანმა“ მიატოვა. ჰოდა, იწყებს მერე ტირილს – „რატომ, ღმერთო, რატომ?“ და თვითონ რომ თხოვა ერთ დროს: შემეყვაროსო – ეს აღარ ახსოვს... მოკლედ, ისე ვარ მონატრებული წუნუნს, რომ, რაც მახსენდება, ყველაფერს ვყვები. თავი უნდა გავაკონტროლო ცოტა... რაზე დავიწყე? ა, ჰო, სწორედ მაშინ გავიცანი ლუკა...

...

– ყველაფერი კარგად იქნება. – თქვა ლუკამ.

– ნუ მატყუებ, თუ ღმერთი გნამს. ისეთი ამბები მესმის ყოველდღე, რომ ყველაფრის რწმენა დავკარგე. იცი, რა სურვილები აქვთ ხოლმე ადამიანებს? „ღმერთო, გთხოვ, ათი კილო მომაკლებინე და გაირდები, ერთი წელი მარხვას დავიცავ...“

– მადხვას დავიდავ, მადხვას დავიდავ, – გამოვაჯავრე. – ან ის თუ იცი, რომ შენი მეზობელი თავს მხოლოდ იმის გამო იკლავდა, რომ მისმა შეყვარებულმა „აიფონ 6“-ის ნაცვლად „აიფონ 5“ აჩუქა. ახლაც ჩამესმის მისი ტირილი: – ღმერთო, ამით სად უნდა გამოვჩნდე, ბარემ პირდაპირ ეთქვა, რომ აღარ ვუყვარვარო...

– ყველაფერი კარგად იქნება... იმათთანაც, – თქვა ლუკამ.

– არა. სამყარო არ არის ასე ადვილად მოწყობილი. მე მაინც ნუ მასწავლი. ზომბების საუკუნეა, ტექნოლოგიური ზომბების... უემოციო ადამიანების, რომლებსაც ენის ადგილზე კლავიატურა წამოეზრდებათ მალე და ამ ადამიანებს უფრო და უფრო ნაკლებად უყვართ ერთმანეთი. იცი, რატომ?.. იმიტომ, რომ თანამედროვე ტექნოლოგიები, რომლებიც ვითომდა მათ დასაახლოებლად შეიქმნა, ყველაზე მეტად აშორებს ერთმანეთს. ადრე პუნქტუაცია აზრის გამოსაკვეთად იყო საჭირო, ახლა გადმოსაცემადაც საკმა-

რისია. რას ეძახით?.. სმაილები, ჰო? – დეპრესიის მიუხედავად, მაინც ვიღიმი.

– კი. განაგრძეთ... („განაგრძეთ“ ფსიქოლოგების საყვარელი მეორე ფრაზაა).

– ჰოდა, მაგას ისიც დაემატა, რომ სულ გამიზარმაცდა კაცობრიობა. კისერზე მაზის. სენსორს თუ არ ეხებიან, თითის განძრევაც არ უნდათ ისე. იტყვიან: ლეთის წყალობით, ყველაფერი კარგად იქნებაო და მერე მე უნდა ვიზრუნო, რომ მართლა კარგად იყოს. არ იზრუნებ და მაშინვე იმას იტყვიან – არ არსებულა ღმერთიო. მე კიდევ ისედაც ეგზისტენციალური პრობლემები მაქვს.

– თქვენ, მგონი...

– ფსიქიატრი მჭირდება და არა ფსიქოლოგი?

– როგორ მიხვდით?

– ღმერთი ყოვლისმცოდნეა. – გავუღიმიე. ძალიან ძალიზიანებს ის მომენტი, ადამიანებს ღმერთი პირველ საუკუნეში ჩარჩენილი, ვარსკვლავებში მიმალული უხილავი ძალა რომ ჰგონიათ და ვერ წარმოუდგენიათ, რომ ყველაფერი

თუ ვითარდება სამყაროში, თავად ამ სამყაროს შემქმნელიც შეიძლება განვითარდეს.

– ღმერთი არ არსებობს, – მხრები აიჩეჩა ლუკამ. – ღმერთი რომ არსებობდეს...

– აფრიკაში ბავშვები არ იშობილებდნენ?

– როგორ მიხვდით?

– იქიდან, რომ ყველა მადლარი მაგას მსაყვედურობს და, თვითონ რომ უზრუნველად ცხოვრობენ, მაგაზე მადლობის თქმა უსკვე ავიწყდებათ.

– ღმერთი არ არსებობს!.. – ჯიუტად გაიმეორა ლუკამ. – ...იმიტომ, რომ არასოდეს უპასუხია ჩემს წერილებზე.

– ეჰ! – ამოვიოხრე.

– ზედმეტად ეგოისტები ხართ ადამიანები. „მამაო“ რომ „ჩვენოა“, ეს კარგად გაგიზებრივებიათ, მაგრამ ღმერთი ყველას მაინც თქვენი კერძო საკუთრება გგონიათ და, საერთოდ, რით ვერ მოგწყინდათ ღმერთისადმი ბავშვის წერილებით აპელირება. სანტა კლაუსი იმისთვის გამოვიგონე ზუსტად, რომ ბავშვების სეგმენტი იქ გადამემისამართებინა.

– ეცადეთ, დროითი და სივრცითი კონტინუუმის დარღვევას არ შეუწყობთ ხელი. – ლუკა დაიბნა და წარსულის ლექსიკურმა ცოდვებმა უდროოდ შეახსენა თავი.

– ანუ?..

– ანუ, განაგრძეთ, – თქვა ლუკამ. – ყველაფერი კარგად იქნება...

II

რთულია ღმერთობა. აი... როგორ აგისხნათ... ფულის მაგალითი ავიღოთ. თქვენ ხომ გიყვართ ფული? კი, კი. თან იმდენად გიყვართ, რომ ფულის გამო ღმერთსაც გაყიდით. ჰოდა, ერთი წა-

მით წარმოიდგინეთ, რომ ძალიან ბევრი ფული გაქვთ. ძალიან, ძალიან ბევრი... იმდენი, რომ მთელი ცხოვრება ვერ დახარჯავთ. წარმოიდგინეთ? ახლა ისიც წარმოიდგინეთ, რომ ყოველდღე მოდის ასამდე ადამიანი და ძალიან ცოტა ფულს გთხოვთ. ზღვაში - წვეთს, ზვინში - თივის ღერს, შაქრის ტომარაში - ერთ კრისტალს... თქვენც პირველ დღეს ღიმილით აძლევთ თანხას და თან გიხარიათ, რომ „იქ, ცაში, ასი წლის მერე დაგიფასდებათ“. აქამდე ყველაფერი ადვილია. ახლა წარმოიდგინეთ, რომ მეორე დღეს უფრო მეტი ადამიანი მოდის და ისევ გთხოვთ ფულს, რომელიც ულევია, მაგრამ თქვენ მაინც გეზარებათ. მესამე დღეს ისევ... და ისევ... და ისევ... დაუსრულებლად... თქვენ კი ეს ყველაფერი უკვე არათუ გეზარებათ, ნელ-ნელა გბეზრდებათ კიდევ. განუხებთ ეს რუტინა. აღარ გინდათ და უარს ამბობთ.

ღმერთობა კიდევ, აი, ამ უარის ვერთქმბა.

ჰოდა, რთულია ღმერთობა.

...

- ყურადღების მისაპყრობად რა აღარ ექენი. ერთ გერმანელ მეგობარს ისიც კი ვთხოვე, რამე მოკლე ნეკროლოგი დაეწერა ჩემზე, თუმცა - ამაოდ. რაც უფრო მემატება საუკუნეები, მით უფრო მაკლდება ადამიანური სიყვარული. ჰოდა, ეგზისტენციალური პრობლემებიც ამის გამო შემექმნა. მარადიული არსებობის აზრი დავკარგე...

- ყველაფერი კარ...
- მეორე წარღვნაზეც კი დავფიქრდი.
- ...გად იქნება.
- მერე იმდენად დამაკლდა სითბო, რომ გლობალური დათბობა მოვიგონე.
- იქნებ, აფრიკაში მოშიმშილე ბავშვებისთვის მიგხედათ? - გადამაყოლა.
- ყველაფერი იდეალურად რომ იყოს დედამიწაზე, მაშინ სამოთხის არსებობა აზრს დაკარგავს.

- ისე მეტყველებთ, შეუძლებელია, ღმერთი იყოს!

- რომელი საუკუნეა? „და მე გუბნები შენ, განაგდე ეჭვი და თაყვანმეც“. ასე განყოფს?

- კარგ ფსიქიატრს ვიცნობ, - ლუკა მიხვდა, რომ ყველაფერი კარგად ვერ იყო და ვერც იქნებოდა.

- შენ თვითონ არ გჯერა, რომ ვარსებობ და მე როგორ დამარწმუნებ, - გამელიძა.

- და... რა დავიჯერო, რომ ღმერთი დედამიწაზე ჩამოვიდა, მაინცდამაინც საქართველოში, მაინცდამაინც თბილისში და მაინცდამაინც ჩემთან? - ლუკამ მისთვის უჩვეულოდ გრძელი წინადადება წარმოთქვა.

- ამბავიც იმიტომ იწერება შენზე, რომ შენ აგირჩიე. - ამოვიხსრე. ამ ბოლო დროს ხშირად ვოხრავ. ასაკის ბრალია, ალბათ, - რომ იცოდე, რამხელა სიყალბეა ზემოთ, შენც გამოიქცეოდი. ყველა გიცინის. ყველა ნათქვამს გინონებს. ღვთაებრივიაო. - ამბობენ. მე კიდევ ნორმალური საუბარი მომენატრა, ჩვეულებრივი, ადამიანური, მაგრამ პრობლემა ის არის, რომ ეს ადამიანობაც აღარ ჩანს მაინცდამაინც. მეც მომინევს, ალბათ, რომ „ფეისბუქი“ გავსსნა...

- დავითი ჰქვია, ნომერს ჩაგანერინებთ, ბევრი ნაპოლეონი გადაარწმუნა, ღმერთიც ჰყავდა ერთი.

- ბლაჰ! ის გჯერათ, რომ შვიდ დღეში ამხელა სამყარო შექმენი და იმას ვერ იჯერებ, რომ შეიძლება ჩემივე შექმნილ სამყაროს ვესტუმრო ხოლმე... მაინცდამაინც შენი ყველა წერილის შინაარსი უნდა მოგიყვე?

- შეგეძლოთ, ჩემი ყველა წერილი ისედაც ნაგეკითხათ. არ ვმაღავ.

- მაშინ იმას გეტყვი, რომ შენ ახლა თავი გტკივა და რომ ეს ჭეშმარიტებაა.

- ძველი ფოკუსია, რომც არ მტკიებოდა, ამტკივდებოდა ისედაც.

- მაშინ... - პაუზა გავაკეთე, ლუკას ყურისკენ გადავიხარე და - ფფფფ... თთფფფ... თთფფფ... - ისეთი რამე ვუჩურჩულე, აქამდე მარტო თვითონ რომ

იცოდა ან, უფრო ზუსტად, ეგონა, რომ მარტო თვითონ იცოდა.

– აუჰ! – თქვა ლუკამ, შერცხვა და მივხვდი, რომ დაიჯერა – მართლა ღმერთი ყოფილხარ! აუჰ! აუჰ! დღესვე „დავპოსტავ ფეისბუქზე!“ რა მაგარია!

ესეც მორიგი ტექნოლოგიური ზომბი აღმოჩნდა. ღმერთი რომც არ ვყოფილიყავი, ისედაც ადვილი მისახვედრი იყო, რომ „ფეისბუქის“ პაროლი: „ზიგ-მუნდფროიდი“ ექნებოდა. ხელი ჩავიქნიე და ავდექი. ლუკას რჩევისთვის აღარ დამიცდია. უბრალოდ, ლაპარაკი მინდოდა, გულის გადაშლა, თორემ, ყველაფერი რომ კარგად იქნებოდა, ეგ ისედაც ვიცოდი.

...

მერე ლუკამ მართლა დაპოსტა ფეისბუქზე, რომ მისი პაციენტი, არც მეტი, არც ნაკლები, იყო ღმერთი, რომ ეს იყო სასწაული და უნდა გაეზიარებინათ.

მერე მოვიდნენ თეთრხალათიანები და ლუკა წაიყვანეს.

მერე მივედი მე კლინიკაში და ვუთხარი, რომ მე მართლა ვიყავი ღმერთი და ლუკა არ ტყუოდა.

მერე გამოვიდნენ თეთრხალათიანები და მეც შემიყვანეს.

ახლა ვზივარ პალატაში და ვფიქრობ, რომ აქ ნამდვილი სამოთხეა. სიმშვიდეა. აღარც თხოვნები მანუხებს, აღარც სხვების ნაცვლად ვფიქრობ. ღმერთობა რთულია... მართლა!.. ამიტომ ახალი იდეები რომ მოგივიდეს, დროდადრო განმარტოებაა საჭირო.

„აიფონები“ და დიეტები მოიცდიან. იქამდე ვიჯდები აქ, სანამ სამომავლოდ რამე გასართობს არ მოვიფიქრებ, აი, რამე დიდი აფეთქებისნაირს.

ისე, როგორ გარბის დრო – დიდი აფეთქებიდან დიდ დეპრესიამდე ერთი წამი ყოფილა თურმე.

ჯერ არ ვიცი, უკან როდის დაბრუნდები.

აღდგომა და ხვალეო.

ეპილოგი

„ყველა გენიოსს უნდა ჰქონდეს რაღაც ახირება. დასამახსოვრებელი... ექსცენტრიკული... ჰოდა, მაპატიე, ღმერთო, რომ გამოგიგონე და შენი სახელით ჩემზე რაღაც ისტორიებს ვყვები. სამაგიეროდ, შთამომავლები იტყვიან, რომ სინამდვილეში ღმერთი მკარნახობდა ყველაფერს და რომ იმ მომენტში, უბრალოდ, არავინ დამიჯერა. რა ვქნა, აბა, – გენიოსობა რთულია.

პრინციპში, ცოტა ხნით ფსიქიატრიულში ყოფნასაც არაფერი უშავს. ყაზბეგი იჯდა ბოლოს და ბოლოს და მე რითი ვარ ნაკლები.

უი... და... ღმერთო, თუკი მართლაც არსებობ სადღაც, იმედია, ამ ყველაფერს მაპატიებ“. – ლუკა. 26 წ. გენიოსი.

...

„ლუკა, ეს ნერილი რომც ნახონ, მაინც არავინ დაიჯერებს, რომ ჩემია. ამიტომ პასუხს აქვე დავენერ და გაბრიელს გამოვატან.“

დაიკიდე რა!..“ – ღმერთი.

მანია შიცინა

წინამდებარე სტატია, რომელიც ბორის პასტერნაკის დაბადების 125-ე და ტიცინა ტაბიძის 120-ე წლისთავს ეძღვნება, დასაბუქდად მზად იყო, როცა შევიტყვეთ, რომ 5 და 6 აპრილს სანკტ-პეტერბურგში, ანა ახმატოვას მუზეუმში, ბორის პასტერნაკის პერედელკინოს სახლ-მუზეუმისა და ქართული სათვისტომოს (თავმჯდომარე **ბადრი კაკაბაძე**) ინიციატივით ჩატარდა საერთაშორისო კონფერენცია „**ბორის პასტერნაკი და ტიცინა ტაბიძე: პოეტების მეგობრობა, როგორც კულტურათა დიალოგი**“. კონფერენციაზე საქართველო ლიტერატორთა საკმაოდ მრავალრიცხოვანი დელეგაციით იყო წარმოდგენილი.

კონფერენციის ორგანიზატორებმა და მონაწილეებმა ბორის პასტერნაკისა და ტიცინა ტაბიძის სამაგალითო მეგობრობის წარმონიშნით შეძლეს, ეჩვენებინათ როგორც კულტურათა ურთიერთკავშირი, ასევე პოეზიის უკომპრომისობის ფენომენი, ადამიანური თავგანწირვისა და თანადგომის იშვიათი ნიმუში, რომელიც არ მთავრდება ფიზიკურ აღსასრულთან ერთად და მარადიულად აგრძელებს არსებობას.

ბორის პასტერნაკი საქართველოში

საქართველოში მოგზაურობა – ეს არის
მოგზაურობა საკუთარ თავში...
ბ. პასტერნაკი

ბორის პასტერნაკის „ქართული ცხოვრება“ ლეგენდად იქცა. მეოცე საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე კამპაშა ლიტერატურული სამყაროს შემოქმედმა მტკიცედ დაუკავშირა ერთმანეთს ქართული და რუსული კულტურა და სულიერება, სამუდამოდ ჩაენერა საქართველოს ისტორიაში – მან საქართველოს უძღვნა სტრიქონები, რომლებიც მსოფლიო პოეზიის საგანძურშია შესული, ხოლო მისმა თარგმანებმა რუსი ხალხი ქართული ლირიკის თანაზიარად აქცია. სანიმუშოა მისი მეგობრობა ტიცინა ტაბიძესთან, პაოლო იაშვილთან, ვალერიან გაფრინდაშვილთან... და შემთხვევითობად აღა-

ვსადაც კი გეჩვენება, რომ წელს ერთდროულად აღინიშნება ორი დიდი შემოქმედის საიუბილეო თარიღები – ბორის პასტერნაკის დაბადების 125-ე და ტიცინა ტაბიძის 120-ე წლისთავი.

განგებამ მათ მიწიერი მეგობრობისათვის ექვსი წელი მოუნიშნა, მაგრამ ტიცინის დაღუპვიდან თითქმის მეოთხედი საუკუნე ამ ურთიერთობას წარმოუდგენელი გაგრძელება ელოდა – მეხსიერებაში, ახლობელთა ერთგულებაში, ცოცხლად დარჩენილი თანამეკალმის შემოქმედებით ძიებებში.

დღევანდელი თვალსაწიერიდან ისე იხილება, თითქოსდა პასტერნაკს საქა-

რთველოსთან კავშირ-ურთიერთობა სულ ჰქონდა, მაგრამ ყველაფერს აქვს თავისი სათავე.

80-იანი წლების დასაწყისში შესაძლებლობა მქონდა, გავსაუბრებოდი პოეტის შვილს, ევგენი პასტერნაკს და ასეთი შეკითხვა დავუსვი: „რითი მოაჯადოვა საქართველომ პასტერნაკი ისე, რომ ის მის ნაწილად იქცა, ხოლო ქართული სამყარო მის ორგანიკად?“

ჩვენი შეხედულებები ერთმანეთს დამთხვა: 20-იანი წლების ბოლოსთვის რუსეთში იდეოლოგიური მანქანის აუტანელი წნეხი დამყარდა. ჭეშმარიტ პოეზიას პირდაპირ წამლავენენ, მოგვიანებით კი დევნიდნენ. დაიწყო ბრძოლა ლიტერატურულ დაჯგუფებებსა და ცალკეულ, „დაუმორჩილებელ“ მწერალთა შორის. ეს წნეხი საკუთარ ტყავზე იგრძნო ყველა ლიტერატორმა, მაგრამ თითოეული მას სხვადასხვაგვარად აღიქვამდა.

რაც შეეხება საქართველოს, აქ ჯერ კიდევ ბობოქრობდა პოეტური სტიქია და თვით ქართული ცხოვრების სტილიც პოეზიით იყო გაჟღენთილი. სწორედ ეს ატმოსფერო მოევლინა მხსნელად რუს პოეტს.

ბორის პასტერნაკი საქართველოში პირველად 1931 წლის ზაფხულში ჩამოვიდა – მისი ცხოვრების დრამატულ ფაზას. სულ ცოტა ხნით ადრე მან ცოლად შეირთო ზინაიდა ნეიჰაუზი, თავისი ახლო მეგობრის, გამოჩენილი პიანისტის ჰენრიხ ნეიჰაუზის მეუღლე. ორი ოჯახის დრამა ერთობ მძიმე გამოდგა. პასტერნაკებს, ფაქტობრივად, არსად ეცხოვრებოდათ – სასურველი იყო, დაუსრულებელ მითქმა-მოთქმას გარიდებოდნენ. ამას ემატებოდა მოსკოვში არსებული საერთო სიტუაცია. 1929 წელმა – „გარდატეხის წელმა“ – თან მოიყოლა პარტიული კადრების „წმენდა“, ლიტერატორთა წინააღმდეგ მიმართული რეპრესიები. შეიძლება ითქვას, რომ პოეტებში საყოველთაო დეპრესია დაიწყო. საბოლოოდ დასამარდა ილუზიები

ახალ სინამდვილესთან „თანამოსაგრეობისა“; გაჩნდა უფესკრული ლიტერატორთა შორის – მათი ნაწილი მზად იყო, ნებისმიერ ფასად ეთანამშრომლა ხელისუფლებასთან, ხოლო მეორე, მცირე ნაწილი არაფრით არ თმობდა საკუთარ შემოქმედებით მრწამსს. ბორის პასტერნაკი ამ მდგომარეობას ერთობ მტკიცენულად აღიქვამდა.

ასეთ ვითარებაში მან მოსკოვში გაიცნო პაოლო იაშვილი, რომელმაც რუსი პოეტი მეუღლესთან ერთად საქართველოში მიიწვია. ეს მოგზაურობა პასტერნაკისათვის სამუდამო კავშირშია საყვარელ ქალთან თანაცხოვრების პირველ თვეებთან, იგი მის „მეორე დაბადებად“ იქცა.

წინში, ამ სათაურით რომ გამოიცა, ერთმანეთშია შერწყმული ცოლისადმი მიძღვნილი ლექსები და ქართული შთაბეჭდილებები, სულიერი აღმავლობა, ახალი ცხოვრების დასაწყისი, გარდამტეხი პერიოდი როგორც პოეტური, ისე ესთეტიკურ თვალსაზრისით. პასტერნაკი უარს ამბობს თავისი ადრეული შემოქმედების ასოციაციურობაზე, ნეოკანტიულობაზე, „მარბურგზე“ და მიესწრაფვის იმას, რასაც თავადვე უწოდა „არნახული უბრალობა“. მავანს აღაფრთოვანებდა, მავანს კი აღაშფოთებდა პასტერნაკის უნარი, გაეერთიანებინა გაუერთიანებელი – მაღალი ფილოსოფია და მი-

კუკრინიკები. ტ. ტაბიძე და ბ. პასტერნაკი.
 მეგობრული შარყი. 1936

ნიერი დეტალები, ნატიფი გრძნობებით მოგვრილი აღმაფრენა და მათი მიწიერი თანამდევნი. პასტერნაკის სამყარო – სინთეზი ამაღლებულისა და მდაბალის – ჰარმონიის ძიებაშია. მისმა დახვეწილმა მგრძნობელობამ საშუალება მისცა პოეტს, შეეცნო საქართველოს ისტორიის ტრაგიზმი, მისი „ჯოჯოხეთი და სამოთხე“.

საქართველომ გააოცა პასტერნაკი თავისი ბუნებით, ადამიანებით, თავისი პოეტურობით, სტუმართმოყვარეობითა და ტრადიციებით. სტილი ცხოვრებისა სავსე იყო ნასმურევი პოეზიით. ხდებოდა ხოლმე, რომ მთელი ღამის განმავლობაში ერთად იყვნენ, ერთი ოჯახიდან მეორეს ეწვეოდნენ, ერთი პოეტიდან მეორე პოეტთან ინაცვლებდნენ, თხზავდნენ და კითხულობდნენ ლექსებს. პასტერნაკისათვის ეს ატმოსფერო გადამრჩენი აღმოჩნდა.

ქართულ პოეზიაში მეფობდნენ „ციხფერყანწელები“ – ტიციან ტაბიძე, პაოლო იაშვილი, ვალერიან გაფრინდაშვილი... „ოლიმპიელთა“ წრეში მხოლოდ რჩეულინი დაიშვებოდნენ და პასტერნაკები მყის, შეერწყნენ ამ წრეს – როგორც აღმოჩნდა, სიცოცხლის ბოლომდე. პაოლომ სტუმრები ტიციანს გადაცნო და ტაბიძეთა წყვილს მათზე მზრუნველობა სთხოვა. პოეტური მადლმოსილების განსხვავების მიუხედავად, პაოლო იაშვილი და ტიციანი ერთარსებანი იყვნენ. თვითვე ერთმანეთს „ყველაფერში და ყველგან, კუბოს კარამდე ტყუპისცალეზად“ გუმანობდნენ და ირგვლივ მყოფნიც ასევე აღიქვამდნენ. „მერიის წევრები“ (პაველ ანტოკოლსკიმ ტიციანი „თბილისის პოეტურ მერად“ მონათლა. „მერიას“ ორი პოეტი შეადგენდა – პაოლო და ტიციანი) და მათი ახალგაცნობილი მოსოველი სტუმარი განსხვავებული სამყაროს მკვიდრნი იყვნენ ვითარცა ადამიანური, ასევე შემოქმედებითი განზომილებით. პასტერნაკი მსოფლიო მასშტაბის უთვალსაზიროესი ფიგურა იყო, ტიციანი და პაოლო თხუთმეტსაუკუნოვანი ლიტე-

რატურული ტრადიციების მქონე ქვეყნის ლიდერ პოეტებად იყვნენ მიჩნეულნი. და თითოეულს საკუთარი უნიკალური პოეტური ხელოვნება ჰქონდა...

თბილისში ცხოვრების პირველ წლებში „ციხფერყანწელები“ ხშირად აწყობდნენ ბობოქარ პოეტურ საღამოებს. ისინი იყვნენ ჭაბუკები, სიცოცხლისუნარიანი, მოუწესრიგებლები. შეხვედრათა სასურველ ადგილად იქცა რუსთაველის თეატრის სარდაფში არსებული ლეგენდარული კაფე „ქიმერიონი“, ხოლო, როდესაც ტიციან ტაბიძის ოჯახი გრიბოედოვის ქუჩაზე დამკვიდრდა, „მიზიდულობის ცენტრმა“ მათ სახლში გადაინაცვლა. ტიციანს ჰქონდა იშვიათი ნიჭი, ადამიანში დაენახა მისი ფარული მხარე, მისი პიროვნების მნიშვნელობა, ინდივიდუალობის მასშტაბი, ზოგჯერ გაცილებით ფართო რომ იყო, ვიდრე ამ ადამიანის კონკრეტული პოეტური ნაღვანი. იქნებ, ამიტომაც გასაოცარია იმ ადამიანთა დიაპაზონი, ვინც ტიციანის ოჯახის წევრებს ახლობლებად მიიჩნევდნენ: ანდრეი ბელი, სერგეი ესენინი, ვლადიმირ მაიაკოვსკი, ალექსეი ტოლსტოი, ანა ახმატოვა, ოტო შმიდტი, ნიკოლაი ზაბოლოცკი, ნიკოლაი ტიხონოვი, პავლე ანტოკოლსკი, მიკოლა ბაჟანი, ბენედიკტ ლიფშიცი, ბორის ბრიკი, მაქსიმ რილსკი, ელიშე ჩარენცი... ტაბიძეების ოჯახის მეგობართა და ახლობელთა წრე იმდენად ფართო იყო, რომ მათ ქალიშვილს ცამეტი ნათლია აღმოაჩნდა, მათ შორის – კოტე მარჯანიშვილი, რა თქმა უნდა, პაოლო იაშვილი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, გიორგი ლეონიძე, რაჟდენ გვეტაძე, დავით ჯაფარიძე...

ასეთ ატმოსფეროში ჩაიძირნენ რუსი სტუმრები. დაიწყო მეგობრობა, რომელიც სიკვდილმაც ვერ შეწყვეტა. ზაფხულის ცხელ დღეებში ცოლ-ქმარი პასტერნაკები კოჯორში დააბინავეს. პასტერნაკის მეუღლე იგონებს: „საქართველოში გატარებული ნახევარი წელი ერთიან, უწყვეტ დღესასწაულად იქცა. მე და ბორისმა პირველად ვნახეთ კავკასია და მისმა ბუნებამ

შეგვძრა. ეგეც არ იყოს, გარს გვეხვივნენ შესანიშნავი ადამიანები, დიდი პოეტები: ტიცინი ტაბიძე, პაოლო იაშვილი, ნიკოლო მინიშვილი, გიორგი ლეონიძე. მანქანით უსასრულოდ დაგვატარებდნენ საქართველოს სამხედრო გზატკეცილზე, დაგვათვალეირებინეს თითქმის ყოველი კუთხე, მოგზაურობისას გვიკითხავდნენ ლექსებს. კავკასიის უმშვენიერესი ბუნება და ლექსთა ჟღერადობა ისეთ გამაოგნებელ შთაბეჭდილებას ახდენდა, რომ დრო არ მრჩებოდა, საკუთარ ბედზე მეფიქრა. ასე მოვიარეთ მთელი საქართველო“.

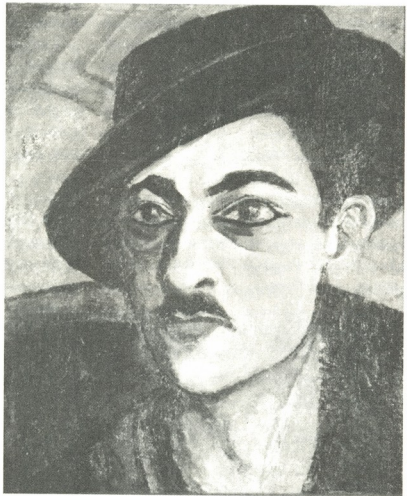
პასტერნაკი უკვე იმჟამად იყო გამოკვეთილი ფიგურა არა მხოლოდ რუსული, არამედ მსოფლიო პოეზიისა და უფრო მეტიც – მთელი მსოფლიოს კულტურისა. მეორე მხრივ, იგი ოფიციალური

ხელისუფლებისათვის მუდმივ პრობლემად იქცა. საერთო იდეოლოგიური ხაზ-ნიშნულიდან „მოშორებით“ იდგა, მოგვიანებით კი ვერაფრით მოერგო სოცრეალიზმის თარგს. მისი მოსაზრებანი, სულ უფრო და უფრო შეუნიღბავად გაცხადებული, ბევრს აფრთხობდა. ურთიერთობისას განსაკუთრებული უბრალოებით გამოირჩეოდა, მაგრამ ეს იყო მაღალი, მრავალთათვის მიუწვდომელი სისადავე, რომელიც ბევრისთვის, მათ შორის „ლიტერატურის გენერალებისათვის“ უფრო სახიფათო იყო, ვიდრე სხვა ლიტერატორთა ქედმაღლობა და ამბიციურობა. პასტერნაკთან ურთიერთობა უდიდეს პატივად მიიჩნეოდა და, იმავდროულად, თავის თავში შეფარულად მოიაზრებდა საშიშროებას (ზოგჯერ დიდს,

ზოგჯერ მცირეს – პოლიტიკური კონუნქტურის შესაბამისად). და აი, სწორედ ამ პასტერნაკმა, 1931 წლის ყაიღისამ, ისე მწვავედ, ისე ღრმად აღიქვა

საქართველოთი მოგვრილი შეგრძნებები, თავისი ადგილი ამ ქვეყნის სულიერ ელიტაში, რომ ქართული კულტურისათვის სამუდამოდ დარჩა ორგანულ შემადგენელად, მეგობრებისთვის – მათი ბედის ნაწილად, მეგობართა შვილებისათვის „ძია ბორიად“... ერთმანეთს დამთხვა მომენტი, ატმოსფერო, პოეტური ობერტონები და სულის მოთხოვნილება; წარმოიქმნა მთელი სამყარო – კავშირების, შემოქმედებითი ძიებებისა და აღმოჩენებისა. პასტერნაკი იქცა ლეგენდად, რომელსაც ტოლი არ მოეძებნება ქართულ-რუსული კულტურული ურთიერთობის ისტორიაში.

საქართველოში პირველი მოგზაურობა ყველაზე ხანგრძლივი გამოდგა. პასტერნაკისთვის ეს იყო შესაძლებლობა, აუწყა-

კირილე ზდანევიჩი. პაოლო იაშვილის პორტრეტი.

რებლად დამტკბარიყო ურთიერთობებით და მერე... ჩამოდიოდა თუ არ ჩამოდიოდა საქართველოში, სტუმრობდნენ თუ არა მასთან პერედელკინოში ქართველი მე-

გობრები, მისი მეგობრების ახლობლები, თარგმნიდა თუ არ თარგმნიდა ქართულ პოეზიას, ჰქონდა თუ არა წერილობითი ურთიერთობა, ყოველივე მეორეხარისხოვანი გახლდათ – ეს იყო მოგზაურობა „საკუთარ თავში“, ეს იყო მისი საკუთარი ბედის ნაწილი, ხოლო მისი გამოვლინებები სხვადასხვა ფორმას იღებდა.

პასტერნაკი ინტენსიურად იწყებს ქართული პოეზიის თარგმნას და... რამდენიმე ფაქტორის თანადამთხვევა: ერთი მხრივ, სურვილი იმისა, რომ რუს მკითხველს მიეღო საჩუქარი – ქართველ მეგობართა ლექსები, ჩანვდომოდა ქართული პოეზიის არსს; მეორე მხრივ, XX საუკუნის 30-იან წლებში საბჭოთა კავშირში დაიწყო თავისი მასშტაბებით უდიდესი ლიტერატურული მოვლენა – მთარგმნელობითი პროცესი. საქართველოსკენ ისწრაფოდნენ ეპოქის საუკეთესო პოეტები. ბორის პასტერნაკმა მისთვის ფრიად უჩვეულო აქტიურობა გამოავლინა – იგი ოფიციალურ წრეებში დაჟინებით ითხოვდა, შეეყვანათ პოეტების იმ ჯგუფში, რომელიც საქართველოში მიემგზავრებოდა.

და აი, 1933 წლის ნოემბერში ის კვლავ საქართველოშია. გაჩნდა ახალი გემები, გაიბა ახალი ნაცნობობა. იმოგზაურეს სხვადასხვა რაიონში. მწერლებს ყველგან გულითადად ხვდებოდნენ. ბორის პასტერნაკი მეუღლეს წერს: „გუშინ ქუთაისში სადილობისას შეისვა 116 ლიტრი ღვინო!!! ამ დროსტარების შემდეგ თითქმის ყველანი შეუძლოდ ვართ“.

ქეიფი ქეიფად, მაგრამ პოეტებს მკაცრი სამანები დაუნესეს – საბჭოთა კავშირის მწერალთა პირველი ყრილობისათვის უნდა შედგენილიყო და გამოეცათ ათეულობით თარგმანი. 1933 წლის მოგზაურობის შედეგად გაჩნდა კრებული „ქართველი პოეტები“-ის, პასტერნაკმა შეადგინა ნ. ტიხონოვიდან ერთად, რომელთანაც იმხანად მეგობრობდა.

იმავედროულად პასტერნაკი იწყებს ვაჟა-ფშაველას თარგმნას. გამოცემისთვის ილუსტრაციებს ამზადებს პოეტის

ახალი მეგობარი – ცნობილი მხატვარი ლადო გუდიაშვილი. ვაჟა ცალკე წიგნად გამოიცა. ორივე წიგნმა მაღალი შეფასება მიიღო, მაგრამ „ქართველი პოეტები“ განსაკუთრებულად შეაქო ნ. ბუხარინმა. მალე ის „შეაჩვენეს“ და მთარგმნელებიც თავდასხმის ობიექტებად იქცნენ. გაიყრება, ოღონდ ოდნავ მოგვიანებით, პასტერნაკის და ტიხონოვის გზებიც. და შესაძლოა, ამის მთავარ მიზეზად იქცევა მეგობრების ბედისადმი დამოკიდებულება – პასტერნაკი სამარჯდომოდ შერისხული აღმოჩნდება, ტიხონოვი კი სსრკ მწერალთა თავმჯდომარე გახდება.

პასტერნაკმა ადრევე შეიგრძნო ქართველი მეგობრების თავდატეხილი ხიფათისა და საშუაროების მოახლოება და ჯერ კიდევ მაშინ დაიფიცა, რომ მუდამ უერთგულბდა მათ, თუმცა ისიც კარგად უწყოდა, რომ ამით საქართველოს მწერალთა კავშირის ხელმძღვანელობის რისხვას დაიმსახურებდა.

ერთაშორისი ურთიერთობების ამჟამინდელი ტენდენციებისათვის ღირს დაფიქრებად ის ფაქტი, რომ შემოქმედებითი ინტელიგენციის შიგნით წარმოშობილი წინააღმდეგობა მოქმედებდა არა მხოლოდ ცალკეული კულტურის ნიაღში, არამედ ორი ნაციონალური კულტურის ურთიერთგადახლართვაში, საერთო კაცობრიული საფუძვლების განმტკიცებაში.

ამის თაობაზე შესანიშნავად თქვა ბორის პასტერნაკმა: „ჩასწვდე სრულიად სხვა სამყაროს, სრულიად განსხვავებულ სტილსა და ცხოვრების წესს, ეს სულაც არ არის ადგილი ან ჟამიერება, თვით თბილისიც კი. შესაძლოა, ეს მიწაც არაა, ეს არის ახლობელი, ისტორიულ ქმედებებთან შემთხვევითობისგან მომადლებული მიახლება, ეს არის მონანილეობა მის მომავალში, ეს არის საზღვარმონგრეული ვრცელი რომანი რამდენიმე გამორჩეულად ბედნიერს შორის ცისქვეშეთში, რომელიც დაფარულია მათი საერთო ნაზრევით. ეს არის დულაბი... ეს ვართ მე და თქვენ, ეს ჩვენი გადაჭდობილი ხე-

ლებია“ (ნინა და ტიცინა ტაბიძეებისადმი გაგზავნილი ბარათიდან. 8.12.1934წ.). ამგვარი, ახალი სულიერი თანაზიარობისათვის საჭირო იყო მძლავრი დადებითი მუხტი, რომელსაც შეეძლო, მოგვიანებით საერთო წინააღმდეგობის ნაწილად ქცეულიყო. და იგი წარმოიქმნა პასტერნაკის პირველივე მიახლებისას საქართველოსთან, რომელიც მისთვის ერთ-ერთ კულტურულ ორიენტირად იქცა.

იმ დროს საქართველოში პოეტები გეგმებს სახავდნენ, ხარობდნენ ცხოვრებით, თარგმნიდნენ მეგობრების ლექსებს, ერთურთს მშვენიერ პნკარედებს უძღვნიდნენ, ცხოვრებას წინ უსწრებდნენ.

1934 წლის მწერალთა გრანდიოზული ყრილობის დროინდელ ფოტოზე მეგობრები ჯერ ისევ ყველანი ერთად არიან აღბეჭდილი. სამი წლის შემდეგ ქართული დელეგაციის უმეტესობა ამქვეყნად აღარ იქნება... პასტერნაკმა ყველაზე ახლობლები უკვდავყო – საქართველოს ბუნება და ქართველი მეგობრები მისი შთაგონების წყაროდ იქცნენ. ზოგიერთი სახე წინასწარმეტყველურია. უკვე ითქვა: ბორის პასტერნაკმა ადრევე შეიგრძნო, რა საშიშროება ელოდათ მის მეგობრებს, თუმცა მისი სახელის გასწვრივ ხშირად ჩნდება ებითეტი „ზეციური ბინადარი“, რომელიც, როგორც ამბობენ, სტალინის ეკუთვნის: „ამ ზეციურ ბინადარს ნუ დაურღვევთ მყუდროებას“, – უთქვამს მას. მაგრამ პასტერნაკი არა მხოლოდ სხვებზე

ლრმად გრძნობდა ცხოვრებისეულ რეალებს, არამედ, როგორც ირკვევა, მოვლენათა მსვლელობას ნათელმხილველივით ჭვრეტდა. ჯერ კიდევ 1933 წელს მუუღლეს სწერს: „პაოლოსა და ტიცინანის საერთო უპირატესობის სულ უფრო მზარდი ჩემი რწმენის პარალელურად

ვხვდები, რომ არსებობს ფაქტორი, რომელიც ითვალისწინებს მათ ძალმომრებით ამორიცხვას იმ ავტორების სიიდან, რომელიც რეკომენდაციას უწევს მათ აფიშირებასა და ოფიციალური მხარდაჭერის უზრუნველყოფას. მე აქ, ალბათ, წარმატებასაც კი მივალწვედი, უკეთეს მათგან განზე გავდგებოდი, მაგრამ მით უფრო ძლიერი იქნება ჩემი მათდამი ერთგულება“.

ტრაგედიის მოახლოებისდა კვალად ბორის პასტერნაკი რწმენას უწერგავს ტიცინა ტაბიძეს: „მინდა, გითხრათ – გულს ნუ გაიტეხთ, გწამდეთ საკუთარი თავის და მტკიცედ იდევით, მოუხედავად დროებითი გაუგებრობებისა...“ (წერილი ტ.ტაბიძეს. 08.04.1936წ.). ტრაგედია კი უღმობლად ახლოვდებოდა და როდესაც აღსრულდა ის, რაც ბორის პასტერნაკს არცთუ დიდი ხნის წინათ შეუძლებელი ეჩვენებოდა, როდესაც 1937 წლის ივლისში პაოლო იაშვილმა თავი მოიკლა, როდესაც ოქტომბერში არსაით – და რო-

კირილე ზდანევიჩი. ტიცინა ტაბიძის პორტრეტი.

გორც აღმოჩნდა – არყოფნაში წავიდა ტიცინა ტაბიძე, რუსმა პოეტმა ეს სამარადჟამოდ აღიქვა, ვითარცა გადატრიალება საკუთარ ცხოვრებაში.

1937 წლის დეკემბერში საქართველოში ტარდებოდა სახეიმი პლენუმი, მიძღვნილი შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ შექმნის 750-ე წლისთავისად-

მი. მონვეულთა რიგებს ცხრილავდნენ – სიიდან ილებდნენ დაპატიმრებულებს. პასტერნაკს ელოდნენ, მაგრამ მან ვერ შეძლო საკუთარი თავისთვის ძალა დაეტანებინა, გადაეღახა ბარიერი და ზეიმზე ჩამოსულიყო – არადა, ზეიმი მოუწევდა... თბილისში გაემგზავრნენ ნ. ტიხონოვი, ვ. ლუგოვსკოი, ვ. გოლცევი...

„და აი, ჩვენი საშინელი ნლების ქარცეცხლში, როდესაც სისხლი ნაკადად ვიდოდა მთელ ქვეყანაში, სავსეიმ შემომთავაზა, გაემგზავრებულიყავი თბილისში რუსთაველის პლენუმზე, – უყვევა პასტერნაკი ტარასენკოვს, – მაგრამ როგორ შემეძლო მაშინ საქართველოში გამგზავრება, როდესაც იქ უკვე აღარ იყო ტიციანი? ისე მიყვარდა იგი“ (ნ.გრომოვა. „კვანძი“. მოსკოვი. 2006). ამ ჩამოუსვლელობით პასტერნაკმა კიდევ უფრო განამტკიცა თავისი კავშირი საქართველოსთან, განამტკიცა იმათზე მეტად, ვინაც ჩავიდა და მონაწილეობა მიიღო ზეიმში.

მას შემდგომ პასტერნაკს სიცოცხლის ბოლომდე არ შეუწყვეტია ქმედითი საქმიანობა. იწყება მისი უდიდესი დაპირისპირება მეგობრების სიკვდილთან. მაშინ, როდესაც ტანიტ ტაბიძე „ხალხის მტრის შეილად“ მიაჩნდათ, ბორის პასტერნაკი წერს მას: „ნიტა, თქვენ ძალმომრეობით დაგამორეს მამას, თანაც ასეთ მამას, აი, თქვენ გაიზარდეთ და გადარჩით. ზნეობრივი თვალთახედვით თქვენ ამ გამრული ისტორიის ნაწილი ხართ და გამრობის ნაყოფი. ნუთუ არ გამართებთ ჭირთათმენა?“ (06.02.1941წ.).

იმ დროის კონტექსტში თვით ეს სტრიქონები უდიდესი მნიშვნელობის მქონეა, მაგრამ პასტერნაკის დამოკიდებულება მხოლოდლა სტრიქონებით არ ამოიწურება. ის მოიცავს ადამიანურ ურთიერთობათა ყველა მხარეს. პასტერნაკი მრავალი წლის განმავლობაში მატერიალურად ეხმარებოდა ნინა ტაბიძეს (აქვე ვთქვათ, რომ ნივთიერი დახმარება ორმხრივი იყო – ტიციანის მეუღლე ნებისმიერ ხელსაყრელ შემთხვევაში

ახერხებდა თბილისიდან პერედელკინოში პროდუქტების გაგზავნას). საკმარისია, აქ სიმონ ჩიქოვანისთვის გაგზავნილი წერილის სტრიქონები გავისხენოთ – საუბარია ნიკოლოზ ბარათაშვილის ქმნილებათა თარგმნის ჰონორარის ნაწილის გადარიცხვის თაობაზე: „მიიღეთ ავანსის 25%, ნახევარი ნებისმიერი საშუალებით და საბაბით გადაეცით ნინა ტაბიძეს ისე, რომ თანხის წარმომავლობის შესახებ ვერაფერი შეიტყოს, ხოლო მეორე ნაწილი თანხისა ფოსტისა თუ ტელეგრაფის მეშვეობით მე გადმომიგზავნეთ“ (03.08.1945წ.). ტიციანი ტაბიძის სახლ-მუზეუმში დგას პიანინო, პასტერნაკისგან ნაჩუქარი ნიტასთვის – ნაჩუქარი იმ დროს, როდესაც ტიციანის დაპატიმრების შემდგომ მათი ოჯახი „გაამკვიდრეს“ – ნინასა და მის ქალიშვილს ერთი ოთახი დაუტოვეს.

ბორის პასტერნაკი ოდენ ხატებად კი არ ატარებს მეგობართა ხსოვნას, იგი მთელი სულიერი ძალების მოხმობით აგრძელებს მათ მიწიერ სიცოცხლეს, იბრძვის უკვე გარდასულათვის. თითქმის თვრამეტი წლის განმავლობაში, ალბათ, მხოლოდ რუს პოეტს და ნინა ტაბიძეს სწამდათ, რომ ტიციანი ტაბიძე ცოცხალია და იგი დაბრუნდება...

„...ტიციანი ცოცხალია და სადღაც ახლოს არის. მოლოდინი მალე, სულ მალე დასრულდება. ტიციანი ჩემი არსებობის ფესვია, იგი ჩემი ცხოვრების ღმერთია ბერძნული და მითოლოგიური თვალსაზრისით...“ (27.12.1940წ.).

აღმოცენდა საოცარი და უმაღლესი წარმოსახვა. ეს არ არის უბრალოდ თანალობა, სურვილი თანადგომისა. ჩვენს წინაშეა ცოცხალი კავშირ-ურთიერთობა, რომელიც კონკრეტული, ფიზიკური ცხოვრების საზღვრებს მიღმა გრძელდება, ქმედითია. ასეთი დამოკიდებულება არა მხოლოდ ტიციანთან მიმართებაში არსებობდა, არამედ დაღუპული პაოლო იაშვილის და ნიკოლო მინიშვილის ხსოვნის გაცოცხლებასაც გულისხმობდა. ერთ წერილში, რომელშიც ჯერ კიდევ სისხლმდინარე ჭრილობა შეიგრძნობა, მეგობართა

მიმართ აღვლენილი ჰიმინი ჟღერს:

„წინადავ ვფიქრობდი, რომ ტიცინანი მიყვარს, მაგრამ არ უუნყოფი, როგორია ადგილი, აღვწერელი და ჩემი ნებელობის მიღმური, რომელიც უკავია მას ჩემს ცხოვრებაში. ამას გრძობად მივიჩნევდი და არ ვიცოდი, რომ ეს ზღაპრული ფაქტია.“

რამდენჯერც მოგვიღებინა ერთად, ფიცო გვიოქეამს ერთგულების (ამის მონაწილეა პაოლოც, ნუთუ გულში გაივლებო, რომ ოდესმე შევიძლებ მის დაიწყებას!) ოჩოფებზე ვდგებოდით, ვბაქიბუქობდით!.. (1938წ.)“.

ომის წლებშიც კი მრავალი დანაკარგით დამძიმებული ბორის პასტერნაკის ტკივილი, ტიცინანის უბედობით გამოწვეული, კვლავ არ ყუჩდება: „ტიცინანი ჩემთვის საუკეთესო ხატებაა საკუთარი ცხოვრებისა, ეს არის ჩემი მიმართება მიწიერთან და პოეზიასთან, რაიც მეზმანა ბედნიერ სიზმარში...“ (30.03.1944წ.).

ხანგრძლივი განშორების შემდგომ პასტერნაკი ომის დამთავრებისთანავე ჩამოდის საქართველოში – 1945 წლის ოქტომბერში აღინიშნებოდა ნიკოლოზ ბარათაშვილის გარდაცვალების მე-100 წლისთავი. პასტერნაკმა ითავა ქართველი ლირიკოსის მთელი მემკვიდრეობის თარგმნა. ზომის წინა წლებში მას ინტენსიური მიმონერა ჰქონდა მეგობრებთან, მაგრამ ვერაფრით შეძლო საყვარელ ადგილებში ჩასვლა და საქართველოს კვლავ მოხილვა პაოლოსა და ტიცინანის გარეშე. აღიარებდა კიდევ: „რა განგებამ გამოიგზავნა ეს ორი ადამიანი? რა დავარქვა ჩვენს ურთიერთობებს? მათ შორის ვერც არჩევანს გავაკეთებ – ორივენი იქცნენ ჩემი პირადი სამყაროს შემადგენელ ნაწილად. ორივენი განუყოფელი იყვნენ, ერთურთს ავსებდნენ. ორივეს ბედი ცვეტაევას ბედთან ერთად უნდა ქცეულიყო ჩემს ყველაზე უდიდეს ტკივილად“.

იმ დროისთვის გაუგონარი გამბედაობა იყო პასტერნაკის მოთხოვნა – თბილისში ჩამოსვლისთანავე მან ნაშთაყენა წინაპრობა: მხოლოდ იმ შეთხვევაში ნა-

ვიკითხავ თარგმანებს, თუ წინა ტაბიქს მოიწვევთ. რუსთაველის თეატრში თარგმანების კითხვისას განსაკუთრებულ ყურადღებას იჩენდა ტიცინანის ქვრივისადმი. ამ დატვირთულ დღეებში, რომელთა უხილავ თანამონაწილეებად, აჩრდილებად იხილვებოდნენ გარდასულები, პასტერნაკმა ახალი თავდადებული მეგობრები შეიძინა, სიცოცხლის ბოლომდე ამ მეგობრობის ერთგულნი რომ დარჩნენ.

წინა ტაბიქემ მეგობარს აჩუქა უძველესი გერბიანი ქალაქები, მანამდე ტიცინანის საკუთრება რომ იყო. მათზე დაიწერა „დოქტორი ჟივავოს“ პირველი გვერდები. გარდასულ დღეთა მეგობარმა თითქოს უბიძგა, შეექმნა ახალი ნაწარმოები, რაზეც პასტერნაკი კარგა ხანია ოცნებობდა. „პროზის წერა თქვენი მსუბუქი ხელის ნაკვრით დავიწყე, ანუ ამისკენ მიბიძგა თქვენგან ნაჩუქარმა ტიცინანის ფურცელმა...“ – ეხმიანება პასტერნაკი წინა ტაბიქს. და ოდნავ მოგვიანებით აგრძელებს: „ვერ ნარმოიდეგნთ, რა სწრაფად და როგორი დაძაბული ვწერ ახლა რომანს, რომელიც, თუკი განგებამ იწება, თუკი გამოიძევა, ღირსი იქნება, გადავიტანო მის (ტიცინანის) ქალაქზე და რომელიც, ჩანაფიქრით, თავდაპირველივე გააზრებიდან, ტიცინანს მიეძღვნება“ (24.01.1946 წ.). ამგვარად, ასწლეულის ერთი ყველაზე სახელდებულ რომანი ფესვებით დაკავშირებულია ქართველ პოეტებთან, უდიდესი პოეტის „ქართულ“ სულიერ ცხოვრებასთან.

მიუხედავად იმისა, რომ პასტერნაკი სრულიად გულწრფელია წინა ტაბიქსთან ურთიერთობისას, იგი თითქმის არასოდეს ძრავს სიტყვას იმ განსაცდლებებზე, ბედმა რომ არგუნა. პირიქით, 1957-58 წლებში ჩნდება სტრიქონები: „ვიდრე ოდესმე, ბედნიერი ვარ ჩემი ბედით და არ ვისურვებ რამე ცვლილებას...“ 50-იანი წლების ბარათში თვითშეფასება იქცა დასკვნით ფილოსოფიურ ნაზრევად: „მაგრამ აი, გავასრულებ ყველაფერს, დარჩება ჩემი ცხოვრება, ასეთი ბედნიერი – რის გამოც დიდად მაღლივ-

რი ვარ ზეციერისა – გადმოცემული ასეთი წყნარი, შემკრებლობითი საზრისით, როგორც არის წიგნი; და რა იყო მასში მთავარი, ძირითადი? მამის მოღვაწეობის მაგალითი, ა. ნ. სკრიაბინის მუსიკის სიყვარული, 2-3 ნოტი ჩემს შემოქმედებაში, რუსული ლამე სოფელში, რევოლუცია, საქართველო“ (15.04.1951წ.).

ბორის პასტერნაკის მიმონერა ქართველ მეგობრებთან და მათ ოჯახებთან – ეს არის მე-20 საუკუნის ეპისტორალური ჟანრის ერთი ყველაზე ნათელი მაგალითი. ერთი შეხედვით, ეს არის რამდენიმე კერძო პირის მიმონერა გარკვეული ფაქტებითა და მოვლენებით, თითქოს მხოლოდ მისი მონაწილეებისთვის რომ უნდა იყოს გასაგები, მაგრამ იგი მსოფლიოს მრავალ ენაზეა გამოცემული, რადგან ამ წერილებმა თვალნათელი გახადა ადამიანური თანაგრძნობის, თანადგომის გასაოცარი შესაძლებლობები, იქცა ნიჭიერების, გამბედაობის, ნათელი, ნრფელი გრძნობებისადმი რწმენის მაგალითად. მართო პაოლოსადმი მიწერილი ბარათის ეს სტრიქონებიც იკმარებდა ამის მტკიცებად: „ეს ქალაქი (თბილისი) ყველათი, ვინც კი იქ ვნახე და ყოველივე იმით, რისთვისაც მივემგზავრებოდი და რაც იქ ჩამქონდა, ჩემთვის დარჩება იმად, რადაც ალვიქვამდი შოპენს, სკრიაბინს, მარბურგს, ვენცციას და რილკეს – სულიერი თავდაცვის, შინა-

განი წონასწორობის ერთგვარ გარანტიად – მთელი ჩემი ცხოვრება რომ გასტანს... აკი ამიტომაც გწერთ წერილს წერილზე და მერე თანმიმდევრულად ვანადგურებ. ეს ხომ უკვე აღარ არის თავისუფალი მიმონერის საგანი. მოგონებები მთლიანად ბატონობს ჩემზე – ეს უკვე ის მწერს მე, როგორც ტიცინი იტყოდა...“ (30.07.1932წ.). ტიცინის სტრიქონებს –

მე არ ვწერ ლექსებს, ლექსი თვითონ მწერს, ჩემი სიცოცხლე ამ ლექსს თან ახლავს. ლექსს მე ვუნდებ მოვარდნილ მენყერს, რომ გაგიტანს და ცოცხლად დაგმარხავს –

ორიგინალში იცნობს ნებისმიერი ქართველი. ბორის პასტერნაკმა ჯერ კიდევ არ იცოდა მათი წინასწარმეტყველური მნიშვნელობა, მაგრამ შეიგრძნო მძლავრი ენერგეტიკა და რუსული კულტურისათვის ორგანული გახადა თავისი მეგობრის სამყარო. ტიცინზე ხუთი წლით უფროსმა ბორის პასტერნაკმა 23 წლით მეტი იცოცხლა, მაგრამ მთელი ამ წლების განმავლობაში მასთან ერთად ცხოვრობდა ტიცინი.

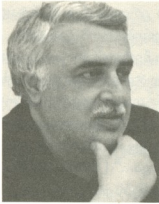
და ამჟამინდელი საიუბილეო თარიღებიც სიმბოლურად გადაეწინა ერთმანეთს...

P. S. 2005 წელს ქართველ და რუს ლიტერატორთა, ხელოვანთა და მეცნიერთა საკმაოდ მრავალრიცხოვანმა ჯგუფმა თხოვნით მიმართა ქალაქის მაშინდელ მერს თბილისში ბორის პასტერნაკის ქუჩის დაარსების თაობაზე. აღნიშნული წინადადება, სამწუხაროდ, უპასუხოდ დარჩენილა.

ამჯერად იმავე თხოვნით მივმართავთ თბილისის მუნიციპალიტეტის მერიის და საკრებულოს ამჟამინდელ ხელმძღვანელობას – ბატონებს: **ლევონი ნარბანიას** და **გიორგი ალიბაბაშვილს**, საკრებულოს დეპუტატებსა და მერიის შესაბამისი სამსახურის თანამშრომლებს, რომელთაც, გვჯერა, არ სჭირდებათ იმის შესხენება თუ რა დამსახურება აქვს ბორის პასტერნაკს, საზოგადოდ, საკაცობრიო, კერძოდ კი, ქართული კულტურისა და სულიერების წინაშე.

დარწმუნებულნი, რომ ჩვენი თხოვნა აღსრულებული იქნება, წინასწარ გიხდით მადლობას.

ულრმესი პატივისცემით
 უურნალ „ცისკარი 1852“-ის რედაქცია

ანდრო ბუაჩიძე – ბაბა ლომიძე

საუბარი საჭირბოროტო თემაზე

განვავრძობთ საუბარს იმ ლიტერატურულ პროცესებზე, რომელსაც XX საუკუნის 10-იან წლებში დაედო დასაბამი. დღევანდელი გადასახედიდან – XXI საუკუნის უკვე გავლილი წლების ჩათვლით – ეს მთელი ეპოქაა. ჩვენ გვსურდა ამ ეპოქისთვის თვალის გადავხედვა და საუბარი ქართულ მწერლობაზე, ამიტომაც ერთი ვრცელი შეკითხვით მივმართეთ სხვადასხვა თაობის მწერლებს და ლიტერატორებს. ამჯერად ჩვენს შეკითხვას პასუხობს კრიტიკოსი **ბაბა ლომიძე**.

ა. ბ. – XX საუკუნის პირველი ოცდაათწლეული კულტურული აღზევების ხანა იყო ევროპასა და რუსეთში. რუსებმა ამ ეპოქას „ვერცხლის საუკუნე“ უწოდეს. ეს იყო ლიტერატურული და რელიგიურ-ფილოსოფიური აზრის წარმოჩენის დრო. იგივე მოხდა საქართველოშიც ლიტერატურის, ხელოვნების, სიბრძნისმეტყველების სფეროში. ეს ეპოქა კატაკლიზმების ნიშნით იყო აღბეჭდილი. სამწლიანი თავისუფლება 1921 წელს რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიით დასრულდა. დაიწყო რეპრესიები, თუმცა კულტურული აღზევების ეპოქა არ შეწყვეტილა, 1930 წლამდე გრძელდებოდა. ამ წლებში ჟურნალ „მნათობის“ ფურცლებზე გამოქვეყნდა მიხეილ ჯავახიშვილის „ჯაყოს ხიზნები“, კონსტანტინე გამსახურდიას „დიონისოს ღიმილი“, გრიგოლ რობაქიძის „გველის პერანგი“, გალაკტიონის „ასი ლექსი“, გერონტი ქიქოძის ესეები, პუბლიცისტური წერილები და სხვ. ეს ეპოქალური ცვლილებების დრო იყო, რომე-

ლიც მალალ დონეზე აღიბეჭდა ქართულ ლიტერატურაში.

იმავეს ვერ ვიტყვით გასული საუკუნის მინურულზე, 90-იან წლებსა და მომდევნო პერიოდზე, თუნდაც დღევანდელ დღეზე. დაემხო საბჭოთა იმპერია, ლიტერატურა განთავისუფლდა ცენზურისაგან, მოხდა ეპოქალური ძვრები, დაგროვდა უამრავი მასალა – სანუხარი, საფიქრალი, საკეთებელი. ხელახლა გასააზრებელი ყველა ის პრობლემა, რომელიც ფუნდამენტურია ჩვენთვის, ქართველებისთვის – ვინ ვართ, საიდან მოვდივართ, საით მივდივართ? ხომ არ დავკარგეთ საუკუნეების წიაღში გამოტარებული ჩვენი ნამდვილი სახე? ეს შეკითხვები ისევე ბუნებრივად იბადება დღეს, როგორც XX საუკუნის 10-იან და 20-იან წლებში იბადებოდა, მაგრამ მაშინ თუ პასუხისგამცემი არსებობდა, ახლა სრული დუმილია გამეფებული. მწერლობა, ჩვენი ერის მთავარი ზნეობრივი საყრდენი, ფუნდამენტურ საკითხებზე ფიქრს

თავს არიდებს, ფორმალური ჩხირკედელაობით, წვრილთემიანობით ან თავშესაქცევი ისტორიებით არის გართული. რა ვქნათ? იქნებ, მწერლობა აღარ არის ჩვენთვის ის ფენომენი, რაც აქამდე იყო, თუ ჩვენ თვითონვე გაგვიწყალდა სიტყვა და გაგვიქრა წარმოსახვა?

ბ.ლ. – ვფიქრობ, საკითხის არსია ის, რომ თვითონ მოდერნიზმის და პოსტმოდერნიზმის ხანა განსხვავდება ერთმანეთისგან. თუკი გავითვალისწინებთ, რომ მოდერნიზმის ხანა სავსე იყო ექსპერიმენტებით ლიტერატურასა და ხელოვნებაში და ამ სფეროების მიმართ ინტერესი თითქოს უფრო მეტი იყო, ვიდრე დღეს, ისიც არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ეს ორი ხანა – მოდერნიზმისა და პოსტმოდერნიზმის – სხვადასხვა პარადიგმების პირობებში ვითარდება. თუმცა, პოსტმოდერნიზმი მოდერნიზმის გაგრძელებაა – ის არის, რასაც საფუძველი სწორედ მე-20 საუკუნის დასაწყისში ჩაეყარა და გასული საუკუნის შუა ხანებიდან გამოიკვეთა – როდესაც როლან ბარტმა თქვა, რომ ავტორი მოკვდა, რადგან ის საფუძველები, რომლებიც მანამდე არსებობდა, ახალ დროში უკვე არავალიდური აღმოჩნდა. და ამ მხრივ კაცობრიობის ისტორიის ევოლუციისთვის არაფერი უჩვეულო არ მომხდარა – ასე იყო მაშინაც, როდესაც ალორძინების ხანიდან ბაროკოს ხანაში გადადიოდნენ და ის ღირებულებები, რაც რენესანსისთვის იყო ცხადი, ბაროკოს ხანაში უკვე პარადირების ობიექტი ხდებოდა და რაც ასე ცხადია „დონ კიხოტში“; ასე იყო განმანათლებლური რაციონალიზმის ხანაშიც, როდესაც ის რომანტიზმის მგრძობელობამ ჩაანაცვლა..

რადგანაც პოსტმოდერნიზმისთვის დამახასიათებელია მყარი საფუძველების, ყოფიერების საზრისზე

დაფიქრების თუ სხვა ფუნდამენტური ღირებულებების სიმციფე – რამდენადაც სინამდვილე მრავალფეროვანი და მრავალგვარია და არა ერთი (და რაზეც, გარკვეულწილად, გავლენას ახდენს მეცნიერებაში მომხდარი ახალი აღმოჩენები – დამატებითი განზომილებების არსებობა, დროის ფარდობითობა და ა.შ.), ამიტომაც პოსტმოდერნიზმის ხანაში ვერ შეიქმნება ისეთი ლიტერატურა და ხელოვნება, რომელიც სულ სხვა ხანისთვის იყო დამახასიათებელი. და, თუკი ეს მოხდა, ის ამოვარდება დროის კონტექსტიდან და, ამდენად, არაეფექტური და არაადეკვატური იქნება. ამ თვალსაზრისით, დღესდღეობით არც დასავლურ ლიტერატურაში იქმნება ისეთი ლიტერატურა, როგორც თუნდაც მე-20 საუკუნის დასაწყისში იყო. პოსტმოდერნიზმის ხანას, როგორც გლობალიზაციის ერთ-ერთ გამოვლინებას, ხშირად აღარებენ ელინისტური ხანის ანტიკურობას, როდესაც დაგროვილი ინფორმაციის და მასალის გადააზრების ხანა იყო; როდესაც მართლაც არსებობდა გარკვეული თვალსაზრისით გლობალიზაცია, ოღონდ არა მთელი პლანეტის გაგებით, არამედ იმ გაგებით, რომ ის მოიცავდა მთელ ცივილიზებულ სამყაროს – ხმელთაშუა ზღვის არეალს, მის მიმდებარე ტერიტორიებს ახლო აღმოსავლეთში და ევროპას. ამის ნიშნები იყო ალექსანდრიის ბიბლიოთეკაც.

დღევანდელი პროზის თავისებურება – არახაზოვანი თხრობა – სწორედ გლობალისტური კონტექსტის ნაწილია, სადაც სხვადასხვა ისტორია თითქოს დამოუკიდებლად ვითარდება, მაგრამ საბოლოოდ ირკვევა, რომ ერთი მთლიანის, ერთი რომანის ნაწილებია და სადღაც ეს ამბები ერთად იკვრება; ისევე რო-

გორც მთელი პლანეტა, რომლის ერთ წერტილში მიმდინარე მოვლენას შეიძლება მეორე ნაწილში მომხდარ ამბავზე ჰქონდეს გავლენა.

დღესდღეობით პოსტმოდერნისტული პროზის ერთ-ერთი ნიშანდობლივი თავისებურებაა დეტექტივებისთვის დამახასიათებელი სიუჟეტები, სადაც ამბის „გამოძიებისას“ მკითხველი ავტორის თანამონაწილე ხდება. ესეც ავტორის სიკვდილის ერთი გამოვლინება! ამიტომაც ხარისხიან პოსტმოდერნისტულ პროზას – ისეთს, როგორიც არის უმბერტო ეკოს „ვარდის სახელი“, ვერ ვუნოდებთ მასობრივს, ვინაიდან დეტექტივები უფრო მეტად ინტელექტის ჩართვას მოითხოვს. თან ეკომ ფილოსოფიური თემატიკა დეტექტივის სახით მოგვანოდა. ასევე, ჯონ როულინგის თუ ჯონ ტოლკინის წიგნებს ვერ მივაკუთვნებთ მაკულატურის კატეგორიას, რადგან მათში ფანტაზიასთან ერთად კლასიკური ავტორების საფუძვლიანი ციტირებები, ეზოთერული ცოდნის კვალი იკითხება და ის საკითხებია დასმული, რაზეც დღეს უკვე კლასიკურად აღიარებულ ნაწარმოებებშია საუბარი.

რაც შეეხება 1990-იანი წლებიდან დღემდე ქართულ ლიტერატურაში მიმდინარე პროცესებს, ვფიქრობ, აქაც ანალოგიური პროცესები ვითარდება. აუცილებლად მიმანჩია აღვნიშნო, რომ 1990-იანი წლების დასაწყისში საქართველოში გაჩნდა ექსპერიმენტებით – განსაკუთრებით დადათი თუ ფუტურისმით – დაინტერესების შემთხვევები, როდესაც, ერთი მხრივ, დათო ჩიხლაძე, ზურაბ რთველიაშვილი და სხვები, მეორე მხრივ, „რეაქტიული კლუბი“ დადაისტურ ექსპერიმენტებს ატარებდნენ. ამის დასტურია დადა-მეფედ ზურაბ რთველიაშვილის კურ-

თხევის პრეცედენტი-პერფორმანსი. ეს მოვლენა თითქოს მოდერნიზმის ხანის ავანგარდული ქართული ლიტერატურის ტენდენციის გაგრძელება იყო, რომელიც 1930-იანი წლების დასაწყისში საბჭოთა რეჟიმის მესვეურებმა ძალით ჩაკლეს. ამ დაჯგუფებებისგან გამიჯნულად მოღვაწეობდა დათო ბარბაქაძეც, რომელიც საკუთარი პოეზიის პარალელურად, ე.წ. „სამიზდატის“ წესით თარგმნიდა და გამოცემდა უკვე დასავლეთში აღიარებულ შნიშველოვან პოეტურ ტექსტებს თუ მანიფესტებს, რაც კიდევ ერთხელ მიგვანიშნებდა ქართული ლიტერატურის და, ზოგადად, კულტურის დასავლურ კონტექსტში დაბრუნების აუცილებლობაზე – დროის ცვლილებებით გამოწვეულ ამ გარდაუვალ რეალობაზე.

ექტუალობის თვალსაზრისით კი თუნდაც ერთ პროზაულ ტექსტს დავასახელებ – ირაკლი ჩარკვიანის რომანს „მშვიდი ცურვა“, სადაც ისტორიული ფაქტები და წარმოსახვა ერთმანეთის პარალელურად ვითარდება და ზოგჯერ გადაკვეთს კიდევ ერთმანეთს – როგორც თავის დროზე ეს დანტემ გააკეთა თავის „ღვთაებრივ კომედიამი“. დროის ადეკვატურობის თვალსაზრისით, ეს რომანი ძალიან ჰგავს ჰარუკი მურაკამის „კაფკა პლაჟზე“, რომელიც ჩარკვიანის რომანზე გაცილებით გვიან დაიწერა და, აქედან გამომდინარე, გავლენებზე ელპარაკი ზედმეტი. „მშვიდ ცურვამი“ კი საუბარი ბევრ ისეთ ფუნდამენტურ საკითხზეა, რაც აქტუალურია, ერთი მხრივ, საქართველოსთვის (საქართველო, როგორც 70-წლიანი კოლონიზაციის ნაყოფი) და, მეორე მხრივ, მთელი პლანეტისთვის (ტერორიზმი, როგორც „ახალი ჰუმანიზმი“, ფუტურისტული ხელოვნე-

ბის ერთგვარი გამოვლინება, რომელიც კაცობრიობისთვის საფრთხედ შეიძლება იქცეს და რომლის ჩანასახებიც კომუნისტური და ფაშისტური რეჟიმების დროს უკვე გამოცადა კაცობრიობამ).

აქედან გამომდინარე, ვერ ვიტყვით, რომ ქართული ლიტერატურა დღეს დასავლურისგან განსხვავებულიად ვითარდება – პირიქით, ისი-

ნი ერთი ისტორიული კონტექსტის ნაწარმია.

დღევანდელობას კი პილატე პონტოელის პოზიცია შეესაბამება, რომელიც ჭეშმარიტების რაობის გარკვევას ცდილობდა. ჩვენ დღეს გარდამავალი ხანის სათავეებთან ვდგავართ, როდესაც ახალი ხანა უნდა დაიწყოს. და, ალბათ, ამ ახალ ხანაში დაიბადება ის, ვინც იტყვის: „მე ვარ ჭეშმარიტება.“

გიორგი ლოსხიძე

ევროპის რეპიეში

საყოველთაოდ ცნობილი და აღიარებულია (კრიტიკოსების მიერ მაინც), რომ ჭეშმარიტად დიდი მწერალი მხოლოდ თავის ქვეყანაზე იმ შემთხვევაშიც კი არ წერს, როდესაც სწორედ რომ თავის ქვეყანაზე წერს, რადგან ამ დროს იგი – ძალაუნებურად და მისთვის ღვთივ ბოძებული წინასწარმეტყველური ნიჭის საკრალური უფლებით – სხვა ქვეყნებსა და ხალხებს, კაცობრიობას, მთელ მსოფლიოს ესება.

გამოჩენილი იტალიელი რომანისტის, უმბერტო ეკოს უკანასკნელმა დიდმა და ფრიად კოსმოპოლიტური ხასიათის ნაწარმოებმა „პრადის სასაფლაო“ ჩემი ყურადღება მიიპყრო არა რაღაც განსაკუთრებულ თუ განუმეორებელ ლიტერატურულ ღირსებათა გამო. მეტიც – არც იმ მიზეზით, რომ იტალიაში უკვე გაყიდული ყოფილა ამ წიგნის 700 ათასზე მეტი ეგზემპლარი, და არც იმიტომ, რომ საფრანგეთში ეკოს რომანი ერთი პირობა ბესტსელერთა სიაში ლიდერობდა. ამ პატარა ნარკვევის დაწერა რომანში „ჩანწილი“ გლობალისტურმა შიგთავსმა შთამაგონა. იმ გარემოებაში, რომ მასში სხარტად, მოქნილად და კონცენტრირებული სახით არის გადმოცემული იმ სათაყვანებელი (და, როგორც აღმოჩნდა, ფრიად პრობლემური) „ბუბერი ევროპის“ ისტორია, რომლისკენაც ჩვენი საზოგადოება ასე ეხსრაფვის – ვერბალურ დონეზე მაინც.

პირველი შთაბეჭდილებით (და, კაცმა რომ თქვას, მართლაც ასეა), იტა-

ლიური ლიტერატურის ცოცხალი კლასიკოსის ეს რომანი გაჭიანურებული და საკმაოდ რთულად აღსაქმელია. მრავალრიცხოვანი პერსონაჟები ხშირად ზერელე, ზედაპირული და პლაკატურია – მათი ხასიათების აღწერილობა ტუნია, ხოლო სახეებს აშკარად აკლია ბუნებრივი ადამიანური განზომილებები. რომანის შიდა კონფიგურაცია გამომწვევად ხელოვნური კონსტრუქციის ნიშნებს ატარებს. სიუჟეტი გადატვირთულია ნაირნაირი უთვალავი ისტორიული თუ ფსევდოისტორიული ფაქტის ანაქრონული წყებებითა თუ ასეთი ფაქტების სიმულაკრებით (როგორც სტილისტიკურად სწვევია კიდევ ეკოს, თავისი საუკეთესო „ვარდის სახელიდან“ მოყოლებული). მართალია, რომანი თავიდან ინტერესით იკითხება, მაგრამ მოგვიანებით – ასოდე სანყისი გვერდის „შთანთქმის“ შემდეგ – სწრაფად ცვალებადი მოვლენების „სხაპასხუპობაში“ შიდა ინტრიგა ნავლდება და რაღაც ინერციით თუ ექაჩება მკითხველს ფინიშისკენ (რაც ნებისმიერ ნაწარმოებს შეიძლება ჩაეთვალოს ნაკლად). მაგრამ, თუ ფორმალურად ეს რომანი ისტორიულ-პოლიტიკური ნარკვევის ნაირსახეობაა, არსობრივად მას მაინც სხვა – უფრო ფილოსოფიური – დატვირთვა აქვს. მის ფურცლებზე ჩვენს წინ არათუ თვალნათლივ იშლება მსოფლიო ისტორიის ერთ-ერთი ყველაზე მიმზიდველი ნაწილის – ევროპის ისტორიის – წარმტაცი ხედი და დინება, არამედ ჩვენი თვალსაწიერის ფარგლებში ხვდება ამ ფათერ-

აკიანი დინების ზედაპირზე ლაღად მოტივტივე და მისგან განუყოფელი მღვრიე ქაფიც მთელი თავისი მშვენიებით; ქაფი, რომელიც თითქოს იმისთვის არის მონოდებული, რომ მიიზიდოს და მიიკრას მთელი ევროპის ავანტიურისტებისა და ნაძირლების ფარული, მაგრამ უკიდევანო სიძლიერე. ფაქტობრივად ეკო გვიმტკიცებს (და ეს საუცხოოდ ეხერხება), რომ ევროპის განვითარება, მისი მამოძრავებელი ძალა (აღებულია მონაკვეთი მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისიდან მის ბოლომდე, თუმცა ეს პირობითი საზღვრებია) სინამდვილეში არა თავისუფლად არჩეული პარლამენტებისა და დინასტიური მონარქების, არამედ რამდენიმე ნაძირალა ადამიანის სისტემური შემოქმედების შედეგი და მათი კუთვნილება.

ამ დებულების საფუძვლიანობის გასაძლიერებლად ეკო – გამონაკლისის სახით – რომანის მთავარი გმირის კაპიტან სიმონე სიმონინის მძაფრად წარმოსაჩენად არ იშურებს ლიტერატურული ფერების სრულ პალიტრასა და ფროიდისტულ ფსიქოლოგიურ ნიაღვრებს. ამიტომ წნოდად ვგ სიმონინია (მე თუ მკითხავთ) ერთადერთი ნამდვილი ადამიანი (თუმცა ძალიან ცუდი) მთელ ამ გრძელ რომანში.

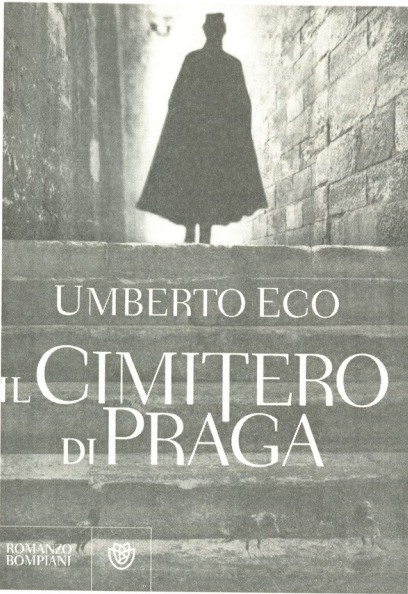
მაგრამ ნაკლოვანებებზე საუბარი გამიგრძელდა და უსამართლობა იქნებოდა, არაფერი მეთქვა რომანის ძლიერ მხარეზე. ბანალობა, მაგრამ ბუნებასა და ლიტერატურულ კრიტიკას წონასწორობა და ბალანსი უყვარს.

ჩემი აზრით, ამ ნაწარმოების ძირითადი უპირატესობა, პირველ რიგში, ავტორისეული ხედვის უეჭველ მასშტაბურობაში ვლინდება, ანუ იმ ხელგამილობაში, რომელიც ესოდენ იშვიათია თანამედროვე დასავლური ლიტერატურის გვარიანად მოყრჩებულ და პოლიტიკორექტულ „ლიბერალურ“ მენისტრიმში. აი ამ მენისტრისა რომ უპირისპირდება და დასცინის ეკო! იგი ეპყრობა მოვლენებს, როგორც ისტორიკოსი და განზრახ აზვიადებს მათ, ვითარც ლიტერატურის ცოცხალი კლასიკოსი. ისიც ირკვევა, რომ ტყუილად როდი დამსჯავსებია, თურმე, რომანზე მუშაობის განმავლობაში (გარეგნულად თუ ყოფითი ჩვევებით) უმბერტო ეკო თვით ალექსანდრე დიუმას

(რომელიც, სხვათა შორის, რომანის ერთ-ერთ ეპიზოდში გვევლინება, როგორც თანამედროვე იტალიის ერთ-ერთი მამა-დამფუძნებლის, დიდი გამაერთიანებლისა და რესპუბლიკელის, ჯუზეპე გარიბალდის მეგობარი და მხარდამჭერი).

და, რაც მთავარია, რომანს მასშტაბური ზემოქანა აქვს.

ამ ზემოქანის შესახებ დიდი ტრაქტატის დანერა იქნებოდა შესაძლებელი, მაგრამ აქ მაინც მოკლე დახასიათებით შემოვიფარგლები: „პრალის სასაფლაო“ არის თხზულება იმის თაობაზე თუ როგორ შეიძლება შეცვალოს მსოფლიო ერთმა ცალკე აღებულმა ნაძირალამ (რა თქმა უნდა, ხელშემწყობი პირობების იდეალური გამოყენებით; ანუ, მდაბიური თანამედროვე ენით რომ ვთქვათ, საზოგადოებრივ გენისტრიმში მოქცევი). „ნაძირლური სიძლიერის“ მხატვრული ხერხებით წარმოიწნდა თავისთავად ორიგინალური თემა არ გახლავთ (საუკეთესო მაგალითი ამისა, ჩემი აზრით, დოსტოვესკის ცნობილი ეშმაკისეულები – სტავროგინი და ვერხოვენსკი არიან), მაგრამ ის არც იმდენად ამოწურულად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ დროდადრო ისევ და ისევ არ უბრუნდებოდეს რომელიმე დიდი შემოქმედი ამქვეყნიური ბოროტების რომელიღაც ახალი კუთხით წარმოიჩინების მიზნით. წარმოშობით უმბერტო ეკოც ასეთ შემოქმედად ძვირფასი კოპორტიდან არის, მას ეკუთვნის და, რასაკვირველია, მასაც აქვს კანონიერი უფლება მასშტაბურ ნაძირლობებთან მხატვრულად გამართლებული ექსპერიმენტების საშუალებით შეჭიდებისა. გაავითვალისწინოთ ასევე, რომ ხსენებული ბოროტების მაქსიმალურად სიღრმისეულად და ზუსტად ასახვა, რასაკვირველია, არა მხოლოდ იტალიური ან ევროპული, არამედ მსოფლიო მასშტაბის და, ამდენად, ქართული პრობლემაც არის. მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ლიტერატურა – განსხვავებით რუსული და ევროპული ანალოგებისგან – ასეთი სატანადი სიძლიერით შემოკობილი და ცალსახად უარყოფითი მარტოხელა გმირების სიმრავლით ვერ დაიკვეხნის. თუ, რა თქმა უნდა, ასეთებად არ მივ-

ჩინვეთ არარაობა ჯაყოს (რომლის აღ-
ზევება მთლიანად თეიმურაზ ხევისთავის
უხერხემლობისა და მარგოს თვითგა-
დარჩენის ინსტიტუტის „დამსახურება“),
წერილმან აფერისტ კვაჭი კვაჭანტი-
რაძეს ან „უთავო“ მრავალთავიან დევებს
ცნობილი ქართული ზღაპრებიდან.

გავიმეორებ, რომ რომანის მთავარი
და ჭეშმარიტი გმირი – ერთადერთი
პერსონაჟი, რომლის შინაგანი რაობის
გამოკვეთაზე ავტორს რუდუნება და ენ-
ერგია არ დანანებია – პიემონტის მკვიდ-
რი ფრანგ-იტალიელი (შევასხენებ მკითხ-
ველს, რომ პიემონტის ოლქი აღნიშნულ
ისტორიულ პერიოდში ხელიდან ხელში
გადადიოდა) ვინმე სიმონე სიმონინი –
ქრესტომათიული ნაძირალაა. ამაზრზენი
ტიპი, გარებული პიროვნება (მისი ფსიქ-
იკაც კი ვერ უძლებს ამდენ სისაძაგლეს),
ეგოცენტრიკოსი, სოციალპათი, იმპოტენ-
ტი, ჯაშუში, საბუთების გამყალბებელი
და მკვლელი... მისთვის ყველა ევრო-

პული ერი ერთნაირი ნაგავია,
განსხვავება მხოლოდ მცირედ
და ნაკლებად მნიშვნელოვან
დეტალებშია. უბრალო კრიმ-
ინალისგან სიმონინი იმით
განსხვავდება, რომ არცთუ
პირნათლად ასრულებს დაზ-
ვერების სამსახურების, ანუ
დიდ პოლიტიკაშია გარეული.
ფრანკენშტეინ ეკოს თავადაც
ეზიზღება თავისი ქმნილება
(ამიტომ შედარებით ანალო-
ზისას აქ უნებლიეთ არ უნდა
გავატაროთ შორეული ანალო-
გიაც კი ჩვენებურ ლუარსაბ
თათქარიძესთან, რომელსაც
ილია ჭავჭავაძე თავისებუ-
რად უთანაგრძნობს კიდევ).
სიმონინი არის ყველასთვის
უცნობი, არასაჯარო ფიგურა,
ყაღბი კაპიტანი, უბრალო ნო-
ტარიუსი, ოლონდ აბსოლუტურ-
რად ნამუსგარეცხილი, გამძვ-
რომ-გამომძვრომი და ამათან
– ჰოი საოცრებავ – საკმაოდ
განათლებული და ერუდირე-
ბული კალიგრაფი (გამზრდე-
ლი ანტისემიტი ბაბუის მიერ
შვილიშვილისთვის დაქირავე-
ბული იეზუიტი მღვდელმ-

სახურის წყალობით). ფაქტობრივად,
სიმონინის – იმდროინდელი სალონური
ელიტის მოტრფიალუ და მის ნიაღში გვე-
ლივით მოსრიალუ თაღლითის – ერთად-
ერთი ადამიანური სისუსტე კულინარი-
ული გურმანობაა, ხოლო ერთადერთი
ჭეშმარიტი ვნება – საკუთარი სტომაქის
სიყვარული. სხვა პოლიციური აგენტები-
დან მას გამოარჩევს სპეციფიკური ხე-
ლობა – სხვადასხვა საბუთების (ძირითა-
დად ანდერძების) უზადლო სიზუსტით
კოპირებისა და გაყალბების უნარი.
სწორედ ამით შოულობს ის სარჩოს, ამ
უნარის გამოა ის საინტერესო პოლიცი-
ისთვის, ამ ოსტატობის წყალობით ერთ-
დროულად რამდენიმე მძლავრი დაზვერ-
ვის აგენტი ხდება, ამ ნიჭის მაღლით ძა-
ლუძს მას ადამიანებით მანიპულირება იმ
„დიადი“ მიზნების მისაღწევად, რომლებ-
საც დროდადრო მას გავლენიანი დამქი-
რავებლები – საფრანგეთის, იტალიის,

გერმანიის, ინგლისის, რუსეთის უმაღლესი საპოლიციო ჩინები – უსახავენ. და აი ასე – მდორედ და უზილავი ჯაჭვებით სიმონინის ცხოვრებასთან გადაბმულად – მიედინება ევროპის ისტორია...

როგორც აღვნიშნეთ, საკუთარი „პატარა“ მიზანი კაპიტანს ორად ორი აქვს – ბევრი ფული და გემრიელად ჭამა. ამ მიზნების მისაღწევად ის ყველაფერს კადრულობს. უცხო თვალთაგან დაფარულ შიდაევროპულ ბრძოლებში სიმონინი – ბედის კარნახით – ხან ვის მხარეს არის და ხან ვისი, მაგრამ მის ქმედებებსაც აქვს მკაცრი შეზღუდვა – ის ყოველთვის სპეცსამსახურების მეთვალყურეობის ქვეშაა და მუდმივად აკონტროლებს მასზე გაცილებით ძლიერი, უზენაესი სახელმწიფო ძალა. მართალია, შეეჩვია ამას, მაგრამ არ გინდა გადარჩე ასეთ პირობებში? დანაღმულ ველზე სიარულია სიმონინის მთელი ცხოვრება და ამ ველზე იტულებითი სეირნობისას ის არაერთხელ კლავს – პირდაპირი მნიშვნელობით – დემაგოგობს, აფერისტობს, აყალბებს საბუთებს, შანტაჟითა და სიცრუით იკაფავს გზას ფულისა და საჭმლისკენ. საბოლოოდ კი ეკოს თავისი ჯაშუში გმირი ევროპული ანტი-სემიტიზმისა და სახელმწიფო იუდოფობიის ერთ-ერთ მამად, ცნობილი „სიონელი ბრძენების ოქმების“ გამყალბებლად და პრალის მივიწყებულ ებრაულ სასაფალოზე რეგულარული მასონურ-სიონისტური შაბაშების გამომგონებლად გამოჰყავს. ერთი სიტყვით, ეს სოციალ-ტი და თაღლითი ცრუ-კაპიტანი (კაპიტნობაც შეითხინილია) რომანში პირველი მსოფლიო ომის გულადი ეფრეიტორის – ადოლფ ჰიტლერის იდეოლოგიურ მამინაცვალად გვევლინება. გავითვალისწინოთ, რომ რომანის სიუჟეტი (მიუხედავად იმისა, რომ ქრონოლოგიურად მასში სიმონინის ცხოვრება აღწერილია ღრმა ბავშვობიდან მის გატერორისტობამდე 68 წლის ასაკში) მიბმულია კონკრეტულ 1897 წელთან, ანუ ხანასთან, როდესაც პატარა ადოლფი ბრაუნაუდან ჯერ კიდევ რვა წლის უმანკო ბავშვია და ეს გახლავთ მთელი ონტოლოგიური განსხვავება ანტი-სემიტიური ეპოქის ამ ორ გამოჩენილ გმირს შორის – მერე რა, რომ ერთი

მათგანი მწერლის მოგონილია! წარსული მიდის, მომავალი კი – რომელიც ჯერ ლამბახის სამონასტრო სკოლაში დადის – მოდის, და ამ პროცესს (ჩვენ ეს ნამდვილად ვიცით) ვერაფერი შეაჩერებს. წინ გარდაუვლი ოსვენციმია. პიკანტურობას მოკლებული არ არის ის გარემოება, რომ თავად სიმონინი სულაც არ გახლავთ რალაც პირნავარდნილი ანტი-სემიტი. ის პრავმატიკოსი, უკიდურესი ცინიკოსი, ყოვლად უსინდისო ადამიანია, მაგრამ ჭეშმარიტი ანტი-სემიტიზმი მისგან შორს არის – უბრალოდ, ცხოვრების რალაც ადრეულ ეტაპზე მიღვრილი ტრავმის გამო მან შემდგომში ადამიანის სახე დაკარგა და გადაწყვიტა, რომ მისთვის ასე აჯობებს, დრომ კი ასწავლა, რომ ანტი-სემიტიზმითაც შესაძლებელია კარგი გასამრჯელოს მოპოვება და უძღვე სტომაქის გასვება.

აღსანიშნავია უმბერტო ეკოს დამოკიდებულება იტალიელი რესპუბლიკელებისადმი – ამ მხრივ რომანში გარიბალდისტიები იგივედებიან როგორც ისტორიას უკვე მიზარებულ ნატიფ ფრანგ რევოლუციონერებთან, ისე ცხრაას ჩვიდმეტი წლის შემოდგომაზე პეტროგრადის ზამთრის სასახლეში მეჭრილ მრავალეროვან რევოლუციურ ბრბოსთან.

აი, რას ამბობს პრივატულ ვითარებაში რომანის ერთ-ერთი მესამეზარისხოვანი პერსონაჟი გარიბალდის რესპუბლიკელებზე:

„მეგობრებო! ხმა მითრთის, მაგრამ იტულებული ვარ, საგანგებოდ შეგატყობინოთ, რომ პარიზული კეთრი იტალიასაც მოედო! ლუი-ფილიპი წმინდანი არ ყოფილა, მაგრამ რალაც წინააღმდეგობას მაინც უწევდა ანარქიას. მახსენდება თურა ხდებოდა ახლახან რომში... ნუთუ ეს რომაელებია?... ეს ხალხი კი არა, პლებ-სია. რომში ისინი მეტყმანში იტალიური თუ უცხო ქალაქების ყველაზე სამარცხვინო ნაძირლებს, გარიბალდისტებს, მადინისტებს, ყველანაირი ბოროტების ბრმა იარაღად გარდაიქმნენ. თქვენ არ იცით, რა ენით აღწუნერულ საზიზღორობებს ჩადიოდნენ რესპუბლიკელები. ისინი იჭრებოდნენ ეკლესიებში, ანგრევდნენ და ფურფულად ანიავებდნენ წმინდანთა სასუფეველებს. ისაქმებდნენ იქ,

გამოჰქონდათ გარეთ საკურთხეველები და თითხნიდნენ მათ ექსკრემენტებით. ხანჯლზეთი კანრავდნენ ღვთისმშობლის ქანდაკებებს... მღვდელი, რომელიც აპროტესტებდა რესპუბლიკურ სისამაგლეებს, შეათრიეს ბნელ კუთხეში, განგმირეს ხანჯლებით, დასთხარეს თვალები, მოკვეთეს ენა, გამოფატრეს და შემდეგ საკუთარ ნაწლავზე ჩამოაბრჩეს..."

როგორც ჩანს, ეს ზოგადი წესია...

ცალკეული ნაძირალისა და საზოგადოებაზე მისი გავლენის, თუ გნებავთ – ნიჭიერი სალახანისა და ინერტული თემის ურთიერთობის პრობლემის საჯაროდ დასმის თვალსაზრისით ეკოს პირველობა არ ეკუთვნის. როგორც ზემოთ აღვნიშნე (მიუხედავად ლიტერატურული ნაძირლების უაღრესად ფართო არჩევანისა მსოფლიო პროზასა თუ პოეზიაში), ამ მხრივ – ჩემი პირადი სუბიექტივიზმის ფარგლებში – პირველობას მაინც დოსტოვესკის „ემშაკნის“ ერთ-ერთ პროტაგონისტს პეტრუსმა ვერხოვენსკის მივანიჭებდი. მაგრამ, თუ ვერხოვენსკის გზა ლენინის და ბოლშევიზმის გზაა, ცრუ-კაპიტან სიმონინისა – ჰიტლერისა და ნაცისტური პრაქტიკის მარშრუტია. რაღაც შორეულ ჰორიზონტზე ეს ორივე პერსონაჟი – ვერხოვენსკი და სიმონინი – შესაძლოა შეხვდნენ კიდეც ერთმანეთს ხელის ჩამოსართმევად, მაგრამ ნურც იმას დავეივნებოთ, რომ ჰორიზონტის ხაზი მიუღწეველი და წარმოსახვითია. ისტორიულად ლენინი და ჰიტლერი განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისგან და მაინც... ჩემი აზრით, ნაციზმი და კომუნიზმი – მიუხედავად ძალადობრივი მეთოდების მსგავსებისა – რეალურ ცხოვრებაში ვერასოდეს გაიგივდებიან ერთმანეთთან და ერთი მათგანი ყოველთვის ითამაშებს მეორის დამკრძალავი ბიუროს როლს. წინა საუკუნის შუა წლებში მესაფლავის ფუნქცია თავის თავზე კომუნიზმმა აიღო, ხოლო რა მოხდება მიმდინარე საუკუნეში, ჯერჯერობით ყველასთვის უცნობია. ერთი რამ კი ცხადია: ნაძირლები

ყოველთვის იოლად გამოძებნიან საერთო ენას – თუნდაც კაცის კვლით მიღწეული კულინარული შედეგების მოპოვებისა და გაყოფის საფუძველზე. და, ვფიქრობ, რომ სწორედ ამის თაობაზე შეგვახსენა – ერთობ მსუბუქად და კოდირებული სახით – უმბერტო ეკომ თავის „პრალის სასაფლაოთი“.

ხოლო რომანის ძირითადი, აბსოლუტურად ღია და არაკოდირებული დასკვნა კი შესაძლებელია ასეც ჟღერდეს: დიდი კონტინენტების ისტორიას, უპირველეს ყოვლისა, პატარა და ზერელე ადამიანები ქმნიან!

საერთოდ კი, ამ წიგნით უმბერტო ეკომ ევროპაზე საკუთარი რეკვიემინიანსწარმეტყველება შექმნა. მართლაც: სად, რომელ ჯადოსნურ სკივრშია შესაძლებელი მოიპოვებოდეს იმის გარანტია, რომ ღამის აფეთქების ზღვრამდე მისულ თანამედროვე ევროპას ერთხელაც ფეხი არ დაუცდება ინტეგრაციის ოდესღაც, იქნებ, სწორედაც რომ არჩეულ (დავუშვათ ესეც!), მაგრამ მაინც სხვადასხვა შიდა წინააღმდეგობით უხვად მოლიპულ და ნაირნაირი მაცდუნებელი ზიზილ-პიპილებით გვარაიანად დახალმულ გზაზე? მიმდინარე დაპირისპირების ფონზე, რომელი გამოჩენილი ევროპელი ინტელექტუალი – თუ ის მართლაც ახალი და ოდნავ „გაკეთილშობილებული“ სიმონე სიმონინი არ არის – დაგვარწმუნებს, რომ მისი საყვარელი კონტინენტი კვლავაც არ გადაეშლება იმ ორმოში, რომლის ფსკერს მან ორ მსოფლიო ომში გაცემული უდიდესი მსხვერპლის ფასად დააღწია თავი და საიდანაც ამობობლებას ამდენი ძალისხმევა შეაღია ბოლო ნახევარი საუკუნის განმავლობაში?

ახალ ცოდვაში ფეხს ნუ ჩავდგამთ: თავსაც ნუ მოვიტყუებთ და სხვასაც ნუ შევიყვანთ შეცდომაში – დამაჯერებელი პასუხი ესოდენ მწვევედ დასმულ ამ კარდინალურ კითხვებზე არც უმბერტო ეკოს აქვს, მაგრამ დიდი მწერალი მაინც გვაფრთხილებს!

ლენა ჯიყაშვილი

ალიარებითი ჩვენება

სანერად მოვემზადე. ვიდრე პირველ ფრაზას დავერდი, დავფიქრდი, რა განცდა იყო ჩემში ყველაზე მძაფრი და გავოცდი: დანაშაულის განცდა!

დიახ, მე დამნაშავე ვარ იმაშიც, რომ ერთხელაც არ მჭერია ხელში იარაღი და იმაშიც, რომ „არაფერს ვაშავებდი“, კიდევ იმაში, რომ ზოგჯერ კარგ გუნებაზე დამდგარი ოცნებას მივეცემოდი... დროდადრო პატარა საოჯახო დღესასწაულებს ვმართავდი: სიამოვნებით ვამზადებდი სადილს მთელი ოჯახისთვის, ვაცხოვდი კიდევ... ამაშიც დამნაშავე ვარ. ვფიქრობდი, ვწუხდი და იმას ვერ წარმოვიდგენდი, რომ პირადად მე უნდა შემეცვალა, რკინის ქალამნები ჩამეცვია, მერბინა, მეყვირა! არ ვიცი, კიდევ რა უნდა მომემოქმედებინა... ცხოვრება კი აგორებული ქვასავით იყო – ეშვებოდა დაღმართზე და ბევრ კენჭსა და მიწას მიიყოლებდა.

დავინწყებული ვალივით გამახსენდა ყველაფერი, როცა ზვიად კვარაცხელიას „ფორმა № 100“ ნაეიკითხე. ამ წიგნმა წლების წინათ გამოცემული „ყიფლიბანდი“ ხელმეორედ ამაღებინა ხელში. კიდევ ერთხელ გადავხედე...

ამიტომაც ვწერ ალიარებით ჩვენებას.

ზვიად კვარაცხელიას ბიოგრაფიიდან არაფერი ვიცი, მეტიც, მისი ასაკიც კი არ ვიცი ზუსტად. ვუყურებ და ვხვდები,

ძალიან ახალგაზრდაა და კიდევ: რალაც-ნაირი აკვიატებასავით მაქვს, მგონია, რომ მთიდან ჩამოვიდა. მისი სახლი წარმომიდგენია მაღალ მთაში, იქ, სადაც ჰაერი ძალიან სუფთა და გრილია, მიწა – უმტვერო. დილაობით ქალებს ახლად მონველილი რძე მოაქვთ ოჯახებში და ჭიქებში ასხამენ. სოფელი ცოცხლობს და ძაღლის ყეფაც ისმის, მამლის ყივილიც... მგონია, რომ მისი სახლიდან შორს, მაგრამ მაინც მოჩანს ზღვის ლურჯი ზოლიც (ხომ არის კოლხეთში ასეთი მთიანი ადგილები). ეს სილურჯე სიღბოს აძლევს ზვიად კვარაცხელიას შემოქმედებას, მაღალი მთა კი სისუფთავეს. მგონია, რომ სწორედ იქაური სისუფთავე ჩამოიტანა ქალაქში. ჩამოვიდა, როგორც გოდერძი ჩოხელი, და თავისი ღია ყიფლიბანდი დედაქალაქში დაგროვებულ ბოლმა-ვარამს შეუშვირა.

სინამდვილეში, გითხარით, მისი ბიოგრაფიის შესახებ არაფერი ვიცი-მეთქი. თუნდაც დედაქალაქის ცენტრში გაეტარებინა ბავშვობა, ამას რა მნიშვნელობა აქვს... მნიშვნელოვანია ის, რითიც მოვიდა და ის მძაფრი განცდა, რომელიც დამხვდურმა რეალობამ გაუჩინა.

„ყიფლიბანდში“ ეს პირველი სულისშემძვრელი განცდებია თავმოყრილი:

„ალარაფერზე აღარ მეფიქრება, აღარაფერზე აღარ მენერება. იმ საწყალ ატმის ხეს ვგავარ, ბავშვობაში რომ დიდი

იმედით შეეცქეროდით პატარები, წელს თუ არა, გაისად ხომ გამოიღებს ნაყოფსო. ის კი თურმე ხმებოდა, მზე და ზამთარი ერთნაირად უმღერევდა შიგნულს... მერე ტოტები გასცვივდა და გაბახებული, თავგადაბოკილი ქალივით დასცქეროდა სხეულიდან გამოცვივნილ დამჭკნარ ძარღვებს.

ალარაფერზე აღარ მეფიქრება... ხსნილია სიჩუმე. დუმილს არავინ გიკრძალავს, ოღონდ ბევრი არ ილაპარაკო, თორემ ბევრი შეწუხდება, ბევრს ნაეშლება სახე, სურვილი გაუჩნდება, დროზე ჩაგიკინდოს ხმა“.

სახეები ერთმანეთს მიჰყვებიან. მწერალს ძლიერი წარმოსახვა და გამოხატვის უნარი აქვს. მისი პერსონაჟები განწირულებიც არიან და მაინც არ იწირებიან ბოლომდე, გულმზურვალეებიც არიან და მაინც ვერ გულმზურვალეობენ ბოლომდე... და, როგორც უნდა იყოს, ავტორს ისინი უყვარს, უყვარს ავტობიომომარჯვებულებიც და ცრუებიც, შეჭირვებულებიც და სამართალდაჩლუნგებულებიც. მარტივად ვერ იმეტებს, „ფუკად ვერ აქცევს“. მისი სიკეთე თითქოს უმიზნოც კი ხდება, მაგრამ იმით არის ბედნიერი, რომ არსებობს! „ფუკას“ პერსონაჟის – მომაკვდავი დედისა არ იყოს – სულ თან ატარებს მის სახელს, ვინც „არა კაც ჰკლა“ სილაქივით გაანა გაბოროტებული ორფეხა არსებების სამყაროში აღმოჩენილს...

„უცნაური ვიყავი, შვილო, და სულ ჩემი ნათქვამისა მჯეროდა. დავიჩემე, უნდა მოვიშორო ეს უბედურ დღეს ჩასახული, თორემ თავსაც გაინამებს და სიცოცხლესაც გამიმწარებს-მეთქი. ცოლქმარიც დავითანხმე მალე. ნაცნობ გინეკოლოგთან წამიყვანეს და დერეფნის სკამზე ჩამოცუცქულეები მოუთმენლად ელოდნენ ჩემს დაბრუნებას. გინეკოლოგმა ქალმა მშვიდად მოისმინა ჩემი დარდი და წუხილი, მერე – ერთი წამითო, გვერდით ოთახში გავიდა და უშველებელი სახაზავით შემობრუნდა უკან. პირველი

გამოშხილება მარცხენა ლოყაზე იყო, თითქოს მდულარე გადამასხესო. ერთს მეორე მოუნაცვლა, თმაშიც მწვდა, თავისიგრძეზე ამნია და უნამუსო და გაფუჭებული მცხახა სულ. ბოლოს შემეშვა, სკამზე დამაგდო, თვითონ კი კარადისკენ გააპარა ხელი, დაკუჭული თუმნიაები გამოხვეტა და დამიყარა წინ – აბორტი არ გაბედო, თორემ ჩემი ხელით მოგკლავო.

ასე გაჩნდი შენ...

უცებ შეწყდა ამბავი. დედაჩემი სანოლთან მოდგმული ტუმბოსკენ გადაიხარა, გამოღებულ უჯრაში ხელი შეყო და ქალღალდის ნაგლეჯი გამოიმინოდა.

– აქ იმ ქალის სახელი და გვარი წერია, შემპირდი, რომ იპოვი სადაც არ უნდა იყოს...

იმ დღიდან გულისჯიბით დამაქვს თქვენი სახელი, – ნიკალომ თვალი გააპარა მუხლებზე დასვენებული კალაშნიკოვისკენ, ჭინჭელი ბავშვივით რომ ჩაჩუმებულიყო, სანამ უფროსები გადაწყვეტდნენ და მასაც გამოაღვიძებდნენ შუადილიდან.

– თინა დეიდა, მე ნიკალო მქვია და ერთი უბრალო, მეომარი ბიჭი ვარ, სისხლის დასალერვლად გამოშვებული, ერთს მოვკლავ, მეორეს, მესამეს... ვინაც მეტყვიან, იმას დავეცაკები. მერე ერთხელაც, გამეჭვდება რაღაც, ტვინში ჩამექცევა. მაშინ ამიღებენ ფუკაში და გვერდზე გადამდებენ უსულოდ. და ჩემი სიცოცხლე, ჩემი ამქვეყნად გამოჩენა ექიმს დაბრალდება, რომელმაც მარტოხელა ორსული ქალი დააშინა, არ მოვეცილებინე. ყველგან ამას ილაპარაკებენ: სკოლაში და მთავრობაში, ციხეში და ეკლესიაში, სანამ ამბავი გამოიღვეს...

როცა ამბავი გამოიღვეს, ვილაც დამთხვეული მოინდომებს მის დაწერას და გამოქვეყნებას, სახელი რომ იშოვნოს და ნიგნები გაყიდოს, მე კი ამას ვერ მოვესწრები...

იქ, შორს, დედაჩემთან ვიქნები, სადაც არც დამკას თამაშობენ და ფუკაც არავინ არი...”

კუბოკრულ დაფაზე „დამკაში გასულთა“ გუნდები თამამად სერავენ სივრცეს აღმოსავლეთიდან დასავლეთისკენ, დასავლეთიდან ჩრდილოეთისკენ, ყველაფერს სრავენ. არ დასრულდა მათი თავანყვეტილი გრიალი. ზვიად კვარაცხელია, როგორც მწერალი, ამას განიცდის და კიდევ უფრო მგრძნობიარე ხდება „რიგითი განწირულების“ მიმართ.

მართალია, ყიფლიბანდი არც ისეთი ნაზია, როგორც ერთი შეხედვით შეიძლება მოგეჩვენოს, მაგრამ მაინც დამნაშავე ვარ, რომ ჩემი წილი ხელისგული არ დავაფარე ფრთხილად. ავტომატს ვხედავდი და მეშინოდა კიდევ, მაგრამ ფუკაზე არ ვფიქრობდი, დროის უკულმართობის გამო დანგრეულ ცხოვრებებს ვხედავდი, მაგრამ შინაგანად ვერ ვემზადებოდი იმისთვის, რომ სახეშეშლილ, გაბოროტებულ ახალგაზრდაში ნიკალო დამენახა – შექმნილებული, მარტოსული, გამეტებულნი...

ზვიად კვარაცხელიამ იმ ორიოდე წელიწადში, რაც „ყიფლიბანდიდან“ „ფორმა № 100-მდე“ იცხოვრა, ოცი წლით დამძიმება მაინც მოასწრო. რომანტიკული, სიყვარულიანი მზერა შექმნუნებამ ოდნავ გაუფერმკრთალა, განცდა კიდევ უფრო გაუმძაფრა და უსამართლობის შეგრძნება გაუათქვცა. ყველაფერს კი გვირგვინად დაადგა „ჩვეულებრივი ბრძოლა არსებობისთვის“

ვინ დაითვალა, რამდენი გულის ძგერა შეწყდა იმიტომ, რომ ვილაცას ეგონა, „ჩვეულებრივ“ თავის ფუნქციას ასრულებდა: დამნაშავეთა სამყაროში შესვლას ცდილობდა თუ იმ პირის გადაბირებას, რომელიც დამნაშავესთან დაკავშირებდა... „კარგი საქმის ლობირებას“ ცდილობდა, სინამდვილეში ლუკმას ეძებდა გადასაყლაპად და, როგორც „ფორმა № 100“-შია – ნომრევისის პატიოსნად, ნიჭიერად გამართული საქმის „გადაყლაპვას“. ასე მოპოვებულ ლუკმას ყოველგვარი სინდისის ქენჯნის

გარეშე ნაილებდნენ ოჯახებში, დედებს გაახარებდნენ ყურადღებით, შვილებს გამოკვებავდნენ, მეუღლეებს გაანებვრებდნენ.

პირველ პირში ნათქვამი უმტკივნეულო სიტყვები: „ვიღვიძებ, ვიბან, ვიცვამ, ვიკვებები, ვენევი, გავრზივარ, ვმასხურობ, ვითვალისწინებ, ველაპარაკები, ვლამაზდები, ვუმჯობესდები“ უპირისპირდება მესამე პირში ნათქვამ სიტყვებს: „ილანძღება, ამტკიცებს, მასხრობს, ჭორიკნობს, სცოდავს“... ისინი განსაკუთრებულად, შავი შრიფტით არის გამოყოფილი. დანარჩენი სიტყვები თითქოს იმდენ მნიშვნელობას არ ატარებენ... ჩვეულებრივი ცხოვრება – სადღელამისო ცხოვრება. და უცებ ჩნდება ძახილის ნიშანი: **გარდავიცვალე!**

ზვიად კვარაცხელიას კალამს აქვს იშვიათი უნარი, მოულოდნელად შეგაჯანჯლაროს და შიშისა და სინდისის ძახილის ერთდროული „შემოტევა“ მოგინყოს. სწორედ ამ ყოფითი რუტინის უნდა გეშინოდეს და თავს კარგად აკვირდებოდე, ხომ არ **გძინავს**, როცა სადღაც ვილაც გამწარებული აწყდება კედლებს... ან ხომ არ **იკვებები** მაშინ, როცა სულ ერთი კედელი გყოფს მასთან, ვისაც შიმშილი აღარც ახსოვს, იმდენად გამძაფრებული აქვს ადამიანური თანადგომის შიმშილი. ხომ არ ტყუედები, როცა სხვა **სცოდავს** და **შენ – არა!**

ხომ არ **გარდაიცვალე?**

ზვიად კვარაცხელია ახერხებს და საზოგადოების სწეულების შესახებ ისე გელაპარაკება, რომ არც სიუჟეტს აკლდება დინამიკა, არც ამბავია მიძიდ ნასაკითხი და გასაზრებელი. თითქოს უპრეტენზიოდ, მორჩილად გაიმბობს ყველაფერს, შენ კი მხოლოდ სიუჟეტს უნდა მიჰყვე და ლიტერატურით მონიჭებული სიამოვნება იგრძნო.

„ჭკვიანი, ჯანმრთელი და უნაკლო ვარო, გაიძახის და ამის დამტკიცებას

ცდილობს დღეს ნებისმიერი ადამიანი, ვისაც ხელის განძრევა არ ეზარება. ეს სხვადასხვა გზით ხდება: ვილაც ლამისთევას წყვეტს და ყოველდღიურ ვარჯიშს იწყებს, ზოგი უარს ამბობს ჭარბი კალორიების მიღებაზე და დიეტაზე დგება, ვილაც ქალაქში ხუთოთახიანი ბინას ყიდის და აგარაკზე გადადის ცოლ-შვილთან ერთად, რათა სუფთა ჰაერი ისუნთქოს; ერთი სიტყვით, ყველა თავის ავადმყოფობას სწავლობს, იკვლევს და თქვენ წარმოიდგინეთ, უყვარდება კიდევ, ისევე როგორც... რომეოს ჯულიეტა, კვაზიმოდოს ესმერალდა და ონისეს ძიძია... ქალივით უყვარდება. იმათგან განსხვავებით დრო რომ გადის, ქორწინდება კიდევ ადამიანი თავის ავადმყოფობაზე და სარეცელს იყოფს. ცოლქმრობა შეყვარებულობისაგან იმით განსხვავდება, რომ შიმშილს, უსახრობასა და სიმწარეს თავ-თავიანთ სახლებში დედ-მამასთან კი არ მიაზრებინებენ ქალი და კაცი, სათითაოდ, ერთმანეთის თვალწინ იხდიან და აგროვებენ დასვრილი, მტვრიანი კაბებივით, პერანგებივით, შარვლებივით, წინდებივით, რომ ერთ შეყრაზე გარეცხონ და ახალი ტანსაცმლით გავიდნენ სამსახურის საქებნელად. იქ კი გასაუბრებაზე მისულებს ჯანმრთელობის ცნობას მოსთხოვენ ამა ქვეყნის ძლიერები

– რა ცნობას?

– ცნობას ჯანმრთელობის შესახებ. ან უფრო მოკლედ რომ ვთქვათ, ფორმა № 100-ს.

– ჩემთვის არ მოუთხოვიათ, – თავს ნამოყოფს ვილაც გაკვირვებით.

– სწორადაც მოქცეულან, რაც არ არსებობს, როგორ უნდა მოითხოვო?! ფორმა № 100 აქაურებისთვის არ არის მოგონილი, ის უფრო საიქიოს გზაზე

დამდგარი სულის ქალღაღადი. ცოცხალზე მეტად მკვდარს სჭირდება ჯანმრთელობის ცნობა, რომელსაც მთავარი ექიმი არ გასცემს, თუ ჩვენი ავადმყოფობის ისტორია არ წაიკითხა, ცრემლითა და გულიდან ამოხველებული სისხლით დაწერილი. არ ეცოდინება, სად და როდის მოხდა, – და ამ დროს ჩემი ბაგიდან, როგორც აგურები მიწისძვრით დანგრეული კორპუსებიდან, ცვივა სიტყვები, – სიძვაი, მრუშებაი, ამპარტავნებაი, ზვაობაი, ფიცი, გმობაი, უქმის მეტყველებაი, უძლებებაი, სიძულვილი, შური, ვერცხლის მოყვარებაი, ანგარებაი, თავის მოყვარებაი, დიდების მოყვარებაი, ტაცებაი, უსამართლობაი, საძაგლის შეძინებაი, ხდოაი, წყევაი, უსჯულოებაი...”

კიდევ ერთხელ მახსენდება ჯერ არგაძვალეული ყიფლიბანდი. მინდა, ორივე ხელის მტევანი შევეართო და ყიფლიბანდს გადაეფარო! მინდა, ზვიად კვარაცხელიას ყიფლიბანდი არ გაძვალდეს და დარჩეს ასე მთიდან ჩამოსული, ჩვილად დარჩენილი სინდისის ფრთებქვეშ. მინდა, მოულოდნელი და ფაქიზი იყოს მისი სიყვარული...

მინდა, რომ „ფორმა № 100“ დეტექტიური ჟანრის ნაწარმოებად კი არ წაიკითხოთ, (რამდენჯერ წავაწყდი ამ ტერმინს), არამედ აღიარებითი ჩვენების დაწერამდე დანაშაულის შესახებ დასმულ კითხვად.

•

ზვიად კვარაცხელია – მწერალი, რომელიც, არ ვიცი, რამდენი წლისაა, არ ვიცი მისი დაბადებისა და ბავშვობის გეოგრაფიული ადგილი... მწერალი, რომელიც მას მერეც რჩება შენ პირისპირ და თვალეში ყურებას განაგრძობს, როცა მისი წიგნების კითხვას დაასრულებ და უკანასკნელ ფურცელს დახურავ.

მანა ჯოსაძე

როცა ჭრილობა ბალობს

ომი ყველგან ომია, სულერთია, სად გავარდება პირველი ტყვია, სად აფეთქდება პირველი ნალმი – ესპანეთში, მადრიდის წითელი დროშების ფრიალში, ვიეტნამის ბრინჯის ჭალებსა თუ ბიჭვინთაში, ზურმუხტისფერი ზღვის ტალღებზე დამფრთხალი თოლიები კვილით რომ წამოიშლებიან და ცას გასერავენ.

ჯორჯ ორუელის ომზე დანერილმა წიგნმა – „პატივი კატალონიას“ – ერთ საიდუმლოს მაზიარა: ომის ტრაგიკულობისა და აბსურდის გაგება იმდენად ომის ხმაურის – ჭურვების, ქვემეხების, ავტომატების, ხელყუმბარების აფეთქებებით, გამაყრუებელი ზათქით, ერთი სიტყვით, სამხედრო არსენალის დაცლის თანმხლები ჭექა-ქუხილის, ელვა-ნათებების, დაჭრილთა კვნესა-გოდებებითა და მომაკვდავთა უკანასკნელი ამოსუნთქვით კი არ არის შესაძლებელი, რამდენადაც სიჩუმით. დიახ, ომის დამთავრების შემდგომ ჩამოვარდნილი სიჩუმით. მცირედენი პერიფრაზირებით ბრეხტის გამოთქმა რომ მოვიშველიოთ – „ომი დამთავრდა, სიჩუმის გემინოდეთ!“

სიჩუმეში – დუმილის ამ სამარეში – დიდხანს რჩებიან ადამიანები და ომში კი არა, სწორედ საკუთარ თავთან დარჩენის სიჩუმეში ან იმარჯვებენ, ან მარცხდებიან საბოლოოდ.

რალაც თვალსაზრისით, პირადად ჩემთვის, ომი იგივე ციხეა, უბრალოდ, პროცესები ომში ღია ცისქვეშ მიმდინარეობს, ციხეში კი დახურულ სივრცეში. ერთს რკინის გისოსები იცავს, მეორეს – ტყვიების განუწყვეტელი ჯერი; ერთში საკნების სულისშემბუთველ სივრცეში წვანან, მეორეში – წვიმასა თუ თოვლში, დარსა თუ ავდარში საკუთარი ხელით გათხრილ სანგრებში იმალებიან. ომშიც და ციხეშიც შიშის აჩრდილი სიკვდილივით დაძრნის, მისი ძრწოლა ჯარისკაცისა თუ პატიმრის ქვეცნობიერ სამყაროში დამწყვედულ მხეცს ათავისუფლებს. ეს მხეცი მბრდღვინავი ლომივით თვითგადარჩენის ინსტინქტს აღვიძებს და ადამიანს აიძულებს, მხოლოდ საკუთარ თავზე იზრუნოს.

ომიც და ციხეც ის ურჩხულია, რომლის ბნელსტომაქგამოვლილი უპიროვნო ადამიანები სიჩუმის თავშესაფრებში იმალებიან და იმავე ინსტინქტებით გრძნობენ, რომ რალაც უაღრესად მნიშვნელოვანი გაეზნათ თუ დაეკარგათ.

მაინც რა ჰქვია ამ დანაკარგს, რის გამოც სწორედ ჩამომდგარ სიჩუმეში ენამეზიან ადამიანები?! ათასი სახელი შეიძლება დაეძებნოს, მაგრამ, ვფიქრობ, ყველაზე მეტად შეურაცხყოფის განცდა შეეფერება მას, გრძნობას, რომელსაც

მხოლოდ პიროვნებები განიცდიან და სი-
ჩუმი სამარეში სირცხვილის აღმურებად
ეკიდება სისხლსა და ღანვებს.

რა უცნაურია და რა ბუნებრივად მა-
ნუგაშებელი ერთსა და იმავე დროს,
როცა სირცხვილით, ამ ღვთივმომად-
ლებული გრძობით, რომლის საბოლოო
სახელი სინანულია, ისევე ტუსაღები და
ჯარისკაცები ისჯებიან, ისევე უბრალო
ხალხი და არა ჯალათები, ისევე შემსრუ-
ლებლები და არა შემკვეთები... ნუგაშად
ისლა რჩება, რომ პირველნი სულიერად
ჯერ ისევე ცოცხლობენ და გადარჩენის
შანსი აქვთ. ხოლო მეორენი, სულიერად
მკვდარნი, დაუმარხავი გვამებივით დაია-
რებიან დედამინაზე.

გენო კალანდია აფხაზეთის ომის მერე
ხუთი წელი დუმდა. მტანჯველი სიჩუმის
შედეგად დაიბადა მისი ბრწყინვალე პო-
ეტური კრებული „რეკვიემი“ და თავის
„ბრძოლის ველზე“ – თავის პოეტურ სამ-
ყაროში არა მხოლოდ აფხაზეთის სამარ-
ცხვინო „ჯუჯა“ ომი, არამედ სამყაროს
ყველა ომი გააშუქა და დაამარცხა.

რამდენჯერაც უნდა ნავიკითხო ეს
ნიგნი, რომლის ყოველი სტროფი, სახე,
ტროპი, მეტაფორა გულის ასაფეთქე-
ბელი ნაღმი, ღვარად მდის ცრემლები.
მასხენდება ჩვენში ჩაძირული, ჩვენგან
მივინყებულ ბებერი სიტყვა – კათარზი-
სი. რა მაღალი რანგისა უნდა იყოს პოე-
ზია, რომ დღეს უძველესი სამარხებიდან
დღის სინათლეზე ამოიყვანოს მოხუცი
კათარზისი. გენოს „რეკვიემი“ სამიში ნი-
ჟარა – ახლაც მიკვირს, როგორ გავუ-
ძელი ამ ნიჟარაში დატეულ მესხატეხას,
ღამეული ზღვის სამინელ ღმუილს, გრი-
ვალების ხმაურს, ზვირთების შემოტევას.
ახლაც თვალწინ მიდგას სისხლის შხე-
ფებით აფორაჯებული სავსე მთვარეები,
შავი მზეები, შუბლგახვრეტილი ბიჭები,
სამოსშემოხებული ქალები, ფეხშიშველა
ბავშვები და ნიჟარებში მოგუდული, გუ-
ლისგამგმირავი შორისდებულები: **ავაი,
უია, ავაი, ვაჰჰე** – გულის დამფლეთი ოხ-
ვრა და ურვა.

„რეკვიემმა“ ისეთივე დალი დამასვა,
როგორ დაღსაც ასვამს ომი ადამიანს. იგი
იმდენად ღრმა და მართალი მწუხარები-
დან გამოლწეული ნიგნია, რომ მის „შე-
მოტევას“ გაძლება უნდა. არტურ რემბოს
„მთვრალი ხომალდივით“ ირწევა მისი
სტრუქტურა, მისი აღნაგობა, ყველა მი-
სი სახსარი გულის ხეთქად ქვეულა ჩემს
შეგრძნებებში, ტაქტიკარდიის რიტმსა და
მწუხარე ალიონებში, როცა გულით დაფ-
ლეთილი სიყვარული თუ სიყვარულით
დაფლეთილი გული (ეს უკვე სულიერთია)
დამშეულ გაზაფხულზე ერთბაშად შე-
მოგისევს ზარების რეკვას. ოღონდ არა
სიონისას – სიონის ზარი ჩემი სახლი-
დან შორსაა. უბრალოდ, კარს მომდგარ
დევნილ უპოვართა ზარების რეკვას და
ზღურბლთან ატუზული „ანტიფონე“ ოდ-
ნავ ელამი, შემოლილი მზერით უსიტყვოდ
გაგრძნობინებს, რომ, მიუხედავად ყვე-
ლაფრისა, ჯერ კიდევ სწყურია სიცოც-
ხლე...

გენო კალანდიამ უკვე იხილა თავისი
ეპოქის ხორცშესხმული დემონები, შა-
ვი ზღვა რომ შეღებეს წითლად. გენოს
კოლხი, ფორთოხლისფერ-მზისფერი ქა-
ლები გადაფითრებულ შვილმკვდარ დე-
დებად, სხეულდამდნარ, სამოსშემოფლე-
თილ სიდონიებად, ოფელიებად და ანტი-
გონებებად აქციეს...

და, მიუხედავად ამ მძიმე, კომპარული
ხილვებისა, იგი არ გამოშრა, არ გამოი-
ფიტა. გასაოცარიან გენო კალანდიას პო-
ეტური სიტყვის წვნიანობა, ტენიანობა,
სინოტივე, ფერადოვნება, უფრო ზუს-
ტად, სიცინცხალე სამყაროს შეგრძნებისა
და ეს შეგრძნებები თითქოს მით უფრო
ძლიერდება და ფაქიზდება, რაც უფრო
გამეტებით არბევენ მას ბარბაროსები.
ყოველივე ამის გადატანას ადამიანები
ვერ უძლებენ. მათთვის თანდათან უკვე
ქრება ფერი, ქრება მუსიკა, ჩლუნგდება
მგრძნობელობა – გენო კალანდიამ ხომ
მათთან ერთად გამოიარა საკენ-ჭუბერის
გოლგოთა (და... მაღლობა ღმერთს, გა-
უძლო!).

გენო კალანდიას პოეზიას ახასიათებს უცნაური რწვევაობა, რაზედაც არ უნდა წერდეს – ქვაზე, სალმურზე, ქალზე... ეს რწვევა, ეს ლიცლიცი, ეს სინატიფე, ალბათ, ზღვიდანაც მოდის. ამ თვალსაზრისით, ქართულ პოეზიაში, თუ შეიძლება ასე ითქვას, გამორჩეულად ჟანგბადიანია, იოდიზირებული და, ამდენად, ნაკლებად ბოლმიანი... და მაინც, ვფიქრობ, მისი პოეტური სიტყვის სინედლე, სინოტივის გამუდმებული შეგრძნება ცრემლის ბრალია, ცრემლისა, რომელიც, მართალია, მის თვალზე არავის უნახავს, სამაგიეროდ, ლექსებს უსახსოვრა, ლექსებში ჩაღვარა.

ტანჯვა, სინანული, განწმენდა და განუწყვეტელი ლტოლვა ღვთის სიტყვისაკენ – აი, ძირითადი შეგრძნებები, რომელთაც გენო კალანდიას ამ პერიოდის ლექსები ბადებს.

სწორედ ეს შეგრძნებებივე იძლეოდა იმის საფუძველს და იმედს, რომ მის შემოქმედებაში ახალი ძიებები უნდა დაწყებულიყო – როგორც ფორმალური, ასევე შინაარსობრივით.

პირადად მე სულ ვფიქრობდი, ფსიქოლოგიურად, როგორ უნდა გამოსულიყო ამ მდგომარეობიდან, ერთი პოეტური განზომილებიდან როგორ უნდა შესულიყო ახალ განზომილებაში. იდგა იმის საშიშროებაც, რომ ინერციის ძალას ზღვის ტალღებით ისევ და ისევ არ დაებრუნებინა იოდისფერი გვამების ხილვა, ფესვებამოყრილი ხეების კვნესა, შემულილი ბავშვების შემულილი მზერა, შვილის თვალებგადაყლაპული, გაქვავებული დედის მონუმენტური ფიგურა, ლოტოფაგების ნაშლილი სახეები, ღირსებაშეღახული თვითმკვლელი კაცების ბოლო მოძრაობა... ურთულესი იყო აქედან გამოსვლა, ამის გადაფარვა, საკუთარ თავში შურისძიების გრივალების ჩაცხრომა. რომ არა ღვთის მაღლი და შემწხობა, ამას მარტო კაცი ვერ შეძლებდა, ვერ მოერეოდა.

ღვთის წყალობით, მოერია და მისი „რეკვიემის“ ერთ დროს მგლოვიარე ხე-

ბი, თმაგანწილი ქალებით უფსკრულს დაკიდებულები, ზღვის ცოფიან ტალღებში აბურთავებული თუ ცეცხლნაკიდებულები გადარჩნენ, თანდათან შეიცვალნენ. როგორც ტანთხელი კვიპაროსები, ხეები მონაზვნებს დაემსგავსნენ. თანდათან ჩაცხრნენ, დაილანენ, მიჩუმდნენ ბორცების სტიქიონები. პოეტის მშფოთვარე სულიც უფლისაკენ მიმავალ გზას დაადგა და ნათელი ფერებიც გამოჩნდა:

*უფალო, ქართლის ზემორე სოფელს
ორი ლამაზი დედაო სტუმრობს,
თითქო იები ამოდის თოვლში,
თითქო საყდარში შემოდის სურო.*

*გალობს, ლოცულობს, ვით ორი გვრიტი,
ორი დედაო ზემორე სოფელს,
რა დიადია იმათი გვრინი,
რა ლამაზია პატარა ფრონე?!*

თავისი გენეტიკით, თავისი უშუალო წინაპრების ბებია-ბაბუებისა და მშობლების ბეგრანდით, ცხოვრების წესითა და გამოცდილებით სიკეთის გამხარებელი იყო ისედაც, მაგრამ, როგორც დიდი ქარიშხლის მერე, სანაპიროს სველ სილაში მოშობილი ბავშვები გატაცებით ეძებენ ბერძნულ კაკლებსა და კიბორჩხალებს, გენო კალანდიამაც, რაღაც სხვა სიღრმითა და სხვა წყურვილით, დაიწყო ლტოლვა ღვთის სიტყვისაკენ. მისი დაჭრილი, ქკვიანი გული თავისთავად, ძალდაუტანებლად ეძებდა და ეზიდებოდა ღვთის სიტყვას, სალბუნად – მალამოდ რომ დაეფინა მოყვასის სულზე.

ნელ-ნელა შედიოდა რწმენაში, თანდათან, დღითი დღე ძლიერდებოდა და ყოველგვარი ამპარტავნობის გარეშე იკვეთებოდა განცდა:

*ჩემსავით ერთგულს და ჩემებრ
მორჩილს,
ველარ შეხვედები ოდიშის ცის ქვეშ.*

კეთილგონიერი ადამიანი ღვთის წინაშე არ ამპარტავნობს. ამპარტავნობას

სხვა მსმენელი ჰყავს, პოეტი კი ამ სიტყვებით უფალს მიმართავდა. ეს უფრო სევდითა და გულისტკივილით ნათქვამი სიტყვები იყო. თავისუფლებით რეტდასხმული მონები, ცოდვის მძევლები ამ მორჩილების ფასს ვერ გაიგებენ.

იერემიას გოდების მსგავსი ინტონაციები თანდათან მყუდრო, თბილი, იდუმალი აღმოჩენებით შეიცვალა:

**უფალო, ისე ლამაზად ბარდნის,
 ისე ქათქათებს ალუბლის ბალი,
 თითქოს ვილაცა კარიკარ დადის
 თოვლის კალათით და თოვლის ქალით.**

ამ ლექსში თოვს ისევე თბილად, მშვიდად და მყუდროდ, როგორც თავად სიტყვა „თოვლის“ ფონეტიკური მუსიკა, აკუსტიკური ფლერადობა. თოვს: თ – აფაფუკებს, ამსუბუქებს... ო – დინამიკას, მიმართულებას უსვამს ხაზს, თოვს – ზევიდან ქვევით, ზევიდან ჩვენთვის გამოგზავნილი ნყალობა...

**ათოვს სიყვარულს და თოვლის
 კარავს,
 ათოვს მშობლიურ გზებს და ლელიანს,
 თითქოს დილიდან ვარდებში წვანან
 დანიის პრინცი და ოფელია.**

აი ეს კონტექსტი – მშობლიური გზებისა და ლელიანის – უაღრესად გვიახლოებს და გვინათესავეებს შექსპირის პერსონაჟებს. კონტექსტი ზუსტია ინტონაციურადაც, ზუსტი და საშიშად რაფინირებული, დასრულებული. დილიდანვე თეთრ ვარდებში წოლას სუდარის სიცივე და სინმინდე ახლავს, როგორც გლაკტიონის სარკოფაგიდან ნამომდგარი მუმიის ჩვენებას, როცა პოეტის გენიით მონუსხული გარემოც დაჰპანოზებული ემორჩილება შემოქმედის მზერას და სმენას:

**სარკოფაგიდან დგება მუშია,
 რა სიჩუმეა...
 ჰაერი ლურჯი აბრეშუმიცა...**

ეს არ არის ის, რასაც ჩვეულებრივ ლიტერატურულ ალუზიას ეძახიან, ეს უფრო ზოგადსაკაცობრიო, ზოგადად-მიანური მოვლენაა, როცა მიუხედავად კულტურათა, ცივილიზაციათა სხვაობისა, დროითი თუ სივრცითი სიშორისა, მრწამსისა, ეთნიკური, ეროვნული რელიგიური კუთვნილებისა, სხვადასხვა კონტინენტზე მყოფ ადამიანებს ერთმანეთისა ესმით და ერთმანეთისას განიცდიან.

ასე ნელ-ნელა, თანდათან ვუახლოვდებით საგალობლების კარიბჭეს.

„რეკვიემის“ სულიანშემდგომი თავგადასავლების მერე, თითქოს რაღა უნდა ყოფილიყო მკითხველის „ინტერესის“ ღირსი, მაგრამ განა ჩვენი სულიერი ზრდისა და წინსვლის პროცესი ნაკლებ საინტერესო და მნიშვნელოვანია, ვიდრე ქარიშხლიანი ბიოგრაფიები?! ბოლოს და ბოლოს, ეს ქარიშხლებიც და დაცემებიც ჩვენი სულის წვრთნასა და ნებელობის გამოცდას ემსახურება და ყველაზე დიდი ომის მოგებას – საკუთარ თავზე გამარჯვებას ნიშნავს.

დიდი ღვანლისა და ძალისხმევის შედეგად მოპოვებული გამარჯვების მერე იწყებს გენო კალანდია უფალთან უშუალო საუბარს და საგალობლების წერას.

თუ ამ ნაბიჯს, როგორც არჩევანს, ისე შევხედავთ მკითხველის პოზიციიდან, მაშინ იქნება საკმაოდ ამბიციური ნაბიჯიც იყოს, რადგან ამ „ჟანრში“, ამ სფეროში ისეთი სიმალეებია დაძლეული, თითქოს რაღა უნდა ითქვას განსაკუთრებული და მნიშვნელოვანი. ხოტბა, მაღლიერება, აღფრთოვანება. ეს ყველაფერი უკვე ვიცით, გავიგონეთ, გავიარეთ. და ჩვენი საუკუნის პოეტიც, განუსაზღვრელი მადლიერებისა და დიდების ჰიმნში, ოდითგან რომ ალავლენდა ადამიანი, თითქოს უნდა ჩაძირულიყო, გამქრალიყო, გაუჩინარებულიყო, – როგორც მზეში დნება ყინული, როგორც წყალში ქრება კოკონი.

მაგრამ არც გაქრა და არც გაუჩინარდა, არამედ დათვრა, თანაც სად, თანაც როდის?! საყდარში, წირვის დროს:

**და მე საყდარში ვდგავარ და ვწირავ
შენი დიადი სახელით მთვრალი...**

სწორედ ეს მთვრალად ყოფნის აღი-
არება განაწყობს მკითხველს ავტორი-
სადმი სრული ნდობით და სწორედ ამის
გულწრფელი აღიარებიდან ინტერესდე-
ბი.

„საგალობლების“ ყველა ლექსი ინყე-
ბა მიმართვით: „უფალო“, ეს სიტყვა ძა-
ხილის ნიშნით კი არ არის გამოყოფილი,
არამედ ჩვეულებრივი მძიმით, რომლის
მერეც ინყება იმ ცხოვრებისეული რუკის
გადაშლა, რომელზეც ხსოვნის წუთები
თუ წამები წითელი ხაზებითაა დაქსელი-
ლი, თუმცა, არსებითად, პოეტმა იცის,
რომ უფლის ხსოვნაში ყველაფერი ზედ-
მინევნითი სიზუსტითაა ჩანერილი. წით-
ლად მონიშნული გზები და ხაზები კი –
ეს უშუალოდ მისი პიროვნული და ადამი-
ანური აქცენტებია, ღირსი ღვთის წინაშე
წარდგომისა.

იმდენად მისიანი ხარ და იმდენად შე-
ნიანი, რომ აქ უკვე აღარ გეჩოთირე-
ბა უფლის შემოქმედებით მთვრალსა და
აღვრთოვანებულს, შენი პოეტური შთა-
გონების მეტაფორული ნაყოფები შესთა-
ვაზო. აქ აღარ არის არც ექსტაზი, არც
ეგზალტაცია, არც სასონარკვეთა, არც
განდიდება, არც მისტიკა. ეს ყოველივე
დამცხრალია, გადატანილია. აქ არის სუ-
ლის ყველაზე დიდი მონაპოვარი – სიმ-
შვიდე და ამ სიმშვიდეში გულის სრული
გადაშლა, როგორც ყვავილი იშლება მზე-
ზე – ბუნებრივად და უანგაროდ. გეხმა-
რება რწმენა იმისა, რომ არა მხოლოდ
პირადად შენი, ერთი კაცის ცხოვრება,
ამბავი, სიუჟეტი, შემთხვევა, საქციელი,
გულისთქმაა ცნობილი მაღალი ღმერ-
თისათვის. ამიტომ სრული გახსნილობის
ჟამს, აღსარებაზე გასულს, თვით ისეთი,
ერთი შეხედვით, „წვრილმანი“ შემთხვე-
ვაც გახსენდება, როგორცაა: ნირვაზე,
ტაძარში მყოფს, ფარშევანგივით ქალი
რომ დაგიდგა გვერდით და ერთი ქილა
თაფლი მოგართვა. თაფლივით მდორედ

და გამჭვირვალედ მოედინება მეორე მო-
გონებაც:

**უფალო, იის ღილაკილოებით
აქ ერთი რუსის დიაცი მოდის,
როგორც მოლაღურს ნახატი ფრთები
როგორც მდინარეს ტირიფის ბონდი,**

**უხდება უცხო ყვავილის კაბა,
მზეაფენილი ფირუზის ქვებით...
უფალო, რა ვენა, რა გითხრა, აბა,
როცა ისედაც ყველაფერს ხვდები?!**

ჰოროსკოპული ნიშნები, რომლები-
თაც აღინიშნება თვეების, დღეებისა თუ
წლების ასტროლოგიური მონაცვლეობა,
ისე ღრმად შემოიჭრა ჩვენს ყოველდღე-
ურობაში, რომ მის გარეშე გადაცემა, სა-
გაზეთო თუ საჟურნალო გვერდი აღარ
არსებობს. ეს „თამაში“ გულბერყვილო-
ბის, ზედაპირულობის, ინფანტილობისა
თუ მცონარობის იერს ატარებს და ერ-
თგვარი ფუქსავატობის მანიშნებელიცაა.
როცა ჩვენ მაგივრად ვარსკვლავები ფიქ-
რობენ და განაგებენ ჩვენს ბედსა და ილ-
ბალს, როცა, ვთქვათ, გველის, ცხვრის,
კურდღლის ანდა ცხენის წელია და ჩვენც
ამ არსებათა გამოსახულებებით პანია
მედალიონებს ჯადო-თილისმებად ვიკი-
დებთ გულ-მკერდით დაწყებული, მანქა-
ნის „ბრელოკებით“ დამთავრებულნი.

უფალო, ცხენის წელია ჩემთვის...

პირველივე სტრიქონი, რომელიც გე-
ნო კალანდიას საგალობლების ციკლში
გამოჩნდა, თავისი მოულოდნელობით,
რომ არა ვთქვათ, პარადოქსულობით
თქო (რაც არ უნდა იყოს, მაინც საგა-
ლობლების ციკლია და არა ჩვეულებრი-
ვი ლექსების), მართალი გითხრათ, ინ-
ტერესს უფრო აჩენდა, ვიდრე უხერხუ-
ლობის განცდას, რადგან მისი პოეტური
მემკვიდრეობა და მისივე გემოვნება იმის
გარანტად რჩებოდა, რომ ყველაფერი გა-
ცილებით სიღრმისეულად განვითარდე-

ბოდა, ვიდრე ეს ერთი შეხედვით ჩანდა. ასეც მოხდა:

**უფალო, ცხენის წელია ჩემთვის
მეფე დავითის წელია ჩემთვის
მეფე ერეკლეს წელია ჩემთვის
მათი ცხენების ჭიხვინი მესმის.**

„ცხენის“ სემანტიკას ქართულ ლიტერატურაში, კერძოდ კი, პოეზიაში, ძალიან მნიშვნელოვანი დატვირთვა აქვს და გასაშიფრად სიმბოლოთა მთელს წყებას მოიყოლიებს, ყოველ ჯერზე აბსოლუტურად განსხვავებულსა და უნიკალურს. საკმარისია გავისხენოთ გალაკტიონის „ლურჯა ცხენები“, ბარათაშვილის „მერანი“, გურამ რჩელიშვილის „ალავერდობა“ და ცხენზე ამხედრებული ჭაბუკი, გამსახურდიას „მთვარის მოტაცებაში“ ადიდებულ ენგურს (ცხენთან ერთად შეჭიდებული თარამ ემხვარი და ა.შ.).

პოროსკოპული ნიშნის გათამაშებით გენო კალანდიამ არაჩვეულებრივი სიოლით დაუბრუნა ცხენს თავისი ადრინდელი დანიშნულება, გამჭვირვალე ქვეტექსტი და როგორც ისტორიული, ისე დღევანდელი პოლიტიკის მწვავე პერიპეტიები წარმოაჩინა.

**ბაღში კალია გადადის ყირას,
ცრემლში იხრჩობა მაისის ია,
სოფელში მამლის ფრთხილს და
ყვილს
ჩემი მამულის სიცოცხლე ჰქვია.**

იშვიათად, მაგრამ ამგვარი სიხარულისმომგვრელი წამების შემგროვებლად იქცა თითქოს პოეტი და ამ ყოფით, მინიერი სიხარულის მომგვრელ წამებსაც უფრო და უფრო დაედო ფასი. ასე რომ, მე არ ვიზიარებ წლებთან ერთად ემოციური თუ წარმოსახვითი უნარების ცვეთის თეორიას. პირიქით (თუმცა, შესაძლოა, ეს სულიერი მხნეობისა და ფიზიკური ენერჯის ხარისხზეცაა დამოკიდებული). ლიტერატურათმცოდნეობის

სფეროში თითქოს ერთგვარ აქსიომადაა მიჩნეული, რომ პოეტური შემოქმედებისათვის გენიალურობის ხანა ახალგაზრდობაშივე მთავრდება. არც ეს მიმართაა შეშინებული. უბრალოდ, არიან ადამიანები, რომელთა მიერაც ცხოვრებისათვის თუ გათავისების ტემპი, სამყაროს პოეტურად აღქმის უნარი ენერჯის ისეთი წვით, სიჭარბითა და სისწრაფით მიმდინარეობს, თითქოს ისინი მოსწრებაზე არიან, ათი წლის მარაგს ერთ წელიწადში ხარჯავენ და ფლანგავენ.

ამ თვალსაზრისით გენო კალანდიამ ქართულ სინამდვილეში უფრო აკაკის, გრიგოლ ორბელიანის, ოთარ ჩხეიძის ბედის გამზიარებელია. ამის დასტურად თუნდაც „რეკვიემის“ შემდგომ პერიოდში შექმნილი მისი ბრწყინვალე, უღამაზესი სონეტების მოხმობაა საკმარისი, რომ აღარაფერი ვთქვათ საგალობლებზე.

**ცა იყო, როგორც ზაფხულის საგა
ირგვლევი ვარდი და შროშანი ენთო,
ასე ბედქმნილი და ასე კარგი,
ჯერ არ ვყოფილვარ არასდროს,
ღმერთო!**

ამის შერძინებას უფრო ასაკში ედება ფასი, როცა წლებთან ერთად მოლეულია სიყმაწვილისა თუ ადრეული სიჭაბუკის გატაცებები, ვნებები. ეს სიტყვები მხოლოდ უნიჭო და არაკეთილგანწყობილ მკითხველს შეიძლება აერიოს ნარცისიზმში, თვითტკობაში. ეს უფრო იმ ბედნიერი წამისა თუ ნუთის მოხელთებაა, როცა მადლიერი ხარ სიცოცხლის – ამ უანგარო საჩუქრის, რომელსაც რთული, მაგრამ ღირსებადაუკარგავი ცხოვრებით უპასუხე. არსებითად კი წლები არ განსაზღვრავენ ჩვენი სიცოცხლის ხანგრძლივობას. ჩვენ ვცოცხლობთ იმდენ წამს, რამდენი წამიც გვამახსოვრდება. ჩვენ ვცხოვრობთ წამებით.

რამდენი წელიც უნდა გავიდეს, რამდენი პოეტური კრებულებიც არ უნდა გამოსცეს ამიერიდან გენო კალანდიამ,

დარწმუნებული ვარ, გადატანილი ომის ჩვენება თუ ხატება არასოდეს მიატოვებს მის პოეტურ ხილვებს, რადგან პოეტი ღია ქრილობაა. ამიტომ ხშირად საგალობლის მღვიმეებიც ისეთივე ნოტი, რონის ტბისფერი ცრემლებითაა დაცვარული, როგორც ათონის გამოქვაბულის სტალაქტიდები, დროჟამის გამოტირებული და დროჟამითვე გაქვავებული მწუხარების ლოლუები. თითქოს ვარძიის კლდეში ნაკვეთი ნიშის სიმალლიდან ვინმე მწირი თუ ბერი დასცქერის მიწის მწუხარე დინებას:

*მიდიან... ტყვია-წამალი მიაქვთ
მინანქრებით ლამაზი მხრებით
დავყურებ ჩუმად სამარეს ღიას
და ყველა ომში თავიდან ვხვდები.*

ესაა უიშვიათესი, სევდიანი საგალობელი ომზე. ერთი მხრივ, ტყვია-წამლის სიმძიმე და მეორე მხრივ, მინანქრის მხრების სიმსუბუქე, როგორც კაცისა და ღვთის ხელის შემოქედება, როგორც სიკვდილი და სიცოცხლე, ისე აწყვია თავადებაკრული თემიდას სასწორზე. არჩევანი კი ჩვენზეა – თავისუფლებით დასჯილებსა და თავისუფლებით დაჯილდოებულებზე ერთდროულად.

უცნაური ჯადო აქვს პოეზიას – ყოველის დამტვე ელვარე სახეებს, შედარებებს, ტროპებსა თუ მეტაფორებს ძვირფასი თვალმარგალიტით ინახავს თავისი ხსოვნის ზარდახშებში. როგორც მუსიკალური მოტივი, მელოდია, ისე რჩება მეხსიერების სარკოფაგებში. ხასიათისა და განწყობის მიხედვით ხდება ამ საუნჯის სამზეოზე გამოსვენება, ხუფის ახდა და წართმეული, გაყიდული, ნაღალატევი სინმინდეების კვლავ თავიდან აელვარება.

საგალობლებში ხშირია განცდა, რომ გენო კალანდიას სტროფები პირდაპირ ხილვებით გაჩენილი სურათებია და ამ იდუმალებით მოცულ პროცესს ჩვენც ვესწრებით:

*უფალო, მარტის, აპრილის თვეში
ჰგავს ერთ მდინარეს მცხეთასთან
მტკვარი,
დაგას შუანელში გაშლილი პეშვით
ნათლისმცემელი და სველი კვართი.
ხასხასებს, როგორც წვიმაში ვარდი,
მალე ძე ღვთისა – ლალი და მშვიდი –
მიეახლება წიგნით და სანთლით
და განათდება ცა ოთხივ კილით.*

ეს მდინარე, რა თქმა უნდა, იორდანეა და მცხეთაც ხომ „მეორე იერუსალიმად“ წოდებული ქალაქია.

რამდენადაც მარადიული, ფუნდამენტური ღირებულებების ერთგული და ცხოვრების წესითაც ტრადიციული ქართველი კაცია გენო კალანდია, იმდენად, როგორც შემოქმედი, აბსოლუტურად თავისუფალია. იგი არც ზოგადად და არც კონკრეტულად უანრულ კანონებს არ ემორჩილება. კერძოდ: საგალობელთა ჰიმნოგრაფიულ თუ ჰაგიოგრაფიულ კანონებსა და სახისმეტყველებას. იგი არღვევს ხატუნების კანონებს ისე, რომ არსი ხატისა და მისი ძალის გამოსხივება უცვლელია. ღვთისადმი პოეტის მიმართვის ფორმა და შინაარსი სრული თავისუფლებით ხასიათდება.

გენო კალანდია არ არის შეშინებული და ინდულგენციის მომლოდინე. მისი აღსარების თავისუფლება და უანგარობა იქიდანაცაა, რომ ეს არ კეთდება არც სამოთხისა და არც ჯოჯოხეთში მოხვედრის მოლოდინით, არც ჯილდოსა და არც სასჯელის გათვალისწინებით. ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, რომ წერის პროცესში მას არც საკუთარი თავი ახსოვს, უფრო ზუსტად, ახსოვს იმდენად, რამდენადაც შეცდომასთან, არასწორ ნაბიჯთან, საქციელთან, ცოდვასთან ასოცირდება. მის წინაშე უფალი, როგორც დროისა და სივრცის უსაზღვროებაში აგებული მამის სახლი, ისე მოჩანს და მას უძღები შვილივით ენატრება ეს სახლი. იგი კაცია, ადამიანია, სამყაროს რელიეფზე მოხეტიალე ყოვლისმნახველი და გადამტანი

მოგზაურია. თითქოს წინასწარ გრძნობს და იცის, რომ ვერავინ ისე ვერ გაუგებს და არავის მისი გამოჩენა ისე არ გაუხარდება, როგორც მამას. ამიტომ მხოლოდ მამის მოსვენებას და დამშვიდდება, როცა დაჩოქილი და მამის კალთაში თავჩარგული მთლიანად გადაშლის გულს, მთლიანად ამოყრის და გააცოცხლებს დარდში ჩამხრჩვალ სიტყვებს...

სველი მაქვს, სველი, პურანგი ძველი ჩემებრ მარტვილი კაცების სისხლით.

უფალო, სადღაც გავჩერდით მთაში ორი ახალი საფლავის გვერდით, ტიროდა, წუხდა, მოთქვამდა ბავშვი შეძრწუნებული თავისი ბედით. ჩვენ ნახირივით ვიდექით გზაზე მონატრებულნი კარსა და ერდოს, - რისთვის? ო, რისთვის განირე ასე, ამდენი ნაღდი ქართველი, ღმერთო?!

ეს ერთადერთი ლექსი-საყვედურია წიგნში და ისეა შესრულებული, რომ ეს საყვედურიც საგალობლად აღიქმება.

შუა საუკუნეების იდუმალი ალქიმიკოსები ამბობდნენ: „თუკი სხეულს სხეულისაგან ვერ დაცლი, ვერაფერს მიაღწევ“.

როგორ მივიდა, რამ მიიყვანა საგალობლებამდე გენო კალანდია. ასე მგონია, გამუდმებულმა წვრთნამ, რათა სხეულისაგან დაცლილიყო, ამბო ფიქრებისაგან, უსაგნო, ფუჭი ოცნებებისა და ემპირიული ფუსფუსისაგან გათავისუფლებულიყო.

რეკვიემიდან - საგალობლებამდე, სულთა დატირებიდან - სულთა გალობამდე. ამ გზაზე შედგომა არ ხდება უბრალოდ, მხოლოდ სურვილით, მხოლოდ ადამიანური ძალისხმევით, თუნდაც ეს ძალისხმევა პოეტისა იყოს. ეს არც უცაბედი მოქცევით ხდება და არც მოკრიალებულ ცაზე მების გავარდნით. ეს ხდება მშფოთვარე

სინდისის წყალობით, რომელიც არ გასვენებს, რომელიც ჯიბრში გიდგას, რომელიც გეომება, ოღონდ კი არ გმტრობს, მშობელივით გიყურებს, გხედავს, ხედავს შენს ტანჯვას, საკუთარ თავთან წამოწყებულ შენს ომს და ამიტომაც გეხმარება, გამხნევეს, გაიძულებს უფალი, რომ დაიჯერო - შენ გაცილებით კარგი ხარ, გაცილებით მნიშვნელოვანი, საჭირო, საამაყო, მისაბაძი, ოღონდ ეგ ყველაფერი მოიცილე, ამოილე როგორც ეკლები სხოვნის წყლულებიდან... მოშუშდი, გამხნევი, მოდი ჩემთან, მომიახლოვდი:

შენი ცხოვრების ყველა სიხარული და ყველა განსაცდელი -

ეს ჩემგან იყო...

გენოს ერთ-ერთ საგალობელში ასეთი რამ უნერია:

უფალო, ცაში გექებდი დიდხანს თურმე შიგ გულში გქონია ბინა.

ამ მიგნებამ თუ აღმოჩენამ ცნობილი გერმანელი მწერლის „თანამედროვეობის უდიდეს ტრანსცენდენტულ პოეტად“ აღიარებული და ჰერმან ჰესეს მიერ ნობელის პრემიაზე წარდგენილი ბარონესა გერტრუდ ფონ ლეფორტის მწველი ღვთისმადიებლობა გამახსენა:

უფლის სავანის ზღუდეებს ვეხეთქები: ნაპრალს დავექებ, ღრიჭოს, განასერს - დაულამებელი შენი ნათელის

შემოსაღწევს,

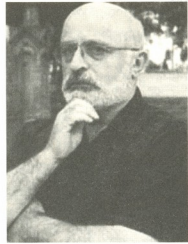
მაგრამ ამ ქვეყნად ვერ ვიპოვე იგი.

ყოფილა თურმე ეს ნაპრალი თვით ჭრილობა ჩემი სულისა.

(თარგმანი მანანა გიგინეიშვილისა)

ყველა ნამდვილი პოეტის სული ჭრილობებით დანასერია და თუ შეძელი და უფალს გულის კარი გაუღე, ნუ გეძინია, მამის ჭრილობაც გალობას იწყებს.

ჰახანი ბუხილი

მოთხრობებზე და ქვეყნული ადამიანები გოდერძი ჩოხელის „ადამიანთა სევდა“

„ადამიანთა სევდით“ გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების ერთი დიდი ეტაპი დასრულდა. იდეურობითა და სიუჟეტის განვითარების ორიგინალობის თვალსაზრისით, „ადამიანთა სევდას“ მხოლოდ „სულეთის კიბობანს“ თუ შევადარებთ.

გოდერძი ჩოხელი აზრის გამოხატვის, ფორმისა და სათქმელის მკითხველამდე მიტანის ნამდვილი ოსტატი იყო. მწერლის ოსტატობა ნაწარმოების აგებულებაშიც მჟღავნდება. მისი პატარა მოთხრობებიც კი, ერთი შეხედვით, თხუთმეტ-ოც წუთში რომ უნდა წაიკითხო, იმდენ საფიქრალს აგვიშლის, სიცოცხლის ბოლომდე გაგვყვება. გოდერძი ჩოხელის მოთხრობებმა ადამიანთა მოდგმის, კაცობრიობის დიდი სატკივარი დაიტყვეს. ეს თავისთავად საოცრებაა. საოცრებაა ისიც, რომ თითქმის ყველა მოთხრობის სიუჟეტი გუდამაყარში ვითარდება და ამ მოთხრობათა ყველა პერსონაჟი გუდამაყარელია. როგორ შეიძლება, წერო კაცობრიობის სატკივარზე და არ გასცდე გუდამაყარსა და გუდამაყარელებს? გოდერძი ჩოხელმა დაამტკიცა, რომ ეს სავსებით შესაძლებელია, თანაც შესაძლებელია ისე, რომ ყველა მოთხრობა, მცირე თუ დიდი ზომისა, ერთნაირი ინტერესით იკითხებოდეს.

სრულიად ახალგაზრდა გოდერძი ჩოხელმა რამდენიმე წლის განმავლობაში

უამრავი ნაწარმოები შექმნა. როგორ ააგო მწერალმა ამდენი სიუჟეტი? ეს საიდუმლო ისევე გოდერძი ჩოხელმა ახსნა „ადამიანთა სევდის“ პირველსავე გვერდზე:

„ახლა ყველა ადამიანი მოთხრობა მგონია და ყოველ მათგანს სათაურს ვუძებნი. აი, სადმე რომ შემხვდე და ლაპარაკი დამიწყო, იმწუთში წარმოვიდგენ, რომ მოთხრობა ხარ და სათაურს გამოგიძებნი“.

გოდერძი ჩოხელი გვარწმუნებს: „ყველა გუდამაყარელი მოთხრობაა, რომელსაც მხოლოდ სათაურის შერჩევა სჭირდება“, მაგრამ თვით გუდამაყარი რაღა? მწერლის აზრით: „გუდამაყარის ხეობა დიდი წიგნია და შიგ უამრავი მოთხრობა“.

თითქოს მოულოდნელია, რომ მწერალი, რომელმაც უკვდავი ძეგლი დაუდგა გუდამაყარსა და გუდამაყარელებს, ასეთ რამეს ამბობს: „თავდაპირველად მარტო გუდამაყარელები მეჩვენებოდნენ მოთხრობებზე, ახლა, ვინც უნდა იყოს, და რა ეროვნებისაც უნდა იყოს, მოთხრობა მგონია. თუ აქამდე მარტო გუდამაყარის ხეობა იყო უცნაური მოთხრობებით სავსე წიგნი, ახლა მგონია, რომ დედამიწა არის მზით და მთვარით განათებული დიდი წიგნი, სადაც უამრავი ცოცხალი მოთხრობა დადის“.

ლექი ხამურზა ბეი ისეთივე მოთხრო-

ბა იყო გოდერძი ჩოხელისათვის, როგორც ხევსური ჯურხა; ხევსური მგელიკა ისეთივე მოთხრობა იყო, როგორც – ქისტი ქორძო. გუდამაყრისა და ხევსურეთის მსგავსად, ქისტეთიცა და ლეკეთიც დიდი წიგნი იყო მწერლისათვის.

ოსტატს, ერთი შეხედვით, ყველაფერი ადვილად გამოსდის. გოდერძი ჩოხელი ოსტატი იყო, მაგრამ ადამიანის მოთხრობად ქცევა მისთვისაც არ უნდა ყოფილიყო ადვილი. მწერალი გვარწმუნებს, რომ ადამიანის მოთხრობად ქცევა, ანუ მოთხრობის დაწერა „უხილავი შემოქმედის ხელით“ ხდება: „დედამინა არის მზით და მთვარით განათებული დიდი წიგნი, სადაც უამრავი ცოცხალი მოთხრობა დადის. ოო, იცი, რა დიდებულია ეს წიგნი! თვითონ მოთხრობები უდგამენ კარგ მოთხრობებს ძეგლებს, უხილავი შემოქმედის ხელით ინერება და იშლება ეს წიგნი... ნეტა მაცოდინა სად არის ის დალოცვილი მწერალი, რომლის ხელითაც ინერება ეს დიდი წიგნი. ან დასაწყისი სად აქვს, ან დასასრული“.

„უხილავი შემოქმედი“ წყალობას მხოლოდ რჩეულებისათვის გაიღებს. ეს წყალობა კი დიდი ტანჯვის ფასად მოდის: „აღბათ ვერ წარმოიდგენ, როგორ ვიტანჯები: რომ არ დავწერო, არ შემიძლია, არადა რა დავწერო, როგორ დავწერო... დანყება მიჭირს. აღბათ, შემოქმედსაც ძალიან უჭირდა დანყება, როცა სამყაროს წიგნის წერა დაიწყო. როგორ მინდა ზუსტად ისევე დაიწყო და არ დავამთავრო“. გოდერძი ჩოხელმა მაინც გაბედა და დაიწყო წერა გუდამაყარსა და გუდამაყრელებზე, იმ გუდამაყარზე, რომელიც თავად იყო „უცნაური მოთხრობებით საესე წიგნი“. ამ წიგნს ავტორმა „ადამიანთა სევდა“ უწოდა.

„ადამიანთა სევდაში“ მწერალმა უამრავი გუდამაყრელი აქცია მოთხრობად და მართლაც დაგვარწმუნა, რომ „გუდამაყრის ხეობა იყო უცნაური მოთხრობებით სავსე წიგნი“. „ადამიანთა სევდა“ არ არის მოთხრობების უბრალო კრებული. თითოეულ ნაწარმოებს რომანის სიუ-

ჟეტში თავისი ადგილი უკავია და ერთი მთლიანის აუცილებელი ნაწილია, რომანის მთავარი იდეის გადმოცემისათვის გამიზნული.

გოდერძი ჩოხელმა არც ამჯერად უღალატა თავის სტილს. „ადამიანთა სევდის“ სიუჟეტი აბსურდია: ჩოხელები გადაწყვეტენ, გუდამაყრის ხეობის სოფლები დალაშქრონ, რათა ჩოხელების უპირატესობა აღადგინონ. უპირატესობა კი იმაში გამოიხატება, რომ ოდითგანვე გუდამაყრის არც ერთ სოფელს არ ჰქონია უფლება, ჩოხელისათვის ქალის მითხოვებაზე უარი ეთქვა, თუნდაც სასიძო კოჭლი ან ბრმა ყოფილიყო. აბსურდს ძალზე მიმზიდველს ხდის ლაშქრობის მთავარსარდლის, ტიპური ნაცარქექიას, ვაჟი გოგის მონათხრობი თავისი „საგმირო წარსულის“, მის მიერ მოფიქრებული ლაშქრობის „სამხედრო-სტრატეგიული გეგმისა“ და ცალკეული სოფლის დაკავების „საბრძოლო“ სცენების შესახებ. მოცემულ სიუჟეტში ვაჟი გოგისთან ერთად ძალზე საინტერესოა დეკანოზი (მედროშე) ბიბლაი თავისი უცნაური, ახირებული და გულუბრყვილო აზრებით. აბსურდული სიუჟეტის მიმზიდველობას განაპირობებს ლაშქრობის თითქმის ყველა მონაწილე: სალომე, შეთე, გარახტინაი, კოტორაანთ ქალი და სხვები.

რომანის დასაწყისი (ვაჟი გოგის ტრახბახი, „ქათმების მთავარსარდლის“ გალილეს ომობანას თამაში) მკითხველს აფიქრებინებს, რომ რომანი ასეთივე მზიარული ამბების ფონზე გაგრძელდება, მაგრამ მთავარსარდალი ვაჟი გოგი, დეკანოზი (მედროშე) ბიბლაი და სხვები მალე უკანა პლანზე გადაინაცვლებენ და მწერალი სათქმელს რამდენიმე პერსონაჟის პირით გვამცნობს. ეს პერსონაჟები არიან: სამხარაული – მოლაშქრეთა ისტორიკოს-გეოგრაფი (მემატანე), ქიმაბრი – ფილოსოფოსი, ჩალი – მოლაშქრეთა მწერალი, გამიხარდაი – დარდების შემგროვებელი.

ცნობილია, რომ ყველა დიდ ლაშქრობაში მთავარსარდალს ოდითგანვე თან

ახლდნენ ისტორიკოსები (მემატიანები), მწერლები, ზოგჯერ კი ფილოსოფოსებიც. გოდერძი ჩოხელმა ამას დაუმატა სრულიად ორიგინალური მონაწილე – დარდების შემგროვებელი. ასეთი ფუნქციის მქონე მოლაშქერ ისტორიას არ ახსოვს, ე.ი. ცხადია, რომ ესეც აბსურდია.

ის, რაც გოდერძი ჩოხელმა გამიხარდაის მიერ შეგროვილ ადამიანთა დარდების, ქიმაზრის ფილოსოფიური და ფილოსოფიურ-რელიგიური დიალოგების სახით წარმოგვიდგინა, მწერლის მთავარი სათქმელია, მაგრამ ეს საკმარისი არ იქნებოდა ისეთი რომანის შესაქმნელად, გოდერძი ჩოხელს რომ ეკადრებოდა. ამიტომ, რომ ჩოხელთა სახელოვან ლაშქრობას და მთლიანად ამ რომანს ძალზე საინტერესოს ხდის მემატიანე სამხარაულისა და მწერალ ჩალის მონათხრობი, რაც ორგანულად ერწყმის რომანის სიუჟეტს. რომანის სიუჟეტი ოსტატის ხელითაა შეკრული და უამრავ პერსონაჟსა თუ ამბავს აერთიანებს.

„ადამიანთა სევდას“ თამამად შეიძლება ვუწოდოთ „გოდერძი ჩოხელის სევდა“, რომელიც მწერალმა გუდამაყრელების პირით გვაუწყა, თუმცა, ცხადია, რომ ეს საერთოდ ადამიანთა მოდგმის, კაცობრიობის სევდაა.

დარდების შემგროვებელი გამიხარდაი ჩოხელების სახელოვანი ლაშქრობის წინ მოლაშქრეების დარდების შეგროვებას (ჩაწერას) იწყებს. ვაჟი გოგის სადარდებელი თითქოს არცთუ ისე მნიშვნელოვანია, მაგრამ „სახელოვანი მთავარსარდალი“ სერიოზულად განიცდის იმას, რომ „ხშირად ადამიანს ისე არ აფასებენ, როგორც უნდა აფასებდნენ“. ტიპური ნაცარქექია ამჯერად კაცობრიობის უძველეს და დღემდე დაუძლეველ სადარდებელზე მიგვანიშნებს. რა იცოდა გოდერძი ჩოხელმა, რომ ვაჟი გოგის სიტყვები მასზეც ზედმინეწით ახდებოდა.

საინტერესოა ჩოხელთა სახელოვანი მოლაშქრის, „ზარის მრეკველის“, სებასა და დარდების შემგროვებელ გამიხარდაის მოკლე დიალოგი:

– რა გადარდებს?

– არაფერიც არ მადარდებს!“

ადამიანს რომ არაფერი არ ადარდებს, არის თუ არა ეს კაცობრიობის სადარდებელი? გოდერძი ჩოხელს სწამდა, რომ სწორედ ადამიანის უდარდებლობა იყო დიდი სადარდებელი.

ძალზე მნიშვნელოვანია მოლაშქრეთა ისტორიკოსის (მემატიანის), სამხარაულის და გამიხარდაის დიალოგი. სამხარაულის დარდი ისაა, რომ გუდამაყარი „ისტორიულად და გეოგრაფიულად მივინწყებული და მოუხედველი ადგილია. ხევსურებს იცნობენ, ფშაველებს იცნობენ, თუშებს იცნობენ, მთიულეებს იცნობენ, მოხვევებს იცნობენ, და რომ სთქვა, გუდამაყრელი ვარო, ყველა სიცლით მოკვდება“.

ერთხელ გოდერძის ვუთხარი: იმერეთს, ქართლს, სვანეთს, კახეთს, გურიას, ხევსურეთს, თუშეთს, რაჭას შორის სხვაობა რომ ნაიმლება, საქართველოც ნაიმლება მსოფლიოს რუკიდან-მეთქი! შემომხედა, მძიმე ფიქრებში ჩაეფლო და კარგა ხნის შემდეგ მითხრა: „ასე იქნება“. მე გვიან მივხვდი, რომ იმ წუთებში გოდერძი ჩოხელი თბილისში კი არ იყო, არამედ გუდამაყარში, ჩოხში და უკან დაბრუნება აღარ უნდოდა. იყო თუ არა სამხარაულის დარდი კაცობრიობის სადარდებელი? იყო! სამხარაულის დარდი სულაც არ არის მარტო მცირე ერების სადარდებელი, იგი მრავალრიცხოვანი ერების „ჯაფრიცაა“, თუმცა არავითარ ზიანს არ აყენებს საქსონელი და საქსონია გერმანულ სახელმწიფოს; არც გასკონელი და გასკონია უშლის ხელს საფრანგეთის წინსვლას; ამერიკის შეერთებული შტატების ხელისუფლებას სულაც არ აშფოთებს ის, რომ ტეხასელი ამერიკელი ბევრი რამით განსხვავდება დაკოტელი ამერიკელისაგან. ჩვენ კი ერთ დროს (და ხშირად ამჟამადაც) გვრცხვენოდა იმისი, რაც სულაც არ არის სამარცხვინო. კუთხურობის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესში ვცდილობდით მოგვესპო ის, რაც ოდითგანვე კვებავდა საერთო ქარ-

თულს და ქვეყნის ძლიერების დაუშრეტელი წყარო იყო.

გოდერძი ჩოხელს ეამაყებოდა, რომ გუდამაყრელი იყო. მან ხომ სამყარო ასეთი თანმიმდევრობით აღიქვა: ჩოხი → გუდამაყარი → საქართველო. გუდამაყარი მისთვის არ წარმოადგენდა მხოლოდ „ხეობას, რომელზეც შავი არაგვი მოდის“. ეს მხარე მისთვის მთელი სამყარო იყო, „უცნაური მოთხრობებით სავსე წიგნი“. სწორედ აქ გადაუშალა შემოქმედმა მწერალს ეს წიგნი და უბოძა მისი ნაკითხვის ნიჭი. ვისაც გოდერძი ჩოხელის გუდამაყრელობა აღიზიანებდა, რატომღაც ავინწყდებოდა: ვაჟა-ფშაველასათვის ფშავი იყო „უცნაური მოთხრობებით სავსე წიგნი“, ალექსანდრე ყაზბეგისათვის – ხევი, დავით კლდიაშვილისათვის – იმერეთი...

ლაშქრობის მონაწილე ფილოსოფოს ქიმბარისა და დარდების შემგროვებელი გამიხარდაის დიალოგი ფილოსოფიურ-რელიგიური ხასიათისაა და ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესოა „ადამიანთა სევდამი“:

– რა გადარდებს?

– დასაწყისი სად არის, ის არ ვიცი.

– რისი დასაწყისი?

– აი, ყველაფერი იმისა, რასაც ვხედავთ და არ ვხედავთ“.

გამიხარდაი, ქიმბარისაგან განსხვავებით, ცდილობს მარტივად ახსნას ის, რაც ფილოსოფოსს ვერ აუხსნია. ამჯერად გამიხარდაი პასუხობს ფილოსოფოსის შეკითხვას:

– „მამ თუ იცი, დასასრული სად არის?

– დასასრული სიკვდილია“.

ქიმბარი კატეგორიულად არ ეთანხმება ასეთ მარტივ ახსნას:

– „სცდები, ტყუილია.

– რატოა ტყუილი?

– სიკვდილიც დასაწყისია, მაგრამ მთავარი არა, მთავარი დასაწყისი სხვა რამეა.

– ღმერთი?

– შეიძლება ღმერთი, მაგრამ სად არის?“

ფილოსოფიურ-რელიგიური ხასიათის

დიალოგი ქიმბარის დასკვნით მთავრდება:

– „ჰო, ვიცი, რომ დასასრული და დასაწყისი ერთად არიან, რომ დასასრულში დგას დასაწყისი, მაგრამ როგორ, რანაირად, სად არიან?“

ქიმბარისა და გამიხარდაის საუბარი მთავრდება თითქოსდა სრულიად უმნიშვნელო დიალოგით. თავისი ასაკის, დროისა და ვითარების შეუფერებელი ცეცხობისათვის გალილეი, რომელიც ვაჟი გოგის საგმირო საქმეებისადმი ინტერესს სულაც არ იჩენს და ქათმებთან თამაშს განაგრძობს, ვაჟი გოგომ ბოძებ მიაბა. ჩგამიხარდაი ქიმბარს ეკითხება:

– „გალილეი რომ ბოძზეა მიბმული, არ გადარდებს?

ურთულეს პრობლემაზე დაფიქრებული ქიმბარის პასუხი სრულიად მოულოდნელია. დიალოგი ასე გრძელდება:

– არა.

– რატომ?

– რა ჩემი საქმეა, გალილეიმ დაიმსახურა და მიაბეს, შენ რატომ არ ახსენი?

– არც ჩემი საქმეა“.

სულ ცოტა ხნის წინ ქიმბარი და დარდების შემგროვებელი გამიხარდაი საკაცობრიო პრობლემებზე მსჯელობდნენ. მოპაექრენი კარდინალურად განსხვავებულ პოზიციებზე იდგნენ და ვერაფერზე შეთანხმდნენ. სამაგიეროდ, სრულიად მოულოდნელად შეჯერდნენ იმაზე, რომ უწყინარი გალილეის გათავისუფლება მათი საქმე არ იყო. გალილეის ბოძზე მიბმა და მისდამი ქიმბარისა და გამიხარდაის ამგვარი დამოკიდებულება შემთხვევით არ მოხვედრილა „ადამიანთა სევდამი“. მოყვასის ბედისადმი გულგრილი დამოკიდებულება – „რა ჩემი საქმეა“, „არც ჩემი საქმეა“ ადამიანთა მოდგმის სადარდებლად რჩება დღესაც.

ყველა ადამიანს, ცხადია, არ შეიძლება საკაცობრიო სადარდებელი ანუხებდეს. ამიტომაც, რომ გოდერძი ჩოხელმა რომანში ისეთი „დარდებიც“ შეიტანა, რომელიც უხვად გვხვდება ყოფით ურთიერთობაში. ფილოსოფოს ქიმბარისა და ჩოხელების მიერ დამორჩილებული, სოფელ ჩობალა-

ურის მკვიდრის, სოლომონ ნიკლაურის დიალოგი კი ისევ ურთულეს რელიგიურ-ფილოსოფიურ საკითხებს ეხება:

- ადამიანი რომ კვდება, სად მიდის?
- იცვლებათ ადამიანი, ასე გამიგონია.
- რა აზრი აქვს კაცის ხანგრძლივ სიცოცხლეს?
- სიცოცხლე გვიყვარს, მეტი არაფერი.

ამის შემდეგ უფრო რთულ კითხვას დასვამს ქიმბარი:

- როგორ გგონია, ეს დედამიწა სულ მუდამ იარსებებს?
- რა თქმა უნდა, მე ეგრე ვფიქრობ. მაშ, რამ უნდა შაჭამოს, რომ ვთქოთ?
- ომი რომ მოხდეს?
- ომი არ არის, თქვენ რომ დაგვესხით, მა რა არის?
- დიდი ომი რომ მოხდეს?
- ომი მინის ზევიდან იქნება, დაბლიდან ხო არა. დედამიწა რატომ ჰქვია - ომსაც შაიშრობს და სისხლსაცაო“.

დიდი ომის შედეგად დედამიწის, სამყაროს დაღუპვის შესაძლებლობის საკითხის დასმა შემთხვევითი არ ყოფილა. ეს ცხადი გახდება, თუ გავიხსენებთ, როდის გამოვიდა გოდერძი ჩოხელი სამწერლო ასპარეზზე და როდის ინერებოდა „ადამიანთა სევდა“. იმხანად მრავალი მეცნიერი თუ პოლიტიკოსი აცხადებდა, რომ ბირთვული ომი ერთიანად მოსპობდა სამყაროს და დედამიწაზე სიცოცხლე შეწყდებოდა. გოდერძი ჩოხელს ვერ წარმოედგინა, როგორ უნდა დაღუპულიყო დედამიწა ადამიანთა ხელით, როგორ უნდა დაღუპულიყო ის, რაც ღმერთმა შექმნა. ამიტომაც, რომ ბრძენი გუდამაყრელი ბრძნულადვე პასუხობს: „დედამიწა რატომ ჰქვია - ომსაც შაიშრობს და სისხლსაცაო“. დედამიწის დამანგრეველი ომი გიორგი ბექაურის სადარდებელიც ყოფილა:

**ამობენ, ომი იწყება,
კრეფენ სამხედრო ძალებსა,
დაჰბუკვენ დედამიწასა,
ჩამოაგდებენ მთვარესა.**

სოლომონ ნიკლაურის სახით ქიმბარს აშკარად ღირსეული მოსაუბრე შეხვდა.

ყველა პასუხი დიდი ფიქრის შედეგია:

- „- ქვებსა და ხეებს ეყურება თუ არა?
- ეყურება თავის ენაზე“.

სოლომონის პასუხი ამით არ მთავრდება და გუდამაყრელი თავის სადარდებელსაც ამხელს: „ეყურება თავის ენაზე, მაგრამ მე, აბა, რა გავაგონო. ეგენიც თავის ენაზე ლაპარაკობენ. კლდისა კი რა გითხრა“. - ვინ იცის, ეს დარდი გოდერძი ჩოხელს რამდენჯერ გაუვლია გულში!

ფილოსოფოსს ქიმბარს ნამდვილად გაუმართლა. ათასი წიგნი რომ წაეკითხა, ისეთს ვერაფერს გაიგებდა, რაც გუდამაყრელ ბრძენთაგან შეიტყო. სოფელ ლიდას მკვიდრი, ბათილა ლიდიური, კითხვაზე - ქვებსა და ხეებს აქვთ თუ არა სიკვდილის განცდაო, ყოველგვარი დაქვეების გარეშე პასუხობს:

„სიკვდილი რომ გამაიგონა ღმერთმა, იფიქრა, მოდი, გამოვცდიო და ჯერ ქვას მიაგინა იმისი განცდა. ქვებმა ისე განიცადეს, იმდენი იდარდეს, დარდისაგან სულ იფშვებოდნენ, აღარ ივინყებდნენ თანამომის სიკვდილს და ყველანი იფშვებოდნენ. ღმერთმა იფიქრა, ამათვის ეს განცდა არ შეიძლება, ამისათვის სუსტებიანო, აარიდა ქვებს სიკვდილი და ახლა ხეს მიაგინა, იმათაც ძალიან განიცადეს, მთელმა ტყეებმა ტოტები ჩამაილუნეს და აღარ ივინყებდნენ. ხეებსაც აარიდა და ახლა წყალს მიაგინა. ვერც წყალმა გაუძლო, დაშრობა დაიწყო. ადგა ღმერთი და ადამიანებს მიაგინა სიკვდილი. ადამიანმა იტირა, იტირა... მერე დამარხა მკვდარი და ტირილით გადაიმგლოვა კიდეც. ჰოო, ამის მერე ღმერთმა ადამიანს მიაკუთვნა სიკვდილის განცდა...“

ბათილა ლიდიურის პასუხიდან ლოგიკურად გამომდინარეობს დასკვნა: სიკვდილის განცდა ღმერთმა მინიჭა ადამიანს, სადარდებელიც ღმერთმა გაუჩინა მას და იქვე უბოძა ნიჭი - გაეძლო სადარდებლისათვის. ვერგაძლება, სიკვდილის დარდს გადაყოლა ღმერთის ნებას ეწინააღმდეგება.

სოფელ ხოზაში ქიმბარი მომაკვდავ

მოხუცს, თამარს, გაესაუბრა. თამარს არც მეორედ მოსვლისა სწამდა და არც სულის უკვდავებისა. კითხვაზე: „ღმერთი არსებობს?“ მომაკვდავი ასე პასუხობს: „არ ვიცი. ვერც იმას გეტყვი, ვერც ამას“. ასეთი პასუხის შემდეგ თამართან საუბარი თითქოს საინტერესო აღარ უნდა ყოფილიყო, მაგრამ ქიშპარი ურთულეს კითხვას უსვამს მომაკვდავს:

„— რა აიძულებს კაცს თვითმკვლელობას?

— ერთი ის, რო აღარ შეუძლია, საქმე ანუხებეს, მეორე — მწარე სიცოცხლე, ზოგს კიდევ ეშმაკი დაადგება თავზე და ის აბედვინებს თავის მოკლას. მერე იმის სული ეშმაკთ რჩება, ეშმაკად იქცევა იმისი სული“.

თვითმკვლელობა ეშმაკის ჩაგონებულნი ქმედება, ეშმაკის გამარჯვება ადამიანურ გონიერებაზე, ეშმაკისათვის სულის მიყიდვა და სულის ეშმაკად ქცევაა.

ადამიანის ბუნებრივი სიკვდილი, სულისა და ხორცის გაყრა დასათმენად ძალზე ძნელია, თუმცა ელისო ცუცქუენაური ქიშპარის კითხვას სრულიად მოულოდნელ პასუხს გასცემს:

„— სიკვდილის არ გეშინია?

— რატო მეშინია?

— რატომ არა?

— იმიტომ რომა, სიკვდილი ვალია, უნდა მოიხადოს კაცმა თავისი ვალი“.

ვალი ვის წინაშე? იქნებ, იმის წინაშე, ვინც სიცოცხლე უბოძა ადამიანს?.. როგორც ჩანს, გოდერძი ჩოხელს არ სურდა ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა. ამიტომაც, რომ ელისო ცუცქუენაურსაც აღარ ჰკითხა ქიშპარმა თუ ვის წინაშე იხდიდა ადამიანი ვალს თავისი სიკვდილით.

ქიშპარმა ჩოხელთაგან დამორჩილებულ სოფელ კოტორიანის მკვიდრის, ვასილ კოტორაშვილისაგან სიცოცხლის, სიყვარულისა და სიკვდილის რაობაზე ძალზე ორიგინალური პასუხების მიღების შემდეგ ურთულესი კითხვა დასვა:

„— ღმერთი ადამიანშია თუ გარეთ?

— აბა რა ვიცი, არის რამ კიდა, თორე რამ გააჩინა ეს ქოყნიერება. ეს მზე —

თორე და აი, ეს ხალხი“.

ვასილ კოტორაშვილის პასუხი ამით რომ დასრულებულიყო, მოულოდნელი არაფერი იქნებოდა. მოულოდნელი და საინტერესო ის იყო, რაც შემდეგ თქვა, უფრო ზუსტად, იკითხა გუდამაყრელმა ბრძენმა: „იქნებ ჩვენა ვართ ღმერთები?“

არანაკლებ საინტერესო და ორიგინალურია ვასილ კოტორაშვილის სხვა პასუხებიც:

„— ადამიანს როცა ეყრება სული, სად მიდის?

— არსად. კაცი როცა მოკვდება, დაიკარგება“.

ამ პასუხშიც არაფერია განსაკუთრებული, მაგრამ, რასაც ვასილ კოტორაშვილი შემდეგ იტყვის, საინტერესოც არის და ორიგინალურიც — კაცი სიკვდილის შემდეგ უკვალოდ იკარგება. ქიშპარი სრულიად ლოგიკურად სვამს შემდეგ შეკითხვას:

„— მაშ, უაზრობა ყოფილა ჩვენი აქ ყოფნა. რაში დასჭირდება ეს ღმერთს?

— ვლოცულობთ და იმად.

— მარტო მაგიტომ?

— აბა მაშ?

— მაგით რა ერგება ღმერთსა?

— არაფერი. იმან მე უნდა მიშველოს, ჩემი შველა რად უნდა იმასა“.

მაღე ვასილ კოტორაშვილი, ქიშპარის მომდევნო კითხვაზე პასუხისას, თვითონვე გამოთქვამს ეჭვს და პრაქტიკულად უარყოფს მოსაზრებას სიკვდილის შემდეგ ადამიანის უკვალოდ გაქრობის თაობაზე:

„— ასი ნელი იცოცხლე და მერე სულ დაიკარგე, ეგ რალა არის?

— მართლა მაინც ცოცხლობდეს სული. არა, არა, მე მგონი, იქნება რაიმე იქ.

— სიზმარი აკი არის? აქა ვარ და იქა ვარ... სული არ წავიდა, მა რა არის?!”

რელიგიურ-ფილოსოფიურ საკითხებზე ქიშპარისა და გუდამაყრელების დიალოგებს დროდადრო გამიხარდაის მიერ შეგაროვილი „დარღები“ ენაცვლება. მარტია ბუბუნაური გამიხარდაის კითხვას ასე პასუხობს: „მარტოობა მადარდება. ადამიან-

ნი ხშირად ხალხშია, მაგრამ მაინც მართოდ გრძნობს თავს. ზოგჯერ თავის თავიც ეუცხოება, საკუთარ თავს გაურბის“.

ასეთი განცდა ადრე თუ გვიან ყველა დიდ შემოქმედს ეუფლება ხოლმე. ჰქონდა თუ არა მსგავსი განცდა გოდერძი ჩოხელს „ადამიანთა სევდის“ შექმნის დროს, ვერ გეტყვით. სიცოცხლის ბოლო წლებში მარტია ბუბუნაურის სადარდებელი გოდერძი ჩოხელსაც დაეუფლა, ანუ მწერალმა ამჯერადაც საკუთარი მომავალი იწინასწარმეტყველა.

„ადამიანთა სევდის“ ბოლო მოთხრობაა „სიკვდილთან ღრეობა“. ჩოხის წმინდა გიორგის სალოცავში, ხატობაზე, ხალხს მოეყარა თავი. მოულოდნელად, პურობის დროს, ხატში სიკვდილი გამოცხადდა. სიკვდილი ადამიანებს ულამაზესი ჭაბუკის სახით მოევიწინა. მოსულმა ვინაობა რომ გამახილა, ხალხი შეძრწუნდა. სიკვდილის ხატში მისვლა ზოგმა დაიჯერა, ზოგმა – არა. სიკვდილსა და შავოსან ქალს შორის საუბარი გაიმართა. ცხადია, უპირველესი კითხვა, რაც ადამიანებს სიკვდილის მიმართ შეიძლებოდა გასჩენოდათ ასეთი იყო:

- მაინც რატომ გვკლავ, ჰა?
 - იმიტომ, რომ სიკეთე მინდა თქვენთვის.
 - ეს რა სიკეთეა, შეილო?
 - აბა, მამ სულ ადამიანები ხომ არ იქნებით?
 - რატომაც არა...
 - არ შეგწყინდებათ?
 - რო დაებერდებით, მერე რაც გინდა, ის გვიყავი.
 - ყველა რომ დაებერდეთ, მაშინ სიცოცხლეს ფასი აღარ ექნება.
 - ეგ ბოროტება არის, შეილო.
 - მაგრამ წესია“.
- მორწმუნე ადამიანისათვის აუცილებელი იყო პასუხი კითხვაზე:
- „- ქრისტეს რაღას ერჩოდით?
 - ეგეც სიკეთისათვის გავაკეთე, უამისოდ ვერ დაინახავდით ისეთს, როგორიც საჭიროა. თქვენ ეს დიდი ბოროტება გგონიათ. იცი, რა, დედი, მე კი არ

გკლავთ, თვითონ ვკვდები თქვენში, თვითონ ვიტანჯები სულის გაყრისას. მე ვასრულებ იმას, რაც უნდა მოხდეს, და ყოველთვის ხდება ის, რაც მოსახდენია“.

ბოლოს სიკვდილი ხალხს საიდუმლოს გაუმხელს:

„- დღეს მარტო ჩემი მოკვლა შეგიძლიათ, თუ მომკლავთ, აღარასოდეს მოკვდებით, მაგრამ ამას ნუ იზამთ, უჩემოდ გაგიჭირდებათ სიცოცხლე, აღარც სიყვარული გექნებათ, აღარც სიხარული...“

რის შეგონებას ცდილობდა ადამიანისათვის სიკვდილი?

„- სიკვდილი ადამიანისათვის სიკეთეა, რადგან მუდმივი სიცოცხლე მოსაწყენია;

- ყველა ადამიანი რომ მოხუცებული კვდებოდა, მაშინ სიცოცხლეს ფასი აღარ ექნებოდა;

- თავისთავად, სიკვდილი მაინც ბოროტებაა, მაგრამ გარდაუვალი წესია;

- სიკვდილი კი არ კლავს ადამიანს, არამედ სიკვდილი კვდება ადამიანში;

- სიკვდილი რომ არ არსებობდეს, მართალია, ადამიანი აღარ მოკვდებოდა, მაგრამ მისი სიცოცხლე უსიყვარულო და უსიხარულო იქნებოდა.

- ქრისტე იმიტომ მოკვდა, რომ ადამიანებს მისი მისია შეეცნოთ“.

გოდერძი ჩოხელმა „ადამიანთა სევდით“, განსაკუთრებით კი რომანის ბოლო მოთხრობით – „სიკვდილთან ღრეობა“ – მთელი დარჩენილი სიცოცხლის საფიქრალი დაგვიტოვა, მაგრამ ის, რაც მწერალმა რომანის დასასრულს „ორ კითხვაზე“ უცნობი გუდამაყერელის „ორი პასუხით“ გვამცნო, სამუდამოდ უკვდავყოფს გოდერძი ჩოხელის სახელს:

- „- რა არის სიცოცხლე?
- სიცოცხლე სევდა არის, ადამიანად ყოფნის ტკბილი სევდა.
- სიკვდილი?
- სიკვდილიც სევდა არის, ადამიანად არყოფნის სევდა“.

ახახი ბეჩხაძე

ავთანდილის სახე „ვეფხისტყაოსანში“

„ვეფხისტყაოსანში“ ყველა სიბრძნე უმთავრესად ავთანდილის პირით არის გაცხადებული. გარდა ამისა, ავთანდილის მოქმედება კიდევ უფრო ავსებს და ავითარებს იმას, რასაც იგი, როგორც პერსონაჟი, ამბობს. ჩვენ წინაშეა უაღრესად ღრმა, მრავალპლანიანი პერსონაჟი, რომლის ყველა ქმედებას, ყველა საქციელს, ყველა სიტყვას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, მეტადრე, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რას, როგორ და რა-ნაირად მიესწრაფვის ავთანდილი.

როგორც კარგად არის ცნობილი, „ვეფხისტყაოსანი“ ძირითადად ორი ფენისაგან შედგება. ერთი ფენა პირობითად შეიძლება მოვიხსენიოთ ტარიელის თავგადასავლად და მეორე ფენა – ავთანდილის თავგადასავლად და როდესაც ეს ორი ფენა ერთმანეთს გადაეჯახება, უკვე მთლიანობაში, მოქმედებაში, თვითონ სიუჟეტის მსვლელობაში ჩანს ის ორი ძირითადი აზრი და სიბრძნე, რომლის მატარებელიც „ვეფხისტყაოსანია“.

მაგრამ თუ ტარიელის დახატვისას ავტორს მაინც შედარებით ერთი მიმართულებით მიჰყავს მოქმედება და ერთპლანიანად ხატავს ამ პერსონაჟს, სრულიად სხვაა ავთანდილი. მისი მოქმედება ყოველთვის შეესაბამება იმ კონკრეტულ ვითარებას, იმ კონკრეტულ სიტუაციას, რომელშიაც მას უხდება მოქმედება.

ამ მხრივ, ის უაღრესად საინტერესო პიროვნებაა არა მარტო ქართული ლიტერატურისა, არამედ საკაცობრიო ლიტერატურისა და განსაკუთრებით იმ ეპოქის მწერლობისა, რომელშიაც „ვეფხისტყაოსანი“ დაინერა, რადგან ასეთი მრავალმხრივობა ხასიათისა, ასეთი მრავალმხრივობა მოქმედებისა იმდროინდელ ლიტერატურაში, თუ არ ვცდებით, არცკი შეიძლება შეგვხვდეს სადმე. რადგან მაშინ მაინც ავტორები მიმართავდნენ მოქმედების ერთპლანიანობას, ერთი მიმართულებით მიმდინარეობდა სიუჟეტის განვითარება და მოქმედების ლოგიკაც ერთი იყო პერსონაჟისათვის. იმას, რასაც ავთანდილთან შეხედებით, შეხედებით მხოლოდ მე-18 საუკუნის ბოლოს ან შემდეგ, მე-19 საუკუნის ლიტერატურაში, ანდა უკვე ჩვენს დროში, როდესაც ადამიანი წარმოდგენილია მისი მრავალმხრივი შინაგანი სამყაროთი და მრავალმხრივი ქმედებით. ამიტომ ეს არ უნდა გამოგვჩვენებდეს მხედველობიდან ავთანდილის ანალიზისას, მით უფრო, რომ მას დღევანდელი მისთვისაც აქვს მნიშვნელობა. იგი დღევანდელი გაკვეთილიც გახლავთ.

ავთანდილი სავესტა როგორც სულიერებით, ისე ნივთიერებით. იგი სულიერების განსახიერებაა, მაგრამ მისი მონა არ არის. თუ საჭიროა, იგი მაშინვე იყენებს

ნივთიერებას, მაგრამ არც მას მორჩილებს. სიყვარულის, მეგობრობის, შეწყალების ქადაგი და პრაქტიკულად განმხორციელებელიც ერთი ნუთითაც არ დაფიქრდება, ძალადობის ან მკვლელობის აუცილებლობა თუ დაინახა. „ვეფხისტყაოსნის“ მთელი სიბრძნე ძირითადად ავთანდილის პირით არის გაცხადებული, მაგრამ ამ ბუნება-ზეარსმა (რუსთაველის სიტყვაა) კაცმა მაშინვე სტაცა ასმათს თმებში ხელი, როგორც კი ხეწნამ და ტკბილმა სიტყვამ არ გასჭრა. არც მაშინ უყოყმანია ავთანდილს, როცა ფატმანის საყვარელი ჭაშნაგირი მოჰკლა, რაკი სხვა გამოსავალი არ იყო. ავთანდილი იმიტომაც იმარჯვებს, რომ მას არ დაურღვევია წონასწორობა სულიერებასა და ნივთიერებას შორის, სულსა და ხორცს შორის.

ავთანდილი რომ არ იყოს, არაფერი განვითარდება და პოემის სიუჟეტი ერთ ადგილზე გაჩერდება, რადგან ყველა დანარჩენი პერსონაჟი თავისი პირადი გრძნობებით და პირადი ვნებებით იმდენად ღრმად არის შეპყრობილი, რომ უჭირს სალი განსჯა. ვთქვათ, თუნდაც ტარიელი, რომელიც იმ უბედურებამდე (ნესტანის დაკარგვამდე) სრულიად სალად ფიქრობს. მსჯელობს, აზროვნებს და მოქმედებს, ნესტანის დაკარგვის შემდეგ კარგავს წონასწორობას, არსებითად ბრმა გრძნობით არის შეპყრობილი და სწორი განსჯა უჭირს.

ავთანდილი არც ერთ ასეთ ვითარებაში არ იბნევა: ყოველთვის პოულობს იმ სელას, რომელიც აუცილებელია მიზნის მისაღწევად. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, რომ ბოროტების სამყარო, ქვეყნის სახით წარმოდგენილი, შეიძლება დაინგრეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც მას დაუპირისპირდება ავთანდილის სიბრძნე და გონიერება. მხოლოდ ავთანდილს შეუძლია ამ უზარმაზარი ბოროტების სამყაროს დანგრევა და ნესტანის გათავისუფლება. „ვეფხისტყაოსნის“ ძირითადი იდეაც – „შიგან მათთა საბრძანისთა თხა და მგელი ერთად სძოვდეს“ განპირობე-

ბულია მხოლოდ ავთანდილის გონიერებით. ამ სამყაროს მხოლოდ მაშინ მიღწევს ადამიანი, როდესაც იგი აღჭურვილია იმ სიბრძნითა და გონიერებით, ამავე დროს, იმ პრაქტიციზმითაც, ავთანდილს რომ ახასიათებს. ეს არ არის მხოლოდ და მხოლოდ ღრმა მოაზროვნე, ღრმა ფილოსოფოსი, რომელიც ჭკურტით ფლობს სამყაროს. არა, მან იცის, ეს ფილოსოფია როგორ უნდა გამოიყენოს კონკრეტულ სინამდვილეში, პრაქტიკულად როგორ მიაღწიოს იმის განხორციელებას, რაც მას თეორიულად წარმოუდგენია. ამიტომ მასში განხორციელებულია პრაქტიკოსის და ბრძენის ერთიანობა. აქედან გამომდინარეობს ის ძალა, რომელიც მას აქვს და რომელიც მიმართულია ბოროტის წინააღმდეგ დასამკვიდრებლად კეთილისა.

თუ მომეტებულ ფანტაზიორობად არ ჩამომერთმევა, ავთანდილის ცოცხალ პროტოტიპად დავით აღმაშენებელს მივიჩნევდი. ამ კაცმა უდიდესი პრაქტიკული საქმეც განახორციელა და სულიერებით სავსე ჰიმიცი დაწერა. დიდი საქართველოს აღმაშენებელ ხელმწიფეს შეუძლებელია უამრავი ისეთი საქმე არ გაეკეთებინა, რასაც ნივთიერების გამოვლენად, ხორცის სამსახურად მივიჩნევდით და ისიც დაუჯერებელია, რომ „გალობანი სინანულისანი“ დაწერა ადამიანს, ვინც სულიერების მწვერვალებს არ იყო მიმწვდარი. მაგრამ დავით აღმაშენებელმა ავთანდილივით ზუსტად იცოდა, როდის უნდა ყოფილიყო სულიერების ტრფიალი და როდის – ნივთიერების.

მე მგონია, როცა სულიერებისა და ნივთიერების შერწყმა-შეერთებაზეა ლაპარაკი, ეს ორი პიროვნება – ერთი რეალური და ისტორიული, მეორე კი შეთხზული – განსაკუთრებული დაკვირვების საგანი უნდა გახდეს. თუ კლასიკური ხელოვნების მთავარ ნიშან-თვისებას ქართულმა მწერლობამ რამე შემატა, ეს ავთანდილის სახეა. თუ ინდოეთი კაცობრიობის სულიერი განგია, ქართული განგიც სულიერებისა და ნივთიერების შერწყმის

ის ჰარმონიაა, რომელსაც ავთანდილი ავლენს. მე არ მეგულება მეორე პერსონაჟი ქართულ ლიტერატურაში, რომელიც ავთანდილივით ათავსებდეს ერთმანეთთან სულიერებასა და ნივთიერებას. ამით არის იგი ბუნება-ზეარსი.

ჩვენს ლიტერატურაში, სამწუხაროდ, ამგვარი ფართო მასშტაბის პერსონაჟი, ასე ღრმა შინაარსის მქონე პერსონაჟი, „ვეფხისტყაოსანის“ შემდეგ აღარ დახატულა, მიუხედავად იმისა, რომ ქართულმა ლიტერატურამ დახატა ისეთი პერსონაჟი, როგორც არის ვაჟას მინდია. ქართულმა ლიტერატურამ დახატა სიბრძნის უმაღლესი განსაზღვრება მინდიას სახით, მაგრამ აბსტრაქტული სიბრძნის განსახიერება, რომელიც რეალურ სინამდვილეში ვერ პოვებს განხორციელებას და აქედან, ბუნებრივია, იბადება სიკვდილის აუცილებლობა. და ვაჟას მინდიაც თვითმკვლევლობით ამთავრებს სიცოცხლეს. მიზეზი ამისა მკაფიოა: მინდიას სიბრძნე და სინამდვილე შეუთავსებელია, როდესაც ავთანდილის სიბრძნე და სინამდვილე შეიძლება შეთავსდეს და თავსდება კიდევ. ავთანდილის სიბრძნე პრაქტიკული სიბრძნეც არის. ამით აღემატება ის მინდიას, მიუხედავად იმისა, რომ, როგორც ვითხარით, მინდიასათვის დამახასიათებელია ის კოსმოური სიყვარული, რაც გაოცებს ადამიანს, როდესაც „გველისმჭამელს“ კითხულობ. მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს ყველაფერი არის ჭკერტაში, აბსტრაქციაში და არა – რეალობაში.

ჩვენი ცხოვრებაც და ლიტერატურული საქმიანობაც რატომღაც ორი მიმართულებით წარმართა და ალბათ ამის მიზეზი ჩვენი რეალური სინამდვილეა, ჩვენი ისტორიაა. ავთანდილი ერთი მიმართულებით განვითარდა – როგორც პრაქტიციკში კვაჭი კვაჭანტირაძის სახით და მეორე მიმართულებით – როგორც სიბრძნე მინდიას სახით. როგორც ერთი, ისე მეორე რეალობას სრულიად მოკლე-

ბულია, რადგან ერთი არის მსოხავი ემპირიზმის¹ წარმომადგენელი – კვაჭი კვაჭანტირაძე, რომელსაც თავისი სამყაროს მეტი არაფერი აინტერესებს, რომელიც მხოლოდ უარსაყოფი, ბნელი პიროვნებაა თავისი შინაგანი სამყაროთი და მხოლოდ და მხოლოდ პრაქტიციზმის მონაა და მეორე – მართალია, უდიდესი სიბრძნითაა აღჭურვილი, მაგრამ აბსტრაქციონისტი და განუხორციელებელი სიბრძნის მატარებელია იმის გამო, რომ მას პრაგმატიზმთან კავშირი არ აქვს. ამ მხრივაც არის საყურადღებო ავთანდილი. და თუ ჩვენ მას, როგორც გარკვეულ მაგალითს, შევადარებთ სხვა პერსონაჟებს თელი ქართული მწერლობის ისტორიიდან, დავინახავთ, რომ ის უნიკალური პიროვნებაა. ჩემი აზრით, სწორედ აქ ჩანს ყველაზე მეტად და ფართოდ რუსთაველის, როგორც ავტორის, სიბრძნე და სიდიადე.

რუსთაველმა იცის, რომ ცალკე პრაქტიციკში მხოლოდ ემპირიულ მსოხავ ქიებს ბადებს. ცალკე აბსტრაქციონიზმი მალალ ადამიანებს, მაგრამ უუნაროს პრაქტიკული ცხოვრებისათვის, ამდენად, უშედეგოს თავიანთ საქმიანობაში. ამათი შერწყმა საჭირო და ამ შერწყმაში უნდა განხორციელდეს სიბრძნეც, გონიერებაც, კეთილშობილებაც, მალალი ზნეობაც. ამიტომ არის, ჩემი თვალსაზრისით, ავთანდილი განსაკუთრებული პერსონაჟი არა მარტო ქართული მწერლობისა, არამედ საკაცობრიო მწერლობისაც. იმისათვის, რომ ერთმანეთთან შეეკავშირებინა სიბრძნე და პრაქტიციკში, სერვანტესს ორი კაცი დასჭირდა – დონ კიხოტი და სანჩო პანსა, რადგან ვერ წარმოედგინა ერთ კაცში გაერთიანებული ეს ორივე უნარი, რუსთაველმა წარმოიდგინა და ერთ კაცში განახორციელა ეს.

რაც მთავარია, როდესაც თქვენ „ვეფხისტყაოსანს“ კითხულობთ, არასოდეს გიჩნდებათ ავთანდილის მიმართ რაიმე ხინჯი, გულნატკენობა, მკითხველში არ

¹ მსოხავი ემპირიზმი – აქ: სულიერ ღირებულებებს მოკლებული ეგოისტური ქმედება.

რჩება ემოციური უკმაყოფილება. მკითხველი იმთავითვე, პირველი სტრიქონიდან უკანასკნელ სტრიქონამდე ავთანდილის ემოციური თავყვანისმცემელია, ავთანდილის მიმართ ემოციური ინტერესი, ემოციური სიყვარული არ ქრება. აი, ეს არის, ჩემი აზრით, რუსთაველის კიდევ ერთი დიდი ძალა. ძალიან ძნელია, მსოფლიო ლიტერატურაში დაასახელო მხატვრული ნაწარმოები, სადაც ადამიანი ადამიანს კლავდეს და მკვლელის გულში რაიმე ხინჯი არ გაუჩნდეს მკითხველს. ავთანდილი, როგორც პერსონაჟი, განსაკუთრებული მოვლენაა ჩვენს ლიტერატურაში და ამიტომ მას ღრმა ანალიზი და ღრმა შესწავლა სჭირდება.

გარდა ამისა, ავთანდილი არის ის ორიენტირი, რომელიც შეიძლება ყველა გასაჭირში და ყველა რთულ ისტორიულ ვითარებაში გარკვეულ მაგალითად, გარკვეულ გეზის მიმცემად გამოადგეს ჩვენს საზოგადოებას. მე მხედველობაში მაქვს დღევანდელი ვითარებაც, როდესაც საქართველოში მძიმე, სერიოზული ბრძოლა მიმდინარეობს ეროვნული თავისუფლებისათვის. ჩვენთვის ავთანდილს განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს, აი, ამ ვითარებაში, რადგან ის ძალიან მკაფიოდ და ნათლად გვასწავლის, როგორ და რაწინააღმდეგაშა იყოს გამოყენებული მისი სიბრძნე და პრაქტიციზმიც, ანუ უნარი, ყველა კონ-

კრეტულ ვითარებაში იპოვოს გამოსავალი და იპოვოს გზა ხსნისა.

თუ ჩვენ გავყვებით ავთანდილის გზას, მაშინ შეიძლება ვიფიქროთ, რომ იდეალს, რომელიც რუსთაველმა „ვეფხისტყაოსანში“ დასახა, მივალწვეთ, ესე იგი, შევქმნით სამყაროს, სადაც ადამიანთა საზოგადოებას შეეძლება, წყნარად, მშვიდად იცხოვროს; ერთი სიტყვით, ისე, როგორც ბიბლიაშიცაა ნათქვამი და კერძოდ „ვეფხისტყაოსანშიც“, რომ თხამ და მგელმა ერთად მოძოვოს.

ქართველ ხალხს მისი გრძელი ისტორიის მანძილზე სამი დიდი წიგნი ჰქონდა სიბრძნის სასწავლად და გზამკვლევად. ეს წიგნები გახლავთ – „ბიბლია“, „ვეფხისტყაოსანი“ და „ქართლის ცხოვრება“. ამ სამ წიგნს ეყრდნობა ქართული კულტურა, ქართველი ხალხის ისტორიული ყოფა და ცხოვრება. მომავალშიც ამ სამ წიგნს უნდა დაეყრდნოს ხალხის არსებობა. თუ ჩვენ ყველაფერ ამას მკაფიოდ და კარგად განვჭვრეტთ, გავითვალისწინებთ, ჩავნვადებთ და გავიგებთ, რაშია და როგორ არის საქმე, მაშინ მკაფიოდ დაგინახავთ, რა ძალის პატრონები ვართ სულიერად და ბუნებრივია, რომ ამ ძალის გათვალისწინებით ყველა იდეალის განხორციელება შეგვიძლია და ამ იდეალის დროშაზე, ჩემი აზრით, ისეთი პიროვნება უნდა ეხატოს, როგორც „ვეფხისტყაოსნის“ ავთანდილია.

დინო გუსატი

მომგაურობა ჩვენი ღროის ჯოჯოხეთში

I რთული დავალება

კაბინეტში კურიერმა შემოყო თავი და მამცნო, რომ მთავარ რედაქტორს ჩემი ნახვა სურდა. გასაკვირია, ჯერ მხოლოდ თერთმეტის ნახევარია, რამ მოიყვანა ასე ადრინად რედაქციაში?

– ნუთუ ის უკვე მოვიდა? – დავეკითხე მაცნეს.

– არა მგონია... თორმეტისთვის არ მოდის ხოლმე?

– აბა, ჩემთან ვინ გამოგზავნათ?

– მივიანმა დარეკა.

უცნაურია, როგორც წესი, ჩვენს გაზეთში ყველაფერი ოპერატიულად კეთდება და ინფორმაცია ხელიდან ხელში პირდაპირ გადადის. ფანჯრებს იქით ჩვეულებრივი, სადაგი მილანური დილა იდგა. ნაცრისფრად მოლუშული ცა სანვიმრად ემზადებოდა.

ზუსტად თორმეტი საათისთვის შეფი მოვიდა და მეც სასწრაფოდ გავეშურე მისკენ. 37 აპრილი იდგა, წვიმა უკვე თქეშად ასხამდა. უზარმაზარ კაბინეტში შუქი ენთო.

თავაზიანი მისალმების შემდეგ სავარძელი შემომთავაზა.

– ძვირფასო ბუცატი, ამ ბოლო დროს რაღაც ველარ გხედავთ. ჩემს კაბინეტში რა ქარმა შემოგაფრინათ?..

– უკაცრავად, მაგრამ გადმომცეს, რომ მეძებდით.

– მე? თქვენ? რაღაც გაუგებრობაა.

ნამდვილად არ დამიბარებიახართ. თუმცა, მოხარული ვარ, რომ გხედავთ.

რედაქტორს ყოველთვის გულთბილი და ბედნიერი სახე აქვს, მაგრამ ხანდახან გრძნობები უორკეცდება – სწორედ მაშინ უნდა ელოდო მისგან რაღაც უცნაურობას. საერთოდ, გულთბილობის ამგვარი, მოულოდნელი გამოვლინებები ჩვენში, თანამშრომლებში, დაძაბულობას და გაურკვეველ წინათგრძნობებს იწვევს.

მთავარი იჯდა მასიურ, ყოველგვარი ფურცლისაგან თავისუფალ სანერ მაგიდასთან, ჭეშმარიტად საქმიანი ადამიანის სამუშაო ადგილას. მან ტუჩებზე ნელა გადაისვა ხელი, თითქოს აზრებს უყრიდა თავს.

– ოოჰ, გამახსენდა, მხოლოდ ახლა გამახსენდა... მართალი ბრძანდებით, გუშინ გეძებდით, მაგრამ არა უშავს, არაფერი მნიშვნელოვანი.

– სარედაქციო დავალების მოცემა ხომ არ გასურდათ?

– არა, არა. ველარც კი ვიხსენებ. – მომეჩვენა, თითქოს ფიქრებში ჩაიძირა. ხანგრძლივი პაუზის შემდეგ გამოფხიზლდა და უცებ მომმართა – აბა, ბუცატი, მითხარით, თავს როგორ გრძნობთ? თუმცა, მეც რას ვკითხულობ, ვხედავ, ფანტასტიკურად გამოიყურებით.

„ნეტა, რას ხლართავს შეფი?“

ტელეფონმა დარეკა.

– გისმენთ... გაუმარჯოს... რაღა თქმა უნდა... რატომ?.. ალბათ, შემდეგ კვირამი... ამ შემთხვევაში აჩქარება არ გვარგებს, მე მგონი, მთავარია, შეცდომა არ

დავუშვათ...

წასასვლელად წამოვიწიე. მან უესტიო შემაჩერა და ტელეფონზე საუბარი განაგრძო:

- შესაძლებელია... მაგრამ დავალე-ბაც არის და დავალებაც... ამ შემთხვევაში... არა, ჯერ-ჯერობით არ მითქვამს... არა-მეთქი, გეუბნები... ყოჩაღ, მეც ასე ვფიქრობ. - ხანგრძლივი დუმილი, - საჭიროების შემთხვევაში, ვფიქრობ... ბუნებრივია... პირველივე შემთხვევაში გავესაუბრები... თანახმა ვარ... აბა, კარგად, მეგობარო.

მთელი ამ დროის განმავლობაში მიყურებდა უსიტყვოდ, გაფანტულად, თითქოს მის წინაშე ადამიანი კი არა, კედელი ან ავეჯი იდგა.

ბუნებით საკმაოდ ეჭვიანი გახლავართ და გულმა რეჩი მიყო, ჩემს შესახებ ხომ არ საუბრობდა შეფი, მით უფრო, რომ მისი მანერები შესწავლილი მაქვს, მაგრამ მისი მზერა სანინალმდეგოს ამტკიცებდა. მე მიყურებდა, მაგრამ აშკარად სხვაზე ფიქრობდა. მუქლურჯ პიჯაკში, თეთრ პერანგსა და ბორდოსფერ ჰალსტუხში გამოპრანაჩული პენიანად გამოიყურებოდა.

ყურმილი დაკიდა და სხვათა შორის მამცნო:

- სტაცი რეკავდა რომიდან. კვიპროსზე ადგილი განთავისუფლდა. ალბათ, გასმენიათ, რომ ვაპირებთ, იქ საკუთარი კორესპონდენტი გავგზავნოთ, ყოველ შემთხვევაში, მანამ, სანამ...

- არა, არაფერი გამიგია.
- ერთი მითხარით, ფოსომბრინიზე რას ფიქრობთ?

- რა გითხრათ, კარგად არ ვიცნობ, ურიგო ახალგაზრდა არ უნდა იყოს.

- ჰოო, ჯერ დულს, მაგრამ დაღვინდე-ბა. - აქ შეფმა რალაც ძველმოდურად ჩაიყო საჩვენებელი და შუა თითი ფილეტის ჯიბეში, თითქოს, ბოლოს და ბოლოს, რალაც პრობლემის მოგვარებას შეუდგა, თუმცა პრობლემა ხომ არც არსებობდა.

- მამ ასე, ძვირფასო ბუცატი...
- უკაცრავად, მაგრამ ჩემს გაგზავნას ხომ არ აპირებთ კვიპროსში?
- კვიპროსში? ოჰ, არა, იქ მე თქვენს ადგილს ვერ ვხედავ... მაგრამ, თუ მანინ-

ცდამინც დავალებაზე მიდგება საქმე, უფრო სერიოზულს, საპასუხისმგებლოს დავავალებთ...

დავემშვიდობე, შემოვბრუნდი და ოთახიდან გამოსვლისას კიდევ ერთხელ შევხედე შეფს. დაძაბული სახით, დაუინტერესებელი მზერით მაცილებდა - ზუსტად ისე, როგორც გამოცდილი ადვოკატი უმზერს მიმავალ კლიენტს, რომელსაც ეს ეს არის, ეხუმრებოდა, თუმცა დარწმუნებულია, რომ სასჯელისაგან ვერაფრით დაიხსნის.

სწორედ მაშინ მივხვდი: დილით კურიერის უცნაური ვიზიტი შემთხვევითი სულაც არ ყოფილა. ჩემთვის რალაცას ამზადებენ (ამნიფებენ), შესაძლოა ჩემს სანინალმდეგოდაც... არა, ეს არ იქნება ახალი სამსახური, ახალი პოსტი ან შორეული მივლინება, არა, ამ დავალებამ ჩემი ცხოვრება თავდაყირა უნდა დააყენოს!

- შენც დაგიბარეს? - ზურგს უკნიდან სანდრო ჯეპარდის ხმა შემომესმა, რომელიც შეფის მოსაცდელში მოუთმენლად ცემდა ბოლთას.

- რა, შენც გამოგიძახეს?
- მარტო მე კი არა, ყველა დაბარებულია - ჯელფი, დამიანი, პოსპიშილი, არმერინი. მხოლოდ შენი ამბავი არ ვიცოდით.

- რა ხდება, ხომ არ იცი?
- მგონი, ახალი საქმეა - საიდუმლო საქმე.

- შენ რა იცი?
- აბა, რა ვიცი. ვერ ხედავ, რა ფორიაქია ატეხილი? თითქოს...

რედაქტორის კაბინეტის კარი გაიღო. ჩვენ შემოვბრუნდით. შეფი კარის ზღურბლზე იდგა და უხმოდ გვიყურებდა.

-ჯეპარდის გაუმარჯოს.
- გამარჯობა.

შემოვბრუნდი და სწრაფად დავეშვიქვემთ, რომ იქაურობას დროზე გავრიდებოდა, მაგრამ ზემოდან ხმა თოფივით გავარდა:

- ბუცატი!
შემოვბრუნდი (კაციშვილი არ ჩანდა).
- ბატონ მთავარ რედაქტორს სურს...
ბატონი მთავარი რედაქტორი გიბარებთ... ბატონი მთავარი რედაქტორი

გიბრძანებთ... ბატონი მთავარი რედაქტორი...

სადღაც შიგნით, ყველაზე ღრმა, მგრძობიარე ადგილას რაღაც ჩამწყდა, თითქოს ბედისწერის კვერთხი შემახეს ზურგზე.

ანგარიშმიუცემლად შემოვბრუნდი და კიბეს ავუყევი. ყურში ჩამესმოდა ჩქარი, მკვეთრი და ბავშვობიდან ნაცნობი ნაბიჯების ხმა... ოჰ, ღმერთო, ყოველთვის ვიცოდი, ველოდი, რომ იგი სადღაც დამენოდა და დამლუბავდა.

ხმამ თქვა:

– რედაქტორი გიბარებთ.

მთავარი რედაქტორი თავის უზრმაზარ მაგიდასთან იჯდა და თვალეში შემომცქეროდა.

– თქვენთვის სამუშაო მაქვს, ბუცატი.

– მივლინება? საით?

– შესაძლოა...

აქ იგი შეყოვნდა, თითები გადააჯვარედინა, რამაც ნათელი გახადა თუ რა რთული, მნიშვნელოვანი ამოცანა ედო ნინ. მე ველოდი.

– შესაძლებელია... მე საერთოდ არ მიყვარს ილუზიებით ცხოვრება, თუმცა... ამ შემთხვევაში მეც დაქვეებული ვარ... მაგრამ, შეიძლება ისეთი შემთხვევის წინაშე ვდგავართ, რომ...

– მაინც რა შემთხვევის?

ის მოხერხებულად გადაწვა სავარძელზე და პირდაპირ საქმეზე გადავიდა: – ძვირფასო ბუცატი, შეგიძლიათ, რომ მეტროპოლიტენში უადრესად სერიოზული საქმე გამოიძიოთ?

– ...პოლიტენში? – ექოდ გავიმეორე გაოგნებულმა.

მან სიგარეტი შემომთავაზა და თვითონაც მოუკიდა.

– მავანმა ტორიანიმ, მუშამ, მეტროპოლიტენის მშენებლობისას თითქოს აღმოაჩინა... სიმპლონის გვირაბის გაყვანის დროს... მოკლედ...

– მოკლედ, შემთხვევით... – შეეცვადე, გამემხნევებინა.

– დიახ, შემთხვევით აღმოაჩინა... – ამოიოხრა და თვალი თვალში გამიყარა. – იცით, მე თვითონ ვერ ვიჯერებ...

– ბატონო რედაქტორო, იქნებ, მითხრათ ბოლოს და ბოლოს... – მოთინება

დავკარგე აღელვებულმა.

– ამბობს, ჯოჯოხეთის კარი... რომ... რაღაც კარებს მიაგნო.

გამიგონია, რომ თვით ყველაზე მედგარი, ყველაზე ძლიერი ადამიანებიც კი, როდესაც პირისპირ შეეჩეხებიან იმას, რაზეც ყველაზე მეტი უფიქრიათ, უბადრუკ არარაობად ქცეულან და შიშისაგან თავგზა აბნევიათ.

მაინც ვიკითხე:

– როგორ, იქ შესვლა შესაძლებელია?

– ამბობენ, შესაძლებელია.

– სად, ჯოჯოხეთში?

– დიახ, ჯოჯოხეთში.

– მის ყველა წრეში?

– დიახ, მის ყველა წრეში.

დუმილი.

– ნუთუ მე?..

– ეს მხოლოდ შემოთავაზებაა... მხოლოდ შემოთავაზება... მეც ვგრძნობ ამ ყველაფრის...

– ვინმემ იცის ამის შესახებ?

– არავინ.

– ჩვენ საიდან შევიტყუეთ?

– სრულიად შემთხვევით. ის ვილაც ტორიანი ჩვენი ძველი ექსპედიტორის სიძეა.

– მარტომ აღმოაჩინა ის კარი?

– არა, მენყვილესთან ერთად იყო...

– დავიჯერო, მეორეს არავისთვის უთქვამს?

– რა თქმა უნდა, არა.

– რატომ ხართ ასე დარწმუნებული?

– იმიტომ, რომ მეორე, ისე, ცნობის-მოყვარეობის გამო კარში შევიდა და იქიდან აღარ გამოსულა.

– მეც უნდა შევიდე?

– გიმეორებთ, ბუცატი – ეს მხოლოდ შეთავაზებაა... ბოლოს და ბოლოს, თქვენ ამ საქმის სპეციალისტი ხომ არა ხართ?

– მარტო?

– უმჯობესია, თუ მარტო შეხვალთ. ზედმეტი ყურადღება რომ არ მიიქციოთ. საჭიროა ყუემწნეველად ჩანერგვა. ხომ იცით, იქ საშვებს არ იძლევიან, არანაირი კაფშირი მათთან არა გვაქვს. ჰმ, ყოველ შემთხვევაში, რამდენადაც მე ვიცი, არა გვაქვს.

– მაშ, ვერც ვერგილიუსთან ერთად შევალ?

- დიახ, ვერც ვერგილიუსთან ერთად.
- როგორ? უნდა დავაჯერო, რომ, უბრალოდ... ტურისტი ვარ?!

- უნდა ჩაენერგოთ. ტორიანი ამბობს, რომ მან მხოლოდ თვალი შეავლო იქაურობას და იქ ყველაფერი ისეა, როგორც ჩვენთან, გარეგნულად მაინც. ჩვენსაირი, ხორციელი ადამიანები დადიან... ისე კი არა, როგორც დანტესთან. ჰყვება, რომ ზუსტად ისეთი ქალაქია, როგორც ჩვენთან - ქუჩების განათება, ავტომობილები... ასე რომ, ხალხს თუ შეერევით, ადვილად გაითქვიფებით ბრბოში, მაგრამ, მეორე მხრივ, მიდი მერე და უმტკიცე, რომ უცხოელი ხარ...

- იმის თქმა გსურთ, რომ შესაძლოა გენიის ცეცხლში ჩამაგდონ?

- რა სისულელეა! ჩვენს დროში რაღა დროის ცეცხლზე საუბრებია, ბუცატი. ხომ გითხარით - ყველაფერი ისეა, როგორც აქ - სახლები, მალაზიები, ბარები და კინოთეატრებიც კი... სწორედ ის შემთხვევაა, როცა არც ისე საშიშია ეშმა, როგორც...

- კი, მაგრამ, როგორ ფიქრობთ, ტორიანის მენყვილე რატომ აღარ დაბრუნდა?

- რა გითხრათ... შეიძლება გზა დაებნა... გამოსასვლელს ვერ მიაგნო... იქნებ, საერთოდაც, მოეწონა იქაურობა...

- საინტერესოა, რატომ მანცდამაინც მილანში და არა სხვაგან?

- არა, მთლად მასეც არ არის. როგორც ჩანს, ამგვარი კარი ყველა ქალაქშია, თუმცა მის შესახებ არავინ იცის... ან არავინ ამბობს... და მაინც, ბუცატი, დამეთანხმეთ, ამგვარი შანსი განა ბევრ უურნალისტს მისცემია?

- ოოო, ეგ მართალია... მაგრამ, ვინ დაგვიჯერებს? როგორ დავამტკიცოთ, რომ იქ მართლაც ჯოჯოხეთია? ფოტოები მაინც რომ გადაგვალეზინა...

ფეტვის მარცვლივით დავიბენი. ხუმრობა საქმე ხომ არ არის - შენ წინაშე სწორედ ის კარი იხსნება! ამ თამაშიდან ღირსეულად ვერ გახვალ - ამის ყოველგვარი მცდელობა დეზერტირობა იქნება - სამარცხვინო დეზერტირობა. მაგრამ ძალიან რომ მემშინოდა!..

- ბუცატი, მისმინეთ, ნუ მივიღებთ

ნაჩქარევ განწყვეტილებას. მე თვითონაც არ ვარ ბოლომდე დარწმუნებული. ამ ამბავში იმდენი გაუგებრობაა, რომ... თავი რომ დავანებოთ იმას, რომ ეს ამბავი ცოტა არ იყოს, დაუჯერებელია, და საერთოდ... ტორიანის პირადად ხომ არ გაესაუბრებოდით?

ამ სიტყვებით ფურცელი გამომიწოდა. მასზე მისამართი ეწერა.

II

მილანის მეტროს საიდუმლო

გავეშურე ტორიანის საძებნელად, რომელიც მეტროპოლიტენის მშენებლობაზე მუშაობდა და ვინაც მინსქევე ჯოჯოხეთში შესასვლელი კარი აღმოაჩინა.

მისამართი მისი სიმამრისაგან, ჩვენი გაზეთის ძველი ექსპედიტორისაგან შევიტყვე.

ფურიო ტორიანი პორტა-ვიტორიას უბანში, სან-რემოს ქუჩაზე, N32-ში ცოლთან და ორ შვილთან ერთად ცხოვრობდა. კარი თვითონ გამიღო.

- მობრძანდით, პროფესორო, - შემიპატიჟა მისალბებში, - მაგრამ ვშიშობ, რომ...

- იცით, ბოდიშს გიხდით შენუხებისთვის, მაგრამ მე პროფესორი არ ვ-გახლავართ.

მაღალი, მხარბეჭიანი ორმოც წლამდე მამაკაცი იყო. ტანთ ტვიდის კოსტიუმი და თეთრი პერანგი ეცვა. დახვეწილი, თხელი ხელები ჰქონდა. პიჯაკის ჯიბიდან ლოგარითმულ სახაზავს ამოეყო თავი.

ნუთუ უბრალო შავი მუშაა? გაირკვა, რომ არა. ტორიანი სამრეწველო ექსპერტი აღმოჩნდა, შემეკვთი ფირმის კონსულტანტი, რომელიც მინსქევეს სამუშაოების ხარისხს ამოწმებდა. პადუელე-ბისთვის დამახასიათებელი შეუპოვრობა სჭვიოდა მის სახეში, ლალი ლიმილი, მოკრივესავით ღონიერი მაჯები... არა, ნამდვილად არაფრით ჰგავდა მინსქევესეთიდან ამოგზავნილს.

- გთხოვთ, მობრძანდეთ... არა, უმჯობესია სავარძელში დაბრძანდეთ... მსურს,

თავიდანვე გაგაფრთხილოთ, რომ...

- სენიორ ტორიანი, ვთხოვთ, „არა“-ს თქმას ნუ იჩქარებთ. ჩვენ მხოლოდ... მან გადაიხარხარა.

- სიმართლე გითხრათ, არც კი ვიცი, საიდან აგორდა ეს ჭორები.

- როგორ, ეს ყველაფერი სიცრუეა? - თითქოს კისრიდან უზამაზარი ლოდი მომწყდო. მაშ, ეს ყველაფერი სიზმარია, ფანტაზიის ნაყოფი. ჯოჯოხეთური მივლინების საშპშროება კვამლივით გაქრა.

- პირდაპირ გაოცებული ვარ! მერწმუნეთ, არც მე, არც ჩემს მეუღლეს ამის შესახებ არავისთან... ღმერთმა იცის, ეს ჭორები საიდან გავრცელდა! თანაც ასეთი წერილმანებით! თითქოს ჩემი ახლო-

- მაინტერესებს, ვინ არის ის თქვენი ახლობელი?

- არანაირი ახლობელი იქ არ ყოფილა!

- მაპატიეთ, სენიორ ტორიანი, ხომ გაგიგონიათ ცეცხლი უკვამლოდ არ ჩნდებაო...

- ცეცხლი უკვამლოდ? ხა-ხა-ხა, მშვენიერია! - დაუინებით შემომხედა და გადაიხარხარა.

სავარძლიდან ავდექი, საოცარ სიმსუბუქეს ვგრძნობდი, ისეთს, როგორსაც ექიმთან შინაგანი ძრწოლით მისული ადამიანი განიცდის გასინჯვის შემდეგ, როცა გაარკვევს, რომ ყველაფერი კარგად არის და მის სიცოცხლეს საფრთხე არ ემუქრება.

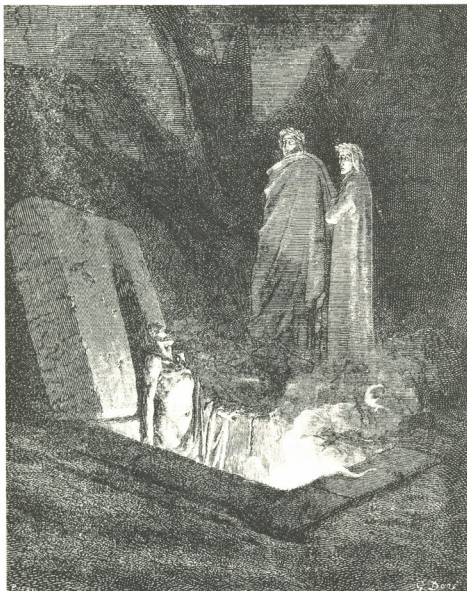
უკვე გამოფხიზლებულმა გუნებაში ჩემს თავს და რედაქტორს შეეუკურთხე, ეს იდიოტური ზღაპარი რეალობად როგორ აღვიქვი?... ჯოჯოხეთი მილანში? ამგვარი კარი ეკონომიკური სასწაულის ქალაქში? სამინლად მომინდა მოწვევა.

- კიდევ ერთხელ გიხდით ბოდიშს შეწუხებისთვის. რას ვიზამთ, ასეთი პროფესია გვაქვს...

- რას ამბობთ, რისი შეწუხება, პირიქით, მოხარული ვარ თქვენი გაცნობით.

...და უცებ, სრულიად შემთხვევით, მაგიდაზე გადაშლილ დორეს მიერ ილუსტრირებული „ლვთა-ებრივი კომედიის“ ძველთაძველ გამოცემას მოვკარი თვალი. ნიგნი სწორედ იქ იყო გადაშლილი, სადაც დანტე და ვერგილიუსი

უზარმაზარი, მრუმე კლდეების ნაპრალებში მიძვრებიან, რათა შავ, სამინელ

გუსტავ დორე. დანტე და ვერგილიუსი ჯოჯოხეთის კარიბჭესთან.

ბელი ცნობისმოყვარეობის გამო შიგნით შევიდა და აღარ დაბრუნებულა.

უფსკრულამდე მიადნინონ.

ეს ნაბათის ხმა გახლდათ, შესაძლოა, თოკის მარყუჟის შეხება კისერზე.

ზურგს უკან ტორიანის სასიამოვნო ხმა გაისმა:

– ეს მოხდა ღამით. ცვლებში ვმუშაობდით... ექსკავატორმა რომ გაიარა, კედლიდან ლოდები და ტალახი ჩამოცვივდა და უცებ...

– ღმერთო, დიდებულო, ნუთუ მართალია?

– პროფესორო, ასე რამ შეგაშინათ?! თუ გნებავთ, ზუსტად მიგიითითებთ იმ ადგილს.

მილანის მეტროპოლიტენის ინჟინერი რობერტო ვიჩედომინი, რომელსაც ამ ამბის, რა თქმა უნდა, ერთი სიტყვაც კი არ სჯეროდა, მაინც განსაკუთრებული თავაზიანობით დაგვთანხმდა მე და ტორიანის, სადგურ ამენდოლას მოედნამდე გავეცილებინეთ. წვიმამ გადაიღო. ციატებდა დამცხრალი, ეული მთვარე. ქუჩის ელექტროსაათი პირველსა და ორმოცდაათ ნუთს აჩვენებდა. სულ ათი ნუთი აკლდა საბედისწერო დროს. მორიგემ შუქი აანთო და ცენტრალური კიბის ცხაურიანი კარი გააღო.

ქვემოთ, ვესტიბიულში, ყველაფერი მზად იყო: იფიქრებდით, საცაა ზარი გაისმება და მოყაყანე ბრბო აქაურობას გადაავსებო. მაგრამ ახლა სხვა – სიჩუმის ალღუმის დრო დამდგარიყო.

– რა ლამაზია, – შევნიშნე, რათა თავი გამემხნეებინა. – მშვენივრად მოგვიპრეტებოდა.

ინჟინერი ვიჩედომინი ტორიანის ირონიულად შეეკითხა:

– აბა, გვიჩვენებ თუ არა?

– პლატფორმა A-ს ბოლოში, – უპასუხა კონსულტანტმა.

შესასვლელი და გამოსასვლელი ტურნიკეტები არ მუშაობდა. არ მუშაობდა სიგნალიზაცია, არც ელექტრომონკობილოები ანათებდა. ყველაფერი დიდრბოლის დანყების დროს – დილის დადგომას ელოდებოდა.

ჩვენ ქვემოთ დავეშვით და ერთი ბოლოდან მეორემდე გადავჭყრით პლატფორმა, რომლის კედლზე ორი მეტრით აქვე ტორიანიმ თეთრ-ნითელ მოსაპირ-

კეთებელ პანელს მიარტყა თითი.

– აქ არის, – სრულიად სერიოზული სახით განაცხადა მან.

– კი მაგრამ, აქ ხომ კედელია ამოშენებული.

– კედლის პანელები იოლად იხსნება. მათ უკან კაბელებია ჩალაგებული, გათვალისწინებულია, რომ მათი დაზიანების შემთხვევაში ადვილი შესაკეთებელი იყოს. ასე არ არის?

ინჟინერმა თანხმობის ნიშნად თავი დაიქნია.

– კი, მაგრამ ის ჩემი ცოდვით სავსე კარი ხომ უნდა ამოექოლათ?

– მხოლოდ სამი-მეოთხედით, – განმარტა ტორიანი. – ძირში ფოლადის კარი დაუყენეს, თუ დაიჩოქებთ, იოლად შეეცვით.

– ტორიანი, ჩემო კარგო, თქვენ აცნობიერებთ თქვენს სიტყვებს? – ინჟინერი ვიჩედომინი გამგმირავი მზერით უყურებდა კონსულტანტს.

– ვფიქრობ, ვაცნობიერებ, სენიორ.

ახლად აშენებული სადგურის დარბაზი დამთრგუნველი სიჩუმის ხმას მოეცვა. მხოლოდ შორიდან, გვირაბის სიღრმიდან მოისმოდა არანაკლებ დამთრგუნველი ყრუ გუგუნე.

– თქვენ ისევ ამტკიცებთ, რომ აქ, ამ კედლის უკან არსებობს ხერული, გვირაბი თუ რაღაც გალერეა, რომლის შესახებ მხოლოდ ეშმაკმა უნყის?

– დიახ, ვამტკიცებ.

– ნუთუ აქ მომუშავეთაგან ვერავინ ვერაფერი შენიშნა?

– რატომაც არა, შენიშნეს. მაგრამ გადაწყვიტეს, რომ ეს ისეთივე ძველი გვირაბი იყო, როგორც სფორცების სასახლის გარშემო აღმოაჩინეს ამას წინათ. მე კი შიგნით შევედი, რომ დამეთვალეებინა.

– მარტო შეხვედით?

– დიახ, მით უმეტეს, რომ აქვე, ახლოს, მინა ჩამონვა და კინალამ გვირაბი ჩაიქცა.

– ნუთუ? ამ ადგილას? – იკითხა და ეჭვებულმა ინჟინერმა.

პლატფორმის ბოლოებში მატარებლის ბაქანზე შემოსვლასა და გასვლას ორი

ტელეკამერა ადევნებდა თვალყურს. ერთი მთელ პლატფორმას აკონტროლებდა, მეორე კი შორეულ ზონებს ადიდებდა. მორიგე გადანყევტს თუ რომელი კამერა უნდა ჩართოს. მაგრამ ახლა, ამნუთას, მორიგეს წინაშე ეს დავალება არ იდგა. არც კი მოსულიყო. ორომეტრიალი დილით დაიწყება, მგზავრებიდან კი დარბაზში მხოლოდ ერთი იმყოფებოდა და ისიც სულ სხვაგან, ძალიან შორს მიემგზავრებოდა.

- ოცობდე მეტრის გავლის შემდეგ, - თქვა ტორიანიმ, - სიღრმეში ნაპრალი დავინახე. და კიდევ, ვინრო კიბე, რომელიც ზემოთ ადიოდა.

- აუყვით ზემოთ?

- დიახ.

- საით მიდიოდა კიბე, ნუთუ სახეთა ბაზრობაზე?

- კიბე ქუჩაზე გადიოდა, რომელიც აქამდე არ მენახა - მანქანებით გადაჭედულ ქუჩაზე. ისეთი საცობი იყო, რომ განძრევაზე ფიქრიც არ ღირდა. რაც შეეხება ტროტუარს, იქ იმდენი ხალხი ირეოდა, ჭინჭველის ბუდეს რომ დაადგამ ფეხს...

- სულ ეს არის თქვენი ჯოჯოხეთი? ვგონებ, ქუჩა ვერ იცანით, ძვირფასო, არადა, აქვე იყავით სადღაც.

- გამორიცხულია. გარდა ამისა, ბატონო ინჟინერო, როდესაც გვირაბში შევძვერი, ღამის ორი საათი იყო, იქ კი შუადღე. როდესაც უკან მოვბრუნდი, საათს დავხედე: სულ რაღაც ათი წუთი გასულიყო და ისევ ღამე იდგა. ეს თუ ჯოჯოხეთი არ არის, მამ...

- მამ, იქნებ, განსაზღვრედილია? ჰო, მართლა, გოგირდის სუნი იგრძენით? იქნებ, კოცონს მოჰკარით თვალი?

- არანაირი კოცონი იქ არ მინახავს, თუმცა ცეცხლი... იმ უბედურების თვალებში ცეცხლი ნამდვილად ენთო.

მომეჩვენა, რომ ინჟინერი გაბრაზდა, რადგან გადანყევტა, რომ დასცინოდნენ.

- კარგი, რაც არის, არის. ბოლოს და ბოლოს შევხედოთ ამ დაწყვეტილ კარს! გაინძერით, ბატონო ტორიანი, თორემ, ვერ ხედავთ, ბუცატი გადაიღალა - ერთ სულზეა, როდის გაივლის თქვენს ნაკვალევზე.

ტორიანი შეტრიალდა და სამარისებურ სიჩუმეში დარბაზში ჩამოსასვლელ კიბეს შეჰყვარა:

- ანსელმო-ო-ო-ო!

მიწისქვეშა თაღები გამაყრუებელმა ექიმ შეაზანზარა.

თითქოს მიწიდან ამოძვრო, ისე გაჩნდა კომბინეზონში გამოწყობილი კაცი, რომელსაც მხარზე ზურგჩანთა ეკიდა.

ტორიანიმ ნიშანი მისცა. მუშამ, იგი მართლაც მუშა აღმოჩნდა, ხელი მოჰკიდა პანელს, რომელიც ადვილად დაჰყვა მის ნებას, თითქოს ასანევი კარი ყოფილიყო. პანელის უკან მსხვილი კაბელების რიგები დაგვხვდა - დანიშნულებისამებრ - ნითლად, ყვითლად, მწვანედ და თეთრად იზოლირებული.

- აი, - ისიც, თქვა ტორიანიმ და მიგვითითა დაბალ, მრგვალ რკინის კარზე, რომელსაც ანჯამა ზემოთა მხარეს ჰქონდა. ქვედა მხარეს სამი, კბილებიანი დამჭერი ჩანდა, სადაც უზარმაზარი სახრახნისები შედიოდა, სწორედ ისე, როგორც ხომალდის ილუმინატორებზეა ხოლმე.

- ეს ხომ ჩვეულებრივი საკანალიზაციო ლუკია! - შეჰყვარა ინჟინერმა, აბა, მეგობარო, ღონივრად მოაბრუნე. ახლა ჩვენ წყლის ხმას გავიგონებთ. ოოჰ, რა სუნი ამოვარდება!..

მუშამ სახრახნები მოატრიალა და კარი გააღო.

- ყველანი დავიხარეთ. უკუნი წყვიდადი იდგა.

- რაღაც, წყლის ხმა არ მესმის, - შევნიშნე მე.

- რა წყალი, რის წყალი! - საზეიმო ხმით გამოიმეხმურა ტორიანი.

- ინჟინერმა რაღაც ნაიბურტყუნა და განზე გადაგა. ალბათ, დაიბნა ან, იქნებ, შეეშინდა.

რა საოცარი ხმა მოდიოდა გვირაბის სიღრმიდან? რა უნდა ყოფილიყო ეს საშინელი ღმუილი. თითქოს უმეცართა გუნდი ღნაოდა. დროდადრო შეიძლება ბოდა, გაგერჩათ ყვირილი და ადამიანთა ხმები, სწრაფი, ნერვული საუბრის ნაგლეჯები (იქნებ, მსწრაფლალსარება, რომელსაც უეცარი სიკვდილის სტუმრობის ჟამს ახერხებს ცოდვილი მოხუცი და მხოლოდ ორიოდ ნამს გრძელდე-

საქ

ბა). იქნებ, ეს ავტომობილების ღმუილი იყო – ადამიანის მიერ ნათრევი, ძველი, დამტვრეული, გაუბედურებული მანქანების ტირილი, ჩივილი და ვედრება? იქნებ, კაშხალი გაირღვა სადმე და რალაც უზარმაზარი, მძიმე და უცხო, ცხოველური შიშინით გადმოენარცხება ზემოდან, რათა დანთქას ყოველივე, რაც სუსტია, ავადმყოფი, ნაზი.

– გთხოვთ, იქით არ ნახვიდეთ! – ძლივს წაილულულულა ინჟინერმა.

გვიანია! მე უკვე გამოვეწყვე კომბინეზონში, ელექტროფანარს ხელი წავეკლე და მუხლებზე დავიჩოქე.

– მშვიდობით, პროფესორო, – ღიმილიანი თანაგრძნობით დამემშვიდობა ტორიანი, – მაპატიეთ, ალბათ, ჩემი ბრალია. უნდა გავჩუმებულიყავი.

თავი გავეყავი ღრიჭოში და გავცოცდი. შორეული ხმები მიახლოვდებოდა და უკვე გრუხუნად ჩამესმოდა. ქვემოთ, სიღრმეში სინათლევ გამოჩნდა.

III ალქაჯები

შესასვლელიდან ოციოდ მეტრში გვირაბი კიბის ვინრო საფეხურს მიადგა. ზემოთ უკვე ჯოჯოხეთი იყო.

ღლის ბუნდოვანი და ნაცრისფერი შუქი ჩემამდე აღწევდა. კიბის მხოლოდ ერთი ფრთა, სულ რალაც ოცდაათი საფეხური, ებჯინებოდა რკინის ცხაურს. მის იქით სწრაფი ნაბიჯებით მოძრაობდნენ ადამიანთა სილუეტები, რომელთა მხრები და თავები მოჩანდა მხოლოდ.

მიუხედავად იმისა, რომ იქიდან მომავალ სამხინელ გრუხუნს ვერაფრით დაარქმევდით ქუჩის ხმაურს, დროგამოშვებით მართლაც მოისმოდა კლაქსონების ხმები.

გულაჩქროლებული მიეუახლოვდი ცხაურს. გამვლელები არანაირ ყურადღებას არ მაქცევდნენ. რა უცნაურია ჯოჯოხეთი, ჩვეულებრივი ადამიანები, როგორც თქვენ და მე, ისეთივე აღნაგობისა და ისეთივე ჩაცმულობის, როგორც ყველა ხორციელი დედამინაზე.

ნუთუ ინჟინერი ვინელომინი მართალი

იყო? ვაითუ, ეს მხოლოდ უხამსი ხუმრობაა და მე უკანასკნელი იდიოტივით წამოვეგე ამ სატყუარას? განა შეიძლება, ასეთი იყოს ჯოჯოხეთი? არა, ეს მხოლოდ მილანის ჩემთვის უცნობი უბანია.

მაგრამ ის, რამაც ტორიანი შეაშფოთა, ჩემთვისაც გამოცანად რჩებოდა: ამ რამდენიმე წუთის წინ მეტროს სადგურზე ლამის ორი საათი ვახდა, აქ კი შუადღეა... სიზმარში ხომ არ ვარ?

ირგვლივ მიმოვიხედე. გარემო ისეთია, როგორსაც ტორიანი აღწერდა. არაფერი ემშაკეული და მორჩა. ცხოვრება ისე ჩქეფდა, როგორც ჩვენი ყოველდღიურობა.

ნაცნობი და მშობლიური, ნაცრისფრად შებოლილი ცა, რომლის მიღმა იჭყიტება ის, რასაც მზესაც ვერ უწოდებ, უბრალოდ გიგანტური ნათურა, ჩვენთან რომ არის ხოლმე, ისეთი, ადამიანებს რომ ღლის და თრგუნავს.

სახლებიც ჩვენნაირია. ძველები და სუპერთანამედროვეები, საშუალოდ, თორმეტიდან თვრამეტ სართულამდე, არც ლამაზები და არც მახინჯები, მიწიდან ბუჩქ-ბუჩქად ამოსულები; განათებულ ფანჯრებში მოჩანს შრომაში გართული ქალებისა და მამაკაცების სილუეტები.

როგორღაც დამამშვიდებლად იმოქმედა ჩვენი ყოველდღიური მოხმარების საგნების რეკლამირებამ და წარწერებმა იტალიურ ენაზე.

ქუჩებშიც არაფერი საოცარი არ ხდებოდა, თუ არ ჩავთვლით გზაზე გაჩერებულ, უთვალავი რაოდენობის მანქანას. ჰმ, ამას ხომ ტორიანიც ამბობდა.

ავტომობილები არც საკუთარი სურვილით დამდგარიყვნენ, არც წითელ შუქს შეეჩერებინა მოძრაობა. სადღაც ორმოციოდ მეტრში შუქნიშანი მწვანეს, თავისუფალ გზას აჩვენებდა. როგორც ჩანდა, საცობს მთელი ქალაქი მოეცვა და მანქანებს, უბრალოდ, საძრაობა აღარ ჰქონდათ არც წინ, არც უკან.

მანქანებში ძირითადად მამაკაცები ისხდნენ. სისხლისა და ხორცისაგან შექმნილი ადამიანები. მათი ხელები საჭეს მიციებოდა. სახეები ნარკომანებისვით გაშეშებოდათ. ავტოდან გადმოსვლაზე ხომ საუბარიც ზედმეტი იყო, ისე ახლო-ახ-

ლოს იდგნენ – კარი კარზე. ზანტად, ყოველგვარი განცდისა და ემოციის გარეშე იცქირებოდნენ ისინი გარეთ. დროდადრო ვინმე ხელს დააჭერდა კლასკონს, ისე, ყოველი შემთხვევისთვის და გაისმოდა მოკლე, არაფრისმთქმელი ხმა, სადაც იგივე უიმედობა სჭვიადა, რაც სახეებზე ეხატა ყველას. განწირული ხალხი...

სწორედ მაშინ ჩავეკითხე ჩემს თავს, განა ეს არ არის დამამტკიცებელი საბუთი იმისა, რომ ნამდვილად ჯოჯოხეთში ვარ?

თუ მინიერ ქალაქებშიც ასეთი ამბავია? პასუხი არ მქონდა.
ავტომობილებში გაქვავებული, განწირ-

რული სახეები დამთრგუნველად მოქმედებდა ჩემზე.

უცებ იქვე, ჩემს გვერდით, ვილაცის მტკიცე, შეუპოვარი ხმა შემომესმა:

– ახია ამათზე!

დაახლოებით ორმოცი წლის მაღალი, ლამაზი ქალი კმაყოფილებით აღვსილი აკვირდებოდა ამ სცენას. ფოლადივით ნაცრისფერი კაბა ეცვა. ჩემგან ნახევარ მეტრში იდგა. ნებისყოფიან, ძალაუფლებისმოყვარე არსებას უხდებოდა ბერძნული პროფილი.

– კი მაგრამ, რატომ? – ნამომცდა ინსტინქტურად.

შემობრუნება არც უფიქრია, ისე მიპასუხა, ოდნავ განწილი, მაგრამ ბრწყინვალე იტალიურით:

– მომიწყვეს აქ ერთსაათიანი ვაკუანალია თავიანთი კლასკონებით. ძლივს დაშოშმინდნენ ეს წყულები.

და თავისი ცისფერი, ელექტრული თვალებით შემომანათა.

– თქვენ რა, კიბით ამოხვედით?! – დამცინავად შემეკითხა იგი.

– მაგრამ... მე... – მომყევით, სენიორ.

ჩავვარდი! თან რა სულელურად! რა მინდოდა, ვინ მექაჩებოდა ენაზე? ამაზონთა დედოფალმა მინის დიდი კარი შეაღო და მიმიპატიჟა: – აქეთ მობრძანდით, გეთაყვა.

მიმართვამ – გეთაყვა – უფრო დამცეცხლა, ვიდრე სამხედრო ბრძანება შეამინებს ახალწვეულს. მითხარით, შემეძლო მე, საიდულოდ შე-

მოპარულ დაუპატიჟებელ სტუმარს, წინააღმდეგობის განწევა? მის ზურგს უკან მიმავალს ოზონის მსუბუქი ნიაგი მინანავებდა.

ლიფტში შევედით. კაბინაში ჩვენს გარდა კიდევ შვიდი ადამიანი იმყოფებოდა. სივინროვისგან უნებლიეთ ერთმანეთს მივეკარით და მე სრულიად ხორციელი შეხება ვიგრძენი. მაშ, არანაირი განსხვავება არ ყოფილა უკვე გასამართლებულ ცოდეგლებსა და ჯერ კიდევ ცოცხლებს – ჩვენს შორის. სახეები, ტანისამოსი, ენა, ჟურნალ-გაზეთები, სიგარეტიც კი – ყველაფერი ზუსტად ისეთი, როგორც ჩვენთან (ვილაც ტიპმა, ბუღალტერს რომ წააგავდა, ჯიბიდან ორმაფილტრიანი „ნაციონალის“ მთელი კოლოფი ამოიღო).

როგორც იქნა, გავბედე და ვიკითხე:

– საით მივდივართ?

პასუხი არ იყო.

ლიფტიდან მეთაე სართულზე გამოვედით. ჩემმა გამცილებელმა ხელი ჰკრა კარს, რომელსაც არანაირი წარწერა არ ჰქონდა. ასე აღმოუჩნდი უზარმაზარ ოთახში, კედლის მაგიერ ფანჯარა რომ ამშვენებდა და რომელიც კაბინეტი უნდა ყოფილიყო. აქედან მთელი ქალაქის ტყვიისფერი ჰანორამა იშლებოდა.

როგორც მისაღებს შეეფერება, ოთახის მთელ სიგრძეზე მაგიდა განოლილიყო. შავ პერანგებსა და თეთრმაქმანებიან საყელოებში გამოპრანჭული ათიოდე ქალიშვილი მისხდომოდა და საქმიანობდა. ვილაც საბეჭდ მანქანას უკაკუნებდა, ზოგიერთი კი უცნაურ, უამრავილაკიან მექანიზმს. სხვანი მართვის პულტებთან ისხდნენ (ყოველ შემთხვევაში, მე, არაპროფესიონალს ასე მომიჩვენა).

ყველაფერში იგრძნობოდა სიმდიდრე, თანამედროვეობა, ეფექტურობა. მაგიდის გვერდით სამი ტყავის სავარძელი და მინის პატარა მაგიდა იდგა, თუმცა ჩემს გრაფინიას დაჯდომა არ შემოუთავაზებია.

– მაშ, ცნობისმოყვარეობამ გადმოგადოთ ჩვენს მხარეში? – ყოველგვარი რევერანსების გარეშე დაიწყო მან.

– მე... მხოლოდ ცალი თვალით... იცით, ჟურნალისტი ვარ...

– ყველაფერი ნახოთ, ყველგან ჩაყოთ ცხვირი, ბევრი გაიგოთ, უფრო მეტი ჩაინეროთ უბის წიგნაკში, ასე არ არის? მერე კი ისე გაიპაროთ, თითქოს არაფერი მომხდარა? არა, ბატონო ჩემო, არა! ასე არაფერი გამოგივათ... აქ მოხვედრილმა ყველაფერი უნდა გაიაროს, ყველაფერი, გესმით? თორემ სხვაგვარად ხომ ძალიან მოსახერხებელი იქნებოდა... როზელა! როზელა! – დაიძახა მან.

მოსრილდა თვრამეტიოდე წლის გოგონა; ბავშვური სახე, ოდნავ აწეული ზედა ტუჩი, მკვრივი და ელასტიკური კანი; უმანკოდ, გაოცებული მზერა.

ჯოჯოხეთია თუ არა, აქაურობა იმგვარი ქმნილებებით არის დასახლებული, რომ სამიში, ვგონებ, არაფერია, – გავიფიქრე მე.

– როზელა, – უბრძანა ქალბატონმა პრეზიდენტმა, ჩამოართვი ამ ბატონს საპასპორტო მონაცემები და ცენტრალურ კარტოთეკაში გადაამონმე, შემთხვევით...

– გასაგებია, – წინადადება არ დაასრულებინა, ისე უპასუხა როზელამ, როგორც ეტყობოდა, უადრესად ნიჭიერმა თანამშემემ.

– შემთხვევით – რა? – ავლელი მე.

– უნდა გავიგოთ, აქამდე ხომ არ ყოფილხართ რეგისტრირებული. – მშვიდად მიპასუხა პატრონესამ.

– კი მაგრამ, მე ხომ ეს წუთია მოვედი!

– მერე რა, ყველაფერი ხდება... რატომ არ უნდა შევამონმით კიდევ ერთხელ?

როზელას მორჩილად ვუკარნახე სახელი და გვარი; ისიც სასწრაფოდ მიუჯდა რკინის პატარა ყუთს და კლავიშებით მანიპულირება დაიწყო. გაისმა მანქანის ზუზუნი. აინთო წითელი სასიგნალო ნათურა, რალაც გატაკცუნდა და მანქანიდან მართკუთხა ვარდისფერი ქალაღი გამოსრიალდა.

პენტესილეა ქალაღდს დასწვდა, გადაიკითხა და, როგორც ჩანს, ფრიად კმაყოფილი დარჩა.

– ასეც ვფიქრობდი... როგორც კი ქუჩაში თვალი მოვკარი, მაშინვე მივხვდი... ამგვარი გამომეტყველების მქონე...

– რას ნიშნავს ეს ყველაფერი?

შექმნილმა მდგომარეობამ როზელას გარდა კიდევ სამი გოგონა დააინტერესა და ყველანი ჩვენკენ გამოეშურნენ – როზელახე ოდნავ დაბლები, თუმცა ისეთივე ნორჩები, მოსაზრებულები, თანამედროვენი.

– ეს იმას ნიშნავს, ძვირფასო ბატონო ბუცატი, რომ შენ თურმე, კარგა ხანია, ჩვენიანი ხარ, სასწრაფოდ გადავიდა შენობით მიმართვაზე.

– მეე?

დირექტორისამ ქალაღი ცხირნინ ამიფრიალა.

– მისმინეთ, სენიორა. აქ რალაც შეცდომაა. ჯერ ერთი, არ ვიცი, ზუსტად ვინ ბრძანდებით, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მსურს, თქვენთან ბოლომდე გულახდილი ვიყო... შეიძლება, გაგეცინოთ... შეიძლება, ცრემლები გადმოგცვივდეთ სიცილისაგან... თუ წარმოგიდგენიათ, რას ვფიქრობდი აქაურობაზე? უფრო სწორად, გაინტერესებთ, რაში მარწმუნებდნენ სხვები?

– მაინც, რაში?

– რომ აქ... ერთი სიტყვით, რომ... რომ აქ ჯოჯოხეთია. –სახედაჭიმულმა სიცილი დავიწყე.

– ამაში სასაცილოს ვერაფერს ვხედავ.

– ჰო, მაგრამ ეს ხომ ხუმრობაა.

– ხუმრობა?

– აქ ხომ ყველანი ცოცხლები ხართ. თქვენ... თქვენ რა, ცოცხალი არა ხართ? ან ეს გოგონები? ნუთუ ჯოჯოხეთი საიქიოში კი არა, ამაქვეყნად არის?

– ეგ ვინ გითხრათ?

ჩვენმა საუბარმა ოთხივე გოგონა ძალიან გაამხიარულა.

მე თავის მართლებას მოვეყვი:

– აქ არასოდეს ვყოფილვარ. საიდან იცით ჩემზე ყველაფერი?

– აჰ, ამ სახლში ჯერ არ ყოფილხარ? შესაძლოა, მაგრამ ქალაქი, რომელიც შენ წინაშეა, შენთვის ძალიან ნაცნობი და ძალიან ძვირფასია.

ქალაქს გადავხედე, მაგრამ არ მეცნაურა.

– ვერ იცანი? ეს ხომ მილანია! აბა, სად გეგონა, რომ იყავი?

რა თქმა უნდა, მილანია. იმავდროულად ლონდონი, ამსტერდამი, თბილისი, ჩიკაგო, ტოკიო...

– ოჰ, რა გაცებული სახე გაქვს! შენი პროფესიის პატრონს უნდა მოგეხსენებოდეს, რომ... მინდა, რაც შეიძლება სხარტად გამოეთქვა... რომ ორი, სამი, ან ათი სამყარო ურთიერთგამსჭვალვის გზით შესაძლოა ერთად არსებობდეს... აუცილებელია, რომ ეს ყველაფერი აგისწნა?

– მაშ, მე... მაშ, მე, თქვენი აზრით, ცოდვილი ვარ?

– ვფიქრობ, სწორად მიხვდი.

– ასეთი რა საშინელება ჩავიღინე?

– არ ვიცი. მნიშვნელობა არა აქვს, შენ იმთავითვე ცოდვილი ხარ, შენნაირები ჯოჯოხეთს ბავშვობიდან საკუთარ თავში ატარებენ, დაბადებიდან...

აქ უკვე სერიოზულად შემეშინდა.

– თქვენ, სენიორა, თქვენ თვითონ ვინ ბრძანდებით?

გოგონებმა საყვარლად ჩაიხიბითეს. მასაც გაეცინა, ოღონდ რალაც უცნაურად.

– იქნებ, ისიც გაინტერესებს, ეს გოგონები ვინ არიან? რა მშვენიერი ქმნილებები არიან, არა? გამოტყდი, ხომ მოგწონს ისინი? თუ გნებავს, ახლავე წარმოდგენ მათ.

გოგონების მხიარულებას საზღვარი არ ჰქონდა.

– პატრონესა ვერ მშვიდდებოდა. – აქეთ მოინიე და შეხედე, ვერ ცნობ? ეს ხომ ჯოჯოხეთია! თავი ისე უნდა გეგრძნო, როგორც საკუთარ სახლში.

მან ხელი ხელში ჩამჭიდა და ფანჯრისკენ წამათრია.

– მთელი სიცხადით წარმომიდგა თვალწინ ქალაქი, მიყრუებული გარეუბნების ჩათვლით. ნელ-ნელა ქრებოდა წარმავალი დღის მღვრიე ლურჯი შუქი. ფანჯრებში სინათლეები ენთო. მილანი, დეტროიტი, დიუსელდორფი, პარიზი, პრალა ელვარებდა სახურავებისა და ფლატეების სიზმარულ მორევში, ხოლო იქ, შუქით განათებულ კუბებში, წრიალებდნენ ადამიანები – უღმობელი დროის უღმობელი სვლით ატაცებული მიკრობები. საშინელი, დიადი, მათ მიერვე

შექმნილი მანქანა ტრიალებდა, სრესდა მათ. ისინი კი არათუ არ გარბოდნენ მისგან, პირიქით, ხელს ჰკრავდნენ, სარმას უდებდნენ ერთმანეთს, რათა ხორცსა-ეკაპამდე პირველები მისულიყვნენ.

ქალბატონი ინსპექტორი მხარზე შემეხო.

– ნამოდი, აქეთ მივიწიოთ. ჩემი პატარა კუდრაჭები ძალიან დახვეწილ თამაშს შემოგთავაზებენ.

ითაბში მყოფმა გოგონებმა თავი საქმეს ანებეს და კისკისითა და წიოკით გარს შემოგვერტყნენ. ურთულესი ტექნიკით აღჭურვილ დარბაზში გადავიწაცვლეთ, რომელიც სატელევიზიო სტუდიას მოგაგონებდათ.

მომხიბლავმა როზელამ რკინიგზის ისრების გადაწყვანი ბერკეტის მინიატურულ ასლს წაავლო ხელი და დაიწყო საშინელი დრამა.

IV აჩქარება

უზარმაზარი ფანჯრიდან ქალაქი-ურჩხულის პანორამა გადაშლილა. ბირმინჰემი? სიდნეი? ოსაკა? თბილისი? მილანი? რომელ მათგანს ჰგავდა ჯოჯოხეთი?

აი, ისინიც ჩემ თვალწინ – დიდი რბოლის მონაწილენი – ჭიანჭველები, მიკრობები, ადამიანები... საით მივბოდნენ ან რისთვის? ისინი ყვიროდნენ, სცემდნენ, რეკდნენ, წერდნენ, კოცნიდნენ, კამათობდნენ, ესუტებოდნენ, ფიქრობდნენ, ხევდნენ, იგონებდნენ, ჭამდნენ, ხსნიდნენ, უყურებდნენ, ჭრიდნენ, სვრიდნენ. ვხედავდი მათ დაჭმეულ სახელოებს, გამოხეულ წინდებს, მოხრილ მხრებს, თვალის უპეებში გაჩენილ ნაოჭებს – ჰო, შინაგანი ცეცხლით დაფერფლილ თვალებს, რომლებიც აღსავსე იყო ტანჯვით, სიხარბით, შიშებით, სურვილებითა და შფოთვით.

ჩემს ზურგს უკან უცნაურ მანქანებს მიყრდნობილი ჩემი ქალბატონი და მისი ხელქვეითები იდგნენ.

მეთაური მოვიდა და მკითხა:

– ხედავ?

ქვემოთ, სანამ თვალი მიმინვედებოდ,

გადაშლილიყო ადამიანური ტანჯვის მთელი ოკეანე. მკაფიოდ ვხედავდი, როგორ იბრძოდნენ, თრთოდნენ, იცინოდნენ, მიფოფხავდნენ, ეცემოდნენ, კვლავ მიფოფხავდნენ, ისევ ეცემოდნენ, იმტეროდნენ, საუბრობდნენ, ილიმოდნენ, ტიროდნენ, იფიცებდნენ ადამიანები... და ყოველივეს იმ წუთის იმედით შვრებოდნენ, რომელიც უნდა დადგეს, იმ ისტორიის, რომელიც უნდა აღსრულდეს, იმ სიკეთის, რომელიც...

– ახლა კი ყურადღებით, – მომმართა დედოფალმა.

მარჯვენა ხელი ჩასჭიდა ბერკეტს და მძიმედ, ნელ-ნელა გადაიყვანა წინ. საათის მსგავს მანათობელ ციფერბლატზე ისარი მარჯვნივ დაიძრა. და იმავნამს ქალაქში მცხოვრები ყველა ქმნილება შეინძრა, შეირყა, აწრიალდა. ეს არ იყო ჯანსაღი მოძრაობა, მათ ამოძრავებდათ კაემანი, ცხელება, გააფთრებული სწრაფვა წარმატებისაკენ, რათა ამოების უმაღლეს კიბეზე ასვლა დაიმსახურონ, დატკბნენ ადამიანური, საცოდავი გამარჯვებებით. ჩემს წინაშე ქალაქის ურდო თავგანწივით ებრძოდა უხილავ ურჩხულს. მათ ფესტებს კრუნჩხვები წარმართავდა, სახეები დაძაბულობისგან დეფორმირებული ცჰქონდათ, ხმები კი მჭახე...

მან კიდევ ოდნავ გადაწია ბერკეტი. და მაშინ იქ, ქვემოთ, უძძლავრესმა ძალამ წარიტაცა ყველა წინ, თავიანთი მიზნებისაკენ. მათი ქალაქის ტაძრები კი ღამეულმა ბურუსმა ჩაიხტა.

– აი, ისიც.

როზელას მელოდიურმა ხმამ ძალაუნებურად დიდი ტელეეკრანისაკენ მიმახედა, სადაც მამაკაცის ფიგურა დაეღანდე. ეკრანს საკუთარი ბერკეტი და სხვადასხვა ღილაკი ჰქონდა, რომლებსაც სწორედ როზელა მართავდა.

ორმოცდახუთ წელს მიტანებული მავანი „ის“ ფართო, ლამაზ კაბინეტში იჯდა (ჩანდა, მნიშვნელოვანი პოსტი ეჭირა) და მგზნებარედ ებრძოდა უხილავ ურჩხულს.

იმწუთას იგი ტელეფონით საუბრობდა.

– არა, როგორც არ უნდა ეცადოთ, სულერთია, არაფერი გამოგივათ... გე-

თანხმებით, ასე შეიძლება, შევთანხმდეთ... დიხ, ეს გარიგება სამი წლის წინათ დავდეთ... ძალიან სერიოზული მიზეზები გექონდა... შეგიძლიათ დაუკავშირდეთ სატერს ან ჩემს მეგობარ როუეს კონსორციუმიდან... არა, ამ დღეებში მე სხვა რამით ვარ დაკავებული... ბატონო? ხელები გექავებთ? რა?... გნებავთ, უსიამოვნება შემხვდეს?..

შემოვიდა მდივანი მთელი დასტა ქალღლებით, დარეკა მეორე ტელეფონმა, მდივანმა უპასუხა.

- სამმართველოდან დარეკეს.

გალიმბებული კაცი ყურმილს დასწვდა.

- მაპატიეთ, - ჩასძახა პირველ ტელეფონს, - გამომიძახეს, სხვა დროს მოვილაპარაკოთ, და გამაღობთ ყველაფრისთვის. - იქვე მეორეს დასწვდა: - აა, ძვირფასო დოქტორო ისმანი... ველოდი თქვენს ზარს... დიახ, დიახ... რაც შეეხება კეთილ სურვილებს, ალბათ, ხვდებით, მათ ნაკლებობას არ განვიცდით... რა თქმა უნდა... რესპუბლიკის სახელით, ასე არ არის? არა და არა, ბატონო ისმანი, ეს ჩემთვის არ უნდა გეკადრებინათ, ნამდვილად არ ვიმსახურებდი ამ სიტყვებს...

მდივანი ქალი შემობრუნდა.

- მისტერ კომპტონი გელით მოსაცდელში.

-ა-ა, ველარ მოვიშორე ეს სირიელი ქირი! - ნამოიძახა გალიმბულმა. - როგორც კი გეტყვით, შემოუშვით.

ნორჩი როზელა აღფრთოვანებული შესტყვეროდა ეკრანს.

- ეს ვინ არის? - ვიკითხე მე.

- მისი მეგობარია, - ნითურთმიანმა გოგონამ მრავალმნიშვნელოვანი მზერა გააპარა როზელასკენ.

- გასაგებია, მაგრამ ვინ არის?

- მრეწველი სტეფანო ტირაბოსკი.

- რომელ სფეროში მოღვაწეობს?

- რა მნიშვნელობა აქვს, რალაცას აწარმოებს.

ამ დროს კაბინეტში მსუქანი, ბეცი სირიელი შემოდის. დარეკა პირველმა ტელეფონმა, შემდეგ შემოვიდა ხელკვეითი ინჟინერი, რომელმაც მესამე სააქროში ავარიის შესახებ აუწყა უფროსს. სტეფანო ქვემოთ გაიქცა, სადაც შიდა ტელეფონით დაუკავშირდნენ და შეატყობინეს,

რომ ხაზზეა შტუტგარტი, სირბილით ამობრუნდა ზემოთ, კაბინეტში. ზღურბლზე ქარხნის შიდა კონტროლის ხელმძღვანელებს შეეფეთა, რომლებიც მოთმინებით ელოდნენ, სანამ შტუტგარტთან საუბარს მორჩებოდა, ამ დროს მეორე ტელეფონზე ძველმა მეგობარმა - ინვალიდმა აუგუსტომ დაიჭირა, რომელიც მარტოობისაგან სიგიჟის პირას იყო და ვიღაც თავისიანთან სურდა საუბარი. ყოველივეს მიუხედავად, სტეფანოს სახეს გაცისკროვნებული ღიმილი არ შორდებოდა.

ჯოჯოხეთის პირველმა ლედიმ იდაყვი წაარტყა როზელას:

- აბა, ჩემო მშვენიერო გოგონა, საქმეს შეუდექი. ვიმეღვინებ, მასთან, ზედმეტ ცერემონიებს არ დაიწყებ.

- ეგლა მაკლია! - სერიოზულად იწყინა როზელამ და ზედა ტუჩი გაებუსხა. იმავდროულად, ბერკეტი თავისკენ მოზიდა.

- ინჟინერი ტირაბოსკის კაბინეტში თითქოს რალაც შეიცვალა. ასე ხდება, როდესაც სააბაზანოში ონკანს მოუშვებ, აბაზანაში კი შემთხვევით ტარაკანი აღმოჩნდება. ნყალი ზემოთ იწევეს, ტარაკანი გავეშებული დაძრნის ერთი მხრიდან მეორისაკენ, შფოთიანად აწყდება ემალის პრიალა ზედაპირს, რომელიც მისთვის სულ უფრო ციცაბო და გადაულახავი ხდება. რიტმი ჩქარდება, მღელვარედ, ტალღისებურად იზრდება ექსტაზი, უნებლიე მოძრაობები და უნებლიე ფიქრები.

ის ტელეფონით საუბრობდა: - არა, თქვენ ეს არასოდეს გამოგივათ, რამდენიც უნდა ეცადოთ, შეგიძლიათ, ჩემს მეგობარს ან სატერს დაეკითხოთ, შემოვიდა მდივანი, დარეკა მეორე ტელეფონმა; სამმართველოდან; მაპატიეთ; გამაღობთ; მერე; ძვირფასო დოქტორო; რა თქმა უნდა; კეთილი სურვილებით, მდივანი, მისტერ კომპტონი, ტელეფონი; ავარია მესამე სააქროში; გამომძახება შტუტგარტიდან; ქარხნის შიდა კონტროლის კომისია... და მაინც, იდგა ტირაბოსკი ლალი, ღიმილიანი, მონესრიგებული. ვერაფერს იტყოდი, მაგარი იყო.

ეკრანთან შეჯგუფებული ლამაზმანები

თვალყურს ადევნებდნენ ეკრანზე მიმდინარე ფანტასტიკურ ოპერაციას: მართლაც, ჭკუის კოლოფია როზელა, რა დელიკატურად მოუდგა ნამებას, მშვენიერი როზელლა...

ამასობაში ეკრანზე მდგომარეობა დაიძაბა. ინჟინერ ტირაბოსკის ყოველდღიურობაში, როგორც რწყილებმა ან ტკიპებმა, ისე დაინყეს წრიალი სხვადასხვა შემანუხებელმა არსებებმა. ტელეფონზე, კარებზე, დერეფნიდან, მისაღების გავლით. დროის თავისუფალ ღრიჭოებში, როგორც სოლები, ისე ერჭობოდნენ ბასრი, სისხლისმსმელი სიფთაები და მათი გამრავლება შეუქცევადი ხდებოდა. მთხოვნელები, გამომგონებლები, მეცენატები, საზოგადო მოღვაწენი, ენციკლოპედიის გამომცემლები, მეგობართა მეგობრები, აბეზარები, სიმპათიურები და არასიმპათიურები, ნებოვანი მზერითა და განსაკუთრებული სუნით გამორჩეული გულითადი სახეები.

- მშვენიერია, - შენიშნა ქალბატონმა, - ახლა დააკვირდით მის მუხლს.

მასირებული წნეხის ქვეშ მყოფმა სტეფანომ ღიმილი შეწყვიტა. მისმა მარჯვენა ფეხმა ნერვული ტოკვა დაინყო. მუხლი საწერი მაგიდის შიდა კედელს ეხეთქებოდა და დოლის ხმა ექოდ გაისმოდა.

- მიდი, როზელა, უფრო სწრაფად! აუჩქარე, როზელა, მოუმატე სიჩქარეს! ოდნავ მაინც მოუმატე!

როზელამ რალაც უცნაურად მოლრიცა პირი, ბერკეტი რკინის სამაგრიტ დამაგრა და ტელეფონისკენ გაიქცა. სტეფანომ ყურმილი სასწრაფოდ აიღო.

- შენ, რა, გადაიფიქრე? უკვე ნახევარი საათია, გელოდები, - ქალი პირდაპირ იერიშზე გადავიდა. - რას ჰქვია, ვერ მოხვალ?! დღეს ხომ პარასკევია, ძვირფასო, ხომ შემპირდი; შენ შემპირდი, რომ ზუსტად ხუთ საათზე გამომივილიდი.

კაცის სახეზე ღიმილის ნატამალიც აღარ ჩანდა.

- ძვირფასო, არა... ვგონებ გეშლება, დღეისთვის არ შეგპირებივარ, ვერაფრით ვერ შევძლებ, უამრავი საქმე მაქვს.

- აჰ, ასე, არა? - აზუზუნდა კუდრაჭა. - ყოველთვის ასეა, საკმარისია, რაიმე მოვინდომო, რომ... ნესიერი კაცები ასე

არ იქცევიან... მოკლედ, ნახევარ საათში აქ თუ არ იქნები, გეფიცები...

- როზელა!

- გეფიცები, ველარასოდეს მნახავ! - და ყურმილი დაავლო.

ეკრანზე გამოსახული ადამიანი ქოშინებდა, სადღაც გაქრა მისი ახალგაზრდული მიხრა-მოხრა. მასირებული იერიშისაგან აქეთ-იქით ქანაობდა, გამოძახება ლივორნოდან; შეხვედრა პროფესორ ფოქსთან; გამოსვლა „როტარი ქლაბში“; შვილს საჩუქრად თოჯინა დაბადების დღისთვის; მოხსენება როტურდამის კონგრესზე; მდივანი ქალი, სატელეფონო ზარი; „ტამპომატიკის“ რეკლამა; მდივანი; ტელეფონი ტელეფონი..... აქ ვერავის ვერ ეტყვი „არას“, ვერ დაიმალები, უნდა ირბინო, ირბინო ჩორთით, უნდა გათვალო დრო, მოასწრო, რადაც უნდა დაგიჯდეს, თორემ ეს შხამიანი ყვავილი, ბავშვისსახიანი მკვლელი აუცილებლად მიგატოვებს.

ინჟინერი ტირაბოსკის მუხლი რიტმულად ეხლება საწერი მაგიდის კედელს, რომელიც საპასუხო ექოთი ყრუდ ეხმაურება.

- მზად არის, გადაინვა! - სიამოვნებისაგან კვნესის ნითურთმიანი ალქაჯი. მიდი, როზელა, ბოლომდე მიაჭირე!

ვერაგმა როზელამ დამაბულობისაგან კბილი კბილს დააჭრა, ბერკეტს ორივე ხელით ჩააჭიდა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, თავისკენ მოზიდა, რათა ერთხელ და სამუდამოდ დაესრულებინა ყველაფერი.

ეს უკანასკნელი აჩქარება გახლდათ, ბოლო გრიგალი, განკითხვის დღის ზღურბლი. სტეფანო კი არა, გაგიჟებული მარიონეტი დაქროდა კაბინეტში, ყვიროდა, ხაოდა, ხტოდა ერთი კუთხიდან მეორეში: ბოლოს და ბოლოს საშინელი, დამანგრეველი ძალის დარტყმა მისწვდა უბედურს. როზელა ჭარხალივით განითვლებულყო.

- კი მაგრამ, ინფარქტი?! სად არის ბოლოს და ბოლოს, ჩემი საყვარელი ინფარქტი? - ყვედრებით იკითხა ქალბატონმა. - აი, მესმის ნინაალმდეგობა!

როზელამ შეუმჩნეველი, სავაზამტიკური მოძრაობა გააკეთა თავისკენ - და

სტეფანო ეპილეპტიკურ კრუნჩხვებში ჩავარდა. სწორედ ამ დროს, როცა ცდილობდა ტელეფონის ყურმილი აეღო, რომ თითქოს ზამბარამ აისროლოა ჰაერში; ფრენისას მისი თავი მარჯვნივ, მერე მარცხნივ დატრიალდა, თითქოს ქარმა ქალაქის ნაგლეჯი ააფრიალა. სტეფანო ძირს დავარდა და უსულოდ განერთხა იატაკს.

– ოსტატური ნამუშევარია! – კმაყოფილებით აღნიშნა დიასახლისმა. და იქვე ასოციაციურად ჩემზე გადმოიტანა გამჭოლი მზერა. – ამ ტიპზე ხომ არ გამოვცადო?

– გამოვცადოთ, გამოვცადოთ! – აპყვა პატრონესას ნითურთმიანი.

– გთხოვთ, არ გინდათ, გთხოვთ, მე ხომ აქ საქმეზე ვარ მოსული.

ქალბატონმა მკაცრი, შემფასებლური მზერით შემათვალისწინა.

– მაშ, კარგი. მიდი, ისუნსულე, დაძებნე, ჩაინერე. როდესაც დამჭირდება, მოგძებნი... ჯერჯერობით კი გაიქეცი, გამოიქეცი, შემდეგისთვის გამოგადგება.

V

მარტოსულნი

ფრიად უცნაური სახლები აქვთ ჯოჯოხეთში. კორპუსი, რომელშიც ბინა მომიჩინეს, გარე ფასადის მხრიდან ბრწყინვალე სანახაობას წარმოადგენს. ხევერიელი, მშრალი თოვლი, შობის წინა დღეები, ფერადი ნათურები და ფანრები – წინასადღესასწაულო ფორიაქი; ყველაფერი ბრწყინავს, ერთმანეთს ავსებს. ამ სიმორიდან, რა თქმა უნდა, ვერ არჩევ, ადამიანები ნაღვლიანები არიან თუ მხიარულნი, მაგრამ შეიმჩნევა მოძრაობა, მღელვარება, ციებ-ცხელება. ფანჯრის რაფაზე იზმორება მთვლემარე კატა, მაისის მზეს რომ მიფიცხებია, საათი თერთმეტის ნახევარს უჩვენებს – სწორედ იმ დროს, როცა სავაჭრო ბიზნესის ბრწყინვალე დარბაზებში, იქ სადაც ირიბად დაცემული მზის სხივები „მარლბოროსა“ და „პერის“ ცისფერ ბოლს ერწყმის, სამრეწველო და საფინანსო ბობოლბების ფაში დამდგარა. ოქტომბრის საღამოების

ცისფერი და უძირო ცა, როცა ფანჯრებზე და ალუმინის სახურავებზე ნელ-ნელა კვდება ჩამავალი მზე; დრო, როდესაც უნივერსიტეტში იწყება სასწავლო წელი, რომანტიკული და მშვენიერი სტუდენტური წელიწადი; ლამაზ პალტოში გამოწყობილი სიფრიფანა გოგონა დგას სკვერში, მინაზე დაფენილ ფოთლებში, და თრთოლით ელის მიჯნურს პირველ პაემანზე! მწვანე ხედები, წვიმისაგან განბანილნი, საპორტო უბნის ჩიხები, ქარისაგან გაქარულნი, სადაც ნიავეი კაფეების დაკიდებულ აბრებს აჭრიალებს. პატარა, ჯიუტი ტალღები, სირენის მოგუდული ხმები, ჩრდილთა თამაში თუ ბაღების მწვანე შრიალი – ყველაფერი შრომისაკენ უბიძგებს ადამიანს. ყოველ შემთხვევაში, შორიდან ასე ჩანს.

დიახ, გეჩვენება. ამასთან, არსებობს სახლის სხვა ნაწილი, მისი შიგანი, საშო, ადამიანურ საიდუმლოებათა დაფარული ბუდე. არც შობის დღეებია, არც მაისის თვე; მით უფრო, არც ბროლივით წმინდა საღამოა ირგვლივ, მხოლოდ მღვრიე ნაცრისფერი შუქი ეზოში, დაცემული, როგორც უფსკრულში; და დრო არის ორის ოცი წუთი ან შუადღის თხუთმეტი წუთი, იქნებ, სულაც სამს უკლია მოსაბეზრებელი ნახევარი საათი კვირას, თბილ, უაზრო, დაწყველილ კვირადღეს.

ხედავთ, სწორედ ჩვენს ქვემოთ, საიდუმლოებით მოცული სარკმლებიანი კედლის ქვემოთ ზუსტად ის გასასვლელია, საიდანაც შუქი ძლივძლივობით აღწევს შიგნით. სადაც ადამიანები ბუდობენ და ჰგონიან, რომ მათ ვერაფერს ხედავს. კედლებს გარეთ სიცოცხლე დულს, მანქანები ზრიალებენ, იქ ფულია, ენერგია, სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა. აქ კი, უნივერსალური საერთო საცხოვრებლის ეზოში, გამეფებულა ჩემი და თქვენი უსახური მარტოობა.

მეცხრე სართულზე ფანჯარაა ღია. ოთახში ულამაზო, კარგად ჩაცმული ექვსიოდე წლის ბავშვი ზის; სათამაშოების გარემოცვაში გაუნძრევლად დამჯდარა იატაკზე; მამა სამსახურშია, დედა კი მეორე ოთახში, ვიღაც კაცთან. შეხედეთ, ფეხზე დგება, რა სერიოზული სახე აქვს, ნელა მიემართება კარისაკენ. ზურგიდან

ორმოცდათვრამეტი წლისას ჰგავს, ზუსტად ასეთი იქნება, როცა დაბერდება. პატარა ხელს სახელურს ჩაავლებს და ატრიალებს, აწვება, მაგრამ კარი არ იხსნება: ისინი ხომ მეორე მხრიდან ჩაიკეტნენ. „დედა... დედა“, მხოლოდ ორჯერ დაიძახებს. უზომოდ სერიოზული ბრუნდება შუაგულ ოთახში. იატაკიდან რომელიღაც თოჯინას იღებს, აქედან ხომ არ ჩანს, გადაიფიქრებს და დააგდებს იატაკზე. მსუბუქად ჩაჯდება, როგორც მხოლოდ ბავშვებს ძალუძთ; ფანჯრისკენ არც იყურება, ხვდება, ალბათ, აზრი არა აქვს. სადღაც, უჩინარ კუთხეში იცქირება დაუინებელი მზერით. ცოტა ხნის შემდეგ გადაიკისკისებს – „ოი, ოი“. ისევ სიჩუმე ჩამოვარდება. ჩანს მხოლოდ, როგორ აისვრის ხანდახან ხელებს ზემოთ სლუკუნით, თითქოს რაღაც უჩინარის დაჭერა უნდა.

მერვე სართული, უზარმაზარი კაბინეტი – სუპერთანამედროვე ავეჯი. საწერ მაგიდასთან მჯდარი მამაკაცი ხვალინდელი მოხსენების ხელნაწიხს უნდა ასწორებდეს, თუმცა ხელი გაუნძრევლად უდევს მაგიდაზე. ორმოცდახუთი წლისა იქნება; ამშვენებს სათვალე; წერილი უღვაში; მდიდარია – მბრძანებლობას ჩვეული. დასრულდა სამუშაო დღე; წავიდა მდივანი ქალი, წავიდნენ კომისიონერები, შემკვეთები, კონსორციუმების ნდობით აღჭურვილი პირები; გაკრფილან მრჩეველები, დელეგატები, ამერიკის ელჩები, ბანკირები, სრულუფლებიანი წარმომადგენლები; საღამოა – სამუშაო დღე ნამდვილად დასრულებულია და იგი ალარავის აღარ სჭირდება. მთელი დღის შრომით გადაღლილი ხუთი შავი ტელეფონი დადუმებულა. მამაკაცი მღელვარედ შესცქერის მათ აუბდენელი სასწაულის მოლოდინში. წუთუ ასე ეცოტავება მას ყველაფერი, რაც კი მოუპოვებია – დიდი, მყარი, დიდებული – სხვებში შურის დამბადი? რა აკლია მას? თავისუფლება? თავქარიანობა? ახალგაზრდობა? სიყვარული? დგება, დადგა საღამო. ვხედავ, ასეთი გავლენიანი, მრისხანე და პატივცემული როგორ დასწვდა ჯერ ერთ ტელეფონს, მერე მეორეს, მერე კიდევ სხვას. როგორ დაიდგეს თითოეულს მუხ-

ლებზე, რა ნაზად უსვამს ხელს, როგორ ეფერება, თითქოს განებივრებული კატები იყვნენ და არა უსულო საგნები. აბა, ჩემო ბებერო თანამებრძოლებო, ამდენი გადატანილი ბრძოლების მონმენო – დარეკეთ, აზრიადლით, გამომძიახეთ, გამაგიჟეთ – ოღონდ ნუ იქნება ციფრები, საუბრები განავადებაზე. ერთხელ მაინც ვისაუბროთ რაღაც უმინიშვნელოსა და სისულელეზე. მაგრამ ხუთი კატუნიადან არც ერთი არ იმძრევა, ჯოუტად არ სურთ, უპასუხონ გაყინული ხელების ლაქუცს. იქ, ოთხ კედელს იქით, მის უზარმაზარ სამეფოში, რა თქმა უნდა, ყველამ იცის სახელი მისი, უფრო მეტიც, აღმერთებენ, მაგრამ ახლა დგება საშინელი ღამე და არავინ ეძებს, არავინ ეძახის, არავის ენატრება იგი: არც ქალს, არც მეგობარს, არც ფეხშიშველა მანანნალას, ძალღსაც კი, იმიტომ, რომ სამუშაო დღე დამთავრდა და იგი ალარავის სჭირდება.

მეშვიდე სართული. ჩანს მხოლოდ ორი ფეხისგული, უძრავი და მარტოსული, როგორც იესო გარდამხსნისის შემდეგ. ცალ-ცალკე გაიკრიფნენ დაქალბები და მეგობრები, ნათესავები თავ-თავიანთ საქმეებზე გავიდნენ, ჩუმად გაიძურნა კეთილი დონ ჯერვაზონი უბნის სამრეკლო ეკლესიიდან, სკოლის დირექტორი, მასწავლებელი, ექიმი, პოლიციის კომისარი, საყვავილეს მეპატრონე, მუდამ მოლუშულსახიანი დამკრძალავი აგენტი, სკოლის მეგობრების სროვა – ყველანი წავიდნენ... ათიოდე წუთის წინ მწუხარებას იზიარებდნენ, განიცდიდნენ, სლუკუნებდნენ, ცრემლებს მალულად და ღიად იმენდნენ, ახლა კი სადღაც დარბიან, ფორიაქობენ, საუბრობენ, იცინიან, ეწვიან, მიირთმევენ კრემიან ეკლერს. მათგან სახლში ალარავინ დარჩა, ყველაფერი დაწყნარდა, დამშვიდდა, ახლა უკვე შეუძლია, წყნარად განბანოს ტახტზე დასვეებული შვილი. სუფთა და კრიალა წავიდეს უკანასკნელ გზაზე. ის საბარგო მანქანის ან მატარებლის ქვეშ მოჰყვა; მდინარეში დაიხრჩო; ცუნამის ტალღამ გადაუარა. ამ უბედურებამ მთელი ქალაქი აალაპარაკა, მასზე წერდნენ გაზეთები, რადიო არ გაჩერებულა მთელი დღის განმავლობაში, ეს ხომ ძალიან

ბევრს ნიშნავს. რა თქმა უნდა, პირველ ყოვლისა, საჭიროა რბილი ღრუბელი, თბილი წყალი, საბავშვო ფხვნილი, სინაზე. აღარავინ შეუშლის ხელს, არავინ შეაშფოთებს, რადგან ყველანი სხვა საზრუნავით არიან დაკავებულნი. ზემოდან ნაწყვეტ-ნაწყვეტ ჩამესმის მისი ხმა, მაგრამ არ ისმის არც ქვითინი, არც უიმედობა, უბრალოდ, ისმის მშვიდი საუბარი, ჩვეულებრივი სიტყვები, რასაც დედები ყოველდღე ეუბნებიან შვილებს, თუმცა ეს უკანასკნელად ხდება.

- თუ იცი, ვინ მყავხარ? შენ ხარ ჩემი პატარა გოჭი. შეხედე, ყურები რას გიგავს... ოი-ოი! კისერზე რა უბედურება გიტრიალებს... წარმომიდგენია, ასე რომ მიხვიდე სკოლაში... მე რომ არ გყავდე... რა დაგემართა დღეს? რალაც ძალიან დამჯერედ იქცევი - არ წრიალებ, არც ყვირი.....

მერე ისმის უეცარი დგაფუნია და სცენაზე გრძელკუდიანი ურჩხულის სახით შემობრძანდება დიდი სიჩუმე.

კიდევ ერთი მრეცხავის შესახებ ვთქვათ, ქვემოთ, მეექვსე სართულზე. მუხლებზე დამდგარი გულმოდგინედ რომ ხეხავს იატაკზე გადაბნულ ლაქას. ზემოდან არ მოჩანს მისი სახე, მხოლოდ მისი ხელები, ხელები, რომლებიც წრიული მოძრაობით გაშმაგებით წმენდს და წმენდს. რადიომიმღებიდან ხრიალითა და სტვენით მოისმის ჯაზური კომპოზიცია. ფერით სისხლს ნააგავს წაგრძელებული მუქი ლაქა. და აი, ხელები მოემგებიან ჩვარს და ქრებიან თვალთახედვის არედან. იგი უკვე ფანჯარასთან დგას, ახალგაზრდაა, ასე, ოცდაათ წლამდე, წვრილი, მოდური უღვაშით, ჯანმრთელი, ღონიერი, სპორტული აღნაგობის. იცქირება ფანჯარაში, თავისთვის ილიმის, სიგარეტს ეწევა. მასზე უფრო მშვიდი არის, ნეტავ, ვინმე?

თითქოს არაფერი მომხდარა.

რესპექტაბელური, გემოვნებიანი სახლი.

ენვეა ნელა, ღრმა ნაფაზებით, რატომ უნდა იქეაროს? მოისვრის ნაწნვს და ფანჯარას შორდება. გაღვივებული ნაკვერჩხალი ნახევარწრეს მოხაზავს და სიბნელეში ჩაიკარგება. ისევ ბრუნდებიან

თეთრი ხელები იატაკთან და აგრძელებენ წმენდას და წმენდას, ლაქა კი ამასობაში უფრო მუქდება და გრძელდება, იშლება მთელ ოთახში, ზარ-ზეიმით იზრდება საცეკვაო მუსიკის, სამბას, ტვისტის რიტმებზე, იმ სამყაროს ხმაზე, რომელშიც ეს ახალგაზრდა კაცი ველარასოდეს ვერ დაბრუნდება.

ჩემგან კიდევ ერთი, მეხუთე სართული ჩანს, იქაც მამაკაცი იყო. სულაც არ გეტყვი, რომ ის არსებობდა: ის იყო. ეზოში ჩამომავალი მკვდრული ნათება ნელ-ნელა ქრებოდა და გვშორდებოდა, როგორც ბებერი ოფიცინატი აცილებს უკანასკნელ კლიენტს. ზემოდან მას თითქმის ვერტიკალურ მდგომარეობაში ვხედავდი. ის იდგა გაუნძრევლად, როგორც დაკარგული, ჩაძირული გემის უიღბლო, გადარჩენილი კაპიტანი; იდგა მრისხანე, პირქუში, თვალუნვდენელი ოკეანის პირისპირ. ვხედავდი მის ოდნავ მოხრილ მხრებს, კეფას, შეცოტავებულ ქალარა თმას. თითქოს „სმენაზე“ იდგა, ნეტა, რის წინაშე?

ვუცქერდი, დაფიქნებით ვუცქერდი, და ბოლოს კეფის დამახასიათებელი ფორმებით მაინც ვიცანი. რა თქმა უნდა, ის არის! ძველი მეგობარი! რამდენი წელიწადი გავატარეთ ერთად, ერთი და იგივე ფიქრები, იგივე მისწრაფებები, სურვილები და გასართობები, იგივე იმედგაცრუებანი. შეუხედავი, მაგრამ ჩემთვის ძვირფასი. და აი, დგას იგი სარკის წინაშე, გამართული და მოხრილი, ამაყი და ფეხქვეშათელილი, ბატონი და მონა. საიდან გაჩნდა მისი თვალის უპეებში ასეთი მწარე ნაოჭები?

რატომ დგას ასე გაუნძრევლად? რა სჭირს? გაახსენდა რაიმე? ძველი დამამცირებელი ჭრილობა ხომ არა, რომელიც დროდადრო იხსნება და სისხლად იღვრება? იქნებ, სინდისი ქენჯნის? თუ, იმას ფიქრობს, რომ შეცდომაა მთელი მისი ცხოვრება? დაკარგული მეგობრები? სინანული?

რა აქვს სადარდებელი? ახალგაზრდობა, რომელიც უეცრად გაქრა? არადა, რა მისცა მას ახალგაზრდობამ იმედგაცრუებების გარდა? მოუფურთხებია მისთვის, მეტიც, დასცინის მას, ხა-ხა-ხა! შეიძლება

ითქვას, რომ მისი ყველა სურვილი ახდა. არა, უკან მიმაქვს ჩემი სიტყვები. ყველა თუ არა, ნაწილი მაინც აუხდა. ისე, კარგად რომ დაფიქრებდე და სიმართლე ვთქვათ, არაფერიც არ ასრულებია.

ფანჯრიდან თავი გამოყვავი და ჩაედახე მას:

– „გაუმარჯოს, გახსოვარ? ჩვენ ხომ მეგობრები ვიყავით!“

ის კი არც შემობრუნდა, ისე დაიქნია ხელი, თითქოს მეუბნებოდა: – გაიარე, რა!

– მაშინ მშვიდობით.

ნაცრისფერი პიჯაკი... გულის ჯიბეში კალამი და ფანქარი, კეფაზე ნაცნობი ღრმული. უნდა გენახათ, როგორ ცდილობდა, ბოლომდე გამართული დარჩენილიყო... ძველი ოფიცირივით თეძოებთან გასწორებული ხელები... იდიოტი! ილიმე-ბოდა კიდევ.

ეს მე ვიყავი.

ჩემდა გასაოცრად, ქვემოთა სართულზე ფანჯარა გაიღო. უზარმაზარი, შუქით განათებული დარბაზი, რომლის შიდა მხარეს ჩემი თვალი ვერც კი წვდებოდა, ხალხით გადავსებულიყო. ესენი მაინც არ არიან მარტონი, – გავიფიქრე ჩემთვის.

იყო მიღება, კონცერტი, კოქტეილი, კონფერენცია, ასამბლეა, მიტინგი. ისედაც გადაჭედვით დარბაზს სტუმრები ემატებოდნენ და ემატებოდნენ – წარმოუდგენელი ხალხმრავლობა იყო.

შევიშინე, რომ იქაც ვიყავი, ჩავედი ზედა სართულიდან. ბევრს ვცნობდი, სამსახურის ამხანაგებს, კოლეგებს, რომლებთანაც წლების განმავლობაში ვმუშაობთ, მაგრამ არ ვიცნობთ და ვერც ვერასოდეს ვერასდროს გავიცნობთ; მეზობლებს, ჩვენგან სულ ნახევარ მეტრში რომ სძინავთ, ისე, რომ მათი სუნთქვა გვესმის, მაგრამ არ ვიცნობთ და ვერც ვერასოდეს გავიცნობთ. იქ იყვნენ ექიმი, ყასაბი, ფარების მეპატრონე, პორტიე, ოფიციალტი, კიოსკის გამყიდველი, ადამიანები, რომლებსაც ათეული წლების განმავლობაში ყოველდღე ვხვდებით, ვესაუბრებით, მაგრამ არ ვიცნობთ და ვერც ვერასოდეს ვერ გავიცნობთ, თუ ვინ არიან ისინი. ამ საღამოს რაღაც ძალამ ისინი მჭიდროდ დაპარესა ერთმანეთზე, მარწუხებში მო-

ამწყვდია მთელი ბრბო. ისინიც იდგნენ მორჩილად უცქერდნენ ერთმანეთს თვალებში, მაგრამ სულ ტყუილად, ერთმანეთს მაინც ვერ ცნობდნენ.

ამიტომ, როდესაც პიანისტმა „აპა-სიონატას“ დაკვრა დაიწყო, ხოლო წამყვანმა ჩაახველა და თქვა „მამ ასე“, როცა ოფიციალტმა „მარტინი“ ჩამოატარა, ყველამ, წელიდან ქეიშაზე ამოგდებული თევზებივით, თითქოს პირით ჰაერის დაჭერა გადანყვიტა, იქნებ, როგორმე ერთი ყლოში ის უცნაური, უფერული და საოცრად უგემური სუბსტანცია შეხვედროდათ, რასაც სიყვარული და თანაგრძნობა ჰქვია. მაგრამ ვერავინ შეძლო განთავისუფლება, ვერავინ დაუსხლტარკინის მარწუხებს, რომელიც დაბადებიდან უჭერდა თითოეულს ამ იდიოტური, უმოწყალო ცხოვრების ნიჟარაში.

VI

L'ENTRUMPELUNG

ჯოჯოხეთის დედაქალაქში ისეთი დღესასწაულებიც ჰქონიათ, რომელსაც ყველა ზეიმობს. ერთ-ერთი მათგანი, მისის შუა რიცხვებში იმართება და „Entrumpelung“ ეწოდება. როგორც ჩანს, ჩვეულება გერმანულია და განთავისუფლებას, საყოველთაო განწმენდას ნიშნავს. მიღებული წესია, რომ ყოველი წლის თხუთმეტ მაისს ყოველგვარი ძველმანი თავიდან უნდა მოიშორო, საუკუნაოში გადაძალი ან პირდაპირ ქუჩაში გადაყარო. ჯოჯოხეთის მცხოვრებნი დამტკრეული, დახეული, გაცვეთილი, უსარგებლო, გამოუყენებელი და მობერბებული ნივთებისაგან თავისუფლდებიან. ოჰ, ეს ნამდვილად ახალგაზრდობის, იმედების აღორძინების ზეიმია!

ერთხელ, დილით, ჩემს პატარა საცხოვრისში, რომელშიც იმ საშინელმა არსებამ, აქ მოსვლის პირველივე დღეს რომ შევეჩეხე – ქალბატონმა ბელზებელმა შემასახლა, მშვიდად მეძინა, რომ უეცრად ავეჯის გადატანის საშინელმა ხრიგინმა გამაღვიძა. ნახევარი საათი გავუძელი ამ ხმაურს, სირბილს, ფორიაქს. მერე მალ-

ვიძარას დავხედვე: შვიდის ნახევარია. ხალათი გადავიცივი და გარეთ გამოვედი, რომ გამეგო, რა ხდებოდა. ყველა ყვიროდა, ერთმანეთს ეძახდა. მომეჩვენა, მთელი სახლი ფეხზე იდგა.

კობის ბაქანზე ავიწიე, ხმაური სწორედ იქიდან მოდიოდა. ზემოთ, თავისი სახლის კართან ასე, სამოცდაათი წლის მოხუცი ქალი იდგა, ჩემსავით ხალათში გამოწყობილი, მოწესრიგებული, კობტა, ახალი ვარცხნილობით.

- ხომ ვერ მეტყვი, რა ხდება?

- ნუთუ არ იცი? სამ დღეში ხომ გაზაფხულის დიდი დღესასწაულია, - ღიმილით მომიგო მან.

- მაინც რომელი?

- „Entrumpelung“. ყველა უსარგებლო, ნახმარ ძველმანს ვიშორებთ თავიდან. ავეჯი, ნიგნები, დამტკრეული ჭურჭელი, ქალაღი - ყველაფერი ერთად გროვდება ქუჩაში, მერე მუნიციპალური ფურგონი მოდის და ეს ნაგავი გააქვს.

უაღრესად თავაზიანმა, კეთილგანწყობილმა, ასაკის მიუხედავად ახალგაზრდულად გამოშხირალმა ქალბატონმა ღიმილით ჩამიკაკლა ყველაფერი.

- მოხუცებს თუ მიაქციეთ ყურადღება? - მოულოდნელი კითხვა დამისვა მან.

- უკაცრავად, რომელ მოხუცებს?

- ნებისმიერს. ამ დღეებში ისინი განსაკუთრებულად თავაზიანები, მომთმენნი, ზრდილობიანნი ხდებიან. თუ ხვედებით, რატომ?

მე ჩუმად ვუსმენდი.

- განმენდის დღეს, - ამიხსნა ქალბატონმა, - სასურველია, უფრო მეტიც, საყოველთაო მოვალეობაა, გაანადგურონ ყოველივე უსარგებლო. ამიტომაც მოხუცებს ჯარითან და ნაგავთან ერთად მოისვრიან გარეთ.

- მაპატიეთ, ქალბატონო, უკაცრავად, მაგრამ, თქვენ... განა თქვენ არ გემინიათ?

- ოხ, რა მიაპიტი ბრძანდებით! - შესძახა მან. მეშინია თუ არა? რისი? რომ გარეთ გადამაგდონ? რა მშვენიერია!

მან გადამდებად გაიცინა, მერე გაალოთათხის კარი, რომლის დაფახვეც ამოტვიფრული იყო გვარი „კელანენი“ და ხმა-მალდა დაიძახა:

- ფედრა! ჯანი! აქეთ მოდი, თუ შეიძლება.

ნახევრად ბნელი დერეფნიდან ისინი - ჯანი და ფედრა გამოჩნდნენ.

- ბატონი ბუცატი, - წარმადგინა მოხუცმა ქალბატონმა. - ჩემი დისწული ჯანი კელანენი და მისი მეუღლე ფედრა. - შემდეგ სუნთქვა დაიმორჩილა, - ჯანი, ჩემო კარგო, ერთი, მოუსმინე ამ ბატონს, ისეთი რამ თქვა, პირდაპირ გასაგიჟებელია! იცი, რა მკითხა ბატონმა ბუცატიმ? ჯანიმ ცერად გადახედა მას.

- მან იკითხა, მეშინია თუ არა მომავალი დღესასწაული. მეშინია თუ არა, ხომ... ხომ არ... ფანტასტიკური კითხვაა, არა, ჯანი?

ჯანი და ფედრა ილიმებოდნენ და ნახად და სიყვარულით შესცქეროდნენ მოხუცს. მერე, როგორც ჩანს, გაიაზრეს ამ სიტყვების მთელი უაზრობა და სიცილი აუტყდათ. როგორ უნდა მოუვიდეთ თავში ასეთი მკრეხელური აზრი, თავიდან მოიცილონ შეუდარებელი, საყვარელი დეიდა ტუსი, ვისგანაც ასერიგად იყვნენ დავალებულნი.

თოთხმეტში, ღამით, წარმოუდგენელი ხმაური ატყდა. ჭრიალებდნენ სატვირთოების მუხრუჭები, ფანჯრებიდან გრუხუნით ცვიოდა ავეჯი; იღებოდა და იკეტებოდა კარები; რალაც იმსხვრეოდა. დილით სახლიდან გამოსულს მომეჩვენა, ქუჩებში ხეებივით გაზრდილიყვნენ ბარიკადები. ათასგვარი ხარახურისაგან აშენებული მთები იდგა ყოველ სახლთან. ძველი, ჭიებისგან დახვერტილი ავეჯი, ჟანგიანი რადიატორები, ღუმელები, ძველებური ლითოგრაფიები, დაგლეჯილი ბენვის ქურქები, დროის უღმობელი მოქცევის მიერ ნაპირზე დატოვებული ჩვენი საცოდავი თანამგზავრები - მოდიდან გამოსული ღამებში, ყელმოტყვილი ლარნაკები, ცარიელი გალია, ნაუკითხავი ნიგნები, გახუნებული ეროვნული დროშა, ღამის ქოთნები, დამპალი კარტოფილით სავსე ტომარა, ნახერხით გატენილი ტომარა, ტომარაში დავინყებულნი პოეზია!

დიდხანს ვიდექი კარადების, კომოდების, სკამების უზარმაზარ გროვასთან, გახვერტილ დაფებთან, უძველეს ველო-სიპედებთან; ჭინჭებთან და ნახევებთან,

რომელთაც სახელიც კი არ შერჩენიათ; გახრწნილ კატებთან, სიდამპლესთან, დაბზარულ უნიტაზებთან; მრავალწლიანი თანაცხოვრების წარმოუდგენლად საცოდავ ნარჩენებთან – ფარდებთან, ტანსაცმელთან, უსირცხვილოდ გაცვეთილი ინტიმურ თეთრეულთან. ავხედე ნაცრისფერ, უშველებელ შენობას, შუქს ქვემოთ რომ არ უშვებდა და ათასი დაბინდული ფანჯრით იყო დახუნძლული. უეცრად ძირს დაგდებულ ტომარას მოგკარი თვალი, საიდანაც ხრინწინი, მოგუდული და მორჩილი კვნესა მოისმოდა.

შემერთალმა აქეთ-იქით მიმოვიხედე. ხორაგით დატვირთულმა გამველემა ქალმა ნიშნის მოგებით წაისისინა:

– აბა, როგორ გეგონათ? მისმა საათმაც ჩამოჰკრა, დრო მოუვიდა, ასე არ არის?

საიდანაც თავხედმა, ცქაფმა ბიჭუნამ ამოყვინთა და ტომარას ჭვინტი ნაჰკრა, ტომარამ პასუხად ამოიხზრა.

საბაყლოდან ნყლით სავსე სათლით ხელში გაღიმებული ქალბატონი გამოცურდა და მკნესარე ტომარას მიუახლოვდა.

– დილიდან გუნება მომინამლა. შენ რა, ვეღარ დატკბი სიცოცხლით? მაინც უკმაყოფილო ხარ? თუ ასეა, ესეც მიირთვი!

და ტომარაში მომწყვედულ ადამიანს მხოლოდ იმიტომ შეასხა ნყალი, რომ ის მოხუცია, დასუსტებული და აღარ შეუძლია არსებობისთვის აუცილებელი ნორმის გამომუშავება. იმიტომ, რომ ვეღარ დარბის, ვერ ანადგურებს, ვეღარ მრავლდება. ცოტა, ძალიან ცოტა დარჩა. სულ მალე მუნიციპალიტეტის რწმუნებულები გამოჩნდებიან და მას ქალაქგარეთ, კლოაკაში მოისვრიან.

მზარზე ვიღაც შემეხო. ოჰ, რა თქმა უნდა, მისი უდიდებულესობა, მშვენიერი მაღამ ბელზებელი, ამორძალთა დედოფალი, დასწყევლოს ღმერთმა!

– გამარჯობა, ლამაზო! გინდა, ზემოთ გავისეირნოთ? გაჩვენებ, რა ხდება ირგვლივ.

მერე ხელში ჩამავლებს ხელს და მიმართევს. ისევ ის შემინული კარი, ჯოჯოხეთში მოსვლის პირველ დღეს რომ

შემიყვანეს, ლიფტი პირველ სართულზე, ოფის-ლაბორატორია. ისევ ის ვერაგი გოგონები და ეკრანები, სავსე მილიონობით მშფოთვარე, მოფუსფუსე არსებით.

აქედან ყველაფრის დანახვა შეგიძლია, საძინებლისაც კი. სანოლში ოთხმოციოდე წლის ავადმყოფი ქალი წევს. წელამდე თაბაშირი ადევს. იგი უაღრესად ელეგანტურ, შუახნის ქალს ესაუბრება.

– ყველასთვის უკეთესი იქნება, საავადმყოფოში ან სულაც მოხუცთა თავშესაფარში თუ გამიშვებთ. მე ხომ აღარაფრის თავი აღარ მაქვს, არ მინდა, კისერზე დაგანვეთ.

– აბა, რა სისულელეს ამბობ, ძვირფასო ტატა! ხომ არ შეიშალე? დღეს მოვიყვანე ექიმს და მერე გადავწყვიტოთ, თუ...

ამასობაში, მინიკოფთაში გამოკვართული სატანა მიხსნის სიტუაციას:

– მოხუცი დედამისის გაღია იყო. თვითონაც მისი გაზრდილია, მისი შვილები და შვილიშვილებიც მან დააყენა ფეხზე... ორმოცდაათ წელზე მეტი იმსახურა ამ სახლში და ამას წინათ მენჯის ძვალი მოიტეხა. ნახე, რა მოხდეს ახლა.

ისმის მოახლოებული ნაბიჯის ხმა, ოთახში შემოკვივდება ხუთი პატარა, რომელთაც ორი ახალგაზრდა დედიკო მოჰყვება. ყველანი აღფრთოვანებულები ჩანან.

– ექიმი მოვიდა, ექიმი! ახლა ტატას მთარჩენენ! – ამ შეძახილებით სანოლს ფანჯრისაკენ მიაგორებენ.

– ტატას სუფთა ჰაერი გამოუნერეს. შეხედეთ, შეხედეთ, როგორ გაფრინდება იგი! – და ყველანი ერთად, სამი ქალი და ხუთივე ბავშვი უხეშად დააელებს მოხუცს ხელს, სანოლიდან გადაათრევენ და ფანჯრის რაფაზე შემოსვამენ, ხელს ჰკრავენ, კიდეც, კიდეც...

– გაუმარჯოს ტატას! დაცემული სხეულისა და დამტვრეული თაბაშირის ხმები ერთმანეთში იზილება...

მისის ბელზებელი ძალით მიმართევს შემდეგი ეკრანისაკენ.

– შეხედე, ცნობილი ვალტერ შტრამპი, ფოლადსადნობი ქარხნების მუპატრონე, უზარმაზარი დინასტიის შემქმნელი.

სწორედ ახლა მიანიჭეს შრომის გმირის ტიტული და ამას მთელი ქარხანა ზეიმობს.

მოჩანს ქარხნის ვრცელი ეზო. წითელი ხალიჩა... ტრიბუნაზე ადის გულაჩუყებულნი შტრამში, ცრემლებს ვერ იკავებს და დამსწერი საზოგადოებას მადლობებს უძღვნის. ტრიბუნაზე მდგარ მოხუცს ზურგიდან ორი ჩინოვნიკი უახლოვდება და ფოლადის გვარლისგან შეკრულ მარყუჟს შეუმჩნეველად შემოართყვამს ფეხებზე, შემდეგ გაიმართებიან და გვარლს თავისკენ მოქაჩავენ.

- თქვენ, ყველანი, ჩემთვის ღვიძლი შვილებივითა ხართ და მსურს, რომ თქვენც გიყვარდეთ მშობელი მამა... - ამ სიტყვებზე მოხუცი ყირავდება და თავს მტკივნეულად ურტყამს ტრიბუნას. ჭერიდან ამნეს კაუჭი ჩამოეშვება, ფეხებში გამოედება და, როგორც ღორის ხორცს საყასბოში, ისე წაათრევს დაბნეულ, შეშინებულ, ინერციით ჯერ კიდევ მოლაპარაკე, მობუტბუტე ბერიკაცს.

- ეი, ბებერო ნაძირალა, მოვიდა შენი დროც?

დემონსტრანტივით ჩადგებიან მუშები რიგში, ჩაუვლიან შტრამსს და, როგორც ტიკინას, აფურთხებენ, მცეცურად ცემენ. ათიოდე დარტყმის შემდეგ იგი კარგავს სათვალეს, კბილებს, გონებას. ამწე მალლა სწევს მის სხეულს და სადღაც მიაქვს.

ჩვენ მესამე ეკრანთან ვართ. ბურჟუების მყუდრო, სასიამოვნო სახლი, სახეებიც რაღაც ნაცნობია... ეს ხომ ჩემი მეზობლები არიან. სათნო, ძვირფასი დეიდა ტუსი და მისი დისწული სიმპათიური მეუღლითა და შვილებით; კომფორტულად მოკალათებულან სუფრასთან, საუბრობენ დღესასწაულის შესახებ და დასტირინან უბედურ მოხუცებს. განსაკუთრებულ აღშფოთებას ჯვანი და ფედრა გამოხატავენ. კარებზე ზარია. ოთახში ქუდებსა და თერთ ხალათებში გამოწყობილი ორი ზორბა მამაკაცი შემოდის მუნიციპალიტეტიდან.

- თქვენ ბრძანდებით ტერეზა, იგივე ტუსი კელანენი? - კითხულობენ ისინი და რაღაც საბუთებს იღებენ ჯიბიდან.

- დიას, მე გახლავართ. რა ხდება?

- უკაცრავად, უნდა წამოგვყვით.

- ვერ გაგიგე! სად უნდა წამოგვყვით? ასე გვიან? რატომ? - დეიდა ტუსი ფითრდება, უმწოდ იცქირება აქეთ-იქით და საშინელი წინათგრძნობით ატანილი მუდარით უყურებს მდუმარე დისწულსა და რძალს.

აბა, ლაპარაკი არ იყოს! - აცხადებს ერთ-ერთი რწმუნებული. - საბუთები სრულ წესრიგშია, თქვენი დისშვილის ხელისმომწერაც აქვეა.

- შეუძლებელია! - წამოიკივლებს დეიდა ტუსი. - ჩემი დისწული ასეთ ქალადღს ხელს არ მოაწერდა, არავითარ შემთხვევაში არ მოაწერდა... ხომ ასეა, ჯანი?! ხმა ამოიღე, ჯანი, აუხსენი ამათ, რომ შეცდომა მოხდა, გაუგებრობა...

მაგრამ ჯანი არავის არაფერს უხსნის, დუმს, თითქოს ენა გადაუღაპაო; დუმს ფედრაც... ბავშვები ხალისობენ მხოლოდ.

- ჯანი, გვედრები, თქვი... რამე თქვი ჯანი! - ქვითინებს ღონგამოცლილი დეიდა ტუსი.

სანიტარმა ხელი წაავლო ბავშვივით გამხდარ მაჯაში.

- გაინძერი, ბებერო კუდიანო. დასრულდა შენი ქეიფი!

სწრაფად, პროფესიონალურად გაათრევს ბერიქალს ოთახიდან, კინისკერით ადგებს კიბეზე, მერე რა, რომ სტიკვა, მერე რა რომ ყოველი საფეხური უჩეჩქავს გამხდარ, ბავშვურ ძვლებს. ოჯახის წევრები სხედან მაგიდასთან და არც კი ინძრევიან. ბოლოს ჯანი ამოიხვნეშებს და ამბობს:

- ესეც აეს, ეს ამბავიც გადავავორეთ, - მერე ფედრას მიუტრიალდება - დღეს უჩვეულოდ გემრიელი გუფთა მოგიმზადებია, საყვარელო.

VII

მეხეი საჭმელთან

რედაქტორს წამდგოდა შეეშალა, ჯოჯოხეთიდან რეპორტაჟის გასაკეთებლად მე რომ ამარჩია; მე ხომ ისეთი მორიდებული, ცხოვრებისაგან ნათრევი, ყოველგვარ სიახლესთან ძნელად შემგუბებული ადამიანი ვარ. სულ მცირედი მიზეზია

საკმარისი, რომ საქციელი წამიხდეს, გავწითლდე და რალაც სისულელეები ვიბჭუტურო. ჩემი მკერდის გარშემონერილობა სულ რალაც ოთხმოცი სანტიმეტრია, მაქვს არასრულფასოვნების კომპლექსი, ნიკაპის ფორმა ნათელყოფს თუ რა უნებისყოფი ვარ... საერთოდ, თუკი რაიმე გამომსვლია ცხოვრებაში, ისიც მუყაითობის ხარჯზე. კიდევ კარგი, ავტომობილი შევიძინე, მართლაც, რა უნდა ვაკეთო ჯოჯოხეთში მუდმივად სახლში გამოკეტილმა. გარეგნულად აქაურობა ხომ ასე ჰგავს ჩვეულებრივ მინიერ ცხოვრებას. არის წუთები, როდესაც ვფიქრობ, რომ მილანი არც დამიტოვებია: ქუჩები, აბრები, სარეკლამო სტენდები, ადამიანთა სახეები, მათი მოძრაობის მანერა და კიდევ მრავალი რამ მაგონებს ჩემს ქალაქს. მაგრამ, საკმარისია შეეცადო, ვინმესთან ურთიერთობა გააბა: გზა იკითხო, ბარში სიგარეტი მოითხოვო ან თუნდაც ყავა შეუკვეთო – იმავ წამს ყინულოვან გულგრილობას, პირქუშ განკერძოებას გადააწყდები. თითქოს ბუმბულივით რბილ ქსოვილს შეხეხ და მის ქვეშ რკინის ნაჭერი ან მარმარილოს დაფა დაგხვდა. ეს დაფა უზარმაზარია, მთელ ქალაქს ფარავს და არ არსებობს ერთი კუნჭულიც კი ამ ჯოჯოხეთში, სადაც საშინელ, ყინულოვან სიმკვრივეს არ გადააწყდები. სწორედ ამიტომ აქ უფრო ძლიერი და გამძლე ტიპებია საჭირო, ვიდრე მე. საბედნიეროდ, მე უკვე მყავს ავტომანქანა!

ჯოჯოხეთის ზოგიერთი უბანი იმდენად ნაავაგს მილანს, რომ სრულიად ბუნებრივად ჩნდება კითხვა: რა იქნება, თუკი არანაირი სხვაობა არ არსებობს და რეალურად ყველგან ერთი და იგივეა. როდესაც მილანში ოდნავ გადაწვე ფარდას, ვამბობ – მილანს – ვგულისხმობ ნებისმიერ სხვა ქალაქს, რომლებშიც ჩვენ ვცხოვრობთ, დიახ, გადაწვე ფარდას, სულ ოდნავ ააფხეკ ლაქს – იქვე აღმოჩენ იმავე მარმარილოს სიმკვრივეს, იმავე ყინულს და ისეთივე გულგრილობას.

საბედნიეროდ, შევიძინე თუ არა მანქანა, ყველაფერი უკეთესობისკენ შეიცვალა. აქ, ჯოჯოხეთში ავტომობილი ხომ ბევრს ნიშნავს.

მანქანის საყიდლად წასულს თავშე-

საქცივეი ამბავი გადამხდა. უზარმაზარ სალონში ახალი მანქანები რიგებში დამწკრივებულიყვნენ და მომავალ პატრონებს მოთმინებით ელოდნენ. ვერაფრით გამოიცნობთ, ვის მოვკარი ამ დროს თვალი. ამოდენა ავტოსალონის გამართულ მუშაობას ცისფერ კომბინიზონში გამოტყეცილი როზელა წარმართავდა! დიახ, სწორედ ის, მაღამ ბელზებელის ფრეილინა, პატარა, გრაციოზული ალქაჯი. შეხედვისთანავე მიცნო.

– აქ რას აკეთებთ, როზელა?

– მე? მე აქ ვმუშაობ.

– კი მაგრამ, თქვენი ქალბატონი მიატოვებ?

– რას ამბობთ, აზრადაც არ მომსვლია. შეთავსებით აქაც ვმუშაობ და იქაც. პრინციპში, ეს ხომ ერთი და იგივე ფირმაა, – ჩაიცნა მან. შევამჩნიე, ხელში რალაც შპრიცისმაგვარი ეჭირა.

– კონკრეტულად რა საქმე გაქვთ?

– საკმაოდ საინტერესო. ავტომანქანის სალონებს ვამუშავებ. აბა, ბედნიერად. – წასასვლელად გატრიალდა და უეცრად აღფრთოვანებული სახით შემობრუნდა: – იცით, თქვენი მანქანა ვნახე. ბოლო მოდელია. გილოცავთ. ჩვენ იგი დამატებით, სპეციალურად დავამუშავეთ.

ამ დროს სალონის მთავარმა მენეჯერმა დამიძახა და მანქანისაკენ წამიყვანა. შავი, ახალი საღებავის გამაბრუნებელი სუნი სიჭაბუკეს გაგრძობინებდათ. ძალიან კარგი, მაგრამ რა ჯანდაბას აკეთებს ამ ქარხანაში როზელა? ნუთუ შემთხვევით აღმოჩნდა აქ სწორედ ჩემი მოსვლის დროს? რას გულისხმობდა, როცა ჩემი მანქანის „სპეციალურ დამუშავებაზე“ მელაპარაკებოდა? როგორც კი მანქანაში ჩავჯექი, ჩემი ეჭვები სიგარეტის კვამლივით განქარდა.

თუმცა ნამდვილი ფერისცვალება ჩემში მხოლოდ ორი საათის შემდეგ დაიწყო. უცნაური გრძობა დამებადა, თითქოს საჭიდან ჩემს ხელებში რალაც ფლუიდები შემოდინოდა, ზებუნებრივი ენერჯის ფლუიდები, რომლებიც შემდეგ მთელ სხეულს ავსებდნა.

„ბულა 370“ მართლაც მშვენიერი მანქანაა. არც ლიბუზინია და არც სედანი, მაგრამ არც იმგვართა რიგს მიეკუთვნე-

ბა, მხოლოდ „ფელიბოს“ გარეკანისთვის რომ გამოდგება. ორადგილიანი, თუმცა სპორტულიც არ არის. მაგარი და ვი-უტი ხასიათი აქვს. მასთან ერთად მეც სხვა ადამიანი გავხდი. „ბულა 370“-ის საჭესთან ახალგაზრდულადაც გამოვიყურებო, უფრო ძლიერიც ვარ და, თქვენ ნარმოადგინეთ, უფრო ლამაზიც. ამას ჩემს თავზე ვამბობ, რამდენი დამცირება მაქვს გადატანილი სწორედ გარეგნობის გამო. იმდენად ლალი ვარ, თანამედროვე, ჯანსაღი, რომ დღეის ამას იქით, ქალბატონები თუ არ მინატრებენ, კეთილგანწყობას მაინც აუცილებლად გამოამყურებენ. მხოლოდ დაამუხრუჭე – და ნორჩი ლამაზმანები ჰაეროვანი კოცნების ზღვაში გაცურავენ. თავს ვეღარ დაიხსნი მათგან. დიამეტრალურად შევიცვალე გარეგნულადაც. ფასადის მხრიდან წინანდელზე სამოცდათხუთმეტი პროცენტით მაინც უფრო მომხიბლავი გავხდი. მაგრამ უფრო გასაკვირად და საფუძვლიანად პროფილმა განიცადა ფერისცვალება. ეს რომის პირველი იმპერიის პროკონსულის პროფილი გახლავთ – არისტოკრატიული და იმავდროულად ვაჟკაცური. შესაძლოა, მავანმა კრივში მსოფლიოს ჩემპიონი დაინახოს მასში. ჯერ კიდევ რამდენიმე დღის წინათ სწორი, მოშვებული ცხვირი მქონდა, ისეთი, შთაბეჭდილებას ვერავისზე რომ ვერ მოახდენდა. ახლა კი თვალსა და ხელს შუა არნივისებური და იმავდროულად მალა აბზეკილი ცხვირი გამიხდა – ამგვარი ეფექტის მიღწევა იოლი საქმე არ უნდა იყოს. ვერ გეტყვით, შეიძლება თუ არა ჩემს სილამაზეზე კლასიკური კატეგორიებით ლაპარაკი, მაგრამ, როდესაც უკანა ხედვის სარკეში ვიყურები, ჩემი თავი ძალიან მომწონს.

როცა „ბულას“ ვმართავ, ყველაზე მეტად, საკუთარი თავდაჯერებულობა მაცოცხებს. გუშინდლამდე არარაობა ვიყავი, დღეს კი ისეთი ზვიადი ვარ, ვფიქრობ, მთელი ქალაქი პატივს მცემს. ვერც კი გამოვხატავ სიტყვებით ჩემი პერსონის ნამდვილ მნიშვნელობას.

საკუთარ თავში ღრმად დარწმუნებული, ცხოველური ენერჯია, ათლეტური ტანი... ჩემმა კუნთებმა თითქოს

ხანგრძლივი ძილისაგან გამოიღვდა და ისეთი ფორმები მიიღო, რომ მავანი მეხოტბე მათ მილანის კარიბჭეს შეადარებდა. მუდმივად მწვავს სურვილი, დავანახო ყველას თუ არა შემიძლია. ირგვლივმყოფთ ანგარიშმიუცემლად ყინვევ ჩხუბში. გაგვიტა შეიძლება! ეს ყველაფერი მე მემართება, გუშინ ხომ მხოლოდ იმის გაფიქრებაზე, რომ ვინმესთან საყოველთაო დისკუსიაში ჩავბმულიყავი, გონების დაკარგვამდე ვიღელვებდი. აი, ექოქავ მანქანას, ერთავ პირველ სიჩქარეს, მეორე სიჩქარეში აქსელერატორს ბოლომდე ვწურავ, გავარვარებული მაცუჩებიდან მხოლოდ „ბულასთვის“ დამახასიათებელი ღმუთლი გრგვინავს. ჩემი სამას სამოცდაათი ცხენის ძალა ჯერ ჩორთით მიდის, მერე გალოპით უხვევს ქუჩებში, ოჰ, რა მძლავრად აკაკუნებს ეშმაკულ ნალებს ასი, ას ოთხმოცი, ექვსას სამოცი ათასი წმინდა სისხლის ბედაური.

ამას წინათ ვილაცამ მარჯვნიდან გასწრება დამიპირა. დავამუხრუჭე და გადავხედე. დაინახა თუ არა ჩემი გამომეტყველება, იმავანამს დაამუხრუჭა თვითონაც და მანიშნა გაიარეო. მაშინ კი გავგიჟდი: შე უზრდელიო, შე ვირო – აყვირდი და მანქანიდან გადმოვხტი, – თუკი ასე გჭირდებოდა გასწრება, რაღას გაჩერდი? – გადმოვათრიე მანქანიდან და... ჰმ, კიდევ კარგად გადამიჩრა...

კიდევ ერთი შემთხვევა მახსენდება. შუქნიშანთან მარცხნივ უნდა მომეხვია, ამიტომ შუა ზაფხვარდინზე გავჩერე და გზა გადავკეტე. უკან მომავალი საბარგო მანქანის მძღოლმა გადმოყო თავისი გასიებული თავი ფანჯრიდან და გორილასავით დაუნყო კარს თათის ბრაგუნი, თან შემლოლივით ბლაოდა: „ჰეი, შენ, გაინძერი! რას დაგდებულხარ ნეხვივით შუა გზაზე!“ მერე ეშში შევიდა და შემომავინა, რამაც ტროტუარზე მდგომი უზადრუკი არსებები ფრანად გაამხიარულა. მაშინ მანქანიდან გადმოვედი, მივედი საბარგოსთან, თან მესმოდა, როგორ მიწყდა ხორხოცი (რა სახე მექნებოდა იმ ნუთში?) : – აბა, გაიმეორე, რა თქვი? – თითოეული სიტყვა განელილიად გავუცერი კბილებში გორილას. – გაიმეორე-მეთქი!

– მე? მე არაფერი... უბრალოდ, ვი-
ხუმრე... გეფიციები, არაფერი მითქვამს..

გამიგონია, რომ აქ, ჯოჯოხეთში ავ-
ტომობილების საქეებს სპეციალური
ნივთიერებით ამუშავებენ, რომელიც იმ
ნარკოტიკის მსგავსია, დოქტორი ჯეკი-
ლის ბნელ ინსტინქტებს რომ აღვიძებდა.
ალბათ, ამიტომ, როგორც კი საქსთან
მორჩილი, ბეჩაივი ადამიანები აღმოჩნდე-
ბიან, ბილნსიტყვა ყაჩაღებად გადაიქცე-
ვიან ხოლმე. იქნებ, ამის ბრალია, რომ
ზრდილობის ნატამალიც გამქრალა მათს
ყოფაში, რას იზამ, მგლებში მგლური კა-
ნონებით უნდა იცხოვრო. პირველობი-
საკენ სასაცილო, უბადრუცი ლტოლვა
კოლოსალურ მნიშვნელობას იძენს და
აღიქმება, როგორც სინმინდე, რომელიც
ღირსებას გადაჭედობია. რაც შეეხება უხე-
შობას, უზრდელობას, მოუთმენლობას,
ეს ჩვეულებანი საზოგადოებრივ მოთ-
ხოვნილებათა პირველ რიგში დამდგარა
და ყველა სხვას მრავალჯერ აღემატება.
მივუბრუნდეთ ჩემს მანქანას. მან ხომ
როზელას მეცადინეობით „სპეციალური
დამუშავება“ განიცადა. როგორც ჩანს,
ძვირფას ალქაჯს ოდნავ მეტი მოუვიდა
დოზა.

სწორედ ამიტომ ყოველთვის, რო-
ცა „ბულას“ ვატარებ, მსიამოვნებს ჩემ-
ში გაღვიძებული მხეცი. ნემბო კიდი! ოჰ,
ცხოველურ გრძობათა ღვთაებრივი სის-
რულე, მოუთვინიერებლობა ყველგან და
ყველაფერში, თვითდამკვიდრების, სხვა-
თა დაშინების მგზნებარე სურვილი! რა-
ლაც მექაჩება მუდამ, რომ შეურაცხყოფა
მივაყენო ვინმეს, სრულიად შეგნებულად
ვამბობ უხეშ, დამამცირებელ სიტყვებს,
გამოთქმებს. მოკლედ, ნეტარებას გან-
ვიციდი სწორედ იმისაგან, რაც მთელი
ცხოვრების განმავლობაში მეზიზღებო-
და.

ეს ყველაფერი არ არის: ჩემ შიგნით
გამეფებულმა სისასტიკემ კვალი დაატყ-
ყო ჩემს სახეს, ფესტებსაც კი. თავს ვიტყ-
ყებ, თითქოს გავლამაზდი. საკმარისია,
ნებაზე მივუშვა მძლოლური მარისხანება
და გარშემომყოფთა თვალებში იმავე წამს
ისეთივე ზიზღი და შიში ისადგურებს,
როგორც ეს მისტერ ჰაიდის შემხედვა-
რეთ მოსდიოდათ. ნუთუ დემონმა საბო-

ლოოდ მძლია?

სალამობით, როდესაც ჩემს სახლში,
აუნონელ მარტოობაში, გარდასულ დღე-
ზე ვფიქრობ, შიში მიპყრობს. ნუთუ ჯო-
ჯოხეთი ჩემს არსებაში დაფუძნდა, ჩემს
სისხლში, ჩემს ხორცში? მე ხომ, უკვე რა
ხანია, ბოროტებით, ჩემისთანა ადამიანე-
ბის ჩავგირთ, დამცირებით ვსაზრდობ.
ხშირად მინდება, ვცემო, გავროზგო, ვა-
ნამო, დავგლიჯო, მოვკლა. არის დღეები,
როდესაც ჩემი სუპერმძლავრი მანქანით
საათობით ვუვლი ქალაქს წრეებს ერთა-
დერთი იმედით, ნაფანყედ რაიმე სცენას,
კამათს, ბოლოს და ბოლოს, მე თვითონ
როგორმე გამოვინვიო ვინმე... იქნებ,
როგორმე დავიცვალო სიძულვილისა და
ბოღმისაგან, ასე რომ აუფსია ჩემი სხე-
ული.

იდიოტი! ვერ დამინახა თუ რა ხდება?
სარკე არა გაქვს, ბიჭო? რატომ არ ჩარ-
თო ციმციმა? უეცრად საშუალო კლასის
მანქანა მარჯვნიდან შემომივარდება, ვე-
ლარ ვამუხრუჭებ და წინა მხარით მის სა-
ლონიში შევიდვარ, როგორც დანა კარაქ-
ში. ეჰ, მშვიდობით, ჩემო მამუქო!

– შე ხისთავა! – ყვირილით გადმოვ-
დივარ მანქანიდან. – შეხედე, რა ჩაიდი-
ნი, ვირო!

ამჯერად ორმოცდახუთიოდე წლის მა-
მაკაცი შემრჩა ხელთ, რომელსაც ახალ-
გაზრდა, ქერთამიანი ლამაზმანი ახლავს.

მას ფანჯრიდან თავი გადმოუყვია და
იღიმება,:

– იცით, რას გეტყვით, ბატონო ჩემო?
– შენ რა უნდა მითხრა?

– ის, რომ აბსოლუტურად მართალი
ბრძანდებით.

– აჰა, ესე იგი, დამცინი კიდეც?!

ისიც გადმოდის მანქანიდან. კმაყოფი-
ლებით ვრწმუნდები, რომ ჩემი პერსონით
დაზაფრულია

– ძალიან ვწუხვარ, პატიოსან სიტყვას
გაძლევთ, ძალიან ვწუხვარ, – ამბობს იგი
და სავიზიტო ბარათს მიწვდის. – საბედ-
ნიეროდ, დაზღვევა მაქვს.

– და თქვენ ფიქრობთ, რომ ასე იო-
ლად გამოძვრებით? თქვენ ფიქრობთ,
რომ ასე იოლად გამოძვრებით? თქვენ
მართლა ფიქრობთ, რომ ასე იოლად გა-
მოძვრებით? – გაცოფებული ვეკითხები

და საჩვენებელ და შუა თითს სწრაფად და მტკივნეულად ავარტყამ ცხვირში.

– ტონინო, სასწრაფოდ დაჯექი მანქანაში! – უკივის ქერათმიანი გოგონა.

მეხუთე დარტყმაზე ბურანიდან გამოერკვევა და ხელს მკრავს, მაგრამ ძალიან ნაზად, თითქმის თავაზიანად.

– ჰმ, ასე არა? – კბილებში ვცრი მე. – მაგ ხელებს დაგიმოკლებ ახლავ!

– მკვეთრი მოძრაობით ვწვდები ხელში და ისე ვუგრეხ, რომ ტკივილისაგან სახე და სხეული ერთნაირად ემანჭება.

– გამიშვი! ხელი გამიშვი, შენი... – გაჰყვირის ის. – მიშველეთ, მიშველეთ!

– ახლა კი, შე საკონელო ამ ჩაჭყლეტილ ადგილს აკოცებ, შენი მყრალი ენით ისე გალოკავ, როგორც ძალღი. მერე კი, აქვე დაგმარხავ.

– გარშემო ხალხი შემოგვხვევია და გაშტერებული გვიყურებს. რა მემართება? ასე როგორ მძულს ეს კაცი, რომ მიხად ვარ შუაზე გავგლიჯო? საიდან გამიჩნდა ძალადობისადმი დაუოკებელი ლტოლვა? იქნებ, მომავადოვებს? სახე ვიცვალე და ახლა მე თვითონ ვარ ბოროტება, სიმხეცე, გაიძვერობა. ყველაფერთან ერთად ვგრძნობ, რომ ამ ნუთში საზიზღრად ბედნიერი ვარ.

VIII ბალი

ჯოჯოხეთში ყველაფერი ჯოჯოხეთური არ არის.

მისის ბელზებელის ერთ-ერთ ეკრანზე ქალაქის ქაოსსა და გაურკვეველობაში თვალი ბაღს მოვკარი. ეს ნამდვილი ბალი იყო, მაღალი გალავნით შემოსაზღვრული, ბუჩქებითა და შადრევნებით, მოლით და ყვავილებით მორთული. ეს გასაოცარი ადგილი გაზაფხულის დადგომასთან ერთად ყვავილობისა და სიმწვანის დღე-სასწაულად იფურჩქნება ხოლმე. ჭეშმარიტად, იმედის, სიმშვიდის, ჯანმრთელობისა და სიმყუდროვის ჯადოსნური კუნძულია ბალი.

კიდევ უფრო უცნაური და დაუჯერებელი, ვიდრე ამ ბალის ჯოჯოხეთში არ-

სებობაა, ის გახლავთ, რომ, თუკი მთელი ქალაქი ბუნდოვანი, ძლივს გამოძქვირვალი, ხრწნაშეპარული მრუმე შუქით იყო განათებული, ბალი პირდაპირ ჩაძირულიყო მთის სუფთა, გამძქვირვალე, თბილი მზის სხივებში. თითქოს პირდაპირი კავშირისთვის მათ შორის უგრძესი მილი დააყენეს, რომლითაც შემოსაზღვრეს ბალი დანარჩენი ქალაქის ბნელი სიმყრალისაგან.

ბალის ერთ მხარეს, შემადლებულ ადგილას ორსართულიანი, ძველი სახლი აღმართულიყო. პირველი სართულის ფართოდ გაღებული ფანჯრებიდან მოსჩანდა უზარმაზარი მისაღები, რომელიც ძველი, მდინდარი, პატრიარქალური ოჯახებისთვის დამახასიათებელი ავეჯით გაენყო. კუთხეში, რა თქმა უნდა, როიალი იდგა, რომელსაც ხანშიშესული, სამოც წლამდე სენიორა მისჯდომოდა და სახეზე ნეტარებადაფენილი არცთუ ურიგოდ უკრავდა შუბერტის „ექსპრომტს“. მუსიკა არაფრით შეურაცხყოფდა ირგვლივ გამეფებულ სიჩუმეს, პირიქით, ავსებდა მას. იგი ავტორის სწორედ რომ სულიერი სიმშვიდის მოსაპოვებლად შეექმნა.

სამს თხუთმეტი ნუთი აკლდა და თითქოს ზეციური მნათობიც ხარობდა სიცოცხლით.

ახლოს მომცრო სახლი იდგა, აქ დარავი ცხოვრობდა, რომელიც იმავდროულად მეზაღვდაც მუშაობდა. სახლიდან სამიოდ ნლის გოგონა გამოცუნცულდა. რაღაც გაურკვეველს, ტკბილს, ძალიან ბავშვურს ღიღინებდა. ხტუნვა-ხტუნვით შემოიბრინა მდელი და ბუჩქების ჩრდილში მწვანე მოღზე ჩაჯდა. სოროდან მისი მეგობარი კურდღელი გამოხტა და მის წინ დაყუნცდა. გოგონამ ყურცქვიტას ხელი ჩაავლო, მაღლა ასწია და მზეს დაანახა. ნეტარება, სიმშვიდე, სიმყუდროვე განოლილიყო ირგვლივ, სწორედ ისე, როგორც მეცხრამეტე საუკუნის გერმანული მხატვრობის მანერულ ტილოებზეა გამოსახული.

გაოცებული შეგბრუნდი ქალბატონი ბელზებელისკენ, რომელიც ყურადღებით გვადევნებდა თვალს მე და ჩემს აღმოჩენას.

– ეს რაღაა? ნუთუ ეს ჯოჯოხეთში ხდება?

კუთხეში პატარა აღქაჯების ქირქილი გაისმა. მაშინ ამორძალების დედოფალმა მიპასუხა:

- სამოთხე რომ არ არსებობდეს, ჩემო ბიჭუნა, მაშინ არც ჯოჯოხეთი იქნებოდა.

- ამ განცხადების შემდეგ მან მეორე ეკრანისაკენ წამიყვანა, რომელზეც ღირსეული ქალბატონის მისაღები ჩანდა. მას დაკვრა უკვე შეწყვიტა, რადგან სტუმარი მოსვლოდა: ორმოცდახუთიოდე წლის, სათვალისანი მამაკაცი, რომელიც რაღაც პროექტის არსს უხსნიდა, მაგრამ მასპინძელი ღიმილით, თავაზიანად აქნევდა თავს უარყოფის ნიშნად.

- არა, არა, ბატონო ჩემო, არავითარ შემთხვევაში არ გავყიდი ჩემს ბალს, უმალ მოვკვდები; ღვთის წყალობით, რენტა სრულიად მყოფნის.

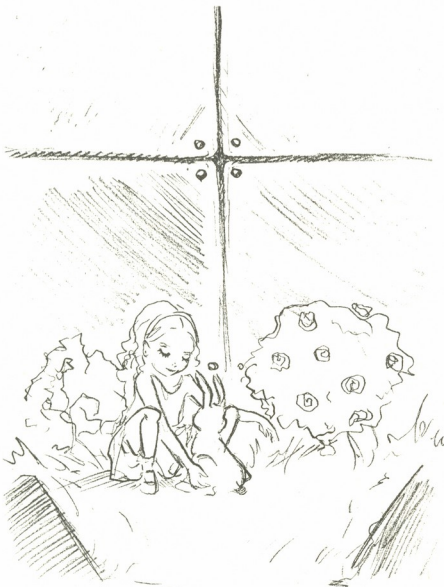
თანამოსაუბრე ჯიუტად იდგა თავის აზრზე, ასახელებდა დაუჯერებელ ციფ-

რებს. ჩანდა, მზად იყო, ქალბატონის წინაშე მუხლებზე ეხობა. მაგრამ მცოვანი ქალიც ასევე ჯიუტად უმეორებდა, - არა, არა, უმალ მოვკვდები.

ჩემმა პატრონესამ მესამე ეკრანისაკენ წამათრია. გზად თვალი მოვკარი გოგონას ბაღში, რომელიც კურდღელს სწორედ რომ დედობრივი, ნეტარი სახით აწვდიდა მისთვის დაკრეფილ სალათის ფოთლებს.

მესამე ეკრანზე საზეიმო შეკრება მიმდინარეობდა კიდევ უფრო საზეიმო დარბაზში. მიმდინარეობდა მუნიციპალური საბჭოს სხდომა. დამსწრე საზოგადოება ყურადღებით ისმენდა ქალაქის პარკებისა და სკვერების უფროსის, ასესორი მასინკას მოხსენებას. მასინკა მგზვნებარედ იცავდა მწვანე ოაზისებს, გაზონებს, მდელოებსა და ხეებს და აცხადებდა, რომ ისინი ქალაქის ფილტვებია. მისი გამოსვლა წარმტაცი, დამაჯერებელი და ლაკონური იყო და მხოლოდ მტკიცე არგუმენტებს ეყრდნობოდა. სიტყვა ხანგრძლივი ოვაციებით დასრულდა. ამა-სობაში მოსალამოვდა კიდევ-

მე ისევ პატივცემული ქალბატონის მისაღებში აღმოვჩნდი. შემოვიდა კიდევ ერთი, წინა მომსვლელზე უფრო ნაკლებ რესპექტაბელური, დაუპატიჟებელი სტუმარი. მან საქალაქიდან ფურცელი ამოიღო და მასპინძელს გაუწოდა. ქალაქის მუნიციპალიტეტის, უფრო მაღალი და სოლიდური ორგანიზაციების, ყველა რანგის მინისტრების ბეჭდები ერტყა. განმარტებაში ნათქვამი იყო, რომ სწორედ აქ, ქალაქის ამ ნაწილში გაჩნდა ავტობუსების პარკის მშენებლობის

აბსოლუტური აუცილებლობა. ამდენად, მწვანე ბალის ნაწილი ექსპროპრირებულ იქნა ხელისუფლების მიერ.

მოხუცი სინიორა აპროტესტებდა, უარყოფდა, ტიროდა. კურიერი დაუმშვიდობებლად გავიდა. როიალზე საბედისწერო ქალაქი განილიყო. მაშინვე, იმავე ნუთში, ქუჩის მხრიდან საშინელი გრუხუნი გაისმა. ურჩხული, მექანიკურ მარტორქას რომ ნაავაგდა, ამსხვრევდა, აწვენდა, ანადგურებდა ბალის გალავანს. ნამგლის, მარწუხების, ეშვების, სიძულვილის და განადგურების ფორმის თათებით მიადგა იგი ხეებს, ბუჩქებს და სწორ, ნახაზით მონიშნულ ხაზზე ყველაფერს ნანგრევებად, ტალახად და მიწად აქცევდა. სწორედ ამ ადგილას იყო კურდღლის სოროც. პატარა გოგონამ სასწაულით გამოიხსნა ცხოველი ურჩხულის მუხლუხებისგან. ოფისის სიღრმეში, ჩემს ზურგს უკან, აღქაჯთა ხითხითი შემომგმა.

ისევ მუნიციპალური საბჭოს სხდომა. გავიდა ორიოდე თვე და ასესორი მასინკა კვლავ აპროტესტებს უკანასკნელი მწვანე კუნძულების გაჩეხვის. პუბლიკა იმდენად აღტაცებულია მისი სიტყვით, რომ ტრიბუნიდან ორატორის ხელით ჩამოყვანას ცდილობს. აპლოდისმენტების ხმა ჯერ არც მიმწყდარა, რომ ქალბატონის მისაღებში ბექდებდარტყმული ფურცლის ფრიალით უკვე კურიერი შედის: ცენტრში მოძრაობის განტვირთვის მიზნით ახალი ავტოსტრადის მშენებლობა ქალაქის რეკონსტრუქციისათვის აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს, აქედან გამომდინარე, ბალის მეორე ნაწილის ექსპროპრიაცია განსჯას აღარ ექვემდებარება. მოხუცი სინიორას ქვითინს ნგრევის უინით შეპყრობილი ბულდოზერების გამაყრუებელი გრუხუნი ახშობს. ჰაერში წინასაარჩევანი მანევრების მჭახე ხუნი ტრიალებს. ნაუცბათევად გავლიძე-ბული გოგონა ბოლო წამს მიუსწრებს საცოდავ კურდღელს, რომლის ახალი სოროც მიწასთან გაასწორეს.

გალავანი ისევ აღმართეს, ოღონდ უკვე თითქმის ებჯინებოდა სახლს. ბალისგან მიწდრის ნაგლეჯი და სამიოდე ხე დარჩენილიყო – მიუხედავად ამისა, მნათობი მთელი დღის განმავლობაში ანა-

თებდა და სიცოცხლით ავსებდა მათ. გოგონაც ანცობდა, წინ და უკან დარბოდა, თუმცა სათამაშო მოედნისაგან იმის მეათედიც აღარ დარჩენილიყო, რაც უწინ: გაიქცევა და ორჯერ, სამჯერ მოასწრებს ახტომას, მერე კი უკან უნდა დაბრუნდეს, რომ ყრუ კედელს არ მიეჯახოს.

ეკრანზე მიმდინარე მუნიციპალური საბჭოს სხდომაზე ქალაქის ბაღებისა და სკვერების კურატორი, ასესორი მასინკა ქვას ქვაზე არ ტოვებს. როგორც იქნა, იქ მსხდომნი დაარწმუნა, რომ მწვანე კუნძულების ნარჩენების მოფრთხილება სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხია. ზუსტად ამ დროს მოხუც სინიორასთან ადამიანის ტყავში გამოწვართული გაიძვერა მელა უმტკიცებს მასპინძელს, რომ ბალის მესამე ნაწილის ექსპროპრიაცია უკვე გადანყვეტილია და შექმნილი მდგომარეობიდან ერთადერთი რეალური გამოსავალი ნაკვეთის საბაზრო ფასში სასწრაფოდ გაყიდვაა. ამ სისასტიკის მოსმენისას მოხუც ქალბატონს ღვარად ჩამოსდის ცრემლები; მონოლოგისტი კი უფრო და უფრო ცხარდება და უმატებს, კიდევ უმატებს ფასს: მილიონი კვადრატულ მეტრში, ოცდაათი მილიონი, ექვსი მილიარდი კვადრატულ მეტრში – თან ხელის მოსაწერად კალამსა და ქალაქის აჩეხებს. აკანკალებულ ხელს ძველი, არისტოკრატიული გვარის უკანასკნელი ასოები გამოჰყავს ფურცელზე, ფანჯრებთან კი უკვე საშინელი აფეთქებების ხმა გაისმის

ამორძალების დედოფალი და მისი ამაღა გარს შემომეხვევიან და ნეტარი სახეებით უცქერენ ფეიერვერკს. სექტემბრის ნათელი დღეა, სამოთხის ბაღის მაგიერ შავ ხვრელს დაუღია პირი, ნაცრისფერ ქვაბულს, საიდანაც ნჯღრევითა და რყევით გამოდიან სატივროთო მანქანები. მზემ, სიჩუმემ და ცხოვრების ხალისმა სამარადჟამოდ მიატოვეს აქაურობა. პროგრესისა და ავტომატიზაციის სახელით ჩადენილი დანაშაულის გამო ამ პირქუშ ადგილას ლურჯი ცის უმცირესი ნაგლეჯიც კი აღარასოდეს გამოჩნდება. თვალი მოვკარი პატარა გოგონას, მუხლებზე მკვდარი კურდღელი რომ დაედო და გულამოსკვნილი ქვითინებდა. დედა

სასწრაფოდ გაჩნდა მის გვერდით და, არავინ იცის, რა ჯადოსნური სიტყვებით აიძულა, მისთვის გადაეცა მეგობრის ნეშტი. მცირე ხნის შემდეგ გოგონა, როგორც ყოველ მისი ასაკის ბავშვს სჩვევია, დაწყნარდა და სევდა გადაიყარა. ეგ იყო მხოლოდ, აღარ დარბოდა იგი სახეგაცისკროვნებული მწვანე მდელოზე, დამჯდარიყო ბეტონის ნანგრევებთან და ქვებისგან რაღაცას აშენებდა, ალბათ, აკლდამას, მავზოლეუმს, განსასვენებელს საყვარელი კურდღლისათვის. აღარასოდეს იქნება უწინდელივით მშვენიერი და გრაციოზული არსება. შეხედეთ, გალიმებისას ტუჩებთან, კუთხეებში მწარე ნაოჭები უჩანს.

თქვენ, ალბათ, შემაჩვენებთ უზუსტობისთვის და მეტყვიით: ჯოჯოხეთში ხომ ბავშვები არ არიან. ადრე მეც ამგვარად,

მართლაც ბავშვივით ვფიქრობდი; აღმოჩნდა, რომ არიან. სამყაროში ყველაზე საშინელი სანახაობის – ბავშვური დარდისა და მწუხარების გარეშე – ჯოჯოხეთი, აბა, რის ჯოჯოხეთი იქნებოდა? მიუხედავად იმისა, რომ იქ ვიყავი, საბოლოოდ დღესაც ვერ გავერკვიე, სად არის სინამდვილეში ჯოჯოხეთი? მხოლოდ იქ არსებობს, თუ ტოლად განყოფილა საიქიოსა და სააქაოს შორის? ამდენის ხილვისა და მოსმენის შემდეგ, ხშირად ვფიქრობ: მთლიანად აქ, ჩვენს ყოფაში ხომ არ არის იგი და ხომ არ ვაგრძელებ მასში ცხოვრებას, რათა თანდათან მივიდე დასკვნამდე, რომ ჯოჯოხეთი – სასჯელი კი არა, ჩვენი უბადრუკი და ამავედროულად მიუწვდომელი სვე-ბეღია.

თარგმნა ლაშა ხეცურიაშვილი

თეორი ჰაუსელი
Темур Чкуасели

ლისადმი ასეთი მგრძობიარე მემბრანა რომ ჩამონტაჟეს. გოგი ხარაბაძეს და მის სამეგობროს ვგულისხმობ. იმ ადამიანებს, რომლებმაც ღირსად ცნეს იური როსტი ქართულ სამყაროსთან შესაყრელად. ღირსად ცნეს და არც შემცდარან. ნალდი მეგობრობა თავისთავად ნაღდად პატივისცემია, მაგრამ იგი დრომდე ლოკალურია. ყველასთვის საინტერესო კი მაშინ ხდება, როცა მართალი ხედვაა და ნანახის ძლიერი განცედა. სწორედ ხედვა და განცედა აქვს ბატონ იურის მოჭარბებულად – ხედვა, რომელიც ყველაფერს ამჩნევს, მაგრამ ამალელებულს აფიქსირებს. განცედა, რომელსაც ბოქლომს კი არ ადებ, არამედ სხვადასხვა ფორმით სხვებსაც უზიარებს. აი, სწორედ ამ განცდის ამოხეთქვაა ჩვენთვის საინტერესო, რადგან მისი შემოქმედი, სულ სხვა მენტალიტეტის საზოგადოებაში გაზრდილი კაცი, წლების მანძილზე დაუწინებოთ ცდილობს, და ახერხებს კიდევ, მრავალი გამოიყვანოს გულგრილობის ნონასწორობიდან და განონასწორებულად დაანახოს ჩვენი ქვეყანა.

როგორც იტყვიან, მადლობის მეტი რა გვეთქმის. თუმცა, ეს ის მომენტია, როცა მხოლოდ მადლობა ვერ დაგვამშვიდებს, რადგან იგი ეგებ შეურაცხყოფლიც კი იყოს იური როსტისთვის. კვაცი ხომ სიყვარულს ვეთავაზობს. ჰოდა, სიყვარულს მადლობა კი არა, შენც სიყვარული უნდა შეაგებო.

როცა ზემოთ გოგი ხარაბაძე და მისი სამეგობრო ვახსენე, როცა არც ის დამიძალავს, სწორედ მათი „აღმოჩენა“ იური როსტი და ქართულ სამყაროსთან შესაყრელად სწორედ მათ ცნეს იგი ღირსად-მეთქი, ის აღარ მითქვამს, და ახლა მსურს დავამატო, რომ იმ ქართული სამყაროს რეპერტუარში დროდადრო ჩვენც ვხვდებოდით, ჩვენ, „ქართული ხმების“ წევრები.

დაგვირეკავდა გოგი ხარაბაძე, იურა ჩამოვიდა, ეგებ, ერთად მოვიყაროთ თავიო. ერთ-ერთი ასეთი თავმოყრა წამომიღდა ახლა ფეხზე და თვალს არ მაცილებს.

ზაფხულა. სიცხისა და ურთიერთობის სიმზურვალისგან გადახურებული დღე. ნატანტარის ნაკრძალში ვართ. მეჩხერ ტყეში ვსხედვართ მეჩხერ სუ-

სვხცაჟაჟო. Урт роуп Иури Рост ақыртұа дүнеи изаартра иаиҥсоуп хәа изыиҥхәазаз. Аиашазы, урт имҥашьеит. Аиҥызарацәҥкәа пату ақәцатәуи, аха аамтәк иналагзаны үи иҥәааркуп, иҥоу зегҥы ииашаны ианубо, иубаз зегҥы анхәауҥо, үцәа иананыруа ауп ауаа ари аиҥызара ианазҥлымҥахо. Абара алшареи ахәаагари роуп хәтыр зқәу Иури ицәымцхәу - зегҥы гәазтә, аха иҥаракзоу мацара игәнызо ауаҥы. Ицәаныррақәаҥы иҥнүцкә имцәахыкуа, еиуеиҥшым аформала еҥьырт ирзеитеиҥәоит. Сара абарт ацәаныррақәа рхышхыцәара цыдала сазҥлымҥауп, избанзар урт злоу ауаҥы даҥа менталитетк змоу ауаажәлар рыгәҥа изхаит, үи акыршықәса рыҥнүцкә иҥазнәылхны, арымарыдацәа ршьара иқәркәаны, хтәыла шыҥоуцәкәа рырбара дашьтоуп.

Жәакала, үи итабуп хәа иахәатәуп, аха Иури Рост атабуура мацара имаҥишьарҥы кәаоит. Уи абзиабара ауми иҥадиҥало. Абзиабара абзиабара ахыҥиаароуп.

Гоги Харабәзеи иҥызцәеи санрылацәажәоз, ишазгәастаз еиҥш, урт роуп Иури Рост даазырҥшыз, иареи ақыртұа дүнеи реизааигәахара иацхрааз. Арака ак ацыцар стахуп, хәрҥы – ансамбль «Ақыртұа бҥжқәа» алахәылацәаҥы, зны-зынла ари ақыртұа дүнеи хәлахәын.

Гоги Харабәзе даҳзасны Иури дааит, шәааи хәиҥылап хәа хәиҥхәалон...Абри еиҥш аиҥыларак сгәалашәеит, үи иахәҥы сартынчуам.

Иҥынран, ашоура бааҥсын. Натахтартәи ахәырҥсарраҥы хәкан. Анаара цлақәак гылан, хәишәа иқәызҥы рацәамызт. Аха хцәажәашьеи хәшәахәашьеи иҥьоушьаратәи иҥан. Ишаҥу еиҥш, Гоги Харабәзеи Гоги Долизеи ааҥсара рықәым. Урт дарадара рыбҥжқәа хәртәаауа, ирхәоз

ფრასთან. ხშირი და გაუვალი ლამაზი სიტყვაა, და კიდევ სიმღერა. როგორც ყოველთვის, დაუოკებელია ორი გოგია – გოგი ხარაბაძე და გოგი დოლიძე. მათი ერთმანეთს ჰარმონიულად მორგებული ნათქვამ-ნამღერი მძლავრი ჩანჩქერივით მოქცევს და ნატახტარისკენ იღვრება. კვიდე კარგი, რომ გზად იური როსტი ეგებება ჯებირივით, სათავისკენ არ უშვებს და თავად ივსებს ბრგე სხეულს ამ ულამაზესი ნაკადით, თორემ თბილისელთა გადახურებულ ბინებში ხახვამშრალი ჭიჭიტი წყალთან ერთად ნაღდად ლექსითა და ნამღერით გაივსებოდა.

იური, როგორც ყოველთვის, ჩუმად არის. იშვიათად თუ იტყვის რამეს, ისიც მაშინ, როცა ჭიქას ასწევს და მოგოჭახუნებს. ეს მისი სტილია – ისმენს, აკვირდება, ხედავს, იმახსოვრებს და განიცდის.

გოგი ხარაბაძემ იმ ქვეყნად წასულები ახსენა. იმხანად ყველასთვის საყვარელი კაცის, უფროსი თაობის ჟურნალისტის, ბატონ რეზო დვალისძის მიცვალებას დარდობდა თბილისი. ბუნებრივია, ჩვენც სიყვარულით მოვიგონეთ. რაღაც რაღაცები ვუამბებთ კიდევ იურის ბატონ რეზოს ამცხოვრებისეული ოინებებიდან. ერთ-ერთ მაშინდელ მონაყოლს ახლაც მოვიგონებ. შესაძლოა, ბევრს გაგონილიც ჰქონდეს იგი, მაგრამ უნდა გვაპატიო, ჩვენი საუბრის გასაგრძელებლად და დასამუხტად გვჭირდება მისი შეხსენება.

საბჭოთა ჟურნალისტების ტურისტული ჯგუფი ჩავიდა მაშინდელ დასავლეთ გერმანიაში. ბატონი რეზოც ამ ჯგუფშია. ერთ-ერთ ძველებურ სამიკიტნოში ჩაუყვანიათ ტურისტები. ეს სამიკიტნო ტურისტულ მარშრუტში მხოლოდ იმიტომ ყოფილა ჩართული, რომ ოდესღაც იქ გოეთეს უსადილია და ფული არ გადაუხდია. ამ ღირსშესანიშნავ ფაქტს ყველაზე საჩინო ადგილზე კედელზე ჩარჩოში ჩასმული წარწერაა იუნყებოდა – აქ ამა და ამ წლის ამა და ამ რიცხვში ისადილა გოეთემ, ფული არ გადაიხდა და მას დღემდე ამ სამიკიტნოს ვალი აქვსო. როცა გიძმა, ღმერთმა უწყის, მერამდენედ, მონაყოლი კიდევ ერთხელ ჩაამთავრა, ბატონ რეზოს უთხოვია, თუ შეიძლება სამიკიტნოს პატრონის შემახვედრეთო. ღმილით გამოგეგება იგი

აშაქაა აჰყეაა ეიუშყინ, არაშ
 ნეწაძაც ნათახარი ზეგყი იალსუან.
 იური როსტ ადამბა ეიუშყ არი აჰყიშყტრა
 დაჰყრაგყლანყ ახყიჰყრტაშყა
 იშყტყამ, იწეეიჰყ დყ აბრი არაშყ ნყჰჰა
 ალა იმყრტყეჰყტგყი, აშოურა ცეგყა
 ჰყრგამტყა ჶარტაა რყატახჰაა რყი
 ატეაჰაა აჰყლა მაჯარა აჰყიმჰაა,
 აჰეეინრაალაჰეეი აშაჰაჰეეი რყლა
 იტეონ. იშტასყ ეიუშყ, იურიწიტყამ. ჰნი-
 ჰნიყლა, ატეა ანყშყტიხყა, ჰეაჰეაჰ
 იჰეოიტ. უი იარა იჰყ იჰაჰშყარბაგოუპ
 - აჰყრეარა, აცყლაჰყრა, აბარა,
 აჰეანყრრა.

გოგი ხარაბაძე ადუნი ჰყიჰსახყჰ
 იგეალაშეეიტ. უსკან ჶარტაა ზეგყი
 დყრყყაბონ გეყკალა ბჰია ირბოჰ
 აჰურნალისტ რეზო დვალისვილი.
 ჰეარადა, ჰარგყი აჰყარრალა
 დაჰგეალაშეეიტ. ჰატყრ ჰეჰყჰ რეზო
 ილაჰჰეარაჰეაჰ იურიგყი იზეიტახჰეეიტ.
 უსკან ეიტახჰეაჰ ჰტყსკ სგეალასყრშეარ
 სტახუპ, უი ჰაჰახეოუ რაჰეაჰარგყი
 კალაპ, ახა ჰატარყმტააიტ. ასოვეტე
 ჰურნალისტეა ჰლავ ატურისტტე გეყიჰ
 უსკანტეი მრატაშეარატე გერმანტეყლა
 ინეიტ. ჰატყრ ჰეჰე რეზოგყი არი აგეყიჰ
 დალან. ატურისტტეა ნარგეიტ აკაბაჰოკ
 ჰეა ჰყრჰეო აჰეყტე კრყფარტაშყა.
 აჰეყტეან იშყრჰეოჰ ეიუშყ, ჰნი
 გიოტე იხატა არა შყიბჰჰყხყა იფან,
 აჰე მშეაჰეა დეეიტ. უბრი აზოუპ არი
 აკაბაჰოკგყი ატურისტტეა მარშრუტ
 იჰალავ. ჰეგყი ეიყყრდყრუა არი აფაქტ
 ატეყ იანყნ ატჰამც იყყდყჰ აბნყყყ,
 უი იბჰიაატეჰყანყ იუბარტან, - აბრი
 აშყჰეჰ აჰყ, აბრი არყცჰე აჰყ, აბრა
 გიოტე შყიბჰჰყხყა იფან, აჰყარა მშეაჰეა
 დეეიტ, უი იახყაგყი არი აყალ იჰეუპ
 ჰეა... აეჰსკურსია ამდაჰყაჰე დეო-დააყა
 არი ახტყს აიტახჰეარა დახყნჰაჰყჰყ,
 ჰატყრ ჰეჰე რეზო აკაბაჰოკ ჰტეჰყ
 დიბარ იტახეიტ. უიგყი, დყიშეარჰო
 ასოვეტე ჰურნალისტეა დრყცეჰყრტყ.
 აეჰსკურსია ამდაჰყაჰე აბას-აბას აუპ,
 არი დუაჰეაჰეარ იტახუპ ჰეა ანიეიჰეა,
 აკაბაჰოკ აჰყშემა რეზო დვალისვილი

საბჭოთა ჟურნალისტებს და როცა გიდს უთქვამს, აი, ამ ბატონს სურს თქვენთან საუბარიო, რეზო დვალისძეის წინ გაჩერებულა ცნობისმოყვარე და ყურადღებანი მზერიო.

გოეთეს მენიუ თუ გახსოვთო, – ეკითხება რეზო.

ო, რა ხალხი ხართ ეს ჟურნალისტები, ყველაფერი გაინტერესებთ, დღემდე ეს არავის უკითხავს, გასაგებია თქვენი შენიშვნა და გავითვალისწინებთ, აუცილებლად ჩამოვხსნით წარწერას და გოეთეს მენიუს ჩავამატებთ. იგი აქ ყველა მიმტანმა ზეპირად იცის, ბევრი არაფერი, მოხარშული ღორის კანჭი მიირთვა და ერთი კათხა ლუდი დალიაო, – აუხსნა სამიკიტნოს პატრონმა.

დღეს რომ იგივე მოვითხოვო, რა დამიჯდებო, – არ ისვენებს ბატონი რეზო. სამიკიტნოს პატრონსაც რაღაც თანხა დაუსახელებია გულუბრყვილოდ. მოგეხსენებათ, იმ დროს საბჭოთა ჟურნალისტები უცხოეთში რა ფულის პატრონები იყვნენ, შა და შა, ერთ-ორ მომცრო კანჭსა და ერთ-ორ კათხა ლუდს გასწვდნოდა. მიუხედავად ამისა, ბატონ რეზოს საფულე ამოულია და უთქვამს – აგერ, ა, მე ვიხდი გოეთეს ვაღს და ძალიან გთხოვთ, ეს წარწერა საერთოდ ჩამოხსენით, უხერხულიაო.

დაწარჩენი თქვენი ფანტაზიისთვის მომინდვია. რა დღეში ჩავარდებოდა სამიკიტნოს პატრონი – მთელი ბიზნესი ხომ გოეთეს ვაღზე ჰქონდა აწყობილი.

აი, ეს ამბავი მოუყვებით იური როსტს ნატახტართან. მოგვიანებით, როცა ავიშალეთ, გვერდზე გამიხმო სტუმარმა და მეკითხება – მომისმინე, წელან რომ ამბავი მოყვით გოეთეს ვაღზე, მართლა მოხდა თუ თქვენი ფანტაზიის ნაყოფიაო. ჯერ თვალეზში შვეცინე სტუმარს და ხუმრობანარევი პასუხი დავაპირე, მაგრამ მისი ჩაფიქრებული სახე დავაფიქსირე უმად და მიხვდი, ჩემი პასუხი ძალიან მნიშვნელოვანი რომ იყო მისთვის. ახლა მე გოეთეს ვაღის გადახდის მონმე ნამდვილად არ ვყოფილვარ, სხვათაგან გამიგონია და მომწონებია, იქნებ, ცოტა სხვა ინტერპრეტაციითაც, არც ის არის გამორიცხული, რომ ვალი ვინმე სხვამ გადაიხადა და მერე ბატონ რეზოს, როგორც მსგავსი ოიწების მოყვარულ კაცს, მიანერეს. ასედაც ხდება ხშირად, მა-

იაჩხა даангылан, исеиҳаарызеи ҳаа ихшыд изышътны дихуаишӯан.

- Гиоте ифаз шөгәлалашәозар қалап? - дпааит Резо.

- Шәарт, ажурналистцәа, шәзакәытә уааузеи, зегьы еилышәкаароуп, уаанҗа азгәгы ихахьы имнеицт абри еишш азпаара, аха ишәтаыхызар, Гиоте имениу шәзәаахгоит, уи аофициантцәа зегьы фырхәала ирдыруеит, - ахәажьы жәны, насгьы кружкак ауараш, - иазгәеитеит акрыфарта аишшәма.

- Саргы убридәкьа ифәсдар, шака сызтәои? – иеиртынчуамызт ҳагыр зқәу Резо. Аишшәа иаартны ахә иҳәеит. Ишыжәдыруа еишш, үскан асоветтә журналистцәа аишшәа ҳәа акгы ркымызт, аарлаҳәа сақәак ахәажьы дбака кружкак ауараш и аархәаратәи икан. Аха ҳагыр зқәу Резо ишаратра аатиган, Гиоте иуал сшәоиит, аха акы еишшымкьа сшәыхәоиит, абри абрҗыц атҗамц икьдшәх, ишашьароуп ҳәа иҳәеит.

Нас уа икалаз шәара шәхала шәазхәыц. Акрыфарта аишшәма уи иахиҳәааз сызшәахәом, Гиоте иуал акәымзи ибизнес зегьы зхьыишшы.

Натахтари ҳаныказ, абри атоурых Иури Рост изеитаҳхәеит. Ишттраамтак ашьтахь, аишәа ҳанахьт, даасыишшан, Гиоте иуал иазкны еиташәхәаз ииашоу, ихьтхәаау ҳәа дсазпааит. Зны сааишшәарччан, сыхәмаршәа атак истар стахын, аха нас, сифаишшын, дынкахәыцуа дышгылаз анызба, сара стак иара изы атакы ду шамаз еилыскааит. Хәарада, Гиоте иуал шыршәаз сыблала исымбеит, шаҳатс зыкалом, даараза исгәаишшоз ари атоурых цьоуы исеитархәеит, Гиоте иуал даеазеи ишәазаргы, ҳагыр зқәу Резо уи еишш ахтысқәа биза ишибо дырны, уи идыришшәазаларгы қалап. Усгыи қалалоит, аха шәаргы шәсықәшаҳатхар қалап, ари афақт ақыртҗа хаца иказшьа ианаалоит,

გრამ იმაში კი ღრმად ვარ დარწმუნებული, და, ალბათ, თქვენც დამეთანხმებით, რომ ქართველი კაცის ხასიათში ეს ფაქტი თავისუფლად თავსდება, მსგავსი ქცევა ჩვენი ხასიათის ბუნებრივი ყოფაა. თქვენი არ ვიცი და, ჩემს გარშემო ბარე 20-30 კაცი მაინც მეგულებოდა, იმავეს რომ გააკეთებდა. ამიტომ, თამამად ვუთხარი იურის - კი, ნამდვილად ასე იყო-მეთქი. მან კი, ღმერთმა უწყის, რატომ, მაგრამ მადლობა გადამიხადა და მზერა ჩემს მიღმა გაქცეულ საკუთარ ფიქრს დაანია, დაიბრუნა იგი და, როცა უკვე თავისთან დაიბრუნა, მერეღა მითხრა:

- საქმე ის არის, რომ წიგნს ვწერ საქართველოზე, ანუ ქართველებზე. უცნაური ხალხი ხართ, ძნელია, ამ უცნაურობას ბოლომდე ჩასწვდე, საიდან მოდის ან სულაც რატომ მოდის. 100-გვერდიან თეორიულ მსჯელობას ხშირად ერთი ასეთი ცინცხალი მაგალითი აცამტყვევებს. კი, ნამდვილი შედეგია. ჰმ! გოეთეს ვალი, მოფიქრება არ გინდა?! იცი, ფული არაფერ შუაშია, ძუნწი არც მე ვარ და შესაძლოა, იმ ჟურნალისტებშიც ერთი-ორი ხელგაშლილი, მაგრამ ათასჯერ რომ ჩავსულიყავით იმ სამიკიტნოში, გოეთეს ვალის გადახდა თავში აზრადაც არ მოგვივიდოდა. რა ერქვა? ბატონი რეზო, არა? აი, მას კი მოუვიდა. ქართველია და იმიტომ. კი, ნამდვილად უცნაურები ხართ. ეტყობა, ხასიათი მთავარი. ხასიათი და განწყობა. თუმცა, იქნებ, განწყობასაც ეს ხასიათი განსაზღვრავს? ღმერთმა იცის. დანამდვილებით ის შემოძლია ვთქვა, რომ ისეთი რამე მოყვით, წიგნის წერას რომ გამიადვილებს. ძალიან მიყვარს თქვენთან ყოფნა, მაგრამ უკვე ერთი სული მაქვს, მოსკოვში დავბრუნდე და ცხელ გულზე მაგიდას მივუჯდე.

დაინერა თუ არა ის წიგნი? ვიცი, თქვენც ძალიან გაინტერესებთ, მაგრამ კონკრეტულ პასუხს ვერ გაგცემთ. ცოტა ამალღებულად კი ერთი რამ ნაღდად შემოძლია ვთქვა - ის წიგნი იწერება და მუდამ იწერებოდა. მისი შექმნა არც იური როსტს დაუნყია და ვერც იგი დაამთავრებს. გუმინ სხვა წერდა, გუმინინ - სხვა, დღეს იური როსტი აგრძელებს. მისი წერილი ოთარ იოსელიანზე, მისი სხვა სტატიები, თუნდაც მისი ქა-

აბრი ეიშ აхымдагашья ҳара ҳзы иказшварбагоуп. Шәәра шәҗы ишыкоу сыздыруам, аха сыкәшаҗемыкәша 20 - 30дык ракара икоуп абри еиш казпар зылшо. Убри акынтә, лакдакрада Иури атак истейт ишысхәзәткәья икалейт хәа. Иарах, изиххәәзә сзеилкаауам, аха итабуп хәа сахәаны, җбара хара дыршуа, акы дазхәыцун, нас, даасыхәаишын исеихәейт:

- Аус злоу абри ауп, сара Қырттәыла иазкны ашәкәы зәуейт, лымкаала, ақыртүаа ирызкны, шәара акалашәақәа шәыкоуп, апыхәанзә шәеилкаара уадаауп. Зны-зынла, абри еиш илахәыху җырштәык шәдакәак хазыртәаауа атеоритә хәыцрақәа зегы еиханарбгоит. Идабыргны, уи шедевруп. Хм! Гиоте иуал, уи излархәыци! Аңара акәзам аус злоу, саргы схарамым, абант ажурналистцәагы згәы тбааз азәык - җыҗык рылазар каларын, аха акабачок ахь ҳара ҳнеизтгы, азәгы ихы иташәомызт Гиоте иуал шәатәуп хәа. Ани ахаца ихьзызи? Хәтыр зкәу Резо, үс ауми? Уи ида абри еиш ак азәгы изымхәыцыр калап. Ааи, идабыргны, шәара акалашәақәа шәыкоуп. Ишубартоу ала, аказшья ауп аус злоу. Аказшьеи агәалаказаарей. Издыруада, агәалаказаарагы аказшья иахьыишызар калап. Аха иашәткәыны ишәасхәо акоуп - ари атоурых ашәкәы аҗраҗы исыцхрауейт. Еснагь гәахәарала сшәыцуп, аха уажәы Москва снейнда хәа ауп сшыкоу, сцәаныррақәа еикәтәанзә аусура салагар стаауп.

Ари ашәкәы иаума? Шәаргы уи интерес ишшәымоу здыруейт, аха атак сызшәытом. Акоуп исхәар истаху: ари ашәкәы аҗра иаауп, уи еснагь ирыауан. Иури Рост иакәзам уи аҗра иалагаз, ихзыркәшогы иара иакәым. Иацы азәы иауан, иацжәацы даәазәы, иахья Иури Рост инаигзоит.

Темур Чкуасели

რთული თემით გამთბარი საოცარი ფოტოგამოფენები ამ მარადიული წიგნის გვერდებია. მეტსაც გეტყვით, ჩვენც უნდა ვწერდეთ ამ წიგნს, თანაც ყოველდღიურად, რადგან იგი უბრალოდ წიგნი როდია, მას სხვანაირი სახელი, სიყვარულისთვის გაღებული ხარკი ჰქვია.

და რაც უკვე ნაიკითხეთ და რასაც ქვემოთ ნაიკითხავთ, მეც ამ მარადიული წიგნისთვის გაღებულ ხარკად ჩამითვალეთ.

ოთრი როსტი ოთარ იოსელიანის ხასიათის უკიდურეს უბრალოებაზე გვესაუბრება. შეხედები მას და, თუკი ნორმალური ხარ, თუკი გააზრებული გაქვს, რჩეულს რომ ესაუბრები, ერთგვარ დაძაბულ მონინებას, რომელიც აუცილებლად თან უნდა გახლდეს მსგავსი დონის ადამიანებთან შეხვედრისას, ოთარი წამის მერე მოგისხნის. შეიძლება შენც გკითხოს – „რატომ ხარ ჩემთან ასეთი თავაზიანი?“ და თუ მაინც „თავაზიანი“ სტილში ვააგრძელებ, თანდათან მისთვის უინტერესო გახდები. რატომ? იმიტომ, რომ ურთიერთობის უშუალობას იგი არ თამაშობს, იგი ასე ცხოვრობს. მისი სიდიადე მის უბრალოებაში იცრიცება.

ნუთუ ეს იმის ბრალია, რომ მეფე ვერ გრძნობს, რომ მეფეა? ნუთუ მართლა უჭირს საკუთარი შესაძლებლობებისა და გამორჩეულობის გაცნობიერება? ნუთუ მის ზღვარდაუდებელ ნიჭობიერებას თავად უღებს ზღვარს? ნუთუ ქუმპარიტ შემოქმედთათვის მართლა ძნელია საკუთარი შემოქმედების შეფასება? ნუთუ ამ შეფასებას მართლა ახლავს მუდმივი ეჭვი და დაუკმაყოფილებლობის შეგრძნება? არ ვიცი, როგორ გავებდევ ამაზე საუბარს, ეს თემა ჩემთვის საკრალურია, რადგან იგი მხოლოდ მათ ეკუთვნით, მათ, ანუ მოაზროვნეთა ელიტის წევრებს. ჩვენ კი მხოლოდ დაეჭვების უფლება გვაქვს და კიდევ ისეთი ამბების მოყოლისა, ვარაუდების უფლებას რომ მაინც გვციტოვებს. ყოველ შემთხვევაში, ის უცნაური მაგალითები, რასაც ქვემოთ შემოგთავაზებთ, ერთ რამეს ნაღდად ჰფენს ნათელს – მომსწრე ვყოფილვარ, აზროვნების ბუმბერაზები ცნობილ კრიტიკოსთა დიტირამებს ხშირად არაფრად დაგიდევენ, მაგრამ, თუ სადმე მოულოდნელ და შემთხვევით აღიარებას

Отар Иоселиани иузку иочерк, егырт истатиақәа, ма ақыртѳа темала идычоу иссиру ифоточыргакәтақәа - абри зегыи назазатәи ашәкәы адакьяқәоуп. Аха уи ада, ҳаргыи есымша ари ашәкәы аара ҳаҗызароуп, избанзар уи баша шәкәым, уи даәа хьзык амоуп, абзиабара иақәу ашәахтә ҳәа ахьзуп.

Акы еицшымыкѳа сшәықәоит, абра шәзыиҗхыази нак-нак шәзыиҗхыои ишәыиҗхьагарц абри назазатәи ашәкәы аҗы икаспаз алагалас.

Иури Рост Отар Иоселиани иказшьа чыда дахцәажәоит. Дарбанзаалак, уи ииҗылаз, ихы атыиҗаҗы иказар, иарзнак еиликаауеит аҗады чыда дышиацәажәо, уи аамтазы, аҳатыркәпаратә гәамцра хәычык инубаалоит, уи иеииҗш аҗаа дүқәа уанрацәажәо, еакала изыкалом, аха Отар секундқәак рыла ари атагылазаашьа ииҗсахуеит. «Абас схапкы камыршәа узацаажәои?» ҳәа дцаргыи илшоит, аха уара, иҗхыеииҗш «ҳатыркәпарала» ацәажәара наҗгзар, хәычы-хәычла уара уахь азәлымҗара ицәызуеит. Избан? Избанзар, аҗаа ргәы касцоит ҳәа иеирмариом. Уи иара иказшьатәкьәоуп, убас ауп дшынхо. Уи идѳра зегыи ихзырымгара иалазқәоит.

Анацәалбеит, избан, акралдышкралу изымдырзои? Алшара ду шүлоу, ушчыдоу аилкаара убас иҗадааума? Иара ихала ибақхатәра аҳәаадара иркьаҗыр итаҳума? Аказатәкьәа ихатә рҗеамта ахәшьарацара ицәыҗадааума? Ари ахәшьара еснагь агәықдареи агәынамзареи ацума? Сара уи алацәажәара иахынзасысәҗтоу сыздыруам, уи сара сзы адоухатә темоуп, избанзар уи дара роуп изтәу, дара, ахәыццәа релита. Җара, үс баша, алакқакреи гәаанагарақәак зхыҗәиааша атоурыхқәа реицәхәреи азин ҳамоуп. Ишыказаалакгыи, ишәыдызгалар истаху зеииҗшкамлац аҗыриштәқәа уезгыи ак аадыршҗуеит - сара схала избәхьеит еицырдыруа

გადაეყარნენ, ისე ახარებთ, როგორც დი-
ლაუთენია შვილიშვილის ლოყის სითბო-
თი გამოვლიძება.

პარიზში ვართ. ოთარ იოსელიანის
რეკომენდაციით ფრანგმა კინორეჟი-
სორმა, ენერგიულმა პასკალ ობიემ თა-
ვისი მხატვრული ფილმის გადაღებებზე
მიგვინვია. მთლად ნათლად არ გვექონდა
წარმოდგენილი ჩვენი ფუნქცია, მაგრამ
ამას დიდად არ შეეუწუხებოვართ, ისევე
და ისევე ოთარმა დაგვაშევიდა, არავი-
თარი სირთულე და არავითარი თამაშ-
მსახიობობა, რასაც საერთოდ აკეთებთ
ცხოვრებაში, იგივე მოგინვეთ, ხან იქე-
იფებთ და ხან იმღერებთო, ირონიაც
გაურია ნათქვამში.

გადაღებების პირველ დღეებში ოთარი
ვერ ვნახეთ, დარეკა, საქმეები მაქვსო.
ერთი თუ ორი სცენა წარმატებით გვექონ-
და უკვე ჩათავებული, ანუ ნამღერ-ნაქეი-
ფარი, როცა ოთარიც გამოჩნდა. საღამო
ხანს რეჟისორის ასისტენტი მირეკავს
ნომერში და ინგლისურად მეკითხება:

- Georgian Voices?

-კი, „ქართული ხმები“-მეთქი, ვპა-
სუხობ მეც ჩემი „ნელგამართული“ ინგ-
ლისურით.

- ოთარ იოსელიანი გელაპარაკათ?

- კი! - სათქმელს ვიიოლებ და პა-
სუხებს ვამოკლებ.

- როდის? - იმხანაც შეამოკლა, მაგრამ
დღემდე არ ვიცი, რაში დასჭირდა ამის
დაზუსტება, ხომ ვუთხარი მელაპარაკე-
მეთქი და მეტი რაღა უნდოდა? მაგრამ,
რადგან დაინტერესდა, პასუხიც ხომ
უნდა გამეცა, ოთარ იოსელიანი ხომ არ
იყო, თავაზიანობა არ მოეთხოვა. ჰოდა,
მარცხიც აქ მყავდა თურმე ჩასაფრე-
ბული. საქმე ის არის, რომ ინგლისურში
ის ორი სიტყვა, რომელთაგან ერთ-ერ-
თი პასუხისთვის აუცილებლად მჭირდ-
ებოდა, ყოველ შემთხვევაში, ჩემისთანა
მოინგლისურისთვის, ძალიან ჰგავს ერთ-
მანეთს - „საათი“ და „ნელინადი“ მაქვს
მხედველობაში. ამერია და 6 საათის
ნაცვლად, 6 წლის წინათ ველაპარაკე-
მეთქი, ასე ვუთხარი. მე, რა თქმა უნდა,
ვერ მივხვდი ჩემს შეცდომას და საკმაო
ხანს გაოცებული ვუსმენდი, როგორ გუ-
ლიანოდ იცინოდა ჩემთან მოსაუბრე ქა-
ლებატონი. ეტყობა, იუმორში ჩამითვალა
პასუხი, რადგან, სიცილით რომ გული

აკრიტიკაა რდიფირამბკაა
იატაყაზიმბოზ ახაყაყა დუვაკაჟა
ზნყ-ზნლა მათყრლათეი აზაჟარა
უბას იშიეგყრწყბოზ, შყყყყმტან
რმატა ივამდა იქჟა ადკყისლარა
იაანარწყყყშაჟა. პარიჟ ჟაკოუპ.
ოჟარ იოსელიანი ირეკომენდაცია
ალა, აფრანცყვ კინორეჟისსიორ,
ამხჟარა დუ ვლავ პასკალ ობე
ისახყარყრატე ფილმ ატყჟრაჟა
რაჟყ იჟაწყყხეიტ. იკაჟჟარანი იკავ
ცყვა ჟჟაყყ იაამგაკაჟა, უამაკ ჟყაას
იჟამკიტ, ივანზარ ოჟარ ჟირტყნჩიტ:
იშაყაყაყადაჟომ, აკტიორტე ჟამარრა
შეტაჟომ, აბჟყააწყყყ იშყყაშაჟლო
ეიწყ შაყაჟაჟეიტ, ჟყაფ ჟყეუეიტ, აშაჟ
შაჟაჟეიტ, უაჟა აკყყ ატაჟყმ, იჟაჟეიტ
დჟაყლაიტომა ჟაჟა უგყყ იაანაგარატეი.

ატყჟრაჟა იანალაგა ოჟარ იჟაბარ
იკამყვტ, დაჟჟასყნ, სეილაჟაჟეუჟ ჟაჟა
იჟაჟეიტ. ოჟარ დანააი, აკყყ - ჟბაკ
ასცენაჟაჟა კჟაყარალა იტაჟჟჟყნ,
ჟაკალა იუჟაჟეზარ, აშაჟა ჟჟაჟაყნ,
აკყაფურაგყყ იაგჟყმყჟყტ. ჟაყილბყჟან
არეჟისსიორ იასსისტენტ ანომერ აშკა
დყსზასყნ, ანგლყვ ბყშაჟალა დსავტააიტ:

- Georgia Voices?

- ააი, «აკყრტყა ბჟყჟაჟა» ჟაჟუ, - ატაკ
ლყსტეიტ «ისსირიან» სანგლყვ ბყშაჟალა.

- ოჟარ იოსელიანი დშაჟაჟაჟაჟა?

- ააი! - იაარკყაყნი ატაკ ლყსტეიტ.

- იანბა? - აბასტაკყა იაარკყაყნი
დსავტააიტ ლარა, აჟა სარა იაჟყაგყყ
ისეილკააყამ აბას ცყვა ეილყლკარც
ვყლტაჟყვ, დსაჟაჟაჟაჟეიტ ჟაჟა
ლასყმჟაჟეი, უაჟა ილტაჟყვი? აჟა
დანსავტაა, ატაკ ლყტატყნ, ივანზარ უი
ვგაყვყჟარაკაჟა დუუმვ ოჟარ იოსელიანი
დყეიწყყყყმყვტ, აჟა, იშყრჟაჟეი ეიწყ,
არა სააშყეიტ. აუს ჟლოგყყ აბრი აუჟ,
ატაკ აკაჟარაყი ჟაჟაჟაკ რყნტე ჟაჟაკ
სყყ იასყრჟარ აყყნ. აჟა სარა სეიწყ
«იბზიატაკყანიანგლყვშაჟაჟაჟარაჟა»
აყაა ირჟაყეილაგარ კალიტ, ივანზარ
არტ აჟაჟაჟეი ეიწყუჟ - «საააჟი»
«აშყჟაჟეი» სჟაყეილაგან, 6 საატკ რაიყყა
სიაჟაჟაჟეიტ ჟაჟა აყნჟარას 6 შყჟაჟა

იჯერა, მადლობაც გამოიმეტა და ასე მხიარულ-მხიარულად გამოიმეშვიდობა. მოგვიანებით მეც გავაცნობიერე ჩემი პასუხის აბსურდულობა და მეც გვარიანად გავმხიარულდი. დღეს კი, როცა ამ ამბავს ვისხენებ, ჩემი უნებლად შეცდომა უკვე სიმბოლურად მეჩვენება, რადგან ოთარ იოსელიანი 6 წლის წინათ კი არა, იმ დღიდან მესაუბრება, როცა მისი პირველი ფილმი ვნახე ეკრანზე. ჯერ მადლიანი „გიორგობისთვე“, მერე გალობასავით „იყო შაშვი მგალობელი“ და მოგვიანებით ნალვლიანი „პასტორალი“.

არ ვარ დღეს ტრაბახის ხასიათზე და არ გეტყვით, იმ ასაკში, როცა ეს ფილმები მოვიდა ჩემთან, ან თუნდაც ახლა, ამ ასაკში, ბოლომდე გავიცნობიერე-მეთქი რეჟისორის სათქმელი, ბოლომდე გავიზიარე მისი ნაფიქრი და ფილოსოფიური ხედვა. კაცმა რომ თქვას, ეს არც არის საჭირო და აუცილებელი. არავინ უწყის, რას გვეტკაცუნ-გველულუნება ბუხარი, მაგრამ ხომ ვერ ვაცილებთ თვალს და ხომ გვათბობს?! ეს არის მთავარი. მთავარია, რომ მე ეკრანიდან მესაუბრებთან, მე ვცხოვრობ და ამ ცხოვრებაზე მესაუბრებთან. საათ-ნახევარი ჩაბნელებულ დარბაზში ვზივარ და, ყოველდღიურობისგან გამოთიშვის, მოდუნებისა და დასვენების ნაცვლად, მაიძულებენ, ზემდგომად ვიცხოვრო. აქაც ვიცხოვრო, ამ ჩაბნელებულ დარბაზში, ვიცხოვრო უფრო აქტიურად, ვიდრე გრეთ, თვლისმომჭრელ სინათლეზე, რადგან კარგად ვაფიქსირებ – ფიქრია ეს აქტიური ცხოვრება და მე სწორედ დაფიქრებას მაიძულებენ. ეს მოულოდნელი „ძალადობა“ კი საოცრად მომწონს და მსიამოვნებს. და მეც ვფიქრობ, ვფიქრობ არა როგორც კრიტიკოსი ან, თუნდაც, უბრალო შემფასებელი, არამედ როგორც ადამიანი, რომლისთვისაც აღარა აქვს მნიშვნელობა იმას თუ რატომ არის მისი ფიქრი ასე ნალვლიანი.

ასე მოვიდა ჩემთან ოთარ იოსელიანი, მაგრამ იმ დროს ფიქრშიც კი არ გამოვივლია, რომ ამ ჯადოქარს ხმელეთზეც ვნახავდი განკაცებულს, ხელსაც ჩამოვართმევდი და, მისი ღბილი და თბილი ხასიათის გამო, ჟამიდან ჟამს მის გვერდით აღმოუჩნდებოდი.

პირველად ეს შავი ზღვის ზვირთებს

რაიხა შიაცაჟეიტ ჟა ლსჟეიტ. ჟჳარადა, აგა შსხხხხვ სზეილყმკააუა, აყრაამტა უამაშჳა იბანყ ლყყყბჟ საყყყყყყყყყ. უი ალაფ სჟჳოიტ ჟა ლგყ იაანაგაყარ კალაყ, იყბანყარ დჳგყრწყაჟჳა იტაბუყ ჟა საჟჳანყ ატრუბკა ნყკჳლყეიტ. ლყტრაამტაკ აშყტახ ისხხხხვ ანეილყსკაა, სარგყ გყყკალა სგყ სყრყყყყ. იაჟა არი ახტყს ანსგჳალაშჳო, სყგა ასიმვოლტჳ კაყშყა ანყზაბალოიტ, იყბანყარ 6 შყკჳსა რაიყჟა აკჳჟამ ოტარ იოსელიანი იაჟჳაჟჳარა სანალაგ, უი რაიყჟათეი იფილყმ ანყზა ინარკნყ დსაჟჳაჟეიტ. ზნყ, «აბწყჟჳჳრა», ნას, აშჳა ეიიყშყვ, «იკან აშჳა ჰჳჳაყ არდჳყნა», ლყტრაამტაკ აშყტახ ილაჟხეიკჳჟაგოყ «ანასტორალყ».

სყჟჳაჟჳჳჳჳჳ ჟა შგჳყ იაანამგარყ აყ, იაიყშყნყ იაყგჳასტომ სანკჳყიყშყვ, რაიყჟაყა აბარტ აფილყმკჳა ანყზა, მა იაჟატეი სყკჳრაყყ არეჟისსიორ იგჳტაკი იფილოსოფიატჳ ჟაიყშყყრაჟჳეი ატყჟჳანჟა ეილყსკააიტ ჟა. ანაშაყ, უი ეიიყშ ახყმყრადარა იკამ. აეჟჳაყყ იგყრგყყყყყყყყ ამყა იაჟჳო აყგჳყ იყდყყყყყყყყ, აჟა უიჟალაიყშ ადჟალოიტ, უბრი ამყაყყ აჟაეჟარიყჟოიტ?! უი აუყ აიყო. ზეგყ რეიჟა იჟადოყ – აეკრან აყნტჳ იაჟსაჟჳაჟეი, სარა სყწყსყ ახტოყ, აბრი სყწყსტაყაარა იაყკნყ იაჟსაჟჳაჟეი აუყ. საატკიბჟაკი ეიკჳყლაშყყოყ აყალ აყყ სტჳოუყ, ესყმშატეი აიყსტაყაარა სყვყმჟჳყყკჳა, ტყნყ სყწყსყ სშყარ სტახუყ, აჟა უი აყყნჟჳრას, აკტივლა აიყსტაყაარა სყდარყალოიტ, ადჳაჟყ ალაშარა უბლა ჟნაკუეიტ, აჟა აბრა, ეიკჳყლაშყყოყ აყალ აყყ, იაჟა აკტივლა აიყსტაყაარა სყდარყალოიტ, იყბანყარ სარა იბიანიჟჳჳანყ ეილყსკააუეიტ: აჟჳყყრა – აკტივტჳ იყსტაყააროუყ, სარა აჟჳყყრაჟჳჳოუყ ისყდარყალო. იყჳოყშყარატეი, სყვყმყშყვ აბრი «ამყმჟჳარა» აგჳაჟჳარა დუ სჳაანაგოიტ. ნას, აჟჳყყრა სალაგოიტ, აკრიტიკ მა ბაშა აჟჳშყარატაჟ იეიიყშ აკჳყმკჳა, აბარტ აჟჳყყრაჟჳა რლაჟხეიკჳჟარა

მინდობილ გემზე მოხდა (გაიხსენებთ – „ეს იყო პეტერბურგში“). სატელევიზიო ფილმების ფესტივალი იმართებოდა ფლაგმან „შოთა რუსთაველზე“. ოთარი უიურის თავმჯდომარე იყო, ჩვენი ანსამბლი კი – კონცერტების ჩასატარებლად მინვეული. მეორე დღესვე შემოვიდა მუსიკალურ სალონში და გვეკითხება – ბიჭებო, ხელს ხომ არ შეგიშლით, რეპეტიციაზე რომ დაგესწროთო. ჩვენი თანხმობის შემდეგ პირდაპირ იატაკზე მოიკალათა და რეპეტიციის დამთავრებამდე ხმა არ ამოუღია. მასხოვს, მაგრად ვინერვიულეთ, ხუმრობა საქმე ხომ არ იყო, ოთარ იოსელიანი გვისმენდა, ის მერე გავიგეთ, მასთან არაფრის რომ არ უნდა გემინოდეს, უნდა იყო ბუნებრივი და სულაც არ არის აუცილებელი, იყო „თავაზიანი“.

იმ იმპროვიზებული რეპეტიცია-კონცერტით დაიწყო ჩვენი დაახლოება. თავისუფალ დროს გამოწახავდა თუ არა, მაშინვე ჩვენი გამოვლიდა და უშუალოდისა და ბუნებრიობის დღესასწაულებს გვუქვნიდა. მერე იყო რამდენიმე შეხვედრა პარიზში და აპა, ფილმის გადაღებასთანაც მოვბრუნდით. მოკლედ, 6 წლის კი არა, 6 საათის წინათ მელაპარაკა ოთარი, ბიჭები მოკითხა და მითხრა, ხვალ გადასალეებ მოედანზე გინახულეთო.

პასკალ ობე ოთარ იოსელიანის გამოჩენამ ცოტა კი ააფორიაქა, მაგრამ მერე სასწრაფოდ მოიხმო წასახემსებლად წასული ოპერატორი და, ოთართან შეხვედრის ერთხელ უკვე რიტუალგადახდილებს, გვთხოვა, თქვენი შეხვედრის გადაღება მინდა და, თუ შეიძლება, თავიდან შეხვდით ერთმანეთსო. ყველას ოთარისკენ გაგვექცა მზერა, უიმისოდ რომელი გავებედავდით დათანხმებას. ყოველგვარი ჭოჭმანის გარეშე დაეთანხმა ოთარი კოლეგადხმობილს. საკუთარი ვარინტიც კი შესთავაზა, კადრი რომ კარგად დაფიქსირდეს, ჩავთვალოთ, რომ მხოლოდ გიას ვიცნობ (გია ჭირაქაძესთან მართლაც დიდი ხნის ურთიერთობა ჰქონდა), ის კი დანარჩენებს გამაცნობსო. როცა ჩემი წარდგენის დროც დადგა, ოთარმა ხელი გამომიწოდა, თვალზე მოჭუტული დამაკვირდა, თითქოს რაღაცას იხსენებდო და მითხრა, თქვენ საიდანლაც მეცნობითო. მეც არ დავაყოვნე და

ицъазымшьо ауады иеиш.

Абас ауп Отар Иоселиани дшыздырыз, аха ускан сахьы исаагомызт ари ауады чыда лабѣаба дызбоит, инапы имсхоит, иказшьа бзиа абзоурала зны-зынла иааигѣара скаларатѣы алшара соуоит хѣа. Рапхъаза хайпылеит Амшын еиѣаа ихыз аѣба. Аѣба «Шота Руставели» аѣы имѣапысуан ателефильмѣа рфестиваль. Отар ажиури дахантѣадын, хара хансамбль нарыпхьеит аконцертѣа рымѣапгаразы. Адырѣаеныпѣкьа амузикатѣ салон даааналан, дѣазааит: «Арепетициашка снейр, сышѣпыхагома?» хѣа. Ханаѣешахатха, аѣѣра дныѣѣтѣан, арепетициа халгаанза жѣак имхѣеит. Хѣарада, хѣѣы хыт-хытуан: уи хѣамааразма, Отар Иоселиани ихата дахьызырѣуан. Пытраамтак ашьтахь ауп ианеилахкаа баша хашгѣампуаз, абжьаапыны еиш хашыказ еиш хаказар шхахѣтаз, «ахатырѣѣара» аарышра ишатахымыз.

Аимпровизациатѣ казшьа змаз абни аконцерт - репетициа абзоурала хайзааигѣахეит. Итѣѣუ аамтак анимаз, иаразнак дыѣны дахзаалон, абжьаапыны еиш хайбабон, арт аишыларაѣа агѣырѣѣара ду рыцын. Нас, дынтѣа - хынтѣа Париж хайკѣშეეит, уажѣшьта афильм атыхრა хазыхынхѣып. Жѣакаლა, 6 шыѣესა რაѣымкѣა, 6 саатк რაпхъа Отар дсаѣაажეეит, ачкѣынѣა ишრაкоу хѣა дѣаан, уაѣѣы атыхраѣა რѣы хѣეიბობო იхѣეит.

Отар Иоселиანი რაпхъაза данѣырѣ, Паскаль Обье хѣычык дგѣამტუეит хѣა изухѣარатѣы დკალეит, аха нас, акрыѣара ицаз აოპერатор иრლასзаны დააიპхьан, Отარი ჰარეი хайпыლара არიტუალ еიტანაхаგარც დხაхѣეит. Шѣეიшыლара тысхыр стახуп, икалозар, аханатѣ шѣეიшыლ хѣა

მის ტონს აყვები – ნევაში ვართ ერთად ნაქეიფრები-მეთქი. ვიცინეთ.

გადალება რომ დამთავრდა, ისევ გიამ გაგვიხმო მე და ზურაბ ლოლაძე – ბიჭობა, ოთარს მოერიდა და მე გამომგზავნა თქვენთან, აქვე ახლოს რალაც მალაზია ყოფილა, რალაცის დაბრუნება თუ გამოცვლა უნდა, ვერ გავიგე კარგად, იქნებ, სამიწენი წამომყვებით. ნევაში გადახდილი ქეიფის ხათრით უარს ნუ გეტყვიანო. ხომ წარმოგიდგენიათ, უარი რომ გეტყვია. თანაც, ბუნებრივად მივიჩნით ეს თხოვნა, ან მოხმარება სჭირდება კაცს, ან სულაც მარტო ყოფნა ეზარება. ჩავსხედით ოთარის ჰა და ჰა საანტიკვაროდ გამოზადებულ გამოხუნებულ „რეზოში“ და დავიძარით. ოთარი გზად სიტუაციას გვისხნის. ამ ორიოდ თვის წინათ, ჩემდა ჭირად, მუსიკალური ცენტრი ვიყიდე, ცუდად მუშაობს, იქნებ, სულაც მე გავაფუჭე, თქვენს დისკებს წესიერად ვერ ვისმენ, რალაც ფონი ედება, მოკლედ, გამოცვლა მინდა. ქვეთარი, რა თქმა უნდა, სადღაც გადავადე. ამათი სიძუნე და პედანტიზმი კარგად მოგესტენებათ, ქვეთრის გარეშე რომ მივიტანო, არ გამომიცვლიან, თანაც, ორი თვე გავიდა, ვის ემასხორება, დღეში ათასი კაცი შედის. მე რომ მევალ, თქვენც შემომყვებით და, როცა გამყიდველს ლაპარაკს დავუწყებ, შორიახლოს დადევით მკაცრი სახეებით. იქნებ, არაბები ევგონოთ ალტორიდან. ამათ ყველა არაბი ტერორისტი ჰგონიათ, შეეშინდება და გამომიცვლის, – გაგვაცუნო ოთარმა რეჟისურა. სიცილს ვერ ვიკავებთ, – მე, ზურა და თავად ოთარიც კიდევ ჰო, არ ვართ მთლად წყალნაღებულები, შეიძლება, მართლა ჩავეთვალეთ არაბ ტერორისტებად, მაგრამ ვიას, რა გინდა, მოუხერხო? ტერორისტობა კი არა, „გადაჭარბებული“ ინტელექტი ანერია სახეზე. მერე გადავწყვიტეთ, ევექტის გასაძლიერებლად მალაზიის სიღრმეში არ წავსულიყავით, კარის სიახლოვეს დავმდგარიყავით მე და ზურა, ვი კი ოდნავ წინ დაგვეყენებინა, ჩვენი ახლად გამომცხვარი ორგანიზაციის ერთგვარ ინტელექტუალურ შეფად რომ ჩათვალათ, ტვიწნ რომ ეძახიან მაფიოზები. ოთარიც დაგვეთანხმა, თან იცინის. მივალწიეთ ამასობაში მალაზიამდე და მანქანის გასაჩერებელი ადგილაც ადვილად

იხვეით. Ҳазинтәгы иҗәрызеи хәә Отар җихәәишуан, үи дақәшаҗатымкуа атаккаҗара азәгыи изыгәәҗыуамызт, үи дымлакәаккуа дақәшаҗатхан, акадр иаҗа ибзиахарц азы ихатә вариантгыи җадигалейт, иахәҗәап, Гиа запәы дидыруашәә (Гиа Цираказеи иарей еибадыруейҗытәи акырпәуан), нас, Гиа җара җаибаирдырп хәә. Сара сҗынза ианааи, Отар ак игәәлаишәәозшәә , җәарантә шәысгәәлашәәит хәә инапы ситейт. Уамак сазымхәыцкуа, саргыи атак истейт: Цеви ақәаф еицаауан хәә. Арт аҗәәқәә хҗәәлаказаара еиҗәартәит.

Атыхрақәә ианалга, Гиа сарей Зураб Лолазәеи ганха җаваигалейт. «Уора, Отар дылҗашәыаны изымхәейт, сара исыдидейт. Ара, ааигәә, дақәанкыкоуп, ак ирхынхәыр ма илҗсахыр итаҳуп, цқәа исзеилымкааит, җахәыкгыи җиццар итаҳуп. Цеви хқәафура рхамштзар, мап сцәырымкааит хәә иҗәейт». Уи мап ицәкра калозма? Уи баша аҗәара еилҗ акәымкәә, хымлҗада икаҗатәу ак еилҗ җазныкәейт, аҗаҗы адгылаара итаҳызар калап, ма имацара дцар итаҳым. Отар иماشынажә «Рено» хҗатәән, хдәықәлейт. Амәән Отар икалазгыи хзәейтәиҗәейт. Ғымзка раилҗа, амузикатә центр аасхәейт, иҗәейт, аха цас аҗазшәә, аҗс аҗам, сара илҗхастәтәазаргыи калап, шәдисқәә сзырхәәом, жәәкала, ари ацентр сылҗсахырстаҳуп, ачекҗәараикасыҗыит. Урт шыҗарамцәәу здыруейт, ачек ада ацентр рылҗсахп хәә сыкам, Ғымзгыи тхәейт, сырәәлашәәап хәә шәыкоу, есымша нызқәыла аҗаа рызнейуейт. Сара уахә санықналалак, шәаргыи шәықнал, аҗиҗы иацәәжәара саналагалак, шәәырнәәҗәаны сааигәәра шәгылаз. Алҗиртәи арапцәә җакәушәә иҗы иаанагаргыи иҗдыруейт. Урт зеггыи арапцәә атеррористцәә реилҗ ирыхәәишәуейт, дшәәаны сцентр илҗсахыргыи калап, Отар иреҗиссура

მოვიძიეთ. ოთარს დეტალებიც გაეთვალ-
 ისწინებინა და სამივეს შავი სათვალეუ-
 ბი მოგვანოდა, გაიკეთეთო. მოვირგეთ
 შავ-შავი სათვალეები. ტერორისტობა კი
 არადა, გია კინალამ დაბრმავდა. ხელი
 მოვიკიდეთ მე და ზურამ და არაბობაზე
 მეოცნებე ოთხი ქართველი შევლაგდით
 მალაზიაში. ათასი კაცი კი არა, წამლად
 რომ გჭირდებოდეს, არავინ არის. ოთარი
 დახლისკენ წავიდა, ჩვენ კი, შუთახმები-
 სამებრ, გია ოდნავ წინ დავიყენეთ, აქეთ-
 იქიდან გაყინული სახეებით ამოვუდექით
 და სფინქსებით გავირინდეთ. თვალს
 არ ვაცლივთ ოთარს, რომელსაც ახ-
 ალგაზრდა კაცი გამოეგება ღიმილით.
 კლიენტო ჰგონია იმ უბედურს, რა იცის,
 რამდენი „არაბი“ დაესხა თავს. ძალიან
 გაგრძელდა მათი საუბარი. ჯერ ოთარი
 ლაპარაკობდა, მერე იმ ბიჭმა დაიწყო.
 დაიწყო და აღარ დაამთავრა. ოთარი
 შიგადაშიგ მოკლე ფრაზების ჩართვას
 ახერხებს. თანაც ფრანგულად საუბრო-
 ბენ და არაფერი გვესმის. არაბული მანც
 იყოს! ვერც იმას გავიგებდით, მართა-
 ლია, მაგრამ მშობლიურად მანც ჩავთ-
 ვლიდით. ვატყობთ, ცუდად არის საქმე,
 არ მოგვწონს საუბრის გაჭიანურება.
 თანდათან გვეჭურვება სახეები, როლში
 შევდივართ. ველარ ვითმენ და ზურას
 ვეჩურჩულეობთ ცალკეად – პოლიციას არ
 დაურეკოს ამ შობელძალმა-მეთქი. რას
 გვერის? ვდგავართ ჩვენთვის წყნარა-
 დო. კი, მართალი ხარ, მაგრამ რაღაც მე-
 ტისმეტად არაბულად ვდგავართ-მეთქი.
 ერთი სული გვაქვს, გავიცინოთ. თავს
 ვიკავებთ, ერთმანეთს მზერას ვარიდებთ
 და სახეები დაძაბულობისაგან გვინითლ-
 დება.

როგორც იქნა, მოტრიალდა ოთარი
 და ჩვენკენ წამოვიდა. ჩაფიქრებულია.
 მისი სახის გამომეტყველებით ვხვდებ-
 თი, რომ ჩაგვეფუძა ოქერაცია. სათვალე
 მოვიხსენი და ვეკითხები – ვერ შეამი-
 ნეთ, ხომ, ეგ შობელძალი?! არა, არა, –
 თითქოს ფიქრიდან გამოურკვაო ოთარი,
 – ყველაფერი წესრიგშია, გვიცვლის.
 მომკალით და მისი სახე ამკარად სანი-
 ნალმდეგოს გვიმტკიცებს. წამით ისიც
 კი ვიფიქრე, სიმართლეს, ალბათ, ჩვენს
 დასამშვიდებლად გვიმალავს-მეთქი. ამხ-
 ელა სპექტაკლი მოვამზადეთ, რომ იტყვი-
 ან, კულისებშიც კი ვიმუშავეთ, სხვა თუ
 არაფერი, არაბობა ვიკადრეთ და, თუკი

ჯირდირიტ. არა უმცარ აყამ - სარეი,
 ზურეი, იარა ოტარ იხათეი არაქთეი
 ატერორისტცაა ჯაა ჯაჯუჯარგყ
 კალონ, ახა გია იხაფყ «იმცხენყ»
 აინტელექტ ანყშყუეიტ, ყი იზაჯყუეი? ყი
 აკჯეიტ, აბრი ზეგყ იაჯა აეფექტრა
 აიურც აზყ, სარეი ზურეი ადეკყან
 აგტატყნჯა ჯამნეიკყა, ააღნალარტა
 ააიგჯარა ჯაანგყლარც ჯაჯბეიტ, გია
 ჯაიჯყა დაანგყლარ აკჯენ, ლყც იიქაჯ
 ჯაიჯყაარა აინტელექტუალტეი ნაიქაგყ
 იეიიქშ. ოტარ დააიქშაარცხან,
 დაკჯაჯატხეიტ, ყი აამტაზყ ადეკყან
 აკყნჯა ჯნეინ, ამაშყყა ხჯარგყლაშა
 ატყიქ ჯბეიტ. ოტარ ადეტაქჯა
 ზეგყ იაიქყაგჯეიტან, ჯაჯაყკგყ
 აბლასარკყა ეიქჯატაქაა ჯირკიტ. ჯარა
 ატერორისტცაა ჯაჯყნჯარეიიქაჯა
 სყჯყრყამ, ახა გია დლაშჯარც აკყ
 ააიგყმხეიტ. ზურეი სარეი ნაკ-ააკ
 დაანაჯყლან, ჯარა, ჯარაიქჯეოყ ჯაა
 ზეყკატანყ იკაჯ იქშყყყ აყირტყაა
 ადეკყან ჯყიქნაჯაჯყიტ. ნყჯყყყ
 იაბაკოყ, ააჯააჯაა ჯაა იყსყ ჯოყ
 აჯეგყ დყკამ. ოტარ ადაჯტაშკა
 დეიხან, ჯარა, იშეიბაჯჯაა ეიიქშ,
 გია ჯაიჯყა დნარგყლანყ, ასფინკჯა
 რეიიქშ, ნაკ-ააკ ჯივაგყლეიტ. რყსკ
 დააჯყირტყინ, აკლიენტ დყსჯააიტ
 იგჯაჯაარყნ, «არაიქჯა» იქჯარა
 რგყ იშტაჯ იზყმდყრჯაკყა, დჯაჯაჯაჯა,
 დყცაკყიქცაკყა ოტარ იშკა დეიხეიტ,
 ჯარა ოტარ ჯალაიქშ იხაჯგომ. ზნყ
 ოტარ დჯააჯეონ, ნას ანი არიყს
 აჯააჯაარა დალაგეიტ. დალაგან
 დაკჯყიმტიტ. ოტარ ზნყ-ზყნლა ჯააქააკ
 ნაღეიქოიტ აყნ. ყი ადაგყ, აფრანცყზ
 ბყშშაღა აკჯენ იშჯააჯეოჯ,
 ირჯეოჯ აკგყ ჯეიილკააყამყშტ. არაიქ
 ბყშშაღა იჯააჯეოჯარ ეიიქენ!
 ყიგყ ჯეიილკააყამყშტ, ახა ჯატე
 ბყშშაღა იჯააჯეოჯშა ჯგყ
 იამბოჯეი. აყსჯაა შეეიმ ჯბოიტ, ანტ
 აჯააჯაარა იაკჯყიმტიტ. ჯყყყ-ჯყყყლა
 ჯაჯაჯაჯაა ააჯარყშყა ჯალაგეიტ. აჯჯარა
 სყჯამაჯხეიტ, სჯაიქცკაა ეიყრქეიქაა
 ჯყყ-ჯყყყლა ზურა იასჯეიტ არი

ახლა და ცოტა დავლიოთ. ერთ ჩემს მეგობარ ქალს დავურეკავ, სულ ქართულ სიმღერაზე და თქვენზე ვეტრამბახები. გაგაცნობთ და გაუხარდება. უშუბრალო ვინმე არ გეგონოთ, არისტოკრატია, ბურბონების შთამომავალი, თხუთმეტი თუ თექვსმეტი ლუი ჰყავს წინაპრად. ღარიბულ სამიკიტნოს ვერ ვაკადრებთ, ცოტა ფული კი მაქვს ანგარიშზე, არაბენი ხომ ვიყავით, ახლა გავფრანგდეთ და ხამანსკები მივირთვათ, თეთრი ღვინოც უხდება და, თუ სიმღერასაც იტყვი, დღევანდელ დღეს მართლა ბედნიერად ჩავთვლი.

ქალბატონ ბურბონისკენ რომ მივდიოდით, ოთარი გვეკითხება – ჰო, მართლა, ხამანსკები თუ გიჭამიათ? – როგორ არა, არ გახსოვს, ნევაში რომ მოვატანინეთ-მეთქი, კეცებზე. ოთარს ეცინება და სიცხილითვე გვაფრთხილებს – ცოტა მიჩვევა კია ძნელი, ცოცხლად მოაქვთ, შუაზეა გადახსნილი და ყინულზე-ბზე ალგია ცივად. ლიმონი უნდა დაანურო და ჭამა არც ჰქვია, უნდა შესასწლო. ზიზლი თუ გადალახე, მერე გემრიელია, ასე რომ, არ შევრცხვით ბურბონთან.

მალე ის ბურბონიც გავიცანით. „მუღლენ რუჟს“ ჩავცდით თუ არა, პიგალის ბოლო მოედანს წრე დავარტყით და რესტორანსაც მივადექით. უშუბრამზარ აკვარიუმებში უღვაშებპარეხილი კობორჩხალები ლივლივებენ ზანტად, ავბედი-თად მომზირალ მარნუხებზე რეზინის რგოლები აქვთ ჩამოცმული და მინის სქელი კედლებიდან გადმოკარკლული თვალებით მართლა არაბი ტერორისტებივით გვაკვირდებიან.

შევლაგდით, შემოგვეგებნენ. ხამანსკებსაც გავართვით თავი და თეთრ ღვინოსაც საკმაოდ გავუძალიანდით. ცოტა შევზარხომდით თუ არა, აღარც არაბები გვახსოვდა, აღარც ფრანგები, ოთარ იოსელიანმა ჩვენთვისაც მოულოდნელად რალაც უცნაური ხაფი ხმით და ომანიანად წამოიწყა „ჩარირამა“. გაცეცების წამი და წამის მერე, რალა თქმა უნდა, შევეყვით სიმღერის ტალღებს. ერთი განვე-გამონევა გვაკლდა, თორემ ისე, ნაღდად ნევაში ვიყავით უკვე. რესტორნის პანანინა სცენიდან ჩვენამდე გაჭირვებით მოღწეულმა ეიოლინოს წყნარმა ჰანგმა კი, რომელიც ისედაც სულს ღაფავდა,

Феллини ильсра аамышьтахь Европағы уишьтагылақсирпхьазо шәарашәоуп. Ара шәахьаиз хара хы ахатыр дууп, аха абас шәхы ауадақ залашәтеи, азә даашышьтыр камлози. Даараза сҕеы иалоуп, аха шәфильмқәа сымбазацт, убри акынтә, схы иатәашьаны афтограф сышәт хәа сызшәыхәом. Аппаратура иадхәаланы изакәызаалак проблемак калом, шәтызтып хашәхәар, ианшәзыманшәалоу аамтазы ххатарнак днеины, ажәытә ганы ағыц шәзаанижәоит хәа ихәеит. Сара абри зегьы уамашәа ибаны ҕымт сгылан. Хәргы абри аус абас ала ихыркәшахәоит хәа хәакамызт, аха үи акәзам ицьасшьаз. Отар Иоселиани дүзәа иареи афранцыз атиаи реиҕцәажаара ианхҕзеитәиҳәоз ауп абарт азиаарақәа нсызцәырп.

- Ех, икалаз калейт! – ихыццрақәа ихигейт Отар. – шәаала, акака хжәып, сдызак ател сылзасроуп, лареи сареи хәнеиқәшәало, еснағь ақыртүа ашәақәеи шәареи сшәылаҕәхәоит. Шәбара лҕеы иаахәап. Уи үс баша азә лакәзам, даристократуп, Бурбонаа рышьтра датәуп, жәафдык ракәу жәыбжьдык ракәу Луидырхылпит. Зыхә мариоу қахуажәыртәк ахь днаҕома, ашара хәычык сымоуп, араццәас хәакан, уажәшьта хәфранцызцәахап, акамыршша хҕапа, үи ады шкәакәа анаалоит, шәакгы шәхәар, иахьа насып сыман хәа исыпхьазоит.

Бурбон ахқәажә лахь хандәықәла, Отар дхәзпааит: «акамыршша зныкыр ишәфахьома?», - «Хәарада, Цеви ханыказ үи ада ак хҕозма...» . Отар аччара далагейт, дшыччоз заанапы иахирдырит: «Урт иарзнак узрышьчылом, рыпсы штоу иааргоит, бжала иаартны, ацаа иқәпаны. Алимонҕы ацзароуп... Урт икаканы акәзам ишырфо, ижәтәуп, ихәынгамшьакуа илбааудар, рҕама еилукаауейт, жәакала, Бурбонаа рхылт лҕапхьа пхашьарак хәкәшәар калом».

თეატრ ჰაასკალი
Темур Цкуасели

ჩვენი სიმღერის გაგონებისთანავე სულ ჩაიკმინდა ხმა და ბურთი და მოედანი ქართველებს დაგვიტოვა. არც მანამდე და არც მერე ოთარს ჩვენთან არ უმღერია. ეს მხოლოდ იმ დღეს მოხდა, რომელ დღესაც მან ჩვენთან ერთად თავისი დაზიანებული მუსიკალური ცენტრის გამოცვლა ისურვა და მერე თავადვე მონათლა იგი, ანუ ის დღე, ბედნიერად. რამ გაახალისა? ვიცი ახლა, რაც იფიქრეთ, მაგრამ ოლოლო, თქვენ! არ არის საქმე ასე მარტივად. მუსიკალური ცენტრის გამოცვლა არაფერ შუაშია. დიდ ხელოვანთათვის წელიწადის ოთხი დრო კი არა, სიხარულია თურმე აფთარივით ჩასაფრებული და კაცმა არ იცის, იმ აფთარს სად და როდის გადაეყრებიან.

პიგალზევე გამოვემშვიდობეთ ბატონ ოთარსა და თექვსმეტი ლუის შთამომავალ ქალბატონს. ისევ ძველ ნაცნობს – იური როსტი მთვებრუნდები და მასთან პატარა კამათსაც გავებდავ, თუმცა იურიმ თავადვე იცის, და ეგებ ჩემზე უკეთესადაც, რომ ჩვენ ზოგადად ერი კი არა, უცნაური ადამიანები გვზიბლავენ. კი, ვეთანხმები, რომ სხვადასხვა ერის საქანელას სხვადასხვა გაქანება, სხვადასხვა ამპლიტუდა აქვს, მაგრამ ამას ხომ სწორედ იმ უცნაურ ადამიანთა სიმრავლე ახერხებს, თორემ თითო-ოროლა სიგლახეს თუ კაიკაცობას რად უნდა ეროვნება? მოგმადღეს ნიჭი კაცობისა მამაზეციერმა და წინაპრებმა? მორჩა, გინდ მენალე იყავი მერე და გინდაც დიდი შემოქმედი. აქ იწყება და არასოდეს მთავრდება. მერე ეროვნებას ნულარ ეძებ. ანდა, თუ მაინცდამაინც გსურს, გამოიძიო სადაურობა, იმ ქვეყანას სულაც კაიკაცეთი დაარქვი. იური როსტი ჩვენში ეძებს ასეთ ქვეყანას და ასეთ კაცებს. ეძებს და პოულობს კიდევ, ჩვენდა გასახარად, მაგრამ სხვაგანაც ხომ არიან ისინი? შორს რომ არ ვირბინოთ, თავად იური როსტია ამის მშვენიერი მაგალითი, მაგრამ ფურცლებზე ჩემი ამდენი ხეტილი მაინც მინდა, კიდევ ერთი უცნაური ქვეყნის თხრობით დავასრულო.

თერგიზ აბულაძეს ლენინური პრემია უნდა გადასცენ. მისივე მორიდებული და შემოვლითი თხოვნით, ჩვენც თან გავყევით მოსკოვში. პირველად და, ალბათ, უკანასკნელად შევაბიჯეთ ავადსახსენებელი კრემლის სპასკის კარიბჭეში.

Хара имгакыа Бурбон ахкәажәи
Хәреи хәибадырит. «Мулен Руж»
Хәвсын, Пигаль иштә хәкәшаны
аресторан аһхәа хәангылеит. Рылақәа
тытны, иаашьо, аарлақәа еитәпүа
аквариум дүзәа итан араһтәи
атеррористцәа реиһш ихақәмақаруа
иҳәәһпшүаз акыыбақәа.

Уака ибзаитәкканы иахһылеит.
Акамыршшақәагы хамч рықәхейт, ағы
шкәәкәагы хәцәмачымхейт. Хқәаф
капаны, араһтәи атеррористцәеи
афранцузцәеи ххашьтхәан еиһш,
Хшымгәәҟәоз, Отар Иоселиани ибжы
тганы «Чарирама» аацәыригеит.
Секундкәгы Хгачамккүа, Харгы
ицәхқәеит. Цеви хәакоушәа хғәы
иабарц азы айсра хөычык акәын
иҳагыз. Асцена хөычы акынтә
аарлақәа иуахауаз аскрипка абжы,
Хара ақыртүаа ахақәитра хәнатоушәа,
зынзаскгы ибжәзәит. Уаанзәагы
үй аамышьтахыгы Отар ахаан ашәа
хәцимхәацт. Иһхастәз имузикатә центр
иһсахыр анитахха, үи амш инысыһуп
хәа аниһхәзәа аеноуп үи ианыкала.
Нас үи дзыргәырыңеи? Уажәы
шөзыхөыцыз здыруейт, аха шәара
шәдәшьейт! Уи аилыркаара уадақуп.
Амузикатә центр аһсахра акәзәам аус
злоу. Ақәзәа дүқәа лассы-лассы
агәырыңәара рзаалит, аха үи ианыкало
азәгы издырзәом.

Уаатәккәа, Пигаль иштәғы, Отари
жәафәдык Луи рхылди абзиараз хәа
рақәаны хәиһырцәит. Еитәх Иури
Рост сизыхынхөыр стахуп, ажәа
имаскырггы цәҟәа избашам, Иури
сара сацкысгы ибзианы идыруейт
Хара амилаҭ акәымкәа, ауаа чыдақәа
Хашрызлымҟәу. Ажеларқәа зеггы
рымчхак еиһшым, рамплитуда
еиһшым, үи ағы сикәшахәтүп, аха
үй абарт ауаа чыдақәа рхыһхәзәара
ауми изхыһшү, мамзар азәҟәк - ағыцәк
акгы иаһсам ауаа амилаҭра зырҟахи?
Анцәеи узыһлпыз ауааи ааҟәра

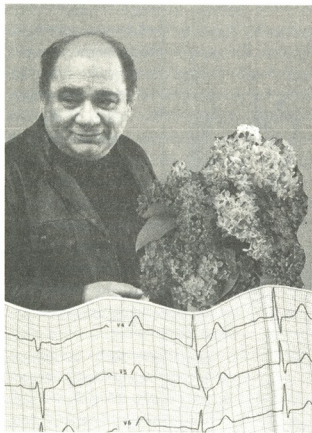
შემდეგ – მილოცვები და ტრადიციული ბანკეტი. თუ მესხიერება არ მალატობს, მგონი, ლიტერატორების სახლის პატარა საბანკეტოში ვსხედავთ ბატონი თენგიზის რამდენიმე მოსკოველი ხელოვანი-მეგობარი და თბილისელი ახლობლები. ლეზინი კარგა ხნის დანწყებული იყო, როცა მოულოდნელად ვილაცამ კარი ლამის შემოგლიჯა. ერთდროულად გავხედეთ ყველამ. კარში გაღიმებული, მაგრამ აფორიაქებული ევგენი ლეონოვი დგას. ისე მძიმედ სუნთქავს, თითქოს „შემოდგომის მარათონი“ ჰქონდეს ახალი წარბენი. ხელში უჭირავს იასამნების უზარმაზარი თაიგული, რომელსაც ქვემოთ, ღმერთმა იცის, სად მიგნებული, საკარდიოგრამე ქალაქის ყვითელი ლენტები ჰქონდა ბლომად და უნესრიგოდ დახვეული. არც თეთრი ქალაქი, არც ცელოფანი ან თუნდაც ძველი გაზეთი, არა, კარდიოგრამის სერპანტინები, თანაც უამრავი. კაცი იფიქრებდა, კარდიოგრამის ცენტრი ჰქონდა ახალი გაძარცვული „იღბლიან ჯენტლმენებთან“ ერთად. მოკლედ, ძალიან გავგაოცა ამ ლენტებმა, მაგრამ არ ვიმჩნევთ – ხელოვანთათვის ჩვეულ მორიგ დაუდევრობად მივიჩნევთ. თურმე სადა ხარ?! დააფიქსირა თუ არა ევგენი ლეონოვმა, რომ პუბლიკა მზად არის, ბატონი თენგიზისკენ გაემართა და კარიდანვე დღემდე არსად დაფიქსირებული, მაგრამ დაუფიქსირი მონოლოგი წამოიწყო: საავადმყოფოში ვწევარ, თენგიზ, ძვირფასო, ინფარქტი გაქვსო, უნდა იწვე, განძრევაკი კი გამორიცხულიაო. ამ დროს ვიგებ, რომ აქ ხარ და რატომ ხარ, რა თქმა უნდა, იმასაც. ვთქვი, ეშმაკსაც წაუღია ყველაფერი, უნდა მივიღე, უნდა გადავხვიო და მივულოცო. ეს რომ არ გავაკეთო, ხომ ისედაც მოვკვდები?! ჰოდა, რაღა მნიშვნელობა აქვს? ავდექი და გამოვიპარე. მოვხვიე ხელი ჩემი გულის კარდიოგრამებს და აგერ, ეს თაიგული, ხომ ხედავ, ჩემს გულისცემაშია გახვეული, მინდა, ასე მოგართვა. მივიდა ამასობაში გაფითრებულ თენგიზ აბულაძესთან აცრემლებული, საკუთარი გულისცემა მიართვა და გადახვია. ჩვენც გავფუჭდით, როგორ გინდა, მოახერხო და გულგრილად უცქირო სცენას, როცა ერთი ბუმბერაზი მერორეს საკუთარ გულისცემაში გახვეულ სიყვარულს სთავაზობს?!

ულარძამა? Ус акәзар, аймаазахәды уакәу, үказәд дуу, зегь акоуп. Уи нтәам так змам алагамтоуп. Амилатра уашьтамлан. Ианамүза, дарбанзаалак азәы имилатра уазәлымҗазар, үи итәыла ауақратәыла хәа ахьзада. Абри еиш атәылеи ауааи роуп Иури Рост арака дзышьтоу, салаехәаны ишәасқар сьлшоит, дашьтан ишшааит. Аха абарт реиш ауаа еацъарагы икоуп. Иури Рост ихатагы ари аганахәала дьыршшыгоуп, аха акыраамта инагзахаз сажәабжь ихсыркәшар стахуп даеа уақ чыдак изку ахәамтала.

Тенгиз Абулазе Ленин ипремиа иатәаршьар акәын. Уи дхәқәан, хицны Москвака хдәықәлеит. Убаскан ауп знызатәык акәны Кремль икоу Спассктәи агәашә хантала. Ишапу еиш, адныхәаларақәа икан, абанкетгы мдапыргейт. Исцәеиламқашьозар, алитераторцәа рықны абанкеттә зал ағы хәицтан хәреи, хәтыр зқәу Тенгиз Москватәи идызцәақәаки, Қартәи иуацәеи. Хгәырнәхәха аишәа хшахатәаз, азә ашә еижәахьан. Хазынтәгы уахь хнашшит. Дәапхәаеччо ашә далагылан Евгени Леонов. Аарлақәа ишсып лаига-деигон, «Тагалантәи амарафон» акынтә дыбналазшәа. Акардиограмма алента ала иҗақәаз ашәт шыпәра ду икын. Ақәаад шкәакәа акәымкүа, ацелофан акәыршан, гезетҗәк акәымкүа, акардиограмма алента ала иҗақәан, насгы даараза идуун. «Аманшәалара ацәнтельменцәа» дрыцны акардиологиатә центр ицәирхәызшәа. Жәакала иухәозар, абарт алентақәа уамашәа иаабеит, аха үи хнубааломызт, аказақцәа абас рхы мдапыргар калоит хәа хихәаишүан. Аа, абар уахьыкоу! Ауаа дышгәартаз аниба, Евгени Леонов Тенгиз иахь ихы ирхан, цъаргы икыпхьым, аха уажәгы ирхамштхәоу имонолог

მითხარი ახლა, ძმარ იური, ქართველობა უნდა იმას, რაც ევგენი ლეონოვმა ქართველისთვის გააკეთა? ვფიქრობ, არა, ამას კაცობა და სიყვარულის ნიჭი უნდა მხოლოდ. კი, გეთანხმები, ეს ცოტა როდია და თანაც ადვილი, მაგრამ ხომ მინც ხდება მსგავსი რაღაცები და ხომ გვიხარია?

იმ საკარდიოგრაფე სერპანტინების გარეშე იასამნები, თუ უფრო ადრე არა, ერთ კვირაში ხომ მინც დაჭკნებოდა და გადაყრიდნენ. გულისცემამ კი მარადიულობა არგო წილად. ძმობის, ქედმოხრის, პატივისცემის, მონივნის, სიყვარულით გამთხარი ურთიერთობის სიმბოლოდ აქცია. ვინ იცის, დღეს სად არის ის იასამნები, მაგრამ ევგენი ლეონოვის ნაღდი გულის ნაღდი ანაბეჭდები, უეჭველია, ამ სიყვარულის რელიკვიად იქცა. ჰოდა, დავიმახსოვროთ, ძმებო! თუკი სხვისი კეთილი ნიჭით გახარება შეგვიძლია, სიყვარულიც აუცილებლად

გვესტუმრება და იმ სიყვარულზე ჩვენი გულისცემაც აუცილებლად იქნება აღბეჭდილი.

ასეა ეს და თხოვნა მაქვს – ნუ შემედავებით.

თბილისი
2000 წლის იანვარი

დალაგეიტ: «Ахәшәтәырта стоуп, акыр иаиҥсоу Тенгиз, аинфарқт үмоуп, ұпысыр калом хәа сархәеит. Аха ара ушыкоу еилыскааит, узааизгы здыруеит. Уезгы сыпсуеит, снейны, дгәыдыкыланы идысныхәалароуп хәа сызбеит. Уи акәын, сыбналаны сааит. Абри ашәт шыпәра сгәеисра зну акардиограммақәа рыла илҥасхәан, исыманы сааит». Абри шиҳәоз, ицәышхаз Тенгиз дизааигәахан, дгәыдыкылеит. Арымарыдарала абри асцена узахәаиҥшуазма, корифеик даҥа корифеик ианидигало ихатә гәеисра зкәыршоу абзиабара?! Исоухәар иауазеи, сәыза Иури, Евгени Леонов иеиҥш ухы мдәиҥгарц азы хымҥада уқыртуазар аума? Мап хәа сгәы иаанагоит, үс баша, ауаҥра улазароуп, абзиабара үлшазароуп. Ааи, сара сүкәшхәтүп, үи маҥым, егымариам, аха уезгы, абри еиҥш ахтысқәа камлалои, агәырҥьара хәаанамгои?

Абри ашәт шыпәра акардиограммақәа рсерпантин ала аҥахәамзтгы, мчыбжыкала иҥон, нас икарыжыуан. Аха агәеисра ахьаныз акынтә үи наунагзахеит. Аешьареи, ахәтырқәәреи, абзиабарала итәу аизыказаашьақәеи рсимволс икалеит. Иахьа ари ашәт шыпәра ахьыкоу здырада, аха, хәарада, Евгени Леонов игәы ашьтақәа абри абзиабара ду рныҥшуеит. Убри акынтә, ишәхәшәмырштын, аҥызцәа! Хәра иахтәым аҥы ибаҥхәтәра ду хәргәырҥьозар, хәргы абзиабара хәауеит, үи хымҥада ианыҥшуеит хгәеисра абжы.

Абастәкьоуп ишыкоу, сшәыҳәоит: исымшәымкын!

Қарт, ажьырныхәа 2000ш.

რეპორტაჟი საბამოფენო ღარბაზებიდან

აპრილის თვეში ორი პერსონალური გამოფენა გაიმართა თბილისში. თეატრის, კინოს და მუსიკის სახელმწიფო მუზეუმმა რუსუდან ფეტვიანოვილს უმასპინძლა, მწერალთა სახლმა – თამარ კვინიტაძეს.

რუსუდან ფეტვიანოვილი: ყოფილა შემთხვევები, როდესაც თექვსმეტი საათი გადაბმულად მიმუშავია...

უნწყვეტი ხაზი მის სურათზე ქმნის ეპიზოდს ცხოვრებიდან, ნოველას, იგავს, ზღაპარს, რომანს, სამყაროსეულ ისტორიას და ამ უანრის ყველა პერსონაჟი, თავიანთი პლასტიკით და ექსპრესიით, სწორედ ამ უწყვეტი ხაზითაა ერთმანეთთან დაკავშირებული. განცდათა და ვნებათა პალიტრაც ისეთივე მრავალფეროვანია მის შემოქმედებაში, როგორც ცხოვრება თავისი ტკივილითა და სიხარულით, თავისი ბნელი და ნათელი მხარეებით და ყოველივე ეს ერთი მისტიკური წერტილიდან იწყება, წერტილიდან, რომლიდანაც მხატვარი თავისი ფაქიზი ფუნჯით სამყაროს ხატვას იწყებს.

რუსუდან ფეტვიანოვილის შემოქმედებაში უწყვეტი ხაზი სამყაროს არსისა და მთლიანობის გამომხატველია, რომლის საკრალური საიდუმლოს ამოხსნა ისევე მიუწვდომელია, როგორც – „პირველთაგან იყო სიტყვა...“ ჯერ კიდევ სრულიად ნორჩი, ცამეტი წლის მხატვრის შემოქმედებამ მრავლისმნახველი დასავლეთი იმდენად გააოცა, რომ 1981 წელს სანტი-იორეში (საფრანგეთი) სპეციალური სამეცნიერო კონფერენცია გა-

იმართა მისი ფერწერის ფენომენის ასახენელად.

1974 წლიდან დღემდე მხატვარს ოცდახუთზე მეტი პერსონალური გამოფენა ჰქონდა მსოფლიოს სხვადასხვა ქალაქში. წელიწადში რამდენიმე თვე იგი ბერლინში, ჟენევასა და პარიზში მუშაობს, სადაც თავისი სახელოსნოები აქვს. მხატვრის ნამუშევრები შექმნილი აქვს მსოფლიოს უდიდეს გალერეებს, მსოფლიო ბანკის ცენტრალურ ოფისს, ცნობილ პოლიტიკოსებს – მარგარეტ ტეტჩერს, ჯორჯ ბუშს, ედუარდ შევარდნაძეს, ილხამ ალიევის და სხვებს. რუსუდან ფეტვიანოვილი შესულია კემბრიჯის ბიოგრაფიული ცენტრის (დიდი ბრიტანეთი) მიერ გამოცემულ წიგნში „მეოცე საუკუნის 2000 გამოჩენილი ადამიანი“.

2005 წლიდან რუსუდანს მრჩეველის პოსტი უკავია საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის საერთაშორისო საქველმოქმედო ფონდში „სულიერების, კულტურისა და მეცნიერების აღორძინება და განვითარება“. კათოლიკოს პატრიარქის კურთხევით მათეს სახარების მინიატურები რუსუდან ფეტვიანოვილის შესრულებულია. მისივე დასურათებულია ქართველთა უკვდავი წიგნი „ვეფხისტყაოსანი“.

აღსანიშნავია, რომ მხატვარი თავისი ნამუშევრების მასალად უმთავრესად აბრეშუმს იყენებს.

– ქალბატონო რუსუდან, თქვენი შემოქმედება გამორჩეულია იმ განსაკუთრებული ტექნიკით, რომელსაც ხელოვნებათმცოდნეებმა უწყვეტი ხაზი უწოდეს, რომელიც ერთი შეხებით იწყება და ტილოსაგან მოუწყვეტლად მთავრდება. ეს ხომ წარმოუდგენლად რთული და, მე ვიტყვოდი, ზებუნებრივია, მითუმეტეს დიდ ტილოებზე მუშაობისას. ამას როგორ ახერხებთ?

– ზებუნებრივი ამაში არაფერია, რადგან, სანამ მუშაობას შევეუდგები, მანამდე მოსამზადებელი პერიოდი. ვფიქრობ, სურათზე და თავისთავად მოდის დრო, როდესაც ფუნჯს ვიღებ. ყველაფერი დანარჩენი ჩვეულებრივად, სპონტანურად ხდება; ვინც და... სურათის დამთავრებამდე ხაზი არ წყდება. ამ უწყვეტ ხაზშია გაერთიანებული ყველა ფიგურა. საერთოდ, უწყვეტი ხაზი დომინანტია ფერწერასა და გრაფიკაში.

– რამდენ ხანს მუშაობთ ნახატზე?

– ჩვეულებრივ, შემიძლია განუწყვეტილად ხუთსაათიანი რეჟიმით ვიმუშაო, მაგრამ ყოფილა შემთხვევები, როდესაც თორმეტი-თექვსმეტი საათი გადაბმულად მიმუშავია.

– თუ საიდუმლო არ არის, შემოქმედებითი მუშაობისას, მითუმეტეს თორმეტი-თექვსმეტი საათი უწყვეტ რეჟიმში, როგორ

ძლებთ, ეს ხომ კოლოსალური დატვირთვაა?

– მუშაობის დროს განმარტოებული ვარ... ვრთავ მუსიკას... დრო როგორ გადის, ვერ ვგრძნობ.

– კლასიკური მუსიკა უფრო გიყვართ, თანამედროვე, თუ ულტრათანამედროვე?

– მუშაობის დროს, უმთავრესად, კლასიკური მუსიკას, ქართულ საგალობლებსა და ხალხურ სიმღერებს ვუსმენ. ქართული ხალხური სიმღერები განსაკუთრებით მიყვარს და ადრე ძალიან ხშირად ვუსმენდი, თუმც ახლა – ნაკლებად, ძალიან სევდიანია. ადრე რაღაცნაირად ვიტანდი ამ სევდას, მაგრამ ახლა უფრო მძაფრად ვგრძნობ და არ მინდა მუშაობის დროს სევდიანი ვიყო.

– თქვენს სურათებზე ამბობენ: ეს არის მითები, ზღაპრები, იგავები თავიანთი საოცარი ესთეტიკით. პირადად მე თქვენს ნამუშევრებში ვხედავ მთელ სამყაროს, კოსმოგონიას, თითქოს სხვა ცივილიზაციაში მოვხვდი, სხვა განზომილებაში, მეტასამყაროში, სადაც სულიერების ზემალაღი სუბსტანციაა, რაც მისტიკურობის განცდას იწვევს, თქვენ როგორ ახსნიდით?

– ჩემს ტილოებზე ყველა ფიგურა ერთმანეთთან ცოცხალ კავშირშია, ისინი თავიანთ სამყაროში ცხოვრობენ, თითქოს არც კია გამიზნული მაყურებლისთვის. შესაძლოა, ეს ქმნის მისტიკურობის განცდას. რაც შეეხება

სულიერებას, საერთოდ, როდესაც მხატვარი ბოლომდე იხარჯება, ნამუშევარში სულსა და გულს დებს ეს ზემოქმედებას ახდენს მაყურებელზე. თუ ხელოვანი ბოლომდე არ დაიხარჯა, მწერალი იქნება ეს, მუსიკოსი თუ მხატვარი, მაშინ მისი შემოქმედება ზეგავლენას ვერ მოახდენს. მამა მეუბნებოდა, ბოლომდე შენირული უნდა იყო, თავდაუზოგავად უნდა გიყვარდეს შენი საქმეო.

– მხატვრისათვის ალბათ ძალიან ძნელია თავის ნამუშევართან განშორება. როდესაც სურათს ამთავრებთ, რა გრძნობა გეუფლებათ, როგორ ელევით მას?

– როდესაც სურათს ვამთავრებ, აღარ მინდა მისი დანახვა, ვეღარ ვუყურებ დიდხანს, წლობით მისი ყურება არ შემიძლია. ამას წინათ 30 წლის წინანდელ ნამუშევარს შევხედე და... ყველაფერი გამახსენდა; თვალწინ დამიდგა, როგორ ვმუშაობდი ყველა ხაზზე, ფერზე, დეტალზე, ნიუანსზე, სად და რაზე ვორჭოფობდი, სად დავუშვი შეცდომა და როგორ გავასწორე. ყველა წუთი და წამი გაცოცხლდა იმჟამინდელი.

– გრძნობთ თქვენს უნიკალურობას?

– მე ყოველთვის მაინტერესებდა და ძალიან ხშირად მიფიქრია იმაზე, თუ რით განსხვავდებიან ადამიანები ერთმანეთისაგან. ამაზე განსაკუთრებით ბევრს მაშინ ვფიქრობ, როდესაც სურათზე ვმუშაობ. ჩემი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გეტყვით: როდესაც გგონია, რომ ვიღაცას რაღაცაში სჯობიხარ, შემდეგ აღმოჩნდება, რომ ამ „ვიღაცას“, რაღაც ისეთი გაუკეთებია, რომ განვცვიფრებულვარ. ყოველგვარი მეტიჩრობის გა-

რეშე შემიძლია გითხრათ: ვინმე ბომჟი, რომელიც სადღაც ქუჩაშია მიგდებულნი, შეიძლება ჩემზე გაცილებით მეტი და დიდი იყოს. ყველა ადამიანი უნიკალურია – ზოგი ჩანს, ზოგი – არა, ზოგამაც ალბათ არ იცის, რომ თავისთავადი, გამორჩეულია და შესაძლოა, რაღაც შემთხვევის წყალობით სხვებიც განაცვიფროს და საკუთარი თავიც.

– თქვენ ხშირად ხართ უცხოეთში, ბევრი ქვეყანა გინახავთ, დაუვიწყარი შთაბეჭდილება რომელმა დატოვა?

– სულ პირველად, ბავშვობაში, თორმეტი წლის ასაკში აღმოჩნდი პარიზში, სადაც ჩემი პერსონალური გამოფენა მოენყო. მაშინ საბჭოთა კავშირი გარეგნულად ძალიან ნაცრისფერი იყო და ამას პარიზში მივხვდი. მოვხვდი აბსოლუტურად ფერად სამყაროში, ყველაფერი განსაკუთრებული ფერის იყო, განსაკუთრებულად ლურჯი, ცისფერი, წითელი. მას შემდეგ ბევრჯერ ვყოფილვარ პარიზში, მაგრამ პირველი შთაბეჭდილება დაუვიწყარია. მაშინ იმდენად მძაფრად აღუქვი განსხვავება საბჭოთა კავშირსა და საფრანგეთს შორის, რომ ჰაერიც კი სხვანაირი მეგონა, ხალხიც. ძალიან მსუბუქი, მომღიმარე და თავისუფალი იყო ამ ულამაზეს ფერადოვან ქალაქში.

– ყველაზე მეტად რას აფასებთ ადამიანში?

– სიკეთეს, თავისთავად, მაგრამ ყველაზე მეტად ადამიანში სამშობლოს სიყვარულს ვაფასებ. პირადად ჩემთვის, არაფერს აზრი არა აქვს, თუ ჩემი სამშობლოს ინტერესები არ იქნება გათვალისწინებული.

თამარ კვესიტაძე: ნამდვილად არ ველოდი ასეთ ინტერესსა და ყურადღებას...

თამარ კვესიტაძის ექსპოზიცია მწერალთა სახლში აშკარად მომხიბლავი იყო და დამთვალეობებს სასიამოვნო ღიმილი აცისკროვნებდა. მართალია, მხატვარს მხოლოდ 11 ნამუშევარი ჰქონდა წარმოდგენილი, მაგრამ მწერალთა სახ-

ლი მნახველს ვერ იტყვია. თამარ კვესიტაძის გარემო ატეხილი სკანდალების შემდეგ ასეთი ხალხმრავლობა მოსალოდნელიც იყო და მოულოდნელიც.

თამამი, ორიგინალური, არტისტული, დოზირებულად პროვოკაციული, ოდნავ ავანტიურისტულიც – ყოველივე ეს აშკარად გხიბლავს, როდესაც ნიჭიერა-

დაა მონოდებული. თამარ კვესიტაძის „დინამიური ქანდაკებები“ მუდმივი ინტერესის ობიექტია და, როგორც წესი, ავტორს ეკითხებიან: „შეყვარებულები ერთმანეთს შორდებიან, თუ – პირიქით“, რაზეც ხელოვანს ერთი პასუხი აქვს: ეს არის სიყვარულის მარდიულობისა და უკვდავების ძეგლი.

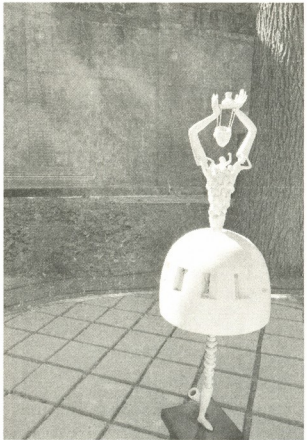
„ალისა და ნინოს“ გაცოცხლებულმა ქანდაკებებმა არაერთგვაროვანი აჟიოტაჟი გამოიწვია საქართველოში და ბევრმა მაშინ გაიგო, რომ დასავლეთში მოღვაწეობს ქართველი ხელოვანი თამარ კვესიტაძე. „ქეთო და კოტეს“ მუზიკლი კი სენსაცია გახდა არა მარტო პოზიტიური მნიშვნელობით, არამედ – უკიდურესად ნეგატიური შინაარსითაც. კლასიკური „ქეთო და კოტე“ ახალ, თანამედროვე ამპლუაში, ახალი კოსტიუმებით და ბევრი სხვა ნიუანსით, საზოგადოების გარკვეული ნაწილისათვის ყოველდღე მთელი აღმოჩნდა. კოსტიუმების ავტორს, თამარ კვესიტაძეს კი, კრიტიკის ქარცეცხლი დაარისხეს თავს კლასიკის „შეურაცხყოფისათვის“.

როდესაც თამარ კვესიტაძის შემოქმედებას გადახედავ, არ შეიძლება არ აღნიშნო ერთი ნიუანსი – მსუბუქი ირონია, როგორც შარმი. სწორედ ეს შარმი აქვს მის მექანიკურ თოჯინებს. ალბათ ამ თოჯინების შექმნის საფუძველი და იდეა ფრანგი ბანოვანების კლასიკური სატრფიალო ისტორიები და ეპოქისეული ანეკდოტები გახდა.

როგორც წესი, სკანდალი უფრო პოპულარულს და საინტერესოს ხდის ხე-

ლოვანს, მაგრამ თამარი არ ეკუთვნის იმ რიგის ხელოვანებს, რომლებიც ამით ამაყობენ ან სარგებლობენ. მისთვის მოულოდნელზე მეტი აღმოჩნდა ასეთი ყურადღება და ჩვენთან საუბარში გულდანყვეტილმა აღნიშნა: „ნამდვილად არ ველოდი ასეთ ინტერესს და ყურადღებას, ამაზე არც მიფიქრია. ვერ წარმოვიდგენდი და გული მწყდება, რომ ცოტა ნამუშევარი გამოვფინე. ალბათ, უახლოეს მომავალში დიდ გამოფენას მოვანწყობ და მაქსიმალურად ბევრ ნამუშევარს გამოვიტან. ამისათვის სერიოზული მომზადება დამჭირდება და იმედი მაქვს, კულტურის სამინისტრო გვერდით დამიდგება“.

თამარი ერთ-ერთი პოპულარული ხე-

ლოვანია დასავლეთში და მისი რამდენიმე ნამუშევარი სოტბის აუქციონზეც კი გაიყიდა. თამარ კვესიტაძის ნამუშევრების ვრცელი ექსპოზიცია, სავარაუდოდ, შემოდგომაზე გაიმართება.

არტრევიეო მოამზადა მარიკა კახაძემ
ფოტომასალა – ქეთი გომართელმა

ISSN 1987-5762

ფასი 5 ლარი